Nedim Gürsel

BOĞAZKESEN

FÂTİH'İN ROMANI

CAN

7. BASIM

TÜRK YAZARLARI

1. basım: Eylül 1995
2. basım: Ekim 1995
3. basım: Ocak 1996
4. basım: Nisan 1996
5. basım: Haziran 1997
6. basım: Haziran 1998
7. basım: Şubat 2000

ISBN 975-510-645-6
© Nedim Gürsel / Can Yayınları Ltd. Şti. (1995)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Eko Basımevi'nde basıldı. (2000)
Cilt: ZE Ciltevi
Dizgi: Gülay Altunkaynak

Nedim Gürsel
BOĞAZKESEN
FÂTİH'İN ROMANI

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 52 72 33
web sayfamız: http://www.canyayınlari.com
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

NEDİM GÜRSEL'İN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
ÖBÜR KİTAPLARI

BALKANLARA DÖNÜŞ / *gezi izlenimleri*
KADINLAR KİTABI / *öykü*
PASİFİK KIYISINDA / *izlenimler*
RESİMLİ DÜNYA / *roman*
SEYİR DEFTERİ / *izlenimler*
SON TRAMVAY / *öykü*
SORGUDA / *öykü*
UZUN SÜRMÜŞ BİR YAZ / *öykü*

Nedim Gürsel; 1951 yılında Türkiye'de doğdu. İlk öyküleri 1969'dan itibaren başlıca edebiyat dergilerinde yayımlanmaya başladı. 1970'te Galatasaray Lisesine, 1974'te Paris Sorbonne Üniversitesi Modern Fransız Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Aynı üniversitede karşılaştırmalı edebiyat doktorası yaptı (1979). Halen Paris'te yaşayan *Nedim Gürsel* Sorbonne Üniversitesinde Türk Edebiyatı dersleri vermekte ve C.N.R.S. (Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi)'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Yapıtları on yabancı dile çevrilen *Nedim Gürsel* 1976'da Türk Dil Kurumu, 1986'da Abdi İpekçi Barış, 1987'de Haldun Taner Öykü ve Fransız Pen Kulüp Özgürlük ödüllerini aldı. 1990'da Radio France Internationale'in 'Uluslararası En İyi Öykü Ödülü', 1992'de Struga Plaket ödüllerini kazandı.

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM 9

Bu Bölüm Sultan Mehmet Han Gazinin Boğazkesen'i Nasıl Yaptırdığını İşte Onu Anlatır 12

2. BÖLÜM 18

Bu Bölüm Kaptan Antonio Rizzo'nun Nasıl Tutsak Edildiğini ve Acıklı Sonunu İşte Onları Anlatır 21

3. BÖLÜM 32

Bu Bölüm Vezir-i Âzam Çandarlı Halil Paşanın Sonunu İşte Onu Anlatır 38

4. BÖLÜM 59

Bu Bölüm İstanbul'un Kuruluş Efsanelerini İşte Onları Anlatır 65

5. BÖLÜM 74

Bu Bölüm Fâtih Sultan Mehmet'in Kendi Yaptırdığı Külliyede Hali Nicedir İşte Onu Anlatır 82

6. BÖLÜM 125

Bu Bölüm İstanbul'un Kuşatılmasını ve Fethini İşte Onları Anlatır 131

7. BÖLÜM 193

8. BÖLÜM 207

9. BÖLÜM 214

10. BÖLÜM 218

11. BÖLÜM 227

12. BÖLÜM 237

Gecemin ışığı Zühal'e

"Ve Swann, Bellini'nin yaptığı portreden tanıdığı II. Mehmet'i kendine çok yakın hissediyordu. İstanbul fâtihi, Venedikli biyografının anlattıklarına bakılırsa, tutkuyla sevdiği bir cariyenin saplantısından kurtulabilmek için onu kendi elleriyle hançerlemiş, böylece kafa esenliğine kavuşabilmişti."

Marcel Proust, *Geçmiş Zamanın Peşinde*

1

Uzun süre sabahları erken kalktım. Yazmak için. Ama bir gün her şeyi yüzüstü bırakıp bu eski yalının bir odasına sığınacağımı, her sabah dağılan sisle birlikte başladığım güz günlerinin dışarıda, cumbanın altından akıp giden Boğaz'ın ayna suları gibi beni beklenmedik girdaplara, yüzeyde beliren kabarmaların dipteki derin oluşumlarına çekeceklerini bilseydim bu anlatıyı yazmaktan vazgeçerdim. Tatil için kiraladığımız yalıyı dostlarımla birlikte terk eder, eylülün ilk haftasında onlar gibi ben de Paris'te, işimin başında olurdum. Güzel bir yaz geçirmiştik çünkü. Kentin gürültüsünden, taş yapıların arka odalarını, deniz kıyısındaki gölgelik kahveleri bile kuşatan ağustos sıcağından uzakta. Çok iyi anlaşan iki çifttik. Gün boyu Boğaz'ın serin sularında, yalı rıhtımının yosun kaplı granit taşları üzerinde, gece bir balık lokantasının kızarmış yağ kokan dost havasında uyum içindeydik. Sabah arka bahçede kahvaltımızı yaptıktan sonra birlikte denize giriyor, birlikte kayık tutup gezintiye çıkıyor, öğle uykusu için çekildiğimiz odalarımızda bile akşamüstü bir araya gelip sohbeti koyulaştıracağımız çay saatini özlüyorduk. Uzun bir ağustos böyle dinginlik içinde geçip gitmiş, tatilimiz bitmişti. Son gün, dönüş hazırlığı yaparken, eşime İstanbul'da bir süre daha kalmak istediğimi, Topkapı Müzesindeki arşivde çalışacağımı söyledim. Üniversitedeki derslerime bir hafta geç başlayacaktım. Bu önerimi doğal karşıladı. Bir hafta on gün sonra Paris'te buluşmak üzere ayrıldık.

Yalnız kalınca yalı sahibine bundan böyle yemeklerimi mutfakta yiyeceğimi, divanhaneyi kullanmayacağımı, eşyala-

rın kirlenmemesi için dilerse koltuk ve masaların üzerlerini örtüp perdeleri çekebileceğini, sedir yastıklarını dolaba kaldırabileceğini, deniz tarafındaki cumbalı odadan başka tüm odalarıysa kapatabileceğini söyledim. Böylece koskoca yalıda tek başıma kaldım. Yaz boyu tasarladığım, kafamda defalarca kurup bozduğum, rıhtımda güneşlenirken düşünüp iş yazmaya gelince bir türlü kotaramadığım anlatıya başlayabilirdim artık.

Konuyla ilgili kitap ve belgeleri toplamış olmama karşın bir sözcükten yola çıkmalıydım. Gerçi her sabah, sis dağılıp karşı kıyı göründüğünde, dokunabileceğim kadar yakınımda hissediyordum onu. Gün ışığında parıldayan burçlarını, yuvarlak kulelerini, şeytan akıntısı boyunca uzayıp giden beyaz surlarını hayranlıkla seyrediyor, Boğaz'ın en dar yerine kurulmuş bu güzel hisarın irili ufaklı evler, beton yapılar arasından tepelere doğru yükselişini imparatorluğun görkemli günlerindeki yükselişine benzetiyordum. Tam karşımdaydı işte. Sırtını yamaca dayamış, su kadar yakın, gün gibi gerçekti. Ama ben, o kötü alışkanlığıma uyarak, bir sözcükten yola çıkmalıydım yine de.

Sultan Mehmet –o vakit Fâtih değildi henüz– ona 'Boğazkesen' adını verirken yıllar, yüzyıllar sonra birinin bu sözcükten yola çıkarak bir anlatı yazmaya kalkışacağını bilemezdi elbet. Saltanatı süresince boğaz kesenlerin, kesilen boğazların bir gün tarihçiler tarafından araştırılıp gün ışığına çıkarılacağını, testereyle ikiye biçilen gövdelerle kazığa oturtulan insanların gün gelip düşüne gireceklerini, ondan dökülen kanlarının hesabını soracaklarını bilemeyeceği gibi. Peki Fâtih Sultan Mehmet –o vakit Fâtih'ti– saltanat kayığıyla Üsküdar'a geçerken, Bellini'nin resminden tanıdığımız tat düşkünü güzel ağzının, siyah sakallarının köpük içinde kalacağını, damla hastalığından şişmiş şehvetli parmaklarıyla bir minyatürde tutup kokladığı gülün –has bahçeden koparılmış üç yapraklı imparatorluk gülünün– solacağını da biliyor muydu? Bilmiyordu elbet. Rumeli askeri Anadolu'ya geçer, ordu sefere çıkarken, Üsküdar iskelesinde dalgalanan savaş

tuğlarının gölgesine ayak bastığında kırk dokuz yaşındaki Sultan Murat Han Gazi oğlu Fâtih Sultan Mehmet Han Gazi, yirmisinde yaptırdığı Rumelihisarı'na bakıp gençliğini, o günlerin, uykusuz gecelerin coşkusunu anımsamış mıydı acaba? Anımsadığını varsayalım. Varsaymak da yetmez, o günlere dönüp hisarın ilk taşını biz koyalım.

BU BÖLÜM SULTAN MEHMET HAN GAZİNİN BOĞAZKESEN'İ NASIL YAPTIRDIĞINI İŞTE ONU ANLATIR

Diledi kim Rum Eline geçe. Eyitdiler: "Devletlü Sultanım! Gelibolu boğazını kâfir gemileri gelüb bağladı," dediler. Hünkârı aldılar. Doğru Koca Eline getürdiler. İstanbul'un üsti yanında, boğazda Akçahisara kodılar. Atası geçdügi yerden Rum Eline gecdi. Akçahisarın karşusına kondı. Halil Paşaya eyidür: "Lala! Bunda bana bir hisar gerekdür." Elhâsıl ol arada heman buyurub hisarı yapdurdı. (*Tevârih-i Al-i Osman*, Âşıkpaşa)

Hünkâr otağı yıkık bir manastır avlusunun tam ortasına kurulmuştu. Nöbetçiler girişte ayaktaydılar. Palabıyıkları, zırhları, değişmez bir noktaya dikilmiş sert bakışlarıyla otağın bir parçasıydılar sanki. Elleri yatağanlarında, kulakları kirişteydi. Bir çıtırtı duyulsa, ya da karşı duvarın arkasından bir gölge belirse, yay gibi fırlayıp üzerine çullanıverecekler-di. Ayakları öylesine gergindi taş zeminin üzerinde. İster av zamanı bir ormanın kuytusuna, ister savaş alanının en yüksek tepesine kurulsun, otağın çevresinde kuş uçamazdı. Gerçi rüzgârda dalgalanan beyaz flamaları, kadırga yelkeninden ağır atlas duvarları, duvarlarındaki ibrişimleriyle konar göçer bir saray yavrusuydu, ama üzerine kurulduğu imparatorluk toprağıyla hemen bütünleşip demir kazıklarıyla derine kök salan, yeniçerilerin korumasında kendi güvenlik alanını kendi oluşturan bir özerkliği de vardı. Diyeceğim, şafak sökerken sönmeye yüz tutan ateşlerin yalazında Sultan Mehmet'in kan kırmızısı otağı, bu Bizans manastırının avlusuna başka bir dünyadan gelip konmuş gibiydi.

Sultan Mehmet sabah namazıyla kalkıp giyindi, atını hemen hazırlamalarını buyurdu. Otağdan çıktığında güneş doğmamıştı henüz. Manastırın ortasına doğru yürüyüp yıkıntıların arasından gökyüzüne baktı. Yıldızlar kaybolmak üzereydiler. Birden, ağarmaya başlayan gökyüzünde bir yıldızın kaydığını gördü. Bizans'ın sonunu haber veriyordu belki de. Bu sabah temele konacak ilk taşla başlayacak sonun müjdesini. Hazreti Peygamberin, Konstantiniye'yi fethedecek asker için söylediklerini anımsadı. Gözleri parladı bir an. O mutlu askerin kendisi olacağına nedense bu sabah kanaat getirmişti. İçinde bir denizin kabardığını duyar gibi oldu, ürperdi. Atına binmeden önce bir fresk parçasına takıldı gözleri. Kanadı kopmuş Mikhail'in korkunç bakışlarını tanıdı.

"Yakında görüşürüz," diye geçirdi içinden, "gelecek bahara Ayasofya'da!" Sonra atını denize doğru sürdü.

Günlerce kıyıda at koşturmuş, Boğaz'da bir aşağı bir yukarı gide gele arazinin konumunu saptamış, akıntıları incelemişti. Sonunda bulmuştu en uygun yeri. Hisar, ecdadı Yıldırım Bayezid'in yaptırdığı Akçahisar'ın tam karşısındaki Arki Mikhail Manastırının kalıntılarının bulunduğu yamaca yapılmalıydı. Burada, dik bir eğimle deniz yüzeyine alçalan arazi Anadolu yakasına doğru bir çıkıntı yapıyor, altı yüz altmış metre genişliğindeki dar geçitten hızla akıp gidiyordu sular. Yıllar, yüzyıllar önce Daryüs'ün de ordularıyla aynı yerden geçip Yunanistan'ı ateşe verdiğini bilmiyordu belki, ama o Edirne'deyken Macar kıralı Ladislas üzerine yürüdüğünde, babası Murat Han Gazinin Gelibolu Boğazını kapatan Frenk gemileri yüzünden Kutsal Ağız'ın yukarısına dek çıkarak Tanrının inayeti ve Ceneviz gemilerinin yardımıyla, asker başına bir düka altını ödeyerek, Boğaz'ı tam buradan geçip imdadına yetiştiğini unutmamıştı. Nasıl unutabilirdi ki, o vakit Edirne Sarayında başvezir Halil Paşanın gölgesine sığınmış küçük bir çocuktu. Küçük ama aklı büyük, hayâller kuran bir çocuk. Şimdiyse kaftanında mavi çiçekler açan, kavuğunda kavak yelleri esen delikanlı bir padişah. Sütbeyaz atının üzerinde kıyı boyunca bir gidip bir gelirken eskinin olağanüstü günlerini düşünüyor. Ve nedense Acem'den yeni gelmiş bir hurûfi dervişin ak sakalı düşüyor aklına. Konstantiniye'nin zaptının ona nasip olacağını söylerken nasıl da kendinden emindi. Dünmüş gibi anımsıyor.

Bir gece düşünde Hazreti Muhammed'i görmüştü. Elinde asası, makamında otururken al bir şalla örtülüydü yüzü. Sağ yanında belinde kılıcıyla İmam Hasan, solunda İmam Hüseyin duruyorlardı. Her ikisinin de gözleri yaşlıydı. Peygamberin sarığı on iki kolanlı beyaz şaştan yapılmış, hırkası sarı deve tüyünden dokunmuştu. İpek bir seccade vardı ayaklarının altında. Salavat getirdikten sonra ilerlemiş, makamına varıp pamuk gibi yumuşak, kutlu elini öpmüştü. Bunun üzerine Resûlullah yüzündeki şalı çıkarıp ona doğru uzatmış, "İşte Eyub-i Ensari'nin sancağını sana veriyorum ya

Şehzade Mehmet!" demişti. Muhammed'in yüzündeki nurun gözlerini kamaştırdığını, kutlu elleriyle ona doğru uzattığı al şalın birden yeşil bir sancağa dönüştüğünü anımsıyor.

Uyandığında babasının düş yorumcularını saraya çağırtmaktansa nicedir Edirne ulemasını birbirine katan, yaptığı ateşli konuşmalarla yalnızca Müslüman halkı değil Hıristiyanlarla Musevileri de cezbeden o garip dervişi huzuruna getirmelerini buyurmuş, gördüğü düşü yorumlamasını ondan istemişti. Hurûfi çekik, kurnaz gözleriyle gülümseyerek, "Şehzadem," demişti, "yoruma ne gerek! Peygamberimiz Sallalahu Aleyhi ve Sellem efendimiz, ki dad harfiyle konuşanların en yücesi, en güzel ve temizi odur, sana Konstantiniye'yi alıp İslamın sancağını kâfirlerin kentinin en yüksek burcuna dikeceğini vaat etmişler." Dervişe bir kese altın vermelerini söylemiş, ama o garip ihtiyar geldiği gibi, usulca çıkıp gitmişti saraydan.

Şimdi, Boğaz'ın kıyısında peygamberin buyruğunu yerine getirmek için yapılması şart olan hisarın planını kafasında ölçüp biçer, surların taşından kulelere, mazgal deliklerinden hisarpeçelere, kapılardan burçlara varıncaya dek her bir parçayı en küçük ayrıntılarıyla tasarlarken, birdenbire, yanık bir et kokusu geliyor burnuna. Bedestende yaptığı konuşmalarda Serez'de uryan asılan Sımavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin'in yoluna baş koyduğunu söylemekten çekinmeyen bu yürekli dervişe sahip çıkamadığına hayıflanıyor. Ama o vakit güçsüz bir şehzadeydi, şimdiki gibi çiçeği burnunda da olsa, devletin başı değil. Derviş, Molla Fahreddin ve adamlarının öfkesinden korunmak için bir gece saraya sığındığında, başvezir Halil Paşanın ısrarlarına dayanamayarak garibi softaların eline teslim etmiş, onlar da müftünün verdiği fetvayla hurûfiyi pazar yerinde yakmışlardı. Kendisini tutamayıp harlı ateşe odun taşıyan Molla Fahreddin'in sakalı tutuşmuş, kalabalık sabaha dek ateşin çevresinde dönerek tekbir getirmişti. Dervişin ak sakallı güzel yüzünü alevlerin arasından görür gibi oluyor. "Şehzadem," diyor ona, "beni bu imansız-

larını elinden kurtar!" Ve ruhunu teslim etmeden Yunus'un bir dizesini haykırıyor:

"Aşk oduna yananların külli vücudu nur olur."

Doğan günle birlikte Boğaz'ın tepeleri de aydınlanıyor. Gökyüzünden nur yağıyor sanki. Her şey öylesine saydam, o denli sessiz. Ve Sultan Mehmet Edirne sarayındaki ayıbını örtmek, o zamanki zayıflığını unutmak istercesine gürlüyor hükm-ü humayûnu:

"Boğazkesen hisarının ilk taşı buraya koyula!"

* * *

26 Mart 1452'de, Osmanlı ülkesinin dört bir yanından gelen ırgat ve ustaların Bismillahlarıyla başladı inşaat. Irgatlar Anadolu ocaklarından çıkarılıp gemilerle iskeleye dek getirilmiş taşları, Pontus ormanlarından kesilen keresteleri türküler söyleyerek elden ele yamaca doğru ulaştırıyorlar, kireç söndürücüler Horasan harcına pirlerinden devraldıkları bilgiyle hünerlerini katıyorlardı. Kıyı boyunca açılmış ocaklarda işbaşındaydılar. Kabuk tutmuş yaralar vardı nasırlı parmaklarında. Yalınayak, başı kabaktılar. Ve yanık bağırlarını serinleten Karadeniz'in bahar rüzgârıydı. Alın teri, göz nuru, kum, kiremit, taş ve martı çığlıkları birbirine karışıyor, bir imece coşkusunda yapı biçimleniyordu. Sadrazam Halil Paşa kıyıdaki kulenin, Zağanos ve Saruca Paşalar da kuzeyle güney kulelerinin yapımını üstlenmişler, birbirleriyle yarış edercesine inşaatı bir an önce bitirmeye çabalıyorlardı. Taş, tuğla ve kereste yüklü gemiler geliyordu Karadeniz'den. Yelkenleri bahar rüzgârıyla şişmiş, kocaman karınlı güzel gemiler. Savaş kadırgaları da, sultanın buyruğuyla Boğaz'da bir aşağı bir yukarı gidip geliyor, düşman kolluyorlardı. Şantiyenin denetimini Sultan Mehmet'in kendisi üstlenmişti. Ustabaşılara gerekli buyrukları gönderen, kulelerle duvarların yapımı arasında eşgüdümü sağlayan, projenin uygulanmasını doğrudan yürüten de oydu. Kadıların eşliğinde işten kayta-

ranlara ölüm cezası, özveriyle çalışanlara ödüller veren de. Her ustabaşının sağ ve sol yanında birer ırgat bulunuyordu. Irgatlar ustaların günah melekleri gibi durmadan çalışıyor, gülle kadar ağır taşları üst üste koyup aralarına harç katıyorlardı. Ustabaşılarsa, yüzyıllık lonca düzeninden gelme bir alışkanlık ve saygıyla, duvarın doğru örülmesi için taşları yontuyor, tuğla bağlantılarını kuruyorlardı. Yeterince yontup istedikleri biçime sokamadıkları taşların uyumsuz yanlarınıysa Horasan kireç harcı yedirilmiş tuğla ve kiremit parçalarıyla kamalıyorlardı. Taşla tuğlanın, kiremitle molozun, kireçle kumun karışıp halleştiği bir duvar yükseliyordu böylece. Bu duvarda Edirneli ustaların hüneri, Anadolu ırgatlarının alın teri vardı. Kulelerin doğrama ve ahşap işlerinde, kemerlerle kirişlerde, burçların kurşun kaplama külâhlarında da. İşte böyle, dört ayda kan ter içinde, türkü ve dualarla bitirildi hisar. Sultan el azam ve Hakan el muazzam Muhammed bin Murat Hanın gözetiminde 856 senesi recep ayında tamam oldu. Ebced hesabıyla şu tarihi düştüler:

Adın Boğazkesen virüben Han kal'anın
Tarihin itt(i) "vakıa İstanbul üstüne"

2

Hisarın yapılış öyküsünü yazıp bitirdiğimde sabah olmak üzereydi. Başımı masadan kaldırıp lambanın ışığına gelen pervanelerin devinimini izledim bir süre. Işığın çevresinde daireler çizerek uçuyorlar, yanan ampule dokunacakmışçasına yaklaşıp uzaklaşıyorlardı. İçlerinden hiç olmazsa birinin kanatlarını ampule değdirip masada darmadağın duran kâğıtların üzerine cansız düşmesini bekledim. Kâğıtların beyaz yüzeyi, dört bir yana serpiştirilmiş mürekkep lekelerine karşın, bir kefeni andırıyordu. Üzerleri çizilmiş, birkaç kez yazılıp karalandıktan sonra bir daha kullanılmamak üzere bırakılmış sözcükleri sarıp sarmalayan eski bir kefeni. Kalemimle giriştikleri ölüm kalım savaşından sağ kurtulabilenlerse sığındıkları köşede yeni bir çatışmayı göze alamayacak kadar yorgundular. Onları bulundukları yerden alıp temiz bir kâğıdın güzel kayganlığına yazmadan önce müsvettelerimin canlı bir varlığa mezar olmasını nasıl bunca yürekten isteyebildiğimi, ölü doğan sözcüklerimin, ışığa fazla yaklaştığı için kanatları tutuşan bir gece kelebeğiyle birlikte gömülmelerine neden karşı koymadığımı hâlâ bilmiyorum. Ama pervanelerden hiçbiri ışığa gereğinden çok yaklaşmadı. Bunun üzerine lambayı söndürüp pencerenin önünde bir sigara yaktım. Dışarısı karanlıktı henüz. Karşı kıyı görünmüyordu. Işıklarını söndürmüş bir Sovyet şilebi köpük içinde geçti. Uzun süre dümen suyunun karanlıkta bıraktığı beyazlığa baktım. Sonra, romanımın ilk bölümünü yazmış olmanın huzuruyla yatağa uzanıp gözlerimi tavana diktim. Uykum yoktu. Hisarın artık bir işe yaramadığını, Boğaz trafiğinin aralıksız ve yo-

ğun bir biçimde yüzyıllardır işleyip durduğunu düşündüm. Kimbilir kaç gemi, uskurlu uskursuz, yandan ya da arkadan çarklı, yelkenli yelkensiz kaç gemi, yolcusu tayfası yüküyle gelip geçmişti bu sulardan? Kimbilir kaçı limana erişmiş, kaç tanesi geri dönebilmişti?

Belli belirsiz bir ışık vurdu tavana. Odanın içi yavaşça aydınlandı. Işık gittikçe yayılarak tavanın tüm yüzeyini kapladı. Birden som maviye kesti ortalık. Denizin tavanda kıpırdadığını gördüm. Aynı anda duvarların beyazı geri geldi, renklerin akışı başladı. Boğaz'ın dibi, yeşil yosunlu çakılları, ışıl ışıl midyeleri, uyku sersemi yengeçleriyle gözlerime yansıdı. Tavandan rengârenk pullarıyla lâpinalar, kapkara horozbinalar, gümüş balıkları geçti. Dalgaların şıpırtısıyla dalmışım.

Birden gürültüyle uyandım. Yatak deprem oluyormuş gibi zangır zangır titriyordu. Döşeme gıcırdıyor, kapı ve pencere camları sarsılıyordu. Önce yolunu şaşıran bir geminin yalıya çarptığını sandım. Ama kendime gelip yataktan doğrulduğumda gürültünün aşağıdan geldiğini fark ettim. Hemen kalkıp alt kata koştum. Görünürde olağanüstü hiçbir şey yoktu. Ne var ki tüm yalı bombalanır gibi temelinden sarsılmaya devam ediyordu. Aşağı kata inince gürültü de çoğalmış, duvarların sıvası dökülmeye başlamıştı. Tavandan sarkan kristal avizenin hafifçe sallandığını, aynanın duvarda bir gidip bir geldiğini gördüm. Ne olup bittiğini anlayamamıştım hâlâ. Döşemeye, duvarlara balyoz darbeleri indiriliyor, yalı, zincirinden boşanmış göze görünmez bir deli tarafından yıkılıyordu sanki. İlk şaşkınlığım geçince kayıkhanede birşeyler olduğunu anladım. Sarsıntının merkezi oradaydı çünkü. Gürültü de oradan geliyordu. Telaşla rıhtıma indim. Kayığı çözüp küreklere yapıştım. Kayıkhanenin girişine yanaştığımda kocaman bir yunusun köpük içinde kendini duvardan duvara vurduğunu hayretle gördüm. Hayvan nasılsa ağzı derin, içe doğru giderek sığlaşan kayıkhaneye girmiş, bu dar yerden kurtulmaya çabalıyor, kuyruğunu can havliyle sallarken suları tavana dek taşırıyordu. Bir ara sakinleşir gibi

oldu, başıyla çıkışa doğru yöneldi. Denizin derinleştiği yere ulaşınca kendine güveni arttı. Belki de bir palamut sürüsünün peşine takılıp geldiği bu karanlık yerden çıkıp gitmeden önce yosunlu duvarlarda, kayıkhanenin yıllardır kullanılmayan, kalasları çürüyüp dağılmış iskelesinde gezdirdi bakışlarını. Tanıdık birini, yalının eski günlerindeki mavi yeşil boyalı, oymalı, nakışlı, sülün kadar narin kayıkları arar gibiydi. Sonra başını denize daldırıp yanımdan hızla geçerek Boğaz'ın mavisinde kayboldu. Odama dönüp yeniden yatağa uzandığımda, güneşte ışıl ışıl derisiyle Marmara'nın engin sularında yol alan, bir sıçrayıp bir dalarak, köpüklü dalgalarla oynaşarak özgürlüğün tadını çıkaran yunusu düşündüm. Tavanda gün ışığıyla kıpırdayan sulara kendimi bırakıp uykuya dalmadan önce ikinci bölümde bir savaş tutsağının acıklı sonunu anlatmaya karar verdim.

BU BÖLÜM KAPTAN ANTONIO RİZZO'NUN NASIL TUTSAK EDİLDİĞİNİ VE ACIKLI SONUNU İŞTE ONLARI ANLATIR

"Bu kalenin büyük topunun attığı ilk gülle Karadeniz'den gelen Antonio Rizzo'nun gemisini batırdı. Geminin kaptanı denizde ele geçirilip Edirne'ye, Türk Beyine gönderildi ve orada hapse atıldı; on dört gün sonra Bey onu kazıklatmak suretiyle öldürttü. (*Konstantiniye Muhasarası Rûznâmesi*, Nicolo Barbaro)

Kaptan Antonio güvertede oturmuş geminin iki yanından akıp giden kıyıyı seyrediyordu. Dün gece biraz fazla kaçırdığı şarabın ağırlığını henüz atamamıştı üzerinden. Gençliğinde, sabah mahmurluğunu bir anda alıp götürürdü temiz hava. Oysa şimdi, orta yaşı bir hayli geride bırakmış olmasına karşın, gövdesindeki yorgunluğun şaraptan değil yaşlılıktan geldiğini bile fark edemeyecek kadar iyimser. Kendini yirmisinde bir delikanlı gibi görüyor hâlâ. Başında tüylü kara şapkası, düzgün kesilmiş gür sakalı, rüzgârda yelken gibi şişen ipek gömleğiyle Galata'nın en yaman fahişelerini, San Giacomo bankerlerinden en zenginin kaprisli, güzel kızını bir bakışta büyüleyebileceğini sanıyor. Öylesine emin kendinden. Siyah beyaz çizgili kısa pantolonu, dizkapaklarına dek gelen uzun konçlu meşin çizmeleri ve sapı pırlanta taşlı gümüş hançeriyle bir yük gemisinin kaptanından çok Doclar Sarayında görevli bir teşrifat memurunu andırıyor. Antonio Rizzo gerçekten yakışıklı bir erkek. Boylu poslu, ince uzun yüzlü, sarışın. Her daim mavi ışıklar yanıp sönüyor gözlerinde. Ve çok değil, iki tutkusu var: Kadınlar ve deniz. Daha doğrusu deniz ve kadınlar. Diyeceksiniz ki ne fark eder? Çok şey elbette.

Deniz Antonio'nun her şeyi oldu. Anası, rızkı, sırdaşı. Venedik'te doğdu, Lido'da bir balıkçı kulübesinde. Annesini üç yaşında yitirdi, babasını on beş. Yaşamda ne elde ettiyse deniz sayesinde elde etti. Hayâl gücünü, zekâsını, tat düşkünlüğünü. Deniz sayesinde iş buldu. Yine deniz sayesinde babası gibi yoksul bir balıkçı olarak ömrünü sürdürmekten kurtuldu. Dülger loncasına girip tersanede çalışmaya başladığında engine açılmayı düşlüyordu. Ve kadınlara deniz götürdü onu. İskenderiye'nin, Galata'nın, Trabzon'un beyaz tenli, geniş kalçalı can yakan kadınlarına. Kaptan olalı beri dolaştığı limanlarda, şarap içip sarhoş olduğu meyhanelerde, şarkı söylediği han odalarında bir tek düşünce vardı kafasında: de-

niz. Saplantı değil çok doğal, rahatlatıcı bir duyguydu bu. Özenle katlayıp kamarasındaki sandığa koyduğu ipek gömlekleri, eldivenleri, çizmeleri, bakışları bile deniz mavisiydi. Şimdi, güvertede oturmuş Boğaz kıyılarına bakarken yine denizi düşünüyor. Bir yuva kurup çoluk çocuğa karışmayı, Venedik'te bir başka iş tutmayı tasarlayacak yerde, artık orta yaşı çoktan geride bıraktığını, önünde pek de fazla zaman kalmadığını anlayarak külâhını –yoksa şapkasını mı demeliydim!– önüne koyup arpacı kumrusu gibi yaşamına yeni bir yön vermek için düşünüp taşınacağı yerde, Nefeli'nin kırmızı ağzı, keskin dişleri, diri memeleri düşüyor aklına. Denizin onu yine bir kadına, bu kez kadınların en tutkulusuna, en cömertine götürdüğünü düşünüp gülümsüyor.

Trabzon yolunda, Galata'nın nasılsa şarap kokmayan nemli bir mahzeninde tanımıştı Nefeli'yi. Bir dükaya hemen anlaşmışlar, limana inen dar sokakların bitimindeki ağaçlı, küçük alana bakan odada, İsa Kulesinin taş duvarlarına karşı gün ağarıncaya dek sevişmişlerdi. Belli ki Nefeli çok tat almıştı ondan. Yoksa, bir dükaya anlaştığı müşteriyi sabaha dek tutmaz, her zaman yaptığı gibi üstünkörü yattıktan sonra sokağa, çamurda havlayan köpeklerin arasına koyverirdi. Antonio, günde en az birkaç erkekle sevişen bir fahişeyi bile baştan çıkarmış olmanın gururuyla gülümsüyor. Nefeli'yi Trabzon'a demir almadan önce bıraktığı yerde eliyle koymuş gibi bulacak bu akşam. Bu kez para vermeden sevişecek onunla, uzun süredir birbirlerine hasret kalmış iki sevgili gibi murat alıp murat verecekler. Ve sırılsıklam âşık olacak Nefeli'ye. Bu kadının namuslu geçinen birçok kadın gibi ruhunu bitpazarında satmadığını, gövdesini teslim ettiği erkeklere gönlünü de teslim etmediğini biliyor çünkü. Nefeli'nin altında inleyişini, ona sarılıp önce, "Sevgilim, sevgilim!" derken birden sırtını tırmalamaya başlamasını, "Boğam benim... Venedikli azgın boğam!" diye haykırışını ömrünün sonuna dek unutamayacak. Antonio Akdeniz limanlarını dolaşa dolaşa Rumca öğrendiğine hiçbir zaman o anki kadar sevinmemişti. Hiçbir zaman Nefeli'nin ağzından, kırmızı ve derin

ağız boşluğundan çıkan, 'Tavrakimu!' sözcüğünün büyüsüyle kendinden geçip o güzel coşkuyu yaşamamıştı. Gerçi birçok kadın girmişti yaşamına. Kimisiyle bir gece, kimisiyle bir günbatımı, kimisiyle de –bir sigara içimi diyecektim– bir kupa şarap içimi sevişmişti. Hiçbirine bağlanmamıştı ama, ertesi gün yoluna devam edip gitmişti. Gemisiyle uğradığı limanlara yük boşaltıp yük alırken, rastladığı kadınlara da tat verip, onlardan tat almıştı. Palamarlarını çözmüş serseri bir gemi gibi yaşamın akıntısına bırakmıştı kendini. Bir kentten ötekine, bir kadından bir başkasına savrulup durmuştu. En güzel kumaşların, en pahalı mücevherlerin, en tehlikeli serüvenlerin peşindeydi her zaman. En buruk şarapları içip en acı baharat yiyen oydu. Her sabah gecenin kirinden, cümbüşün yorgunluğundan yunup arınmasını bilmişti ama. Ve her defasında yeniden, bir öncekinden daha büyük, daha derin bir istekle kucaklamıştı kadınları. Şarap kupasını ağzına her götürüşünde bir başka susuzluk duymuştu. Nefeli'nin beyazlığına, onu içine alıp sarmalayan gövdesine duyduğu susuzluğa benzer, içtikçe artan, sevdikçe çoğalan bir susuzluk. Bu Bizanslı esmer kadının şimdiye dek tanıdığı kadınlara pek benzemediğini, bir daha görüşürlerse ona bağlanabileceğini, yatakta darmadağın duran saçlarını, doyuma varırken gerilen bacaklarını, asi bir ırmak gibi hemen teslim olmayışını, çıplak tenini –evet, özellikle de bunu– unutmanın çok zor olacağını nasıl bilebilirdi ki! Ama şimdi, kaptan köşkünün önündeki bir sandığın üzerine oturmuş Boğaz'ı seyrederken Nefeli'nin kollarının Konstantinopolis'i çevreleyen aşılmaz surlar gibi onu bir gün saracağından kuşkusu yok. Aylar sonra bu akşam yeniden buluştuklarında yaşamı da değişecek. Ve artık birbirlerinden hiç ayrılmayacaklar.

Venedik gemisi akıntıyı arkasına almış, San Marco Cumhuriyetinin rüzgârda dalgalanan aslanlı flamalarıyla Boğaz'ın sularından Marmara'ya doğru süzülüyordu ki, bir burnu döndüğünde kaptan Antonio'nun talihi de dönüverdi. Antonio bir düşten uyanırcasına irkildi ansızın. Karşısında

dikilen burçlara hayretle baktı. Gözlerine inanamadı ilkin. Karadeniz'e açılalı pek fazla olmamıştı. O zaman, avlusunu ayrıkotları kaplamış yıkık bir manastırdan başka hiçbir şey yoktu bu yamaçta. Ağaçlar çiçek açmış, bahar gelmişti. Karşı kıyıdaki hisarın surlarına, nicedir kullanılmayan topların paslanmaya yüz tutmuş namlularına vuruyordu güneş. İskeleyi bekleyen muhafızların silâhlarını, denize bir dalıp bir çıkan karabatakları, yelken direklerinin çevresinde çığlık çığlığa dönüp duran martı kuşlarının beyaz kanatlarını aydınlatıyordu. Uyum ve barış içindeydi her şey. Hisar, nöbetçiler, deniz ve martılar, her şey baharın yumuşaklığında güzeldi. Antonio sol kıyının çiçekli yamaçlarına bakmış, bir gün Türklerle savaş çıkarsa Boğaz'ın kapatılamayacağını, kapatılsa bile Venedik ticaret gemilerinin yine eskisi gibi yollarına devam edebileceklerini düşünüp rahatlamıştı. Barış güzel şeydi doğrusu. Ne korsanlardan, ne de fırtınalardan korkusu yoktu Venedikli kaptanın. Ama savaş başkaydı. Savaşta insanlar ölüyor, gemiler batıyor, kentler, kaleler yakılıp yıkılıyor, kadınların ırzına geçiliyor, kundaktaki çocuklar boğazlanır, evler yağmalanırken oluk gibi kan akıyordu. Belki bu vahşetten tat alanlar, insanları öldürmeyi erdem sayanlar da vardı. Belki savaş zorunluydu. Dövüşmek bir onur sorunu, hatta bir sanattı. Ama doğal değildi. Antonio'nun gözünde doğal olan dalganın köpüğü, şarabın ve kadınların tadı, insanların dostluğuydu. Öyle ya, kadını erkeği, çocuğu yaşlısıyla insanlar tat almak için gelmişlerdi dünyaya, birbirlerini boğazlamak için değil. Ve Boğazkesen'in bir kasım günü böyle ansızın, daldığı düşün en tatlı yerinde yol kesen bir ejderha gibi karşısına dikilivermesi hiç de hayra alâmet değildi.

Hemen yerinden fırlayıp dümen başındaki gemiciyi uyardı. Bir telâş, bir koşuşturmadır başladı gemide. Tayfalar küreklere, usta gemiciler halatlara yapıştılar. Antonio'nun tüm yelkenlerin açılmasını haykıran sesini gökgürültüsüne benzer, inanılmaz bir top sesi bastırdı. Güvertedekiler havada dönerek gelen taş gülleye dehşet içinde baktılar. O güne dek böylesine büyük, bu denli hızlı giden bir gülle görme-

mişlerdi. Aynı anda sırılsıklam oldular. Gülle yelken direklerinin bir karış yukarısından geçerek geminin tam yanına, iskele tarafına düşmüştü. Antonio işin şakaya gelir yanı olmadığını anladı. İkinci atışa dek top menzilinden çıkabilmek umuduyla dümene kendi geçti. Bu belâyı mutlaka atlatmalı, bir an önce Galata'ya ulaşmalıydılar. İmparatorun ordusuna erzak götürdüklerinden değil, Türklerin eline düşmemek için. Neyse ki rüzgâr ve akıntı onlardan yanaydı. Yalnızca rüzgârla akıntı mı, Tanrı da. Tanrı ve Meryem, her ikisi de onlardan yana. Birden en zor anlarda bile adını anmadığı Tanrıyı yanı başında, neredeyse yüreğinin içinde duydu. Tanrı ruhu saran, gövdeyi titreten bu ürpertiydi demek. Gürleyen gök, çatlayıp yarılan deniz değil, San Marco Kilisesinin altın sarısı mozaiklerindeki o derin bakıştı. Nefeli'nin sözleri geldi aklına: "Siz Lâtinler Türklerden betersiniz. Ne inancınız ne de töreleriniz benziyor bizimkilere. İsa efendimize bakışınız da bir tuhaf!" Nefeli'ye Tanrıya ayıracak vakti olmadığını söylemiş, başucundaki Meryem Ana ikonunu da kaldırıp atmasını istemişti. Şimdi başına gelen bu beklenmedik belâya o ikona gösterdiği saygısızlığın neden olduğunu düşünüp pişmanlık duyuyor. Ama hemen toparlıyor kendini. Küreklere var güçleriyle asılan tayfaları cesaretlendirmek için, "Haydi arslanlarım!" diye bağırıyor, "ha gayret yiğitlerim! Galata'ya varırsak hepinize şölen var!" Ne var ki, 'şölen' sözcüğü ağzından çıkar çıkmaz geminin tam ortasına isabet ediyor ikinci gülle. Orta direk yıldırım yemiş yaşlı bir çınar gibi gürültüyle devrilirken kendini kaptan köprüsünden denize zor atıyor.

Muhafızlar kaptan Antonio Rizzo'yu, denizden topladıkları Domeneco di Maestri'nin biricik oğlu seyir kâtibi Nicolo ve on beş tayfayla birlikte kale komutanı Firuz Ağaya götürdüler. Firuz Ağa da padişahın kesin buyruğuna uyarak tümünü Edirne'ye gönderdi. Edirne'de Sultan Mehmet'in huzuruna çıkarıldıklarında yorgun ve açtılar ama, yol boyunca giderek çoğalan, endişe dolu yüreklerini ısıtan bir

umut ışığına kaptırmışlardı kendilerini. Türkler onları hemen öldürmediklerine göre yaşamları tehlikede sayılmazdı. Üstelik Fabrizio Corner adında bir görevlinin Konstantinopolis'teki Venedik Elçiliği tarafından acele Edirne Sarayına gönderildiğini duymuşlar, Doğu Akdeniz'in en güçlü devleti Venedik Cumhuriyetinin koruması altında olduklarını bir kez daha anımsayıp rahatlamışlardı. Ne var ki, Kaptan Antonio padişahın bakışlarındaki korkunç öfkeyi gördüğü an her şeyin bittiğini anladı. Mehmet'in genç ve ihtiraslı bir hükümdar olduğunu duymuş, ama bu denli derin, böylesine çabuk kabaran bir öfkeye kapılabileceğini ummamıştı. Karşısında Osmanlı Devletinin başı değil, her an avının üzerine atılmaya hazır yırtıcı bir kaplan, pençesinden kurtuluş olmayan bir şahin vardı sanki.

Padişah zincire vurulmuş tutsakları uzun süre süzdü, soluk yüzü renkten renge girerken Antonio'ya takıldı bakışları. Kaptana yaklaşmasını işaret etti. Antonio duraksadı bir an. Mehmet'in kıpkırmızı kesilmiş yüzüne korkuyla baktı. Dudakları titriyor, gözleri beyaz sarığının altında ışıl ışıl yanıyordu. Burnundan soluyan öfkeli bir boğa edasıyla, "Gemindeki erzak Konstantin'in ordusu için miydi?" diye sordu. Kaptan evet anlamında başını öne eğdi, bir daha da padişahın yüzüne bakamadı. Baksaydı biraz sakinleştiğini, kemerli burnunun bitiminden başlayan ağzında hafif bir gülümseyişin belirdiğini görecekti. Öbürlerinden ayrılıp ite kaka götürülürken bir ara arkasına baktığında Nicolo'nun zincirlerinin çözüldüğünü, tahtın önünde yere kapanan seyir kâtibine Mehmet'in hiç beklenmedik bir ilgi gösterdiğini, eğilip başını okşadığını gördü. Nicolo kadar genç, onun gibi tüysüz bir delikanlı olmadığına hayıflandı. Sonra silip attı bu tatsız düşünceyi kafasından. Huzurdan nöbetçilerin arasında başı dik çıktı. Aynı gün padişahla birlikte Antonio'yu da Dimetoka'ya doğru yola çıkardılar. Kente vardıklarında Fabrizio'nun onlardan önce gelip sultandan görüşme isteğinde bulunduğunu öğrendi. Ve Azrail'in elinden bir kez daha kurtulduğunu düşünerek gülümsedi.

Ertesi sabah iki yeniçeri hapsedildiği çadırdan alıp padişahın otağının bulunduğu yere getirdiler Antonio'yu. Zincirlerini çözdüler. İçlerinden palabıyıklı, irikıyım olanı bostancıbaşıya teslim etti onu. Bostancıbaşı da yanında bir değnek gibi duran Çingeneye. Çingene bostancıbaşının adamlarına kaptanı yüzükoyun yere yatırmalarını söyledi, sonra cebinden çıkardığı iple ellerini arkadan sıkıca bağladı. Antonio elleri bağlı, yerde böyle çaresiz yatarken kampta bir kıpırdanma oldu. Askerler gülüşmeye, yüksek sesle konuşup şakalaşmaya başladılar. Çok geçmeden bir yeniçerinin, mızrağa benzer upuzun bir kazıkla yaklaştığını gördü. Kazığın ucunda yağlanmış sivri bir demir, ortasında da yuvarlak, yarı daire biçiminde bir tahta çıkma vardı.

Çingene, Antonio'nun günlerdir üzerinden çıkarmadığı, yer yer kırışmış çizgili pantolonunu bir çekişte yırttı, hâlâ pırıl pırıl duran mavi gömleğinin düğmelerini de çabucak çözerek kendi üzerine giydi. İpek gömlek çok bol geldi. Bunun üzerine kollarını sıvayıp gömleği uzun donunun içine sokuşturdu, dişsiz ağzıyla sırıtıp esnedi. İşine başlayabilirdi artık. Antonio arkadan yırtılmış kısa pantolonu, çıplak sırtıyla yerde yüzükoyun yatıyor, aklından türlü olasılıklar, kötü şeyler geçiyordu. Ne yapmak istediklerini tam olarak anlayamamıştı hâlâ. Ölümü düşünmüyordu bile. Sonra birden, az sonra öleceği içine doğdu. Tanrının bakışıyla karşılaştı yeniden. Bu kez Tanrı San Marco Kilisesinin mozaiklerinden değil, bir akşam Blaherna Sarayından çıkıp surlar boyunca yürürken rastladığı o küçük Bizans kilisesinin duvarından bakıyordu ona. Ellerini iki yana açmıştı. Sağında Meryem, solunda Aziz Jean duruyorlardı. Acımasızdı bakışları. Tanrının ayakucundan akan bir ateş ırmağı günahkâr kulları cehenneme sürüklüyordu. Gökyüzünü güneş ve ayla birlikte dürüp katlayan mavi kanatlı melek eski yerinde yoktu nedense. Ateş ırmağında insanlar çırılçıplaktılar. Ağır zincirler vardı boyunlarında. Ve tenlerini dağlayıp yakan ateş dünyada benzeri olmayan bir ateşti.

İstavroz çıkarmak istedi. Ellerinin bağlı olduğu geldi aklına. Yüzünü arkaya dönüp bu son isteğini Çingeneye söylemek üzereyken bostancıbaşının adamları kazığı makatına soktular. Bir anda neye uğradığını şaşırdı. Acıdan buruşan yüzünü toprağa bastırdı, bir an önce canını alması için Tanrıya yalvarmaya başladı. Çingenenin kazığa vurduğu bir tokmak darbesiyle tüm gövdesinde yeniden, bu kez daha yoğun duydu acıyı. Boğulur gibi oldu. Çingene iç organlardan hiçbirinin zedelenmemesi için, büyük bir dikkatle yağlı demirin yönünü gözden geçirip öyle vurdu üçüncü darbeyi. Antonio'nun gözleri karardı, alnından boşalan ter sabah ayazında kaskatı kesilmiş toprağı yumuşattı. Sonrasını anımsamıyor.

Kendine geldiğinde sırtından iğnelenmiş bir sinek gibi, gövdesini boydan boya geçip sağ omuzbaşından çıkan kazığa oturmuş buldu kendini. Yerden bir mızrak boyu yüksekte, hafif öne eğilmiş, toprağa çakılı kazığın ucunda yarı baygın duruyordu. Müthiş bir susuzluk duydu önce. Gözlerindeki sis perdesi biraz kalkar gibi olduğunda çadırların söküldüğünü, çevrede kimsenin kalmadığını gördü. Konstantinopolis'e giden yolun kıyısında, mavi göğün altında tek başınaydı işte. Kimseler geçmiyordu yoldan. Ne bir atlı, ne bir yolcu. Güneş batmak üzereydi. İlerde, rüzgârda hışırdayan kavakların ucundan ekili tarlalar başlıyordu. Antonio barışın artık sona erdiğini, göz alabildiğine uzanan Trakya toprağında bundan böyle hasat yapılmayacağını, gemisini batıran güllenin çok geçmeden Bizans surlarını da dövmeye başlayacağını düşündü. Gövdesi uyuşmuş, elleri, ayakları soğumaya başlamıştı. Çok fazla acı duymuyordu nedense. Kazık gövdesinin bir parçası, yadırgasa da çok geçmeden kabulleneceği bir aykırılık gibi geliyordu ona. Yaşam eliyle dokunabileceği kadar yakınındaydı. Toprak, kavak ağaçları, rüzgâr ve güneş. Her şey kendi renginde, kendi gerçekliğindeydi.

Denizi özledi birden. Kendini gemisiyle Galata limanına girerken düşündü. Yelkenleri indirmişler, iskeleye yanaşıyorlardı. Sütunlu yolları, sarayları, güneşte parıldayan kubbeleriyle kent karşısında pırlantalar takınmış yeni gelin gi-

biydi. Nefeli'nin bakire bir genç kız saflığıyla uzaktan ona doğru geldiğini gördü. Elinde altın bir yüzük vardı. "Denizle evlendiğini biliyorum," diye fısıldadı yavaşça, "ama bak suya attığın yüzüğü çıkarıp kendi parmağıma taktım işte!"

Venedik'teydi. Bucentaure'un altın kaplama küpeştesinden kente bakıyordu. Giudecca Kanalından geçip Doclar Sarayı boyunca ilerlediler. Rengârenk giysileriyle eğlenceye giden sefih bir kalabalık doldurmuştu sokakları. Gondollar karabataklar gibi suyun üzerinde bir alçalıp bir yükseliyorlardı. Çan sesleri gemicilerin türkülerine karışıyor, La Calle della Mercerie'nin dükkânlarından baharat kokuları geliyordu. Kırmızı kadifeler içinde bir efsanevi kuş gibi durgun suya değmeden süzülen Bucentaure'un kaptan köşkünde tek başınaydı. Kalabalığa karışıp kadınların peşinden gidecek yerde Sant'Andrea Kalesine doğru yol alıyordu Cumhuriyet gemisiyle. Az sonra, doğduğu balıkçı kulübesini geride bırakıp Lido'nun önünden denize açıldılar. Orada, rüzgâra karşı, elinde sımsıkı tuttuğu altın yüzüğü denize atarken, "Desponsamus te, mare nostrum!" diye bağırdı. Rüzgâr alıp çok uzaklara, Marco Polo'nun anlattığı uçsuz bucaksız çölün de ötesine götürdü sesini.

Antonio susuzluğun giderek dayanılmaz bir hale geldiğini, gövdesinin ateşler içinde yanmaya başladığını fark etti. Güneş kavak ağaçlarına doğru alçalmış, kıpkırmızı olmuştu. Akşam iniyordu yeryüzüne. Birden gözleri kararadı. Güneşin kırmızısı yayılıp genişledi, tüm varlığını saran bir ateşe dönüştü. Sonra silindi her şey, renkler eriyip karanlık bir boşluğa aktılar. Kaptan Antonio Rizzo, gövdesini delip geçen yağlı kazığın ucunda can verirken Sultan Mehmet'in huzurundan Konstantinopolis'e dönen Venedik elçiliğinde görevli Fabrizio Corner'le Cenevizlilerin sır kâtibi Dukas'ın kendisine dehşet içinde baktıklarını görmedi.

3

Bizanslı tarihçi Dukas'ın kazıkta can çekişirken gördüğü Venedikli kaptan hakkında hemen hiçbir şey bilmediğim için ona bir yaşamöyküsü uydurmam gerektiğini düşünmüştüm. Ne var ki önceden tasarladığım, baştan sona tüm ayrıntılarını öngördüğüm bir öykü değildi bu. Kalıp çıkarmadan işe koyulan bir kunduracının ya da ne bileyim her hangi bir zanaat ehlinin karşılaşabileceği güçlüklerle karşılaştığımı söyleyemem elbet. Öykü yazdıkça oluştu, iyice dal budak salmadan, serpilip gelişmeden de bitiverdi. Tarihlerde, Rizzo'nun gemisinin Boğazkesen'den açılan top ateşiyle batırılıp kendisinin kazığa oturtulduğundan başka bir kayda rastlamamıştım çünkü. Onun boyunu posunu, yakışıklılığını, tat düşkünlüğünü, giderek karakter özelliklerini hayâlimde kurarken beklenmedik bir biçimde noktalanan yaşamını da düşlemeye, bu yaşamın bendeki izdüşümlerini araştırmaya çalıştım. Ama, Rizzo'ya giren kazığın acısını kendi tenimde duyduğumu öne sürecek kadar değil. Yine de Venedikli kaptanın anısını sürdürmek, sonunun nasıl geleceğini bilmediğim bu anlatı boyunca ona kaderin yaptığı haksızlığı bir ölçüde de olsa dengelemek istedim. Şimdi bu satırları yazarken arka bahçedeki koca çınarın hışırtısını duyuyorum. Eylül rüzgârı yukarıdaki ince dalları kımıldatabiliyordur ancak. Toprağın derinliklerine kök salmış gövde, bir mağaranın girişini andıran kovuğun çevresindeki budaklardan iki yana doğru açılıp uzayan dalların koruyuculuğunda dimdiktir. Dik ve devinimsiz. 'Boğazkesen'in Osmanlının görkemli günleriyle yaşıt bu çınar kadar sağlam yapılı, kökleri derin-

de, dallı budaklı bir anlatı olmasını isterdim. Ama her dala, giderek her yaprağa aynı miktarda su yürüten doğanın gücüne erişmem olanaksız. Bu anlatının kişileri de vakitsiz bir yaprak dökümünde yok olup gidecekler bir gün. Neyse ki güzün ilk günlerindeyiz. Yaprak dökümüne vakit var daha. Yaşanacak güneşli, güzel günler, yazılacak nice öyküler var.

Geminin seyir defterini tutan Nicolo'nun öbür tayfalarla birlikte öldürülmeyip padişahın maiyetine alındığını yazıyordu tarihçiler. Nicolo'nun Sultan Mehmet'in saltanatı boyunca gizli bir günlük tutmuş olabileceğini, bu günlükten yola çıkarak hem sarayın dolayısıyla da Fâtih'in iç dünyasını, hem de Rizzo'nun gençlik yıllarını dile getirebileceğimi düşündüm. Nicolo'nun bakışı benim bakışımla özdeşleşmemeliydi. Ne var ki 1452'de henüz on altısını doldurmamış bir Venedikli gencin yerine de koyamazdım kendimi. Tıpkı Rizzo'nun, Sultan Mehmet'in, bu anlatıyı kendi kaderleriyle birlikte taşımaları gerekecek başka kişilerin yerlerine koyamayacağım gibi. Öyleyse ne yapmalıydım? Nasıl aşmalıydım bu engelleri? Bu ve benzeri sorular kafamda dönüp durmaya, üstesinden gelemeyeceğimi düşündüğüm güçlükler zaten kaçmış olan uykumu daha da beter etmeye başlamışlardı ki, sabah güneşinde parıldayan hisarı gördüm. Gece boyunca yazıp durmuşum meğer.

Sis dağılmış, karşı kıyı boyunca yuvarlak kuleler, kuleleri birbirine bağlayan taş duvarlar, duvarların berisindeki derme çatma evler, ahşap yapılarla iç içe duran modern villalar aydınlığa çıkmışlardı. Tepede, en yukarıda ağaçlar gölge tiyatrosundaki gibi yamyassıydılar.

Nedense hep böyle oluyor. Sabah güneşinde elle tutulacak denli yaklaşıyor hisar. Öğleden sonra, güneş Boğaz'ın üzerinde yuvarlanıp karşı kıyıya doğru alçaldığında, ışık da değişiyor. Renkler siliniyor giderek. Tuhaf bir buğu yükseliyor denizden. Hisar neredeyse seçilmez oluyor. Onun, Alâaddin'in sihirli lambasından çıkan dev gibi yeniden karşıma dikilivereceği sabahı sabırsızlıkla bekliyorum. Beklerken de

yavaşça kapanıyor gözkapaklarım. Kendimi öğle uykusunun ağırlığına bırakabilirim artık. Müteveffa Domeneco di Maestri'nin biricik oğlu Nicolo'nun tanıklığı bir başka güne kalsın.

Uyandığımda, her zamanki gibi çekili perdenin aralığından tavana yansıyan turuncu ışığı görmedim, hayır! Oda karanlıktı. Günbatımında yoğunlaşan vapur trafiğinin uğultusunu da duymadım. Karanlık, döşemeden yatağa dek ulaşmış, masaya doğru yükseliyordu. Duvarı gördüm. Eski yerinde değildi. Masa da öyle, üzerindeki kâğıtlarla almış başını gidiyordu. Doğrulmadan yatakta öylece kalakaldım. Dışarısı aydınlıktı. Perdeye vuran ışık odaya düşmüyordu nedense. Nereden kaynaklandığına akıl erdiremediğim karanlıkta eşyalar birbirlerinden uzaklaşıyorlar gibime geldi. Masa, sandalye, kitaplık rafının üzerindeki çalar saat. Baktım akrebi yoktu. Yelkovanın yalnızlığını düşündüm. Birbirini tamamlayan, birinin ötekisiz yapamayacağı, birbirlerinden kopup ayrıldıklarında tüm işlevlerinin yok olacağı nesneleri. İğneyle iplik, silâhla mermi, çekiçle çivi gibi. İnsanları da düşündüm, ünlü âşıkları. Leyla ile Mecnun'u, Romeo ile Jülyet'i, Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin'i. Kadınla erkeği. Yelkovanın yalnızlığı yine de başka bir şeydi, korkunç bir aykırılık. Saatin kaç olduğunu anlamak için perdeyi aralayıp dışarıya bakmak istedim bir an. Sonra üşendim. Dalmışım.

Uyandığımda turuncu ışığı tavandaki eski yerinde buldum. Kalkıp perdeyi çekince hisarın burçları ardından batan güneşin alacası, iskeleye yanaşan 19.20 vapurunun düdüğüyle birlikte doldu odaya. Zaman ve renklerin geri gelişine sevindim. Hisar denizin kıpırdayan yüzeyiyle birlikte yavaşça deviniyor, bir idam mahkûmunun üzerine bol gelen aksade gibi gidip geliyordu. Burçların tuğlalarını, surların onarılmış taşlarını bile görecektim neredeyse. Öylesine saydamdı, karanlık suyun dibine vurmuş beyaz tenli bir kadın sûretiydi diyeceğim. Birden günlerdir bir kadın gövdesine dokunmadı-

ğımı ayrımsadım. Eşim kimbilir ne yapıyordu şu anda? İçimde birşeyler ezilir gibi oldu, Paris'i özlememek için kendimi işime vermek, Boğazkesen' den başka hiçbir şey düşünmemek istedim. Bu gece de her zamanki gibi ışıklar içinde olmalıydı yaşadığımız kent. O, Seine Nehri boyunca yürür, belki de yeni sevgilisine sarılırken ben burada, bu eski yalının en küçük odasında sözcüklerle boğuşuyordum. Lambayı inadına yakmadım. Gecede yaprak kımıldamıyor. Ne geçen bir gemi var, ne arka bahçede gün boyu öten cırcırböcekleri. Sessizlikte öylece duruyorum. Ne geçmişi ne de geleceği olmayan biriyim işte, bir ecinni. Kendine, yalnızca kendi imgelemine sürgün bir yalı uşağı.

O'nun, imparatorluk günlerindeki gibi bordasında altın yaldızların parladığı, dümeninde bir dudağı yerde bir dudağı gökte bir harem ağasının dikildiği, burnundaki gümüş kartalın akıntıya doğru bir martı kıvraklığıyla dalıp çıktığı, dalıp çıkarken de sırma saçaklı atlas perdeli köşkün içindeki kuştüyü minderlerle ayakta kürek çeken hamlacıların esmer yüzlerini aynı anda salladığı bir saltanat kayığıyla gelmesini isterdim. Ay ışığında süzülen kayıktan gövdesinin tüm çizgilerini dışa vuran feracesi ve sivri uçlu saten pabuçlarıyla yalı rıhtımına ayak basarken incecik yaşmağı lodosta açılmalı, bir an açıkta kalan kömür karası gözleriyle bakmalıydı bana. İstek dolu bakışlarını içimde, varlığımın derinliklerinde duymalı, gizli buluşmamızın heyecanıyla ürpermeliydim. Oysa bir başka akşam tam yemek saatinde çaldı kapımı. Odamın değil, arka bahçenin kapısını. Divanhaneyi geçip merdivenlerden hızla indim. Bahçede yürürken duraksadım bir an. Belki de yanlış duymuştum. Yaprakların hışırtısından başka ses yoktu. Tam geri dönecekken yeni onarılmış tahta kapının demir tokmağı tıkladı. Sonra yalıda ille de birileri olması gerekiyormuş gibi, ısrarla vurmaya başladı tokmak. "Kim o?" diye seslenmenin biraz acayip kaçacağını düşünerek kapıyı hemen açmaya yeltenmedim. Ya bir hırsızsa? Hırsızın soymaya geldiği evin kapısını çalmayacağını düşünemeyecek kadar şaşkındım. Bir süre bekledim. Sonra, ani bir kararla aç-

tım kapıyı. Karşımda güneşte yanmış, beyaz giysili, ufak tefek bir kadın duruyordu. Karanlıkta ne yüz çizgilerini ne de gözlerinin rengini seçebildim.

– Rahatsız ettim galiba, dedi çekingen bir sesle. Ali'yle Sumru'yu aramıştım.

– Paris'e döndüler.

– Hiç girmeyeyim öyleyse. Siz selâmımı iletirsiniz. Adım Deniz, Sumru'nun kolejden arkadaşıyım.

– Buyurun, yemek yiyelim birlikte.

Duraksadı bir an. Yoldan geçen arabanın farları yüzünü aydınlattı. Masmavi iki göz deniz feneri gibi yanıp söndüler. Birden anımsadım. Rıhtımda güneşlenirken Sumru'nun eşime Deniz adında bir arkadaşından söz ettiğini duymuş, fazla ilgilenmemiştim. "İnsanı bir anda saran masmavi gözleri vardır," diyordu, "kolejden tanırım. Cana yakın kızdır. 12 Mart'tan sonra bir süre hapis yattı."

– Yalıda yalnızım, diye üsteledim, bu akşam konuğum olun.

– Öylesine uğramıştım... Kanlıca dönüşü. Kanlıca'da teyzem oturur da...

– Buyurun, girin içeri.

– Yemeğe kalmayayım. Bir içkinizi içip giderim.

Yemeğe de kaldı, gece yatısına da. Şimdi, ağustos güneşinde yanmış diri gövdesini, karanlıkta benim olurken kulağıma fısıldadığı sevda sözlerini düşündükçe, belki de uzun süredir anadilimde sevişmediğimden, sabah ilk vapurla gitmesine engel olmadığım için pişmanlık duyuyorum. İlk kez yaşadığım bir duygu bu. Yazmak bana yetiyordu. Tek varlık nedenim olmuştu 'Boğazkesen'. Oysa o gittikten sonra –bir an önce yalnız kalıp masamın başına oturmaktan başka bir şey düşünmediğim için gitmesine göz yummuş, daha da kötüsü bunu ona hissettirmiştim– tuhaf bir acı duydum. Gövdemden bir parça koparılmış gibi olmadı, hayır. Yanık tenini, ıslak ağzını, yokluğunu hemen unutacağımı biliyordum. Ama içinden çıkmadığım tüm gece boyunca kulağıma bir

koşudaymışçasına soluk soluğa fısıldadığı, ne fısıldaması düpedüz haykırdığı yasak sözcüklerin belleğimde yer edeceğini, böyle olur olmaz zamanda kalemimin ucuna geliverecekleri-ni nasıl tahmin edebilirdim. O gittikten sonra kafese kapatılmış yaralı bir hayvan gibi dönüp durmaya başladım odada. Divanhaneden alt kata, alt kattan rıhtıma, rıhtımdan arka bahçeye gittim geldim. Bir ara, çınarın yaşlı gövdesine sarılıp Türkçenin, çocukluğumda doya doya ettiğim küfürlerdeki kötü çağrışımlı sözcüklerin edasıyla bağırıp çağırdım. Yine de azgınlığımı sınırlayan kafesin demir parmaklıklarından kurtaramadım kendimi. Masaya çöktüğümde yalnız hareketlerimin değil sözcük haznemin de boyunduruğa vurulmuş olduğunu, Boğaz kıyısındaki eski bir yalının cumbalı odasına hapsettiğim yaşamımın çevresine kendi isteğimle yüksek duvarlar örmeye başladığımı anladım. O'nun, mavi gözleriyle ışıyan gecede kulağıma haykırdığı sözcükleri yazamayacağım için kendi zindanının duvarlarını kendi buyruğuyla ördüren Çandarlı Halil'in öyküsünü yazmaya karar verdim.

BU BÖLÜM VEZİR-İ ÂZAM ÇANDARLI HALİL PAŞANIN SONUNU İŞTE ONU ANLATIR

"Balığın karnın filoriyilen doldurmak gerek deyü filoriyile doldurdılar. Halil Paşaya göndürdiler.(...) Halil balığı yedi. Karnını sanduğa koydı.(...) Ve çaharşenbih günü Halil Paşayı oğlanlarıile ve kethüdalarıyile bile duttılar, habs etdiler. Bunların hikâyeti çokdur. Ve illa fakir ihtisar etdüm. Anun içün kim hod bunun kıssası ma'lumdur. Halil Paşayı neylediler." (*Tevâhir-i Al-i Osman*, Âşıkpaşa)

"Healo he polis!"

Halil korkuyla Ayasofya'ya doğru kaçan kalabalığın arasından önce bir fısıltı, kulağa yavaşça söylenen bir rivayet, sonra bir çığlık, kıyamet gününü bildiren bir sûr sesi gibi yükselen bu haykırışı duyduğunda otağında yalnızdı. "Healo he polis!" O an her şeyin bittiğini, gerçekte kentin değil kendisinin mahvolduğunu, düşen Bizans'la birlikte kellesinin de düşeceğini anlamıştı. Soğukkanlılığını yitirmeden padişahın özel muhafızlarını bekledi. Kan ve barut kokusuyla birlikte ilkyaz çiçeklerinin tozlarını da otağa dolduran rüzgâr başucundaki kandilin alevini titretiyor, masanın üzerine gelişigüzel yığılmış harita, mühür ve kâğıtların gölgeleri duvarda biçimden biçime giriyordu. Bir ara, güvenilir birkaç adamıyla birlikte karargâhtan gizlice kaçmayı düşündü. Sonra bu davranışı kendisine yakıştıramadı. Osmanlıya büyük hizmetlerde bulunmuş, kuruluşundan bu yana devleti fiilen yönetmiş bir soydan geliyordu. Çandarlı ailesi Osmanlının düşünen aklı, yürüyen yasası, dönen çarkı olmuştu yüz elli yıldır. Canını kurtarmak için de olsa, kazanılan bu büyük zafer onun için yenilgilerin en kötüsü, düş kırıklıklarının en acısı da olsa, her şeyi yüzüstü bırakıp bir hırsız gibi savuşamazdı. Çaresiz kabullenecekti sonu. Çandarlı'ya da böylesi yakışırdı. Kendini devletle özdeşlemiş bir soyun en yaşlı, en saygın üyesi olarak yine o devletin fermanıyla ölümü bir mühür gibi bağrına basmak. Bir bağışmış gibi, ne bağışı, kutsal bir görevmiş gibi kelleyi sunmak cellata. Devlet sağolsun diyebilmek.

Türkmenin gücü bu kadarmış demek, egemenliği buraya kadarmış. Bundan böyle devşirmelerle yürüyecek Osmanlı. Zağanos'la, Şehabeddin'le, hatta o hinoğlu hin Mahmut'la. Onlar kazandı. Yorulmuştu artık. Yaşlıydı. Ve Murat'ın ölümünden beri divana bir türlü kabul ettirememişti barış siya-

setini. Oysa doğru bildiğini yapmış, devletin selâmetini gözetmişti her şeyden önce. Osmanlının güvenliğini kendi çıkarının üstünde tutmuştu. Aklından geçen bu son düşünceye takıldı birden. Gerçekten de öyle mi olmuş, kendi çıkarını hiç mi düşünmemişti? Peki nasıl biriktirebilmişti bunca serveti? Parasını Galata bankerlerine işletir, mal mülk sahibi olurken, Bizans imparatorundan gelen hediyeleri iştahla kabul ederken, balıkları yiyip içindeki altınları sandığa koyarken hep devletin selâmetini mi düşünmüştü? Halil bu soruya kendince yanıt aramaktan, bir iç hesaplaşmaya girmekten kaçındı. Kandili üfleyip bir süre karanlığın yatıştırıcılığına bıraktı kendini. Uzaktan hâlâ çarpışma sesleri geliyor, kılıç şakırtıları yıkılan surların gürültüsüne karışıyordu. Sabaha dek öylece, hiçbir şey düşünmeden, yaşamındaki doğrularla yanlışları, mutluluklarla acıları anımsamadan bostancıları bekledi.

Sabah ezanı ışıyıp gün ağarandа padişahın kentin üç gün boyunca yağmalanmasına izin verdiği haberi geldi. İçinde, yüreğinin ta derininde ince bir sızı duydu. Bizans düşmüş, Doğu Roma'nın heybetli kartalı Osmanlıya boyun eğmişti. Yeniçerinin kenti yağmalaması doğal hakkıydı ama, Mehmet yine de izin vermemeliydi buna. Gümüş haçların, altın kupalarla parlak mozaiklerin, pırlanta, elmas, yakut yüzüklerle inci gerdanlıkların kapışıldığı bir pazar yerine dönecekti kent. Nedenini bilmediği, daha doğrusu kendinden bile gizlediği bir yakınlık, tuhaf bir acıma duyuyordu Konstantiniye'ye. Mehmet'in bin yıllık geçmişe sahip bir imparatorluğun mirasını hakkıyla değerlendirebileceği konusunda kuşkuluydu. Konstantiniye, tahta geçtiğinden beri tek amacı, tek tutkusu olmuştu çocuğun. Gülümsedi. "Üçüncü cülûsundan beri..." diye geçirdi içinden. Ve o gün Murat'ın ölümünü ordudan gizleyip Manisa'ya haber saldığına ilk kez hayıflandı. Henüz süt emen Şehzade Ahmet'i padişah ilan edip devleti dilediğince yönetebilirdi. Yeniçeri, Mehmet'i istemiyordu nasıl olsa. Ama Osmanlının ikinci kez karmaşaya sürüklenmesine, en güçlü döneminde şehzade kavgasıyla parçalanma-

sına gönlü elvermemişti. Rahmetli babası İbrahim Paşa'dan Bayezid'in oğullarının öyküsünü, Süleyman, Musa ve Mehmet Çelebilerin taht kavgalarını kaç kez dinlemiş, devletin nasıl parçalandığına çocukluğunda bizzat tanık olmuştu. Babasının Edirne'de kadı iken Musa Çelebi tarafından Bizans'tan vergi istemek üzere elçi olarak görevlendirilişini, tehlikeli bir yolculuktan sonra Konstantiniye'ye hiç uğramadan Bursa'da hükümdarlığını ilan etmiş olan Mehmet Çelebi'ye sığınışlarını, babasının bu davranışı sayesinde önce kazasker sonra vezir atanmasını çok iyi anımsıyordu. Uzun süren bir iç savaştan sonra Mehmet Çelebi rakiplerini ortadan kaldırarak birliği sağlamış, Rumeli'de fetih devam edebilmişti. Murat'ın ölümünden bir yıl önce doğan son oğlu Şehzade Ahmet'i, iki kez tahta çıkıp inmiş, padişahlığı yaşından umulmaz bir istek, giderek artan bir hırsla bekleyen Mehmet'e karşı kullanmak yeniden bir iç savaşı göze almak demekti. Üstelik Bizans, rehin tuttuğu Şehzade Orhan'ı salabilir, beş yıl önce Dobruca'daki gibi bu şehzadenin de ortadan kaldırılması için Mehmet'le işbirliği yapması gerekebilirdi. Devletin selâmeti ölüm korkusuna ağır basmış, Mehmet'in kendisinden öç alacağını bile bile Manisa'ya ulak yollamıştı. Ne var ki Mehmet Edirne'ye varıp süt emen Ahmet'i hemen boğdurup tahta geçtiğinde beş yıl önce aralarında olup bitenin hesabını sormamıştı ondan. Evet, sormamıştı.

Çok iyi anımsıyor. Edirne'deki o görkemli düğününden beri görmediği Mehmet tıknaz gövdesi, kısa ve kalın boynu, siyah kavuğun örttüğü alnın hemen altından başlayıp neredeyse çeneye dek inen kemerli burnuyla artık hükmeden, bu kez gerçekten hükmeden, tanrının yeryüzündeki gölgesi, denizlerin ve karaların hakanı, inananların emiri, Ertuğrul Bey oğlu Osman Gazi oğlu Orhan Gazi oğlu Murat Hüdavendigâr oğlu Yıldırım Bayezid oğlu Çelebi Sultan Mehmet oğlu Sultan Murat oğlu Sultan Mehmet Handı. Babasının yasını tuttuğunu belli eden bir ifadeyle, "Lala!" diye seslenmişti Şehabettin Paşa'ya, "Vezirlerim neden böyle uzak dururlar! Söyle, rahmetli babamın zamanındaki gibi eski yerlerini al-

sınlar. Koca Halil yine başvezirimdir. İshak'ı da Anadolu Beylerbeyi yapıyorum. Bir an önce atamın kutsal cenazesini Bursa'ya götürüp defnetsin!" Töreye uyup genç padişahın elini öpmüş, devleti yine bildiği gibi yöneteceğini sanıp rahatlamıştı. Rahatlamıştı ama beklediği gibi gelişmemişti olaylar. Konstantiniye'nin fethi düşüncesini genç padişahın kafasından söküp çıkarmak domuzdan kıl koparmaktan daha zordu. Hadım Şehabeddin ve Zağanos paşalar bir yandan, uç beyleriyle derviş ve molla takımı öte yandan iyice bastırıyorlar, güç dengesini hiçe sayarak Mehmet'i Bizans'la savaşa kışkırtıyorlardı. Oysa dalından düşmek üzere olan bir elmaydı Bizans. İçten içe çürümüş, gün geçtikçe eriyip güçsüzleşmişti. İlk sert rüzgârda kendiliğinden düşüverecekti avuçlarına. Kentin hâlâ sapasağlam duran surlarını zorlamak, Yıldırım Bayezid'in, Musa Çelebi'nin, hatta onca sevdiği, barışseverliğinden bir gün olsun kuşkuya düşmediği Murat'ın daha önce yaptıkları gibi zamansız bir kuşatmaya girişmek boşuna can kaybına yol açardı. Üstelik bu davranış Varna'da büyük özveri ve olağanüstü çabalarla durdurulan Haçlı ordusunu yeniden harekete geçirebilir, kendi öngörüsü ve deneyimi sayesinde kurulan denge Osmanlılar aleyhine bozulabilirdi. Bizans'ı almaya kalkışmak Papa'yı, Sırp despotunu, en kötüsü de gözü pek Macar Yanoş Hunyadi'yi saldırıya geçirtmek demekti. Konstantiniye kuşatılır, ordunun tüm gücü kentin düşmesi için seferber edilirse Osmanlının Rumeli'deki varlığı dahi tehlikeye girebilir, Hıristiyan dünyası bu fırsattan yararlanıp Türkleri geldikleri yere, ta Anadolu içlerine dek sürebilirdi. Mehmet, babası Murat Han zamanında yaptıklarından dolayı hesap sormamıştı ondan. Çünkü ilk cülûsunda sarsamadığı otoritesinin, devlet ve ordu katındaki nüfuzunun farkındaydı. Ama şimdi... Kuşatmanın kaldırılması için giriştiği tüm çabaların boşa gidip kentin düştüğü gecenin sabahında hesap günü de gelmişti.

Hesap günü... Alışık olduğu bir şey değildi hesap vermek. Şimdiye dek devletin en yüce katında yalnızca hesap yapmış, gereğinde hesap sormuştu. Siyasette hesap vermenin

de oyunun kurallarından olabileceğini nedense hiç düşünmemiş, alınyazısının padişahın ağzından çıkacak bir sözcüğe, tek bir buyruğa bağlı olduğu ona anımsatılmamıştı. Çandarlı'nın sonu devlet yönetiminde bir geleneğin, dokunulmazlık taşıyan bir vezir soyunun da sonu demekti. Halil seziyordu bunu. Korkmuyordu. Ölümden korkmuyordu. Devletin sürekliliğinin bundan böyle kapıkuluyla sağlanabileceğinden kuşku duyuyordu yalnızca. Buysa onu kahrediyor, Osman Gazinin düşünü, Tanrı yardımıyla olduğu kadar kılıç gücüyle de gerçekleşen o güzel düşü paylaşan, ta başından beri paylaşan atasının mirasına sahip çıkmak istiyordu. Belki içgüdüsel bir davranıştı bu, ama yaşama bağlılıkla, postu kurtarmakla ilgisi yoktu. Yaşamak, kurma ve korumayla özdeşleşen bir görev, bir tuhaf yapıcı güçtü onda, gövdenin dirimselliği değil. Birden yorgunluğunun farkına vardı. Ne son günlerin, ne bitip tükenmez meşveret tartışmalarının, ne de uzun, çok uzun süren Konstantiniye kuşatmasının yorgunluğuydu duyumsadığı. Yavaştan içine dolan, yüreğinin atışlarıyla birlikte zihninin işleyişini de ağırlaştıran bir bezginlik, kötü bir uyuşmaydı. Sabah namazından sonra otağa giren hizmetkârlara kaldırmamalarını söylediği döşeğine uzandı. Uzanır uzanmaz da uykuya değil son yılların olaylarına daldı yeniden. Onu burada, kentin düştüğü gecenin sabahında böyle umarsız, böyle yenik kılan gelişmeleri anlayıp çözümlemeye çabaladı.

Mehmet'i ilk cülûsunda da, ikincisinde de, sanki bir padişah iki kez tahta çıkamazmış gibi, sanki devlet yetkisi yalnızca ama yalnızca padişahın denetiminde kendi soyuna verilmeliymiş gibi, sanki böyle bir yasa varmış gibi, evet Mehmet'i hiçbir zaman kabullenememiş, Murat sağken bu hırslı, gözü pek çocuğun padişahlığını içine sindirememişti. Ne var ki, onu değme siyasetçinin beceremeyeceği oyunlarla tahttan iki kez uzaklaştırmasının nedeni kişisel değildi. Mehmet, Murat'ın ölümünden sonra üçüncü ve son kez tahta geçtiğinde bunu devletin bekası için yaptığını ona anlatmalıydı. İlk yanlışı kendine aşırı güvenmekle yapmış, çocuğun olan bi-

tenlerden dolayı neler hissedebileceğini, ne denli güçlü bir aşağılanma duygusuna kapılabileceğini tahmin edememişti.

Birden Edirne geldi aklına. Tunca'nın kıyısındaki Yeni Sarayı, güz gelince yapraklarını döken çınar ağaçlarını, köprülerin altından akıp giden ırmağın sürüklediği devedikenlerini anımsadı. Kentin kalabalık çarşılarını, minarelerini, cami duvarlarındaki mavi İznik çinilerini yeniden görür gibi oldu. Bu çinilerin çok daha renkli, her köşesinde masmavi menekşeler, kan kırmızısı güller açan, tomurcuklar yeşerenlerini kendi yaptırdığı türbesinin duvarlarına koydurtmuştu. O türbede atası Çandarlı Hayreddin'in sandukası yanına defnedilmesini isteyecekti vasiyetinde. Ve ne tuhaf, ne ölüm düşüncesi ne de Edirne'nin anısıyla birlikte gözünde canlanan çocuklarının yüzleri, özellikle de sevgili oğlu İbrahim'in Çandarlı soyuna yaraşır vakur bakışları, onu kendi konağının yanında heybetle dikilen Eski Sarayın görüntüsü kadar heyecanlandırmadı. Bu sarayın onarımına delikanlılığında tanık olmuş, Murat kendisini başvezir atayınca da Kavak Meydanındaki sarayın hemen yanı başına padişahın izni ile kendi konağını yaptırtmıştı.

Konak geniş sofaları, kiler ve mutfakları, sayısız odaları, odaların her birinde göz kamaştıran süs eşyalarıyla saraydan daha görkemliydi, ama divana her çağrılışında duyduğu devlet katında olmanın gururunu, iktidarın baş döndürücü heyecanını uyandırmaktan uzaktı. Murat Mekke ve Medine yoksullarına her yıl gönderdiği üç bin filoriyi bir keresinde denkleştiremeyince ona başvurmuş, padişahtan daha zengin olmanın mutluluğunu tatmak bile yetmemişti. Saray egemenlik demekti ve Osmanlının egemenliğini yürüten güç Çandarlı soyunun gücüydü. Murat'ın sade giyinişini, çıkık elmacık kemiklerinin hemen altından başlayan değirmi sakalını, çekik gözlerini anımsadı. Genellikle koyu kırmızı satenden bir elbise üstüne yeşil bir yelek giyer, kırmızı börkünü başından hiç çıkarmazdı. Yalnızca bakır kupadan yudumladığı şarapla değil, çevresinden hiç eksik etmediği derviş takımının hoş sohbetiyle de sarhoş olur, dalar giderdi. Onu an-

cak savaşta, ordunun başına geçip zırh ve silâh kuşanmış gördüğünde devletin temelinin gerçekte kılıç hakkı olduğunu düşünür, ama sarayda, padişahın kendisine duyduğu sonsuz güvene de dayanarak iktidarın Çandarlı soyunda olduğunu bilirdi. Mehmet babasının ölümünden sonra Edirne'ye varır varmaz yapımına Murat'ın sağlığında başlanan sarayın bir an önce bitirilmesini buyurmuş, kentin kale surları içinde dikilen, nice önemli olaylara, bu arada kendi doğumuyla sünnetine, daha sonra da Sitti Hatunla evliliğine tanık olan Eski Sarayı bırakıp Tunca kıyısındaki Hünkâr Bahçesine yerleşmişti. Doğrusu Mehmet'in padişahlığına ısınamadığı gibi, ağaçlıklı bir alana kurulduğundan hemen hiçbir köşkü göze görünmeyen, doğru dürüst surları bile olmayan bu saraya da pek alışamamıştı.

Halil Eski Sarayın arz odasına her girişinde hayranlıkla baktığı yüce kapıyı, iç avludaki has ahırları, harem-i humayûnun şahnişinli havuzlarını ve divanhanenin ışık içinde yüzen ferahlığını anımsadı. Yabancı elçilerin huzura kabulleri geldi gözünün önüne. Padişah seferdeyken onları kendisi ağırlar, kararları çoğu kez tek başına verirdi. Yıllarca kendi konağında değil burada oturmuş, en küçük ayrıntılarına, en gizli köşelerine dek bildiği bu sarayın bahçesiz bostansız görkeminde yaşamıştı sanki. Sonra bir gün ne sevgili sultanı Murat, ne de Murat'ın yaptırdığı camiye meydan okur gibi kentin merkezinden gökyüzüne doğru yükselen saray kalmış, eski düzen yeni padişahla son bulmuştu. Yine başvezirdi ama devlet çarkını döndüren gücün her geçen gün ellerinin arasından biraz daha kayıp gittiğinin farkındaydı. Divana her zaman çağrılmıyor, elçileri yeni padişahın lalaları Zağanos'la Şehabeddin kabul ediyorlardı. Buysa çileden çıkarıyordu onu. Bir boşlukta, adlandıramadığı, kendisine hiç yakıştıramadığı bir küçülme duygusunun kıskacındaydı. Düşüyordu. Düşmekle bitmeyen bir dipsiz uçurum açılmıştı önünde. Yer yarılmış, bulunduğu makama tutunduğunu, sarsıntının atlatıldığını sandığı anda düşmeye başlamıştı. Gece sık sık Murat'ı görüyordu düşünde. Birlikte şarap içip sarhoş

oluyorlar, kırlarda at koşturup cirit oynuyorlardı. Aynı insanın iki yüzü gibiydiler. Nasıl da benziyorlardı birbirlerine. Aynı yuvarlak yüz, aynı kara gözler, Türkmen geleneğine duydukları aynı saygı. Evet düşüyordu. Cirit oyununda attan, sarayda merdivenlerden, evinde sedirden düşüyor, bitmeyen bir düşüşte nereye tutunacağını bilemiyor, yıllarca hizmetin sonunda biriktirdiği servetinden başka hiçbir şeye güvenmiyordu. Bu düşme duygusu, bu aşırı güvensizlik kazanç hırsını kamçılamış, onu para düşkünü yapmıştı. Bir tek kendisi farkındaydı bu durumun, bir de Mehmet.

Oysa görünüşte her şey eskisi gibiydi. Başvezirdi. Yeni padişahın eski başveziri Koca Halil'di yine. Murat'ın, Murat çekildiğinde çocuk padişah Mehmet'in, Mehmet'i tahttan uzaklaştırdığında yine Murat'ın, sonra yine Mehmet'in başveziri olmuş, değişen koşullara, geçen yıllara karşın konumu değişmemişti. Ama bir süredir yetkilerinin azaldığını, sözünün divana dek ulaşmadığını, bundan böyle de ulaşamayacağını biliyordu. Biliyordu ya bilmezden geliyordu işte. Birşeyler umuyor, durumun kendi lehine değişmesini sağlayacak bir olay bekliyordu. Örneğin kuşatma kaldırılsaydı eski nüfuzuna kavuşabilirdi yeniden. Haklı olduğunu, bunca yıldır devlet yönetiminde edindiği deneyimin hiç de yabana atılmaması gerektiğini genç padişaha kanıtlayabilir, devşirmelerle derviş takımının divandan uzaklaştırılmalarını sağlayabilirdi.

Umutlandı birden. Sakalını sıvazladı. Öyle ya, değirmende ağartmamıştı bu sakalı! Zekice gülümsedi. Onu böyle sorgusuz sualsiz, bir tavuk gibi boğazlatamazdı Mehmet. Osmanlı soyu Çandarlı kanını öyle kolay akıtamazdı. Kökeni belirsiz bir devşirme, saraya kapılanmış bir sığınma değildi o. Cendereli Kara Halil'in torunu, Türkmenin devlet katında devamı, Osmanlının orta direğiydi. Umutla ışıldadı gözleri. Sonra birden bembeyaz kaşlarının altında donup kaldı ışıltılar. Konstantiniye'nin az önce düştüğünü unutmuş gibiydi. Kent düşmüştü. Mehmet'in çevresindekiler haklı çıkmış, kent alınmıştı. Şimdi alıcı kuş gibi üzerine çullanacaklar, kellesini isteyeceklerdi padişahtan. Evet kellesini...

Peki neden kimseler yoktu ortalıkta? Mehmet onu tutuklatmak için daha ne bekliyordu? Bir mızrak boyu yükselmişti güneş, otağa neredeyse dikey vurup içerisini ısıtmaya başlamıştı. Ne tuhaf, kimseler yoktu görünürde. Herkes, kendi hizmetkârları bile yağmadan pay almak için kente mi gitmişlerdi! Halil karanlıkta tek başına kalmış gibi bir duyguyla ürperdi. Padişah, yağma biter bitmez ordusuyla Edirne'ye dönse, yıkık Bizans surlarının önünde ölülerle yalnız bıraksa onu daha mı iyi olurdu? Yağmalanmış, yanıp yıkılmış kentin sokaklarında ne yapardı tek başına, nereye gider, hangi saraya başvezir olurdu? Tek başına, yersiz yurtsuz, en kötüsü de mühürsüz, evet mühürsüz bir başvezir. Ölüm yeğdi, kent düşmüştü işte; Murat'ın ölümüyle başlayıp gece düşlerinde süren düşme duygusunun, kendi düşüşünün de sonunu getirecekti Konstantiniye'nin sonu. Ölüm yeğdi ya, bir gece uyur uykusundan uyandırılıp Haremağasıyla bostancıların refakatinde huzura çıkarıldığında ölümden ilk kez korkmuştu. İlk ve son kez. O geceki saflığına güldü. Konağın kapısını palasıyla güm güm gümleten Haremağasının korkunç görüntüsü geldi gözünün önüne. Meşalenin kızıl ışığında siyah yüzü parlıyor, kocaman ağzında mezar taşları gibi çarpuk çurpuk dişlerinin beyazı bir yanıp bir sönüyordu. Işıltılı kara gözleri fıldır fıldırdı. Sultanın kendisini hemen beklediğini söylediler. Böyle apar topar saraya götürülüşüne bir anlam veremediyse de soğukkanlılığını yitirmemeye çalıştı. Giyinip aşağıya indiğinde paniğe kapıldı birden. Tam sokak kapısını açmak üzereyken dönüp merdivenleri hızla çıktı, hazine odasına girip herkesten, en yakınlarından bile gizlediği, bakmaya kıyamadığı pırlanta kaplı altın kutuyu içindeki değerli mücevherlerle birlikte yeniden alarak kaftanının koltuk altına sokuşturdu.

Halil otağda döşeğine uzanmış, Edirne'de bir geceyarısı kendisini uykudan kaldırıp huzura götüren bostancıların yeniden gelmelerini, bu kez onu Cihannüma Kasrına değil doğru zindana götürmelerini beklerken anımsıyor. Doru kısrağının bir türlü ilerlemek istemeyişi, saraya yaklaştıklarında

koltuk altındaki kutuya her adımda daha bir sarılışı geliyor aklına. Asıl yoldan değil de arkadan, tavuk ormanının içinden geçerek götürülüşü yüreğine korku salıyor. Köprüden geçerlerken bir an suya atlayıp kaçmayı düşündüğünü, nasıl olup da böylesine bir düşüncenin aklından geçebildiğini anlamaya çabalıyor. Sonra Cihannüma Kasrının mermer merdivenlerini, yüksek duvarlarını, duvarlardaki demir parmaklıklı pencerelerle karanlıkta heyula gibi dikilen külahlı kuleyi yeniden görüyor. Çatının orta yerindeki iki katlı dikdörtgen zeminden başlayıp yukarıya doğru silindir biçiminde yükselen kule, köşkten çok bir zindan görünümü veriyor yapıya. Çıt yok çevrede. Herkes uykuda olmalı. Yalnızca köşkün harem dairesine yakın bir pencerede ışık var. Karanlık suya vuruyor ışık, rıhtımın yosunlu taşlarını, kayıkların bağlandığı demir halkaları aydınlatıyor. Nilüferlere de vuruyor, her biri çarşaf büyüklüğünde açmış nilüferlere. Derken bir kurbağa sıçrıyor kıyıdan, ışığa dalıp çıkıyor. Karanlık suda yitiyor sonra. Tunca'yla Meriç'in karıştıkları yerde uğuldayan suların ürkütücü sesiyle irkiliyor Halil. Gece göründüğü kadar sessiz değil demek. Dönüp duruyor sular, suda balıklar birbirlerine saldırıyor. Bin bir haşarat, börtü böcek can derdinde. Servilerin rüzgârda hışırdadıklarını duyuyor. Aynı anda bir baykuş çığlığı, sonra bir tane, bir tane daha. Çığlıklar bir ölüm korosuna dönüşüyor. Ölüm, ölüm karanlıkta kol geziyor işte. Suda balık, dalda baykuş, servide rüzgâr oluyor. Köşke girer girmez bir pala suretinde karşılayacak onu da. Başını gövdesinden ayırıverecek. Mehmet, baskında yakalanmış adi bir hırsız gibi böyle sorgusuz sualsiz öcünü alacak ondan. Kanı mermere damlayacak. Çandarlı'nın soylu kanı. Ürperiyor Halil, karşıda ağaçların arasından beliren Cihannüma Kasrının bir kan titremesinde, yayılıp genişleyen bir sıcak akışta dalgalandığını görüyor. Oysa bir süredir top ve lağım ustalarıyla, dervişlerle, Buhara'dan, Şam'dan, Kahire'den gelen bilginlerle dolup taşan bu acayip kuleli köşkün eşiğinden olağan zamanda girmek için neler vermezdi! Ama Cihannüma'nın kapısı herkese, dervişlerle elçilere bile açıktı

da bir tek ona, vezir oğlu vezir, vezir-i azâm Çandarlı Koca Halil'e kapalıydı. Kaderde geceyarısı bir kaçak gibi böyle kelle koltukta girmek varmış demek Cihannüma'ya. Haremağasıyla bostancıların onu sultan odasının eşiğinde bırakışlarını anımsıyor.

Kapıyı açınca Mehmet'i saç baş darmadağın yatağında otururken bulmuştu. Varıp elini öper öpmez pırlanta kaplı altın kutuyu bırakmıştı önüne.

– Padişahım! Bu saatte huzura çağrılınca eli boş gelmemek devlet ricalinin töresindendir.

– Sen ne diyorsun lala! diye karşılık vermişti Mehmet, uyku tutmadı bütün gece. Yatakta dönüp durdum.

Bu 'lala' sözcüğü içindeki korkuyu söküp almıştı Halil'in. Rahatlamıştı.

– Lala, diye tekrarlamıştı Mehmet, Konstantiniye'yi almadan bu ölümlü dünyada rahat yok bana. Tek muradım var, iki dünyada da bir tek muradım: Konstantiniye. Konstantiniye'yi almalıyım!

– Seni Rum İmparatorluğunun çoğu topraklarına sahip kılan Allah, Konstantiniye'yi de sana ihsan edecektir sultanım!

Birden gözleri parlamıştı Mehmet'in. Kıvılcımlar saçılmaya başlamıştı kan çanağına dönmüş uykusuz, yorgun gözlerinden. Bakmıyor, kömür ocağına körük çekiyordu sanki.

– O zaman bana getirdiğin şu kutunun içindeki hazineden daha fazlasını veririm sana Halil! Yeter ki yardım et, kenti tez alalım. Atamın sancağını bir an önce dikelim kentin burcuna!

O gece Cihannüma Kasrında aralarında geçen konuşmayı anımsarken hâlâ nasıl bunca saf, gerçeklerden bunca uzak olabildiğine şaşıyor Halil. Mehmet'in ona ihtiyacı vardı. Onsuz zaptedemezdi yeniçeriyi, ulemayı dizginleyemezdi. Oysa şimdi, şimdi durum başka. Konstantiniye'yi aldı artık, üstelik kendisine günler süren kuşatmanın her an kaldırılması gereğinden söz eden başvezirine, ona, Halil'e karşın aldı. Yal-

nız ona mı, savaşın tüm amansızlığına, bozgunlara, Urban'ın dev topunun parçalanıp donanmanın yakılmasına karşın, gemileri karadan yürütüp aldı kenti. İmparatorundan Giustiniani'sine, papazından yosmasına dek Bizans'ı savunanların onca kararlılığına, onca kahramanlığına karşın gece uykularını bölen, bir an olsun aklından çıkmayan, sevdalandığı hem de kara sevdalandığı, ateşiyle hummaya tutulmuş gibi sarsan, sarsarken de aşkıyla inim inim inleten Konstantiniye'yi aldı işte. Sonunda muradına erdi. Halil biliyor artık, sonu yakın. Otağda döşeğe uzanmış bostancıları beklerken yağmalanan kentin uğultusuyla birlikte karargâhın karavanalarına gelen kuşların sesini de duyuyor. İlkyaz kuşları bunlar, güneşin habercileri. Kanatlarında gelecek güzel günlerin, sıcak yaz akşamlarının muştusunu getiren kuşlar. Yavaşça kapanıyor gözkapakları. Kendini gereksiz hesaplaşmalardan, anılardan, geçmişin karabasanlarından sonra, nice çaba ve yorgunluklardan sonra gelen uykunun derinliğine bırakıyor. Bırakır bırakmaz da düşmeye başlıyor yine.

Halil uyandığında bir renk cümbüşü içinde buldu kendini. Gün ışığıyla kıpırdayan, renkten renge, biçimden biçime giren, her nakışında bir ağıt edası, yayla kokusu taşıyan, rüzgârla yarışır ağzı köpüklü atların hızıyla devinen kilimlerin büyüsüyle kendinden geçer gibi oldu. Nasıl da şimdiye dek dikkat etmemiş, kuşatma süresince bu düş, bu güzelim renk evreninin içinde yaşadığının ayrımına varmamıştı. Otağın dört yanını kaplayan kilimler direklere asılı değerli taşlarla birlikte kıpırdıyor, nakışlar buğday başakları örneği sarıdan kırmızıya, kırmızıdan turuncuya, turuncudan maviye, maviden yine sarıya, sonra kırmızıya, turuncuya savruluyor, yeni bir dünyaya uyanmanın sevincini çoğaltıyorlardı. Savaş bitmiş, kanla, gözyaşıyla, acı ve terle yoğrulan Bizans toprağında ilkyaz çiçekleriyle birlikte Horasan kilimleri de sürgün vermişti. Keçi kılından kara çadırlarıyla Anadolu bozkırına kartal gibi inen Türkmen obalarını düşündü. Uçsuz bucaksız düzlükler geçmişler, dağlar aşıp ülkeler katetmişlerdi. Yayla

pınarlarına, ırmak boylarına sürmüşlerdi güzel yeleli yağız atlarını. Çifte su verilmiş eğri kılıçlarıyla kaleler fethetmişler, can alıp can vermişlerdi. Sonunda Söğüt'ün düzüne konmuşlardı işte, dur durak bilmeden Bilecik'i, Bursa'yı almışlar, Rumeli'ne varıp Edirne'de saraylar kurmuşlardı. Tuna'dan geçen atları dört yüz çadırlı bir aşiretten koskoca bir devlet çıkaran ceddinin atlarıydı. Halil Bizans'ın düşmesiyle Osmanlının tarihinde yeni bir dönemin başlayacağını biliyordu. Devlet Oğuz töresinden kopacak, dedesi Kara Halil'in kurduğu yeniçeri ocağı önce beylerin sonra padişahların başına bela kesilecekti. Yattığı yerden bir süre daha kutlu Horasan toprağından gelmiş kilimlere baktı. Uçarı bir sevinç kapladı benliğini. Yaşlı gövdesinde delikanlı bir dirimsellik, eskinin olağanüstü günlerinden, belki de atalarının göçebeliğinden kalma bir atılım duydu. Az kalsın doru kısrağını çekmelerini buyuracaktı hizmetkârlara. Otağdan fırlayıp çıkacak, şimşek gibi atılıp Konstantiniye'nin üzerinden Anadolu toprağına varacak, İznik'e doğru doludizgin at koşturacaktı. Sonra yavaşça azaldı içindeki sevinç, kahreden bir yenilmişlik duygusuna bıraktı yerini. Bostancılar otağa girdiklerinde hiçbir tepki göstermedi. Döşekten doğrulup masaya doğru yürüdü; haritalar, fermanlar, mektuplar arasından bulduğu başvezirlik mührüne son bir kez daha baktı. Sonra mührü bostancıbaşıya verip muhafızların eşliğinde otağdan çıktı.

* * *

Bir tepeyi aşıp kıyıya indiklerinde gördü kuleyi. Kendi kulesini. Temelini atıp harcını karmamış, duvarını örmemişti, ama taş taş yükseldiğini görmüş, masraflarını üstlenmişti. İmparatorluğun başka yerlerindeki anıtlarla birlikte adını, dolayısıyla da Çandarlı soyunun adını ölümsüzleştirecek kule karşısına çıkıvermişti ansızın. Tuhaf bir duyguyla ürperdi. O güne dek nasıl da ayrımına varmamıştı! Zağanos'la Sarıca'nın kuleleri dik yamacın üzerinden kurşun kaplama sivri külâhları, silindir biçimindeki ağır ve yayvan gövdeleriyle

gölgesi suya bile vurmayan kendi kulesine, bu çok kenarlı bodur prizmaya tepeden bakıyor gibiydiler. Oysa çok değil bir yıl önce hisar yapılırken planları bizzat denetlemiş, her üç kulenin aynı yükseklikte ve aynı çapta olmalarına özen gösterilmesini isteyen Mehmet'e buyruğunun yerine getirildiğini bildirmişti. Kuleler arasındaki ayrımın gerçekte mimariden değil arazinin konumundan kaynaklandığını düşünemeyecek kadar kendiyleydi Halil. Deniz tarafındaki çift surların üzerine yerleştirilmiş, korkunç ağızlarından çıkacak taş gülleleri yüzlerce metre uzağa fırlatmaya hazır büyük topları da görmedi. Alçaldığını, ezilip büzüldüğünü, giderek un ufak olduğunu hissediyor, düşlerindeki o uzun düşüşten sonra parçalanma ânının endişesiyle içi içini yiyordu. Bakışlarını hisarın burçlarından denize, sonra da karşı kıyıya kaydırdı.

Orada, batan güneşin erguvan rengine dönüştürdüğü Boğaz'a karışan Göksu Deresinin ağzında küçük bir yelkenli demirlemişti. Bordası Karadeniz'in dalgalarıyla yıpranmış geminin artık rüzgâr tutmayan, yırtık pırtık yelkenlerinin arasından Güzelce Hisar görülüyordu. Giderek kararan surları, surların dibindeki namazgâhı ve kalenin içinden fışkıran ağaçlarıyla insanı yatıştıran bir görünümü vardı. Savaş burada bitmiş, daha doğrusu hiç başlamamış gibiydi. Göksu Çayırının üzerinde kızıl bulutlar dolaşıyordu. Derenin ağzında suya bir batıp bir çıkan karabataklar ise seçilmiyordu uzaktan. Ama Halil onların akşam vakti tatlı suya yaklaşıp başlarını kanatlarının altına gizleyerek batan güneşe karşı uykuya hazırlandıklarını, gün sonunda gelen yorgunluğun, hoş bir dinginliğin yatıştırıcılığında birbirlerine sokulup büzüldüklerini biliyordu. Yine böyle bir akşam vakti günbatımında seyretmişti Güzelce'yi. Yine böyle heyecanlı bir bekleyiş içindeydi. Ama o zaman Sultan Murat'ın Anadolu askeriyle Rumeli'ye geçişini düzenleyen Vezir-i Azam Halil Paşaydı, kendi yaptırdığı kuleye hapsedilmek üzere öküz arabasında götürülen bir tutsak değil. Haçlı ordusunun Tuna'yı aştığı haberini alır almaz Murat'ı inzivaya çekildiği Bursa'dan çağırmayı aklına koymuş, çocuk padişah Mehmet'in, "Babamdan

rica edesin kim babam oturub Edirne'yi İstanbul keferesinden hifzedib ben Ungurus keferesi üzerine varub gazâ edem," lafına kanmamıştı. Murat'ın "Beginiz vardır, varın uğraşın!" demesi bile onu yıldırmamış, Kasapoğlu Mahmut Beyi özel olarak Bursa'ya gönderip tehlikeye düşen devletin yeniden başına geçmesi için sultanı göreve çağırmıştı. Murat Anadolu askeriyle karşı kıyıda görününce omuzlarından büyük bir yükün kalktığını hissedip rahatlamıştı. Nasıl da şaşırtmışlardı düşmanı! Şimdi üç kulesiyle Boğaz'a meydan okuyan hisarın yerinde yıkık bir manastırdan başka hiçbir şey yoktu o zamanlar. Kıyıya toplar yerleştirilmiş, yeniçeri, cebeci ve Rumeli askeriyle savaş düzenine girilmişti. Gelibolu Boğazının Haçlı donanması tarafından kapatıldığını, Murat'ın Rumeli'ye geçme şansının bir tek burada olduğunu biliyor, sevgili sultanını özlemle bekliyordu. Güzelce Hisar yine böyle bir akşam alacasında tutuşur, bulutlar Göksu Çayırında kızıla dönerken görünmüştü sipahiler. Atların kaldırdığı toz bulutu içinde bir hayâldiler. Hayâldiler ama ülkenin tek kurtuluş ümidi, ordunun gözbebeğiydiler. Kırmızı ve sarı bayraklarıyla iki koldan şimşek gibi iniyorlardı Göksu'ya. İnerken de azaplarla müsellemleri peşlerinden sürüklüyorlardı. Zırhları, tolgaları, balta ve mızraklarıyla atların üzerinde tunçtan heykellere benziyorlardı. Ve önlerinden gelen sütbeyaz kısrağına binmiş Sultan Murat'tı. Sabahı beklemeden meşalelerin ışığında karşı kıyıya geçilmesini buyurmuştu padişah. Atlarının teri bile soğumadan Ceneviz gemilerine binmişler, Gelibolu'daki at gemilerine hiç de benzemeyen bu kocaman karınlı ticaret kalyonlarının sayesinde, Rumeli askeriyle birleşmişlerdi.

Halil sabaha karşı onlara engel olmak isteyen iki Bizans kadırgasının açılan top ateşiyle nasıl Boğaz'ın derin sularına gömüldüklerini bugünmüş gibi anımsadı. Ve Murat'ın hayatta olmayışına bir kez daha hayıflandı. Daha Varna zaferine doğru dürüst sevinemeden, padişahın yanına şarapdar Hamza Beyle İshak Paşayı alarak bu kez, 'ıys-u işretle meşgul ol-

mak' üzere Manisa'ya çekilmek istediğini Edirne'de öğrenmiş, devlet çarkını yine tek başına döndüreceğini düşünerek mutlu olmuştu. Ne var ki, Murat'ın yokluğunu eskisinden daha çok duymaya başlayınca bir garip yalnızlığa, neredeyse terk edilmişlik duygusuna dönüşmüştü mutluluğu.

Şimdi, bostancıların korumasında zindana götürülürken benzer bir yalnızlık duygusuyla ürpermiyor, hayır. Küçüldüğünü, tüm gücünün yok oluverdiğini, bir buyrukla hiçe dönüştüğünü, bir karınca kadar bile değeri kalmadığını düşünüp kahroluyor. Ve dört duvar arasına kapatılmadan önce son kez bakıyor Boğaz'da günbatımına. Güzelce Hisar karanlığa karışmış bile. Göksu'nun ağzındaki yırtık yelkenli gemi de öyle, bir onulmaz yalnızlıkta tek başına. Nöbetçilerin yaktıkları ateşin şavkı suya vuruyor. Karabataklar çoktan uykuya dalmışlar. Ne geçen bir gemi var ne gürleyen bir top. Hâlâ yağmalanan kentin gürültüsü buraya dek gelmiyor. Ama, gecenin sessizliğinde bir elem gizli. Konstantiniye'nin elemi mi bu, yoksa artık iyice yaklaşan, şahdamarında hissettiği ölümün kaçınılmazlığı mı?

* * *

Halil birden bambaşka bir dünyada buluyor kendini; bir el, görünmez bir güç gözlerine perde çekti sanıyor. Karanlık öylesine yoğun, o denli olağandışı. Elleriyle duvarları yokluyor. Soğuk, taş duvarlar. Nemlenmemişler henüz, ıslanıp çürümemişler. Yapılalı şunun şurasında bir yıl bile olmadı. Daha harcı bile kurumamış taşların. Kireç kokuyorlar, bir de martı yumurtası. Bir de toprak, rüzgâr, lodos ve kan, evet kan kokuyorlar. Oysa hisar biter bitmez kesilen kurbanların kanından başka kan karışmadı bu duvarların harcına. O kanların, toprağın bir anda emdiği oluk gibi akan kurban kanlarının hükmü yokmuş demek. Bir başka kurban daha gerekiyormuş hisara, gerçek bir insan, koskoca bir vezir-i âzam gerekiyormuş. Demek ki onun kanıyla ıslanacak kalenin te-

melleri, toprak onun da helâl kanını bir anda emecek, artık Osmanlı mülkü olan bu eski, bu doyumsuz toprak. Kendi duvarlarım, diye düşünüyor, dünyayla arama giren, görür gözümü kör eden duvarlarım. Artık her şeyin geride kaldığını, renklere, tatlara, yaşadığı tüm güzelliklere bir daha dönüş olmadığını, olamayacağını anlıyor. Şu an ne açlık umurunda ne de başının çıplaklığı. Görmek, görebilmek istiyor yalnızca; az önceki gibi renkleri, biçimleri, dünyayı tüm gerçekliği içinde algılayabilmek. Giderek karanlığa alışıyor gözleri. Köşedeki saman döşeği, yağ kandilini, leğenle ibriği seçebiliyor. Hücrenin boyutlarını ölçmeye çabalıyor kafasında. Pek de fena sayılmaz hani. Kandil olduğuna göre ışık ümidi var demektir; yatıp soluklanacak, bunaldıkça dolaşılacak bir mekânda. Edirne' deki konağı kadar olmasa bile otağından daha geniş bir hücrede olduğunu anlayıp gülümsüyor. Şu an neye benziyordur kimbilir? Kavuksuz, kaftansız. Üstelik aç ve yorgun. Birden malıyla mülkünü, haremiyle servetini yitirmiş bir eski vezir-i âzam olduğunun, varlığını, varoluş nedenini artık yalnızca geçmişte arayabileceğinin farkına varıyor. Bu yeni duruma alışmak pek güç değil aslında. Ama elinden tüm yetkilerin de alınmış olduğunu bilmek ona dayanılmaz bir acı veriyor. Ve dün içine yavaştan dolan ölüm düşüncesini bu kez daha somut bir biçimde yaşıyor.

Doğrusu ölüm hiçbir vakit olağan bir şey gibi görünmedi ona. Devlet katında ölüm düşüncesinden de, korkusundan da uzak yaşadı. Yalnızca bir kez, Mehmet'in onu Cihannüma Kasrına çağırttığı geceyarısı gerçekten duydu ölüm korkusunu. Çünkü ümeradan değildi. Savaş alanlarında bulunmamış, gövdeden ayrılan başları, delinen zırhlardan fışkıran kanı görmemişti. Ümeradan olmadığı gibi kapıkulundan da gelmiyordu. Saruca ya da Şehabeddin gibi devşirmeden çıkma bir devlet adamı değil, Osman Gazinin kayınpederi Şeyh Edebali'nin akrabasından Çandarlı Kara Halil'in torunuydu. Oysa şimdi, ölebileceği, cellatın bir vuruşta başını gövdesinden ayırabileceği olasılığı karşısında nasıl da güçsüz! Yine de bu olasılığı kendi varlığı dışında bir başkasının, bir başka ve-

zir-i âzamın ölümü gibi görmeye çabalıyor. Kesilecek kafa kendi kafası değil sanki. Ve birden Varna Savaşında öldürülen Macar Kıralı Ladislas'ın acıklı sonu geliyor aklına. Kıralın kesik başı zafer müjdesiyle birlikte varmıştı Edirne Sarayına. Ulak huzura çıkıp elinde tuttuğu kavanozu ona doğru uzatmış, bal içinden çıkarttığı sakallı, küçük kelleyi saçlarından tutup havaya kaldırarak, "İşte düşmanın!" diye bağırmıştı. Halil kellenin canlıymış gibi bakan kederli gözlerini, avurtları çökmüş ince uzun yüzünü, kara bıyıklarını çok iyi anımsıyor. Ve daha şimdiden, ölümü beklerken üzerine değirmen taşı gibi çökecek zamanın ağırlığını duyuyor. Bursa'da Murat'ın vasiyetini dinlerken padişahların bile ölümlü olduğunu düşünmüş, ama kendi ölümünü bir an olsun aklına getirmemişti. O gün Bursa'da, şimdiki gibi zindanın uğultusuyla gelen yakın bir fısıltı değil uzak, çok uzak bir olasılıktı ölüm. Murat'ın, taht kavgasında oğlundan korkacak kadar devlet yönetiminde deney sahibi bir padişahın belki bir işret gecesinden sonra ya da sabah gün ışırken bir cariyenin kollarında can vermesi mümkün padişahın vasiyetinde şöyle dile geliyordu:

"Eğer Bursa'dan gayri yerde fevt olursam, şöyle edeler ki perşembe günü kabrime koyalar!"

Ses, üzerlerine düşecekmiş gibi boşlukta asılı duran kubbede yankılanıyor, Saruca'yla İshak paşaların endişeli yüzlerini dolaşarak Molla Hüsrev'in kamışında kapkara bir talik yazıya dönüşüyordu. Öyle bir yazı ki tek noktası, tek harfi bile değiştirilemez:

"Bursa'da merhum oğlum Ali yanındagı kabrin katında koyalar!" diyordu Murat kendi gibi yiğit, kalın sesiyle. O söyler, Molla Hüsrev yazarken Halil de düşünüyordu. Vasiyetini yazdırdığına göre padişahlığı Mehmet'ten geri almaya çekiniyor olmalıydı. Çocuğun iktidarda kalmak için her çareye başvurabileceğini, onunla savaşa tutuşmayı bile göze alabileceğini öngörüyordu demek. Murat'a sevgiyle bakmış, kendisine ve devlet deneyimine güvenmesi gerektiğini, yeniçerinin hâlâ ona bağlı olduğunu, onu istediğini uygun bir bi-

çimde söylemişti. Şimdi, üzeri açık türbesinde çoktan toprak olmuş padişahın üzerine yağan rahmet Konstantiniye'nin düştüğü gün Halil'i yatıştırmaktan, ona cennetin kapılarını açmaktan öylesine uzak ki! Bahar rüzgârı da dışarıda kaldı artık, yağmur ve güneş de. Her şey, Halil'in geçmişi de duvarların dışında. Duvarların içindeyse yalnızca idam mahkûmu bir insan var. Dünyadan, iktidar giysilerinden soyunup ölümü, bu kez kendi ölümünü giyinmiş bir yaşlı adam.

Cellat, hücreye kapatıldıktan kırk gün sonra sıcak bir temmuz sabahında Halil'in başına çaldı kılıcı. Oluk gibi bir kan fışkırdı. Kelle hemen yere düşmedi ama. Cellata, "Bir vurdun bir daha vur!" da demedi. Deseydi dirilecekti belki. Öyle umarsız, yorgun kırıştırdı alnını. Sonra vezir-i âzamın başsız gövdesi devrilen bir kule gibi yere yıkıldı.

4

Bu sabah her şey benimle birlikte derin bir uykudan ye ni kalkmış gibi. Deniz sabah sisinin mahmurluğunda henüz penceremin önünde kanat vuran yalı çapkınları da öyle cumbaya doğru bir yaklaşıp bir uzaklaşıyorlar. Giyinip aş ğıya, rıhtıma indim. Boğaz gündoğumunda akıp gitmede. N cedir bu denli derin, böylesine uzun, upuzun bir uykuya da mışlığım yoktu. Ayaklarımın dibinde kıpırdayan dalgalardaı yüzüme vuran serinlik bile uykumu açmaya yetmedi. Gece nin ağırlığını üzerimden bir türlü atamıyordum. Tatil günle rinde eşim ve dostlarımızla yaptığımız gibi koyu bir çay demleyip arka bahçede balıklı havuza karşı içmek istedim. Sonra, nedense, bahçenin tadının kaçmış olabileceğini düşündüm. Çim sararmaya yüz tutmuş, çınar yapraklarını dökmeye başlamış olmalıydı. Havuzun balıklarıysa kimbilir hangi komşu evin akvaryumundaydılar. Sabahları eşimle oturduğumuz bankın yalnızlığını düşündüm. Havuzun kenarında bakımsızlıktan solan çiçekleri, fıskiyeyi, yosunlu taşları, sonra kameriyeyi. Evet, yaz günlerinde oturduğumuz, sırtını duvara dayamış bir kameriye bile vardı, hâlâ da var. Ama, ne bileyim, canım çekmedi işte. Gidip altında oturmak, suyu çekilmiş havuzun solgun güllerine bakarak çayımı yudumlamak istemedim. Bahçenin eski bir zaman diliminde, dönüşü olmayan günlerin güzelliğinde kaldığını kabullenmeliydim artık. Bir güz sabahı hüznü müydü bu, yoksa uyku mahmurluğunu hâlâ üzerimden atamamış olmanın ağırlığı mı? Ya da bunların hiçbiri değil de, gece gördüğüm ama bir tek ayrıntısını bile anımsayamadığım düşlerin o belli belirsiz, bilinçaltına

sinmiş etkisi mi? Her neyse. Kente gitmeye karar verdim. Dışarıya çıkarak üzerimdeki ağırlıktan, güne böyle isteksiz başlamanın sıkıntısından kurtulabilirdim belki. 'Boğazkesen'i yazmaya başladığımdan bu yana ilk kez yalıdan dışarıya çıkma ihtiyacını duyuyordum.

İskeleye dek yol boyunca yürüdüm. Yalılar, daha doğrusu tek tük kalan yalıların arasını doldurmuş biçimsiz beton yapılar kıyıyı kapattıklarından uzun süre denizi göremedim. Yoldan arabalar, taksiler, sabahın ilk otobüsleri geçiyordu. Bunlardan birine atlayıp son durağa dek gitmeyi, orada –İstanbul'un neresi olursa olsun umurumda değildi– başıboş dolaşmayı, sokaklarda yürüyüp akşama dek kafamın içindekileri boşaltmayı düşündüm. Sonra vapura binmeye karar verdim. Eminönü'ne dek bir vapur yolculuğu iyi gelebilirdi. Turnikeden geçip iskeleye ayak bastığımda Boğaz'ı yeniden görmenin heyecanını duydum. Ne kötü alışmışım! Boğaz sabah koyu mavi, günbatımında erguvan rengi suları, suda ışıldayan güneşi, karşı kıyının yemyeşil koruları ve Rumelihisarı'yla yer etmiş belleğimde; benliğimin, yalıdaki yalnız yaşamımın ayrılmaz, vazgeçilmez, neredeyse bağdaşık bir parçası olmuş. Sabahın ilk vapuru suları köpürterek çıktı sisin içinden, kıyıya vuran düzenli, küçük dalgaların hışırtısında iskeleye yanaştı. Binip arka güverteye yürüdüm, orada yay gibi kıvrılan sıraya oturarak denizin fokurtusuna bıraktım kendimi. Akıntıyı arkamıza alıp Kandilli'ye doğru yol almaya başladık.

Sis oldukça yoğundu. Her iki kıyı da görünmez oldu bir süre sonra. Solda Küçüksu Kasrının kirli beyazı hayâl meyal seçiliyordu. Cinayet filmlerindeki taş duvarlı, karanlık avlulu köhne yapıları andırıyordu saraydan çok. Göksu Çayırı ise tümüyle kayıplara karışmıştı. Çınar ağaçları, yol, Sevda Tepesi de. Sisi delen ezan sesini duyunca Kandilli İskelesine yaklaştığımızı anladım. Tam o anda vapur düdükleri hep birlikte çalmaya başladılar. Düdük seslerine martı çığlıkları, bağrışmalar, suya düşen halatın patlaması karıştı, ezan sesi bu gürültü patırtıda duyulmaz oldu. Kandilli'den sonra karşı

kıyıya dümen kırdığımızda yoğun sisin içine daldık. Sesler de duyulmuyordu artık. Görmeden, nereye doğru gittiğimizi bilmeden, hoş bir su hışırtısında ilerliyorduk. Bu suları ilk yaran vapur bizimkiydi sanki. El değmemiş, insansız bir doğada, balık ve martıların eşliğinde almış başımızı gidiyorduk. Binlerce yıl öncesini, şu an üzerinde bulunduğumuz denizin oluştuğu jeolojik zamanları düşündüm. Karadeniz'in suları o devirde alçak bir vadi olan Boğaz'ı doldurup Akdeniz'in tuzlu, ılık sularıyla birleştiklerinde, iki denizin şehvetle birbirlerine girdikleri, sarmaşıp halleştikleri günlerde balıklara ne olmuştu acaba? İnsan henüz yeryüzünde yoktu, ama balıklar, hatta deniz dibi canavarları o zamanlar da vardı. Sular vadiyi kaplayınca tepeler alçalmış, kuzeyden güneye doğru üstten, ters yöndeyse alttan hareket eden bir akıntı oluşmuştu. O gün bugündür kimbilir kaç balık sürüsünü, kaç gemiyi, kendini Boğaz'ın derin sularına bırakıp intihar eden –ya da öldürülen– kaç mutsuz insanın cesedini sürüklemişti bu akıntı. Ve şimdi de bizi alıp götürüyor, karşı kıyıya ulaşmaya çabalayan vapurumuzu aşağıya, Kızkulesi açıklarına doğru çekiyordu. Bir süre böyle sürüklendikten sonra endişemin yersiz olduğunu anladım. Kaptan yılların deneyimiyle Akıntı Burnundan Bebek Koyuna doğru makinelere tam yol vermiş, gemiyi şeytan akıntısına ayarlamıştı. Ben bu düşüncelerle uğraşır, İstanbul'un en eski günlerini, tarih öncesi dönemlerde başına gelenleri hayâl ederken sis açılmaya, Boğaz yavaş yavaş kendini ele vermeye başlamıştı. Dönüp duran sular, kıyıdaki evler, yamaçlar aydınlığa çıkıyor, Bebek Koyuna demirlemiş teknelerin beyazı daha bir belirginleşiyordu.

Vapur yol aldıkça başımdaki ağırlık da azaldı. Kendimi gecenin karanlığından, 'Boğazkesen'li düşlerin, düşüncelerin, imgelerin karmaşasından yunup arınmış, yeniden doğmuş gibi hissettim. Boğaz'da ilk vapur yolculuğumdu sanki. Güne yeni başlıyor, her şeyi yeni keşfediyordum. Suyun hışırtısını, rüzgârın serinliğini, martı çığlıklarını, siste düdük çalan gemileri, karşı kıyıya vurdukça sisi dağıtan eylül güneşinin ılıklığını. Bir ara kocaman bir gemi geçti yanımızdan. Dalgası

yan güvertede oturan yolcuları ıslattı. Yerlerinden bile kıpırdamadılar. Çaylarını yudumlamayı sürdürdüler sessizce. Bebek iskelesine yanaştığımızda kıyıdaki caminin küçük kubbesini, oyuncaktan farksız bodur minaresini gördüm. Parkta ağaçlar yapraklarını dökmeye başlamamışlardı henüz. Kocaman çınarlardan birinin ikiye ayrılmış yaşlı gövdesine duvar örmüşlerdi, ağaç birden çökmesin diye.

Arnavutköy'e yöneldik. Oradan da Ortaköy ve Beşiktaş'a. Her iskele ilk kez çıktığım bir yolculuğun anlık konağıydı sanki. Kıyı boyunca eski, ahşap yalılarla beton yapılarda uykudan yeni kalkmış kadınlar, balkonda günün ilk sigarasını tüttüren pijamalı erkekler görüyordum. Tanımadığım, ilk kez keşfettiğim bir dünyanın insanları gibiydiler. Öylesine uzak, belirsiz, hatta gerçekdışı. Aslında gerçekdışı olan bendim, yaşama uzak düşen de. Kendimi yalıya hapsettiğimden bu yana yeryüzünde başka insanların, başka durumların da varolabileceğini unutmuştum. Giderek kendi konumum önem kazanmış, beyaz kâğıtlarla sözcüklerin dünyasında 'Boğazkesen'in kahramanlarıyla baş başa kalmış, onları hayâlimde yaratmaya çabalarken günlük yaşamın gerçeklerinden uzaklaşmıştım. Vapurda gözlerimin önünden sinema şeridi gibi geçen evlerin, evlerde insanlarla eşyaların, caddelerin, caddelerde taşıtlarla kalabalığın ve hatta gökyüzünün alışılmadık, daha doğrusu unuttuğum görüntüleri beni oldukça tedirgin etti. Eminönü'nde kalabalığa karıştığımda daha da arttı bu duygu. Bu kentte yaşayan bir insan değildim. İstanbul'un akıntısına kapılıp onlar gibi sürüklenemezdim gün boyu. Bir mayına, bir başka gemiye çarpıp batabilirdim. Yol yordam bilmiyordum çünkü, savunmasızdım. Tek amacım, bu kentteki tek varoluş nedenim 'Boğazkesen'di. Romanımı yazmak için gerekli tüm belgeleri, notları, tarih kroniklerini toplamıştım. Yalıda, cumbalı odanın raflarında gelişigüzel yığılmış, bir anlatının somut dünyasına, o dünyada yaşayan, soluk alıp veren kişilerin alınyazılarına dönüşecekleri günü sabırla bekliyorlardı. Kitabımın iskeletini oluşturan başka kitapları, özellikle de eski elyazmalarını anımsayınca biraz ra-

hatlar gibi oldum. Eskiden kentte istediğim gibi dolaşır, günbatımında kıyı kahvelerinin serinliğinde, öğlen çınarların gölgesinde dinlenir, akşam içkiye başlamadan önce dostlarla sözleştiğimiz kahveye giderken bu kentin her köşesini, her sokağını bildiğimi düşünürdüm. İstanbul'da, böyle amaçsız dolaşmalarım sırasında keşfetmiştim eski evleri. Yine bu dolaşmalarımdan birinde Bizans sarnıçlarına inmiş, Galata'nın küflü, ıslak mahzenlerinde oturmuştum. Kitaplarımın birçoğunda da İstanbul'u anlatmıştım. Hem uzaktayken İstanbul'a duyduğum özlemi, hayâlimdeki kenti, hem delikanlılık günlerimin, artık anılarıma ait olan İstanbul'u hem de gezginlerle tarihçilerin yazıp çizdikleri İstanbul'u dile getirmiştim. Kentin sokaklarını da anlattığım olmuştu, ahşap yapılarıyla büyük otellerini, saraylarını da. Camilerinden olduğu kadar kiliseleriyle sinagoglarından da söz etmiştim. Diyeceğim tarihi ve coğrafyasıyla öznel bir İstanbul imgesi oluşmuştu şimdiye dek yazdığım kitaplarda. İnsansız, uzak ama renkli bir imge. Renkli ve gerçek. Birden 'Boğazkesen'i yazarken bütün bunları değişik biçimlerde tekrarlayabileceğimi düşündüm. Öyle bir yöntem bulmalıydım ki, bize hem kentin tarihsel bir boyutunu sunsun, hem de tarihsel gerçeklere uymasın. Bir taksi çevirip Fâtih kitaplığına çekmesini söyledim. Eminönü'nün kalabalığını, sıkışık trafiğini güç belâ yararak Unkapanı'na, oradan da Saraçhanebaşı'ndan Fâtih'e vardık. Kitaplığa girince kentin uğultusu, hayvansal bir enerji yayan kalabalığı, otobüslerle taksilerin, gemilerle Boğaz vapurlarının, güvercinlerle martıların bitmeyen devinimi, her şey, evet her şey, Anadoluhisarı'nda bir yalıda yaşamama karşın bugün bu karmaşanın, bu sonu gelmez akışın bir parçası olan kendi devinimlerim, kol ve ayak hareketlerim bile dışarıda kaldı. Kitaplıkta bulduğum bir el yazmasının tozlu sayfalarını karıştırırken İstanbul'un kuruluş efsanelerine dalıp gitmişim.

BU BÖLÜM İSTANBUL'UN KURULUŞ EFSANELERİNİ İŞTE ONLARI ANLATIR

"Ve dahi Rum'da Konstantiniyye derler bir ulu şehirdir. Anın içinde a'câib binâlar ve tılsımlar var idi.(...) Pes ol vakidden berü ol şehre niçe kerre belâ ve kazâ, kâh taun ve zelzelendendür. Harab olub virân olmuşdur. Çeng-ü âşub dahi eksik olmaz. Niçe yıllar harab yatub içinde yırtıcılar ve ezderhalar vatan etmişdir. Sonra Kostantin adlu padişah gelüb imâret kıldı. Ahir zamânın şerrinden niçe bunun gibi hâdiseler oliserdir." (*Dürr-ü Meknûn*, Gelibolulu, Ahmed Bican)

Gökleri ve yeri, cümle mahlûkatla Âdem'i yaratan yüce Tanrıya hamdolsun ki onun sevgili kulu ve elçisi Hazreti Muhammed Sallallah-ü Aleyhi ve Sellem efendimiz, "Hiç duydunuz mu, bir kent ki bir yanı kara iki yanı deniz ola!" diye buyurduklarında, sahabeler, "Evet ya Resûlullah!" deyip kutsal kent İstanbul'un eşsizliğini belirtmişlerdir. Keza Kur'an-ı Kerim'in Sebe sûresinin on beşinci ayetinde, "Rabbinizin verdiği rızkdan yiyin ve O'na şükredin. İşte hoş bir kent ve bağışlayan bir Rab!" sözlerinden kasıt ve Fecir sûresinin sekizinci ayetinde, "hiçbir ülkede benzeri yaratılmamış sütunlara sahip" kentin İstanbul olduğu da nice bin yorumcu tarafından vurgulanmıştır. İşte bu kentler kenti, doğanın incisi, şairin, 'bir sengine yekpare acem mülkü'nü feda ettiği, bir başkasının, 'nice revnaklı şehirler görülür dünyada / lâkin efsunlu güzellikleri sensin yaratan,' diyerek çoğu kez bir tepeden bakıp hayran olduğu İstanbul'un kuruluş efsanelerini atalarımız ve ustalarımızdan sonra bir de biz anlatalım dedik. Anlatalım da bu kentte doğup orada ölenlerin ruhları şâd ola, onun türküsünü çağıran, orada yaşayan, ondan uzakta onun özlemiyle yanıp tutuşanların gönülleri ferah, ömürleri uzun, çok uzun ve sağlıklı ola. Şöyle rivayet ederler ki:

Tüm dünya üzerinde egemenlik kurmuş olan Süleyman Peygamber yalnızca insanları değil kurtlarla kuşları, suda balıklarla toprakta karıncaları, yırtıcı kaplanlarla filleri, diyeceğim bin bir çeşit hayvanı ve cinleri perileri, devlerle cüceleri de yönetiyordu. Yönetmediği, üzerinde egemenlik kuramadığı tek bir hükümdar kalmıştı: batıdaki uçsuz bucaksız okyanusun ortasında bir adada yaşayan Ankur. Bu hükümdar gözü pek, mert, kimseye boyun eğmeyen biriydi.

Süleyman, egemenliğini yeryüzünde kabul etmeyen tek bir hükümdar kaldığını öğrenince Ankur'un adasına doğru sefere çıktı. Askerlerini yelkenleri atlastan, halatları ibrişim-

den, kürekleri sedir ağacından yapılmış kocaman karınlı, dev gemilere bindirip denizden; hayvanlar ordusuyla cinlerle perileri de havadan aşırıp Ankur'un üzerine yürüdü. Yapılan savaşta Ankur yenildi. Süleyman ona yüce Tanrıya inanıp tekbir getirmesini, yoksa kafasının uçurulacağını söylediyse de inatçı hükümdar boyun eğmemekte sonuna dek direndi. Bunun üzerine Ankur'un başı Süleyman'ın otağı önünde yakıcı kılıçla kesildi, malına ve mülküne el koyuldu.

Ankur'un Şemsiye adında dünya güzeli, gencecik bir kızı vardı. Süleyman bu kızla evlenip ülkesine döndü. Ne var ki Şemsiye bir türlü yeni yurduna alışamadı. Günboyu iki gözü iki çeşme ağlıyor, derdinden eriyip tükeniyordu. Süleyman sevgili karısının bu haline dayanamadı. Bir gün ona dedi ki: "Ağlama da dile benden ne dilersen." Şemsiye Süleyman'a dünyada bir eşi daha olmayan bir yerde görkemli bir saray yaptırmasını, ancak böyle bir yerde otururşa mutluluğa kavuşabileceğini söyledi. Bunun üzerine Süleyman kuş diliyle kuşlara, cin diliyle cinlere, peri diliyle perilere, dev diliyle devlere dünyada bir eşi daha bulunmayan güzel bir belde arayıp bulmalarını buyurdu. Bunlar doğudan batıya, kuzeyden güneye tüm ülkeleri, Arabistan çöllerinden okyanus adalarına, Afrika'nın balta girmemiş ormanlarından Sibirya düzlüklerine, Çin'den Maçin'e hatta Kafdağının ardına dek yeryüzünde ne kadar yer varsa hepsini arayıp taradılar, sonunda Karadeniz'in Marmara'ya açıldığı Boğaz'ın kıyısında, bir yanı kara üç yanı denizle çevrili, ışıltılı mavi sularında balıklar oynaşan, kıyısında yemyeşil çayırlar göveren, ılıman iklimli, günlük güneşlik bir belde buldular. Süleyman sevgili karısı Şemsiye için burada bir saray yaptırdı. O gün bugündür, İstanbul'da Sarayburnu denilen yerde, Şemsiye'nin yaşadığı görkemli sarayın kalıntıları hâlâ durur. Ve acıları dindiren, gönlü ferahlatan bu güzel yarımadada nice sarayın, sur ve anıtın kalıntılarına rastlamak mümkündür.

Dünyadaki tüm güzel yapıları, tapınak ve kentleri kuran Süleyman Peygamberin İstanbul kentini de kurmuş olabileceğine, doğrusu ben de atalarım gibi inanmak isterim. Ne var

ki sevgili kentimizin kuruluş öyküsü bu kadarla bitmiyor. Her tarihsel kentin, güzel beldenin olduğu gibi İstanbul'un temelinde de kan ve gözyaşı var. Şöyle ki:

Şemsiye duvarları mermerden, kapı ve pencereleri som altından, çatısıyla balkonları gümüşten yapılmış, bahçesinde yediveren gülleri biten, havuzlu, serin avlusunda bülbüller şakıyan sarayına yerleştikten sonra da babası Ankur'u unutmadı. Onu her gün anabilmek, kalbinde yaşatabilmek için nakkaşlara bir resmini yaptırdı. Resimde Ankur koyu mavi gözleri, altın sarısı saçları ve henüz ak düşmemiş top sakalıyla ayakta duruyordu. Bir eli kılıcının kabzasında, öbür eli sevgili kızının okyanus incilerinden dizip kendi elleriyle yaptığı gerdanlıktaydı. Tılsımlı gerdanlığı, önünde diz çökmüş prensin boynuna takacaktı az sonra. Prens uzaklardan, çok uzak bir ülkeden Şemsiye'yi istemeye gelmiş, Ankur'un şart koştuğu tüm sınavları bir bir başarmıştı. Şemsiye bu resme baktıkça eski günleri, babasının ülkesinde yaşadığı mutlu geçmişi anımsayıp Süleyman'dan soğumaya, giderek onun dininden uzaklaşmaya başladı. Bu durumu haber alan Süleyman puta taptığı gerekçesiyle öldürttü Şemsiye'yi.

Güzel prensesin ölüsünü bir bahar günü saray bahçesine gömdüler. Ve başucuna bir servi ağacı diktiler. O gün bugündür İstanbul mezarlıklarında serviler bahar rüzgârında nazlı nazlı salınır durur. Kentin harcına bir kadın gövdesi karıştığından iklimi yumuşak, suyu saydam, güneşi göz kamaştırıcı, denizi mavidir. İnsanları narin ve ince olur, toprağıysa bereketli. Özlemi ateşten daha yakıcıdır, vuslatı en derin uykudan daha tatlı. Ve yokluğu paslı bir hançer gibi saplanır gövdeye.

İstanbul'un bulunduğu yere ilk sarayı yaptıran Süleyman Peygamber ise de, kentin asıl kurucusu, surlarıyla evlerini, tapınaklarını, sokak ve caddelerini, dev sütunlarını yaptıran, içine insanlar yerleştiren Medyan oğlu Yanko'dur. Kısraktan doğduğu söylenen bu Yanko, Süleyman'dan sonra gelmiş geçmiş hükümdarların en güçlüsü, en akıllısı ve en bilginiydi. Maşrek' ten Mağrib'e, Frengistan'dan Hindis-

tan'a, yüzü yanıkların ülkesinden Yecüc Mecüc taifesinin yaşadığı Çin Seddinin ardındaki kentlere dek hükmü her yerde geçerdi.

Yanko'ya bir gece düşünde ak sakallı, yaşlı bir ermiş göründü. Karadeniz'in Akdeniz'le birleştiği yerde bir kent kurmasını, eğer adının dünya durdukça anılmasını istiyorsa bu kentin temeline, hükmettiği tüm ülkelerden getirilmiş dev taşlar koydurtmasını söyledi. Yanko uyandığında kendini tahtıyla birlikte üç kıyısı denizle çevrili bir kara parçasının üzerinde buldu. Önce düş gördüğünü sandı. Ama çevresine bakıp gerçekten o güne dek görmediği, eşsiz güzellikte bir manzarayla karşılaşınca ak sakallı ermişin onu tahtıyla birlikte kurmak istediği kentin toprağına getirdiğini anladı. İmparatorluğun dört bir yanına ulaklar göndererek bir an önce duvar işçilerinin oraya getirilmesini buyurdu. Dev taşlar, mermer sütunlar, kurşun kubbeler de arabalara ve gemilere yüklenip Yanko'nun bulunduğu yere doğru yola çıkarıldılar. Bu hazırlıklar yedi yıl boyunca sürdü. Yedi yıl gece gündüz demeden kireç kuyularında harç karıldı, taş yontuldu, kurşun döküldü. Yedinci yılın yedinci ayının yedinci gününde, Yanko temel kazma çalışmalarına başlamadan önce müneccim başının görüşünü almak istedi. Müneccim başı ona kentin kutlu bir anda kurulması için sütunlar diktirmesini, bu sütunların her birine ip gerdirip çanlar astırmasını, kutlu an gelince çanların kendiliğinden çalmaya başlayacağını söyledi. Gökteki yıldızlardan usturlaba varıncaya dek her şey müneccim başının görüşünü doğruluyordu. Bunun üzerine Yanko sütunlar diktirip her birinin arasına ip gerdirdi, iplere de çanlar astırdı. Hep birlikte kutlu ânın gelmesini beklemeye başladılar.

Ne var ki yüce Tanrı bu işlerden hoşlanmadı, kendi isteğinin dışında hiçbir şeyin olamayacağını kullarına anımsatmak için kutlu an gelmeden gökyüzünde bir leylek uçurdu. Leyleğin gagasına da bir yılan koydu. Leylek bugünkü Sarayburnu'nun üzerinde uçarken gagasında taşıdığı yılan, aşağıdaki çanlardan birinin üzerine düştü. Çan çalmaya başlayınca

öbür çanlar da sallandılar. Bir an ortalık çan sesine boğuldu. Bunun üzerine hazır bekleyen duvar ustalarıyla işçiler kutlu ânın geldiğini sanıp hemen temel kazmaya koyuldular. Ne müneccim başının, ne de Yanko'nun uyarıları işe yaramadı. Böylece Tanrının isteğiyle, kutlu andan önce temelleri kazılan İstanbul kentinin alınyazısı da acılar, ölümler, yıkımlarla belirlendi. Yedi kez yıkılıp yeniden kuruldu. Depremler, salgınlar, felaketler gördü, ama gün görmedi. Yedi kez issız kalıp yedi kez doldu. Yıkıntılarında yılanlarla çıyanlar, yarasalar, baykuşlarla kargalar yuva kurdu, sokaklarında veba kol gezdi. Sarayları, hanları, hamamları dolup dolup boşaldı. Birçok kez kuşatılıp el değiştirdi. Halkının kılıçtan geçirildiği, tutsak edilip satıldığı dönemler oldu. Zaman zaman tapınaklarla, zaman zaman da kilise ve camilerle donatıldı. Bin bir çeşit tılsım koyuldu anıtlarına. Prenslerin gözlerine mil çekildi, süt emen şehzadeler zindanlarında boğduruldu. Nice bin hükümdar saltanat sürdü. Ne güzeller, güzellikler gördü, nice gözyaşı döktü. Ve her defasında biraz daha kaydı denize. O gün bugündür destanlarda, şiirlerde dile gelir, anlatır neler çektiğini. Ve yine o gün bugündür her yıkımdan, kanla ateşle yoğrulmuş her acıdan sonra Anka gibi yeniden doğar küllerinden.

İstanbul'un birçok kez yıkılıp yeniden kurulduğunu söyledik. Kentin kurucularından biri de Tanrının yeryüzünü yeni bir düzene sokmak amacıyla yarattığı İskender-i Zü'lkarneyn, yani Frenklerin Büyük İskender dedikleri iki boynuzlu imparatordur. Bu imparatorun tüm dünyayı nasıl egemenlik altına aldığı, nice bin kenti yakıp yıktığı, kurduğu kentin sınırlarının ta Asya içlerine dek yayıldığı bilinir de, o devirde Makdon adıyla anılan İstanbul'u nasıl sudan var ettiği pek bilinmez. Nedense tarihçilerin gözünden kaçan bu olayı bari biz anlatalım dedik. Anlatalım da kentimizin kuruluş efsanelerine bir yenisi daha eklensin. Şöyle rivayet ederiz ki:

Bugün İstanbul'un bulunduğu bölgede, Kaydafa derler güzel mi güzel, o ölçüde de zalim bir kraliçe hüküm sürü-

yordu. Payitahtını Sarayburnu'yla Üsküdar arasına kurmuş, adını da Makdon koymuştu. O devirde Karadeniz'le Akdeniz henüz birleşmediğinden Boğaziçi de yoktu. İskender tüm dünya üzerinde egemenlik kurduktan sonra Kaydafa'nın ülkesini de ele geçirmek istedi. O güne dek hükümdarlarla, dev gibi ordularla savaşmış, ama hiçbir kadına el kaldırmamıştı. Kaydafa'ya elçiler göndererek teslim olmasını, kadın haliyle dünya hâkimine kafa tutmamasını istedi. Kaydafa İskender'in önerisini kabul etmeyince Makdon'u kuşattı, ne var ki bir türlü ele geçiremedi. Çünkü kenti yedi başlı, ağzından alevler fışkıran, kırmızı gözleri ışıl ışıl yanıp sönen, yanıp söndükçe de etrafı kızıl bir aydınlığa boğan çatal dilli, dev kanatlı, korkunç bir deniz ejderhası koruyordu. En yiğit, en bilgili, en mert generallerin yönetimindeki İskender ordusu Kraliçe Kaydafa'ya âşık bu deniz canavarıyla bir türlü başedemedi. Makdon halkının her gün bir bakire kurban ettikleri ejderha onlara aman vermiyor, kenti kuşatan askerleri aleviyle yakıyor, üzerine yağmur gibi yağan mızrak ve okları her biri minare boyundaki dişlerine kürdan yapıyordu. Gözü Kaydafa'dan başkasını görmeyen ejderha her gün bir bakire yedikçe onu dize getiremeyeceğini anlayan İskender'in aklına kentin tüm bakirelerini kaçırmak geldi. Güvendiği adamlarıyla bir gece nöbetçilere görünmeden kente girmeyi başardı. Ne var ki altın sarısı kıvırcık saçları, güzel yüzü, güçlü adaleleriyle tam Makdon bakirelerini baştan çıkarıp kaçırmak üzereyken yakayı ele verdi. İskender'i Kaydafa'nın huzuruna çıkardılar. Kraliçe bu yakışıklı, zeki bakışlı, güçlü kuvvetli delikanlıyı öldürtmeye kıyamadı. Muhafızlara onu zindana atmalarını buyurdu. İskender bu, hiç zindanda durur mu! Bir yolunu bulup kurtuldu elbet, döndü ülkesine geldi. Generalleri Makdon'u almaktan vazgeçmesini söyledilerse de dinlemedi. Bu kez bir başka yola başvurdu. İmparatorluğunun tüm mühendis ve mimarlarını toplayıp Karadeniz'in kıyı yüksekliğini ölçmelerini buyurdu. Bilginler günler süren ölçme biçme işlemlerinden, karmaşık hesaplardan sonra Karadeniz'in Akdeniz'den daha yüksek, sularının da

daha bol olduğu sonucuna vardılar. Bunun üzerine yüz binlerce işçiyi seferber edip Makdon'un kuzeyine bir kanal kazdırdı. Önü açılan sular güneye, Akdeniz'e doğru aktı. Makdon halkı boğulup helâk oldu. Felâketten bir tek ejderhanın yardımıyla Kraliçe Kaydafa'nın kurtulduğu, canavarın onu deniz dibindeki mağarasına götürüp hapsettiği söylenir.

Böylece İskender kazdırdığı kanalın kıyısında, Karadeniz'le Akdeniz'in birleştiği yerde yeni bir kent, yani bugünkü İstanbul'u kurmaya girişti. Ne var ki yedi başlı ejderha bir türlü rahat vermiyor, gündüz kazılan temelleri, örülen duvarları, açılan yolları gece denizden çıkıp yerle bir ediyordu. Generalleri İskender'i bu girişiminden de vazgeçirmeye çalıştılar. Ama o yılmadı. Marangozlara su geçirmeyen bir sandık yapmalarını, sandığın iki yanına kalın camlı lumbozlar koymalarını buyurdu. Marangozlar aylarca uğraşıp tüm bilgi ve hünerlerini kullanarak sandığı yaptılar. İskender iki çizgi ustasını yanına aldı, sandığı bir gemiye koydurarak engine açıldı. Enginde, çizgi ustalarıyla birlikte sandığa girip gemicilere sandığı denize atmalarını buyurdu. Gemiciler imparatorun buyruğunu yerine getirdiler. Böylece sandık ve sandıktaki İskender'le çizgi ustaları Akdeniz'in dibini boyladılar. Dipte, yosunlu kayalıkların arasında önlerinden kuyruk sallayarak geçen rengârenk balıklara, ahtapotlarla yengeçlere hayran hayran bakmaktalarken ejderha göründü. Sırtındaki yüzgeçleri yalpalayarak geliyor, balık gibi ağzını bir açıp bir kapatarak soluk almaya çalışıyor, her soluk alışında kazma dişlerinin ardında bir yanardağ fokurduyordu. Onları fark etmeden sandığın yanından geçip gitti. Çizgi ustaları hemen ejderhanın ayrıntılı bir resmini yaptılar. İskender, deniz dibinden yüzeye çıkıp kente geri döndüklerinde, tunç dökümü ustalarına bu resimlere bakarak heykeller yapmasını buyurdu. Ustalar gece gündüz demediler, aylarca çalışıp gerçek büyüklükte iki ejderha heykeli meydana getirdiler. İskender deniz kıyısına görkemli, mermer sütunlar diktirdi, üzerlerine de heykelleri koydurdu. Ejderha bir gece denizden çıkıp bu

heykelleri görünce dehşete düştü, gerisin geriye sulara dalarak gözden kayboldu, bir daha da geri dönmedi. Bunun üzerine sular altında kalan Makdon'un kıyısındaki bugünkü Sarayburnu'nun olduğu eşsiz yarımadaya İstanbul kenti kuruldu.

O gün bugündür ejderhanın geri dönüp kenti yıkmak için fırsat kolladığı, hâlâ kıyıda duran sütunlar ortadan kalkar kalkmaz gelip İstanbul'u yutacağı söylenir. Yedi kez yıkılıp yeniden kurulan yedi tepeli kentin deniz ejderhasının alevinde yanacağına, sizleri bilmem ama ben inanıyorum. Çünkü kentimizin bir gün yok olacağı en eski belgelerde, söylencelerde, kıyamet gününü anlatan kutsal kitaplarda bile yer almaktadır. Kaldı ki sudan doğan kentin ateştir sonu. Bilinen bir gerçektir, ama yine anımsatalım: su insanı boğar, ateş yakar. Ve her geçen günün bir dert olduğunu insan ancak İstanbul'da yaşarken anlar.

5

Yazmanın kargacık burgacık harflerine öylesine dalmışım ki vaktin nasıl geçtiğini fark etmedim. Bir el yavaşça omzuma dokundu. Baktım, kitaplık görevlisi. "Artık kapatıyoruz," dedi, "isterseniz bir köşeye ayırayım, yarın bıraktığınız yerden devam edersiniz." Eski yazıyı sökmek epeyce yormuştu beni, belgenin ancak yarısına dek okuyabilmiştim. İstanbul kentinin kuruluşunu anlatan başka efsaneler de olmalıydı ilerki sayfalarda. Görevliye uzakta oturduğumu, belki bir daha kitaplığa gelemeyeceğimi, fotokopi yaptırmamın mümkün olup olmadığını sordum. "Elbette," dedi, "ama bugün geç oldu. Dilerseniz ben yaptırıp adresinize postalarım." Gösterdiği ilgiye teşekkür ederek biraz parayla birlikte adresimi bıraktım. Çıkarken, "Belki yine görüşürüz," dedi. "Belki de," diye yanıtladım.

Ilık bir hava vardı dışarıda. İstanbul'a ancak eylül güneşiyle gelen bir durgunluk. Caddeyi geçip merdivenlerden çıktım. Fâtih Külliyesindeydim işte! Kurşun kubbeli, küçük sivri külâhlı, demir pencereli yapılar boyunca yürüdüm. Bir zamanlar en ünlü bilginlerin ders verdikleri, öğrencilerin bedava yiyip içtikleri, kitaplıkları, hamamı, imareti, kervansarayı, darüşşifası ve muvakkithanesiyle bir bütün oluşturan, bilgiyle dayanışmayı, hocayla öğrenciyi, inançla düşünceyi kaynaştıran bu mekânda bulunmaktan garip bir tat duydum. Hem içinde hem dışındaydım zamanın. Zaman bu eski duvarlar, molla, danişmend ve suhte odalarının gizi, kurşun kubbelerin yalnızlığıydı. Benim dışımda, geçmişte kalmış bir

gerçeklik, geri dönmesi mümkün olmayan bir şeydi. Ne gerçekliği, bir düştü düpedüz! Ama o düşü içimde taşıyor, besleyip büyütüyordum. Zaman bir parçamdı benim. Gövdemin en işlevsel uzvu, bilincimin odak noktasıydı. Fâtih'in yaptırdığı medreseler boyunca yürüdüm. Büyük kapıdan caminin iç avlusuna girdim sonra. Avlu boşluğunu çok kenarlı, dört yanına dört servi dikili güzel bir şadırvan doldurmuştu. Kimseler yoktu görünürde. Bir kemerin gölgesine oturup oymalı, güzel sütuna dayadım sırtımı. Şadırvanın suyuna bakarken yıllar önce, henüz bu kenti bırakıp gitmediğim günlerde, her hafta sonu arkadaşlarla oturduğumuz kahvenin hemen yanındaki cami avlusunu anımsadım. O avluda da bir şadırvan vardı. Ama şu an sesini duyduğum, kendimi tekdüze akışına bırakmak istediğim su o su değildi. Bir süre, uzunca bir süre orada oturdum. Caminin içine girmeden çevresinde bir tur attım sonra. Kabristanı, Fâtih'in türbesini gördüm. Olağanüstü büyüklükteydi sandukası. Başucundaki beyaz, taş kavuğu yine olağanüstü büyüklükteki bir mum aydınlatıyordu. Mumun alevinde geçmişi düşündüm. Bir zaman olmuş, bu sandukanın içindeki ölü de yaşamıştı. İki kıtaya hükmü geçmiş, gün görmüştü. Günler geceler görmüştü, karanlığa büsbütün dalmadan önce. Ölüyü yanımda, yanı başımda hissettim. Toprak kokmuyordu, hayır! Devinimsizdi. Resimlerindeki gibi sakallı, soluk. Şimdi sandukasının içinde doğrulsa, kalkıp türbenin kapısını açsa, bana doğru gelse, kucaklasa... Ya da yanına çağırsa beni, "Sayende canlandım. Canıma canını kattın, nabzımı tuttun kaleminle. Sana bir can borçluyum, yeni bir hayat," diye mırıldansa. Ama değil mırıldanmak, dudaklarını bile kıpırdatamaz. Ölüler konuşmaz çünkü. Ne konuşur, ne bir haber verirler.

Yan kapıların birinden ara sokaklara çıktığımda caminin içine neden girmediğimi anladım. Görkemli kubbeyle minarelerin bir depremde yıkıldıklarını, eski yapıdan günümüze çok az şey kaldığını biliyordum çünkü. Eski yapı... Eski zaman, eski günler, eski ölüm. Her şey yeniydi oysa, eskiyi içimde bir ben taşıyordum. Biten bir aşkın, yıkılan bir ilişki-

nin enkazı gibi. Depremde taş taş üstünde kalmamıştı. Kubbeler çözülmüştü kemerlerinden, yer yarılmış, topraktan cesetler fışkırmıştı. Fâtih'in türbesi de yeniydi, sandukası da. Cesedin yerindeyse yeller esiyordu. Ahşap evlerin sıralandığı dar sokak boyunca yürüdüm. Bir başka sokağa saptım sonra, çocukların koşmaca oynadıkları boş bir arsadan geçtim. Arsayı otlar kaplamıştı. Bir köşede duvarları yıkılmış eski yatırın adak taşı duruyordu, taşın üzerindeyse erimiş mumlardan bir tortu. Yıllardır bu mahalleye yolum düşmemişti. Haliç'e inen sokaklarda yürüyerek İstanbul'un bu yoksul semtini biraz daha yakından tanımaya karar verdim. Güneş henüz batmamıştı. Cumbalı evlerin yer yer çatlamış, kırılmaya yüz tutmuş camlarına vuruyor, perdesiz odaların eski eşyalarını, kirli duvarları, ahşap tavanların çürümüş tahtalarını aydınlatıyordu. Başka bir dünyadaydım sanki. Modern denebilecek bir tek yapı yoktu çevrede. Deniz de görünmüyordu. Ne Boğaz'ın girişi ne Haliç. Kentinse yalnızca uğultusu geliyordu. Hava kararıncaya dek dolaşmadan önce bir çay içip kendime gelmeli, üzerimdeki uyuşukluğu atmalıydım. Kalın gövdeli, iri budaklı bir çınar ağacının altındaki küçük kahveye oturdum. Benden başka kimseler yoktu kahvede. Garsondan önce kediler geldi. İki sıska sokak kedisi. Biri miyavlayarak oturduğum iskemleden masaya çıktı, öteki ayağımın dibine kıvrılıp yattı. İşte bir eylül akşamı İstanbul'un bilmediğim mahallelerinden birinde iki kediyle baş başaydım. Kurulduğundan bu yana gizlerini saklayan, kendini hiçbir zaman tümüyle ele vermeyen, her köşesinde bir tarih, eski bir ölüm barındıran İstanbul, sonsuz kent...

Anadoluhisarı'ndaki evimizin bahçesine yeni doğmuş yavru kedileri bırakırlardı. Annem soğukta titreyen hayvancıkları sokağa atmaya kıyamaz, alır beslerdi. Sonra, kediler büyüyüp semirdikçe ya bir komşuya ya da bir akraba evine giderlerdi. Bir teki bile bize kalmazdı, ama yine de hiç eksik olmazlardı evimizden. Yazın bahçedeki dutun gölgesinde uyurlar, sonbaharda çığlık çığlığa çiftleşirlerdi. Annemin

ölümüyle kediler saltanatı da sona erdi. Eski evimizden kentin merkezindeki daha konforlu bir apartman katına taşındık. Babam ve ben. Babam annemle mutlu yaşadığı o evi unutmak istiyordu, bense babamı. Yatılı okula gittim, sonra Paris'e. Ne tuhaf, şimdi kaldığım yalının az ötesindeki o ahşap evde geçen çocukluk günlerimi unutmuşum. Kedileri görünce anımsadım. O zamanlar Anadoluhisarı da çamurlu, dar sokakları, cumbalı ahşap evleri, bahçe içindeki cihannümalı köşkleriyle burası gibi bir yerdi. Çocukluğumun İstanbul'unu bile unutmuş olduğumu fark ettim. Bu kentin tarihine, coğrafyasına, efsanelerine dair birçok şey biliyordum. Ama günlük yaşamı, insanları, sorunları hakkında bildiğim fazla bir şey yoktu. Terörün korkunç bir tırmanışa geçtiğini, gençlerin sağ-sol çatışmasında birbirlerini acımasızca öldürdüklerini, yaşam pahalılığının giderek dayanılmaz ölçülere vardığını yaz boyunca gazetelerde okumuştum. Ne var ki yalıda tatildeydik. Tehlikeden, yaşam kavgasından uzak bir yerde biz bize. Kentte olan bitenlerle pek fazla ilgilenmiyorduk. Değil bizim gibi yurt dışında yaşayanlar, ülkedekiler de kargaşaya alışmış, tepki göstermez olmuşlardı. Her gün trafik ve terör yüzlerce can alıyor, geçim sıkıntısından intihar edenlerin, organlarını satışa çıkaranların, fuhuşa başlayan ev kadınlarının sayısı artıyordu. Böyle bir ortamda, ülke sonu belirsiz bir geleceğe doğru sürüklenirken 'Boğazkesen'i yazmak için yalıda kalışım, yitirdiğim geçmişle, İstanbul'la yeniden bağ kurma isteğinin bir sonucuydu belki. Ama yazdıkça kentin bugününden uzaklaşmış, yüzyıllar öncesinin karanlıklarına gömülmüştüm. Elimde bir meşale, dar dehlizlerde dolaşıp duruyor, sarnıçlara iniyordum. Mezarlarından kaldırıyordum ölüleri. Onlara can vermeye çalışırken kendi canımdan oluyordum. Yaşam yavaşça terk ediyordu gövdemi. Kanım damarlarımdan çekiliyor, geçmiş tüm ağırlığı, olanca gücüyle zihnimin boşluğunu dolduruyordu. Belleğim işgal altındaydı. Her sabah Boğaz'da, Rumelihisarı'nın karşısında uyanmak İstanbul'da yaşadığımın bir kanıtı olamazdı. İstanbul'un geçmişinde yaşıyordum ben; kentin, giderek tüm ül-

kenin içinde bulunduğu siyasal karmaşayı unutmuş gibiydim. Bu düşüncelere dalmışken çay ocağından biri seslendi:

– Yeni çay demlemedik beyim. Az sonra kapatacağız!

İstemeyerek kalktım, masama çıkan kediyi okşadım, kahveden uzaklaştım.

Sokaklardaydım yine. İki yanında demir pencereli ahşap evler sıralanan sokaklarda yürüdükçe bir eski zaman düşünde yaşadığım sanısına kapıldım. Kentin dışında, hiç kimsenin bilmediği, ulaşamayacağı bir yerde, içine girilmesi mümkün olmayan bir tiyatro dekorundaydım sanki. Arada bir arabalar, eski İstanbul dolmuşları, kimi zaman da sokak satıcıları geçiyordu. "Eskiler alırım eskiciii!" diye bağırıyordu biri. Bir başkası karpuzun kesmece olduğunu haykırıyor, 's'nin üzerine basarak, nedense 'domates' değil, 'domatis!' diyordu. Sonra da: 'Biber! Patlıcan! Kıvırcık, marul! Ebegümeci!' Eski günlerin, unuttuğum İstanbul sokaklarının sesleri. Gerçekdışı bir dünyadan geliyorlar. İçinde yaşasam da artık ulaşamayacağım, gözüme bir gölge oyunu gibi görünen bir dünyadan.

Böylece yokuş aşağı Haliç kıyısına dek indim. Caddeye çıkar çıkmaz patlayan uğultuyla daldığım eski zaman düşünden uyanabildim ancak. Akşam trafiğinde sıkışmış arabaların arasından geçerek kıyıdaki parka girdim. Birkaç yıl önce izbe dükkânlar, sidik kokan daracık sokaklar, ispirto içip esrar çeken ayyaşların sığındıkları bir sur dibi vardı burada. Bütün çabalarıma karşın o sur dibini bulamadım. Kıyıdaki çimi bile yeşermemiş, bodur ağaçlı, zemini beton parkta oturmak da doğrusu içimden gelmedi. Eminönü'ne dek yürüyüp Hisar vapuruna binmek uzak ve yorucu bir yolculuk kadar zoruma gitti. Gerisin geriye dönerek caddeye çıktım. Bir süre yürüdükten sonra boş geçen bir taksiyi durdurup Galatasaray'a geldim. Pasajın fışı masalı meyhanelerinden birine dar attım kendimi.

* * *

Geceyi yalıda geçirmediğim için yazmakta bu kadar güçlük çekiyorum belki. Kente gitmem iyi oldu. Kafamı dinlendirdim biraz, günlerdir içimde biriken sıkıntıdan, yazdıkça çoğalan gerilimden kurtuldum. Ama şimdi, Tepebaşı'nda bir otel odasında başlayan günün bitiminde 'Boğazkesen'i bıraktığım yerden sürdürmek imkânsız gibi geliyor, Oysa Boğaz her akşamkinden daha sakin, sular yine erguvan renginde. Kırmızı, mor, pembe bulutlar hisarın üstünde dağılıyor. Kuleler, burçlar, mazgal delikleri yerli yerinde. Hisar bugün de tek gerçeğim, varoluşumun vazgeçilmez nedeni. Radyoda bir şarkı eski günlerden söz ediyor: "Bir sudur akar zaman." Doğru, bir sudur akar zaman. Boğaz bir sudur akar gider. Akıp gitmeyen sözcükler yalnızca. Kalemimin ucuna takılan, beklenmedik bir girdaba takılmışçasına dönüp duran, döndükçe de hep benzer anlamları tekrarlayan sözcükler. Onları olayların akışına bir bırakabilsem! Kendilerini çoğaltamıyorlar işte, peş peşe dizileceklerine, belli bir devinim içinde akıp gideceklerine yıvışıp kalıyorlar.

Ağır aksak bir biçimde de olsa bugüne dek sürdürebildim yazmayı. İyi kötü birkaç bölüm bitirdim, bu arada yalıda olan bitenleri, başımdan geçen önemli önemsiz olayları da eklemeyi unutmadım. Hatta bu olayların akışına göre yönlendirmeye çalıştım anlatıyı. Ama artık aynı üslupta devam edemem. Tıkanıp kalan, yürümeyen birşeyler var. Nedense sözcüklerin hiç bereketi yok bu akşam. Döllenip, birbirlerini dölleyip çoğalmıyorlar. İkiye, üçe, yüze, sonsuza bölünmüyorlar tek hücreli canlılar gibi. Bu akşam sözcükler kısır, isteksiz. İsteksizce dönüp duruyorlar kendi eksenlerinde, bir nakarat, uyaklı bir dize gibi, giderek bastıran sonsuz bir saplantı gibi hep aynı cümleyi tekrarlayarak: *uzundu, yorgundu padişahın yüzü*.

Bunu da yazacaktım, ama yeri geldiğinde. Bu cümlenin yeri anlatının son bölümlerinden birinde olmalıydı, burada değil. Gerçi Venedikli ressam Gentile Bellini'nin 1480 yılında yaptığı Fâtih Sultan Mehmet'in portresine 'Boğazkesen'in daha ilk satırlarında değinmiş, bir bakıma ilk flaşı patlatmış-

tım. Gerisi sonradan gelecekti. Bir ikinci flaş, başka bölümlerin yazılması, sonra üst üste birkaç flaş daha ve Gentile Bellini nâm nakkaşın hünerleri. Ama olmadı işte, Beyoğlu dönüşü masaya oturduğumda sözcükler tek bir cümlede takılıp kaldılar: *uzundu, yorgundu padişahın yüzü*. Bunda dün gece kaldığım otelde başıma gelenlerin payı olduğunu biliyorum. Ama şu anda 'Boğazkesen'i yazmak istiyorum, otel odasında yaşadıklarımı değil.

Çiçek Pasajında kafayı bulduktan sonra Hisar'a dönmektense Tepebaşı'ndaki bir otelde uyudum. Odaya girip ışığı yakar yakmaz duvarda Fâtih'in portresiyle karşılaşacağımı nereden bilebilirdim. Oysa eski bir *Hayat* dergisinden kesilip çerçevelenmiş Fâtih en az kentte geçirdiğim gün kadar gerçekti. Sis dağıldıkça vapurdan gördüklerim, Fâtih Camiinin iç avlusu, ya da ne bileyim eski İstanbul sokakları kadar gerçek. Bir tiyatro dekoru içinde başlayan gün gece geç vakit, sıvaları dökülmüş sarı badanalı bir otel odasının kör ışığında bitti. O günden arta kalanları yazdım zaten, son noktasını koymasam da kentin gerçek havasını solumanın bende uyandırdığı çağrışımları anlatmaya çalıştım. Gece olan bitenlerin dökümü de bir başka zamana kalsın.

Masadan kalkıp mutfağa geçtim. Karnım acıkmamıştı, ama birşeyler atıştırıp erkenden yatmak istiyordum. Dün gece pasajda yediklerim mideme dokunmuştu. Buzdolabından peynir ve meyve çıkardım. Yalıda kaldığımdan beri mutfağa nasıl geldiğini bir türlü anlayamadığım kocaman saplı, keskin kasap bıçağıyla önce peyniri sonra naylon torbadan çıkardığım ekmeği dildim, ağır ağır yemeye başladım. Yalnız yediğim ilk akşam yemeği değildi. Yine de, belki salt peynir ve meyveden oluştuğu için, mahrumiyete benzer bir keder duydum. Tam da balık mevsimiydi. Av yasağı kalkmış, palamut ve lüfer çoğalmaya başlamıştı. Ve ben Anadoluhisarı'ndaki eski bir yalının geniş mutfağındaki masada tek başıma akşam yemeğimi yiyor, yalnızlığımı peynir ekmeğe katık ediyordum.

Her neyse, bir gece de böyle geçti işte. Tepebaşı'ndaki otelde yaşadığım tuhaf olayları unutmaya çalışarak erkenden yattım. Ertesi sabah yeni bir bölüm yazmak istiyordum çünkü. Kararlıydım. Ne olursa olsun, sabah erkenden uyanıp Fâtih Sultan Mehmet'in kendi külliyesindeki ahvalini yazacaktım. Evet, yazacaktım.

BU BÖLÜM FÂTİH SULTAN MEHMET'İN KENDİ YAPTIRDIĞI KÜLLİYEDE HALİ NİCEDİR İŞTE ONU ANLATIR

"Cami'i sultan ki reşki cenneti firdevstir
Çarhı atlas kubbesidir sakı arş erkânıdır
Bu imaretler ki mermerden yapılmış şehirde
Haşr olunca baki kalır gerçi âlem fanidir."

(*İstanbul Kasidesi*, Sultan Cem'in nedim ve meddahı Sirozlu Sadi)

Mehmet atından indiğinde maiyetindekilere ardından gelmemelerini buyurdu. Yalnız kalmak istiyordu. Zaten ne vakit buraya gelse, merdivenden çıkıp ne vakit kendini cami avlusunun geniş, ferahlatıcı boşluğunda bulsa yalnızlığı arıyordu. Bu kez de ağır ağır çıktı basamakları. Her basamakta sıkıntılardan, dünya işlerinden bir parça daha uzaklaştığını, içini dolduran arınmışlık duygusuyla yeğnileştiğini ayrımsadı. Şadırvanın çevresinde kimseler yoktu. Suhte ve mollalar öğle namazı için aptes almaya gelmeden bir süre suyun yanı başında oturmayı, kemerli kubbelerin arkasından vuran güneşe sırtını verip kemiklerini ısıtmayı düşündü. Kışın nemli soğuğundan, sonu gelmeyen seferlerden, sarayda sabaha dek süren işret gecelerinden yorgun düşmüştü gövdesi.

Şadırvanın yanındaki mermer taşlardan birinin üzerine oturdu, kendini havuzda kıpırdayan suyun çalkantısına bıraktı. Işık yukarıdan vuruyor, her şeyi olduğundan da beyaz gösteriyordu. Revnaklı avlunun iri taşları, mermer sütunlar, duvarlar, şadırvan, çeşmelerden oluklara akan su, her şey bu ilkyaz sabahında saydam ve huzur vericiydi. Ilık havayı, çiçeğe durmuş ağaçların dalları arasından görünen maviliği içine çekmek, doyasıya solumak istedi.

Yumuşak tenli bir delikanlının dokunuşu kadar güzeldi her şey. Dünya dışarıda, avlu duvarlarının ötesinde kalmıştı. Savaşlar, ölümler, yasalar, divan toplantıları, ardı arkası kesilmeyen yazışmalar, sarayda dönen dolaplar ve ihtiras, sonra geceyle gelen şehvet, nefsini –bir türlü köreltemediği nefsini– doyurmak için okşadığı, tat vermeden tat aldığı çıplak gövdeler, her şey duvarların ötesindeydi. Burada su ve ışık vardı yalnızca, bir de mermerin serinliği. Yapımı henüz biten kendi camiinin avlusunda mutluydu. Benliğiyle uzlaşmış, çevresindeki mimari gibi dünyayla uyumlu, sebilden su içen güvercinler kadar rahat. Kırk yaşındaydı. Kocamaya başladığını

düşündü. Cami kubbesinin iki yanından göğe yükselen minarelere baktı bir süre. Adını ölümsüzleştirecek, şu fani dünyada baki kalacak yapı, planlarını bizzat denetlediği, her ayrıntısıyla yakından ilgilendiği koskoca külliye bitmişti sonunda. Hoca ve suhteler derste olmalıydılar. Molla Seraceddin bir köşede az sonra vereceği cuma vaazını hazırlamaktaydı belki. Aşhanede aş pişiyor, imarethanede yoksullara yemek dağıtılıyor, hamamda kurnalara sıcak su doluyor, tabhanede hastalara ilaç karılıyor, darü'ş şifâ'da yaralar sarılıyor, dersanelerde kitaplar yutarcasına okunuyor, uzak yoldan gelenlerin atları kervansarayın ahırlarında tımar edilirken muvakkithanede sabah güneşi saati gösteriyordu. Konstantiniye'de bir düzen kurulmuştu işte. Fetihten bu yana kenti imar etmeye çalışmış, köprüler, hanlar, hamamlar, çarşılar ve yeni bir saray yaptırmış, su yolları açtırıp yoksulların karnını doyurmuştu. Kent halkının mutluluğuydu dileği, kullarının öteki dünyadan önce bu dünyada rahata kavuşmaları, devletin esenliğiydi. Egemenlik bu iyi işleri gerçekleştirsin diye verilmişti ona. Allah'ın yeryüzündeki gölgesi, Doğu Roma'nın vârisi, dünya imparatorluğuna tek aday, tuğrasına yazdırdığı gibi 'Mehmed bin Murad Han El Muzaffer Daima' idi. Hükmetme isteğinin içinde kabarıp yükseldiğini, dayanılmaz bir fetih hırsıyla dolup taştığını duyumsadı. Bizans'a son darbeyi vurmuş, Balkanlar'da yüzlerce kale alıp kralların başlarından taçlarını düşürmüş, Mora'yla Sırbistan'ı, Pontus'la Amasra'yı dize getirmişti, ama Roma hâlâ ayaktaydı. Papa'nın ona kafa tutmasından, Venedik'le giriştiği savaşların bir türlü zaferle sonuçlanmamasından tedirginlik duyuyor, doğuda Uzun Hasan belâsının daha da kötüleşmesinden korkuyordu. Dünya imparatorluğu düşünü gerçekleştirebilmesi için Tanrıdan güç dilemeyi, ömrünü bu yolda feda etmekten çekinmeyeceğini Tanrıya da söylemeyi düşündü. Sonra birden yersiz buldu bu düşüncesini. Külliyeye bütün bunları unutmak, dünya sorunlarından kaçıp bilgiye, ruhunun derinliklerine sığınmak için gelmemiş miydi? Öyleyse neden Roma'ya, Uzun Hasan'a, Venedik'e gidiyor-

du aklı? Neden isteklerine gem vurmayı, egemenlik düşlerini sınırlamayı öğrenememişti hâlâ? Hocası Ak Şemseddin gerçeği gazada ve ibadette değil, kendi içinde aramasını öğütlemişti bir gün. Onun öğüdünü yerine getirmediğine, hiçbir zaman da getiremeyeceğine hayıflanıyor. Ve ihtiyarın özlemi düşüyor birden içine. Gideli, sonra da Hakkın rahmetine kavuşalı yıllar oldu tinsel varlığı öylesine yakınında ki!

Mehmet kendi adını taşıyan caminin avlusunda şadırvanın yanına oturmuş, Ak Şemseddin'le geçirdiği günleri anımsıyor. Önce hocasının ilkyaz göğünde salınan bulutlar gibi ak sakalı, nurlu yüzü, parlak kara gözleri düşüyor aklına. Edirne'de, kentin kenar mahallelerinden birindeki tekkede zikirdeyken görüyor onu. Çevresini saran dervişler Allah adını haykırdıkça duvarlar sarsılıyor. Tümü de kendilerinden geçmiş, yalınayak başı kabak, ak libaslar içinde tekbir getirip sallanıyorlar. Tam sallanmak da denemez buna. Başlarını ilk hecede sağa kaldırıp ikincisinde şiddetle, boyundan koparırcasına sola, kalplerinin üzerine indiriyorlar. Tef ve çalparaların eşliğinde giderek hızlanıyor tempo. 'Lâ ilâhe'de yukarıya çevriliyor başlar, gözler kapalı. 'İllâllah'da hızla sola düşürülüyor gövdeden ayırırcasına. "Lâ ilâhe illa' llâh! Lâ ilâhe illa'llâh! Lâ ilâhe illa'llâh!" Ak Şemseddin başında serpuşu, çevresinde halka olan müridlerinin ortasına bağdaş kurup oturmuş, belirsiz bir noktaya bakmada. Bu dünyada değil sanki. Çıktığı yolculukta meleklerle beraber. Dudakları kımıldıyor yavaşça. Sakalı ağzını iyice örttüğünden kimse, hiç kimse farkında değil bu kıpırtının. Ama Mehmet hocasının bir dua, pek dua da sayılmaz, ancak kendisinin bir de Tanrının bildiği bir sırrı zikrettiğini tahmin edebiliyor. Çünkü bu sırra bağlı her şey. Evet, Konstantiniye'yi alırsa Ak Şeyhin kutlu varlığı sayesinde olacak, inanıyor buna. Kendi duasının, tahta çıkar çıkmaz elini kardeş kanına bulamış bir günahkâr duasının Tanrı katında geçerli olmadığını biliyor. Bu yüzden tüm dikkati şeyhin üzerinde. Giderek artıyor tef sesleri. Zikreden dervişler cezbeye girip dövünmeye, üstleri-

ni başlarını yırtmaya başlıyorlar. Düşüp bayılanlar seccadenin üstüne yığılıyor. Şemseddin bir eski çağ yontusu gibi devinimsiz. Dudakları kımıldıyor yalnızca. Dudakları dünyanın gidişini değiştirecek bir fetih için adı çağrılan yüce Tanrıdan yardım diliyor. Bu yardımı çok değil bir yıl sonra kentin surları karşısında da dilemişti ak ihtiyar. Yılmadan yakınmadan, zaferin Mehmet'in kişiliğinde Müslümanlara ihsan edileceğine sonuna dek inanarak. Mehmet anımsıyor. Bayramiye Tekkesine gelerek bir kafesin ardından gizlice izlediği töreni görüyor yeniden. Her şey gözünün önünde işte, öylesine canlı, aydınlık. Bir Mevlevi gelmiş tekkeye, Ak Şemseddin'e konuk olmuş. Zikrden sonra konuk Mevlevi dervişin ayağa kalkıp semaya duruşunu görüyor Mehmet. Derviş Ak Şemseddin'den daha genç, çok daha uzun. Başı tavana değecek neredeyse, öylesine uzun, servi boylu bir delikanlı. Dönmeye başlıyor. Döndükçe beyaz bir nilüfer gibi açılıyor etekliği. Mehmet bakışlarını dervişten ayıramıyor. Bir an unutuyor her şeyi. Kim olduğunu, tasarılarını, yüklendiği ağır sorumluluğu. O da içinden dönmeye başlıyor dervişle. Bozkır delikanlısının temiz bağrında, güçlü kollarında dönüyor, döndükçe bir güzel aydınlıkta, kandillerin ışığından çok daha parlak bir ışıkta kendinden geçiyor. O Sultan Mehmet değil artık, ne devletin başı ne de ordunun. Yalnızca bir insan, varlığı kandildeki mum gibi eriyen, eridikçe yokluğu daha derinden duyumsayan, yoklukta varolan, gerçek varlığa kavuşan bir ben. Bir bende. İçindeki başka bene, bendeye götürüyor sema onu. Döndükçe duvarlar da, çevresinde kendinden geçmiş, çarpılıp yumulmuş yüzler de dönüp duruyor. Mevlevi dervişin kalınca, güzel sesiyle, tekkenin basık tavanında hoş bir sedaya dönüşen sözleriyle daldığı düşten uyanıyor Mehmet.

"Hoş hırâman mirevi iy cân-ı can bi men merov
İy hayât-i dûstan der bûstan bi men merov!"

"Ey cânımın cânı!" diyor derviş Mevlâna'nın sesiyle, "demek böyle bensiz gidiyorsun!"

Nedense hep ayrılıktan dem vurur bu Mevleviler! Ne var şimdi ayrılıktan söz edecek. Hem neyin ayrılığı bu belli değil. İnsanın Tanrıdan, âşığın mâşuktan ayrılığı mı, yoksa neyin inleyişi mi? Ney kamıştan ayrılmış insan aslından. İkisi de inlemekte:

"Bişnev ez ney çün hikâyet miküned
Ez cüdaiha şikâyet miküned."

"Dinle neyden hikâyet etmede / Ayrılıklardan şikâyet etmede!" Derviş diyor ki, "Böyle bensiz gitme istemem!" "İstemem!" diye inliyor derviş, mumda alev tefte deri titriyor. "İstemem!"

"İstemem, ey gökkubbe, bensiz dönme
İstemem, ey ay, bensiz doğma.
İstemem, ey yeryüzü, bensiz durma.
Bensiz geçme, ey zaman, istemem!"

Yalnızca ayrılığın acısını değil birlikteliğin coşkusunu da dile getiriyor ses. Bu dünyada olmanın, gecesi gündüzü, gökte yıldızlarla ayı, yerde güzelim toprakla akarsuları ve bitkileri, hayvanları, insanlarıyla tüm evrenin bir parçası olmanın mutluluğunu haykırıyor. Yine de ayrılık aslolan! Yaşamın tek anlamı, kavuşmayı mümkün kılan ayrılık! Derviş döndükçe sözcükler de dönüyor Mehmet'in kafasında. Başını yana eğmiş, sol eliyle yerden aldığını göğe açılmış sağ eliyle evrene veren derviş hız almak, daha hızlı dönebilmek için ayağını her yere vuruşta tekrarlıyor:

"Bırakıp gitme beni, istemem!"

Her defasında daha derinden bir haykırış, daha içli bir sesle dile getiriyor acısını:

"Ne olur, öylece bak dur bana,
Bırakıp gitme beni, istemem!"

Kenti alıp muradına erdikten sonra Ak Şemseddin'le bir gece çadırda halvete girmişler, ertesi sabah Şeyh alıp başını

memleketi Göynük'e gitmişti. Bir daha dönmemecesine. Evet, hiç, ama hiç dönmemecesine. Mehmet ayrılığın acısını ömründe ilk kez o sabah duymuş, mürşidin dizlerine kapanarak peşine düşmek istemişti. Şemseddin, "Sana taht ve kılıç verilmiştir, hırka değil!" diyerek kendine gelmesini söylemiş, sonra da haramdan uzak durmasını, maddi hazlardan çok manevi hazlara yönelmesini öğütlemişti. Göynük'ten yazdığı mektuplar hâlâ belleğinde. Şeyh öğrencisinin tasavvufa merakını bildiğinden o her zamanki öngörüsüyle, "Siz sizi sâir halk gibi zannetmeyesüz," diye yazıyordu, "memleketi düzeltmekten gayri nesneyle meşgul olmayasız!" O da mürşidinin sözüne uydu işte, bu günlere geldi. Devleti, ülkeyi, halkı da bu günlere getirdi. Bu esenliğe.

Gerçekten öyle mi oldu, hep hayır mı işledi hiç şerre karışmadan? Mehmet ikircikli bu konuda. İçinde kötülüğün de olduğunu, eylemlerinin bazen bu kötülük damarından kaynaklandığını biliyor. Pişmanlık duymuyor ama. Ne cehennemden korkuyor, ne de Tanrıdan. Unutmak istiyor yalnızca. Akıttığı kanları, kucakladığı gövdeleri, cellata verdiği canların anısını, her şeyi, her şeyi unutmak istiyor. Mevlevi dervişi gibi dönmek, dönerken de varlıktan geçmek, kurtulmak. Ayrılığın acısını teninde, yüreğinde duymaması gerek. Ama hangi ayrılığın. Kimseyi sevmedi ki! Konstantiniye'den başka. Evet, en çok kenti sevdi şu dünyada ve sevgilisine kavuşup murada erince de hemen unuttu, unutuverdi onu. Belki birazcık hocası Ak Şemseddin'i de sevdi. Göynük'e gitmemesi için dil döküp yalvardı, ama dinletemedi. Çadırda geçirdikleri gece ihtiyarı çok, hem de pek çok sevdiğinin biraz geç de olsa farkına vardı. Ama sonra, anısı hâlâ tüm gövdesini heyecandan titretse, yüreğini acıtsa da, alıştı yokluğuna. Oysa Mevlâna gerçekten sevmiş. Her şeyi unutarak dalmış aşk denizine. Şems'in kutsal yüzünde Tanrı cemalini görmüş, görebilmiş. Halleşip kaynaşmış sevdiği, istediğiyle; tek can, bir yürek olabilmiş. Elbette haykıracak ayrılığın acısını. Elbette böylesine derinden, bu denli yürekten duyacak yok-

luğunu. O da bir sevse, gerçekten sevebilse unutacak dünyayı. Ama olmuyor, olmaması gerek. Onun bu dünyada kalması, bu dünyanın dertleriyle avunması gerek, tinsel aşkın çağrısıyla değil. Oğlu, can şehzadesi Mustafa'yı anımsıyor birden. Nasıl da unuttu, aklına bile gelmedi Mustafa. Elbette birini seviyor bu dünyada, onun da vazgeçemeyeceği bir varlık, canına can katan bir sevdiği var: Şehzade Mustafa! Tahtı ona bırakıp çekilse bir köşeye. Babası gibi tefekküre dalsa. İşrete verse kendini günler geceler boyu. Haz ve bilgiyle, sema ve zikrle vecd içinde bir başka dünya kursa kendine. Sıyrılsa varlıktan, doyamadığı, hâlâ sevip istediği bu dünyadan bir kurtulsa! Ömrünün geri kalan kısmını Edirne'de Tunca'nın kıyısında erenlerin sohbeti, güzellerin işretiyle geçirse.

Ama Mustafa gerçekleştiremez onun tüm tasarılarını! Osmanoğlu'nun gücünü sürdürür belki, yeni ülkeler de fethedebilir. Ama Roma'yı alamaz. Bir tek kendisi, evet yalnızca Mehmet bin Murat Han El Muzaffer Daima dünya üzerinde egemenlik kurabilir. Bu duyguyla, bir anda inanca dönüşen bu düşle dalgınlıktan sıyrılıyor Mehmet. Aşka benzer, aşkın da ötesinde bir duyguyla ürperiyor. Egemenlik isteği sevgiye ağır basıyor sonunda. Yalnızlığı, sevgisizliği kabule hazır, yeter ki gerçekleştirebilsin büyük düşünü. Kızılelma'ya ulaşabilsin ölmeden. Bizans'ı alıp Ayasofya'da ezan okuttuğu gibi Papalığı yıkıp atıyla Vatikan'ın surlarını aşabilsin. Bir elma ağacı canlanıyor gözünün önünde. Dallarında kıpkırmızı, güneş gibi parlayan iri elmalar var. Ağaç ulaşabileceği kadar yakında ama, uzanıp bir elma koparmaktan çekiniyor yine de. Roma'yı almanın dalından elma koparmak kadar kolay olmayacağını biliyor. İşte orada ağaç, bir mızrak boyu uzaklıkta. Duvarsız bahçenin kıyısında duruyor, dikenli güllerle karanfiller, menekşeler arasında. Mehmet'e öyle geliyor ki bu ağacın meyvesi nasip olmayacak kendisine. Koparmaya kalktığı anda ağaç kayboluverecek. Onun için böyle uzaktan bakmayı yeğliyor, bilgece düşünüp kararını sonraya bırakarak. Derken bir ateştir basıyor içini. Hemen, şu anda koparmak elmayı. Tam kararından cayıp

dala uzanacakken nicedir alıştığı, yalnızca kulaklarının değil neredeyse tüm gövdesinin de kanıksadığı müzik kesiliveriyor birden. Aynı anda Mevlevi dervişi semayı bırakıp yere yığılıyor. Ak Şemseddin'le göz göze geliyorlar. İhtiyar, Mehmet'in tüm aklından geçenleri anlamışçasına gülümsüyor padişaha. "Henüz erken," mi demek istiyor bu gülümseyişle, yoksa "Boşuna ümit etme, o ağacın meyvesi nasip değil sana" mı demeye getiriyor belli değil. Gülümsüyor işte. Kapkara gözleri ışıldıyor tekkenin loşluğunda. Yerinden kalkıp törenin bittiğini bildirene dek Mehmet onun ne düşündüğünü, kalbinden neler geçtiğini çıldırasıya merak ediyor.

Mehmet şadırvanın yanında belleğinin giderek dumanlandığını, olayları, zamanları, düşle gerçeği birbirine karıştırmaya başladığını ayrımsıyor. Ak Şemseddin'in tekkesindeki töreni kafes ardından gizlice izlediği yıl Konstantiniye fethedilmemişti henüz. Şeyh ona hangi meyvenin ne zaman nasip olacağını daha sonra, çok daha sonra, Göynük'ten yazdığı bir mektupta söylemiş, kendi yaşamını bir düşün değiştirdiğini anımsatarak onun yaşamını da bir düşün, Kadir gecesi göreceği bir düşün değiştireceğini ima etmişti. O gün bugündür Kadir gecelerinde erkenden yatıyor Mehmet. Ve ne tuhaf, uykuyla uyanıklık arası bir beklemede, bir tuhaf karanlığın içinde, hep aynı elma ağacını görüyor. Görüyor ama, bu düşün yorumunu yapacak, nasıl davranması konusunda gerçekten onu ikna edebilecek insan yok artık. İşte o zaman, imparatorluğun tüm camilerinde namaz kılınır, yalvaran avuçlar göğe çevrilirken Ak Şemseddin'in sesini duyar gibi oluyor. Şeyh Hacı Bayram Veli'nin nasıl müridi olduğunu anlatıyor ona. Gönlünde aşk ateşi tutuşunca şeriat yolundan ayrılıp tarikata yöneldiğini, tüm bildiklerini unutarak Anadolu'nun kuş uçmaz kervan geçmez yörelerinde dolaşmaya başladığını, günün birinde yolunun bozkırda Hacı Bayram Veli'nin tekkesine düştüğünü söylüyor. "Baktım ki, diye devam ediyor sonra, yoksullara dağıtmak için de olsa bir ermişin hazır yemesi, böyle ekmek dilenmesi bana göre çok ayıp,

hemen ayrıldım tekkeden. Demek ki gurur denilen illetten hâlâ kurtulamamışım. Çekip Halep'e doğru yola çıktım, Şeyh Zeynel Hâfi'ye mürid olmaya. Ne ki gece konakladığım kervansarayda bir düş gördüm. Düşümde boynuma bir zincir takılmış, zincirin ucu Bayram Veli'nin kutlu eline verilmişti. Ertesi sabah dön geri Ankara'ya vardım yeniden. Baktım ki Hacı Bayram Hazretleri dervişleriyle ekin biçmede. Bir orak bulup ben de aralarına katıldım. Öğleye dek dur durak demeden çalıştık. Güneş göğü ortalayıp başımıza bir yangın gibi dikilince ekin biçmeye ara verdik. Gölgelik bir yere sofralar kuruldu. Herkes yemeğe oturdu, ama bana buyur diyen olmadı. Az öteye bir de köpekler için sofra kurulmuştu. Sofra değil hamam külhanıydı mübarek. Ben de ne yapayım, gittim köpeklerin aşına konuk oldum. Bunun üzerine Hacı Bayram, 'Gel beri be köse, beni çabuk avladın!' diye seslenerek yanına çağırdı. İşte böylece pir ocağına ilk adımımı atmış oldum. O ocakta iyice pişip kavrulduktan sonra Şeyh Hazretlerinin duasını alarak Edirne'ye gelip Bayramiye Tekkesini kurdum."

Ak Şemseddin ona çadır gecesinde anlatmıştı bu öyküyü. Ve kendisi öldükten sonra Kadir gecesi bir düş göreceğini, o düşe göre hareket etmesini söylemişti. Mehmet birden kavrıyor gerçeği. Kendi yaşamının, kendi alınyazısının tek gerçeğini. Mağrur olmamalı. Bizans fâtihinin hakkı olsa bile kaçınmalı kendini beğenmekten. Şemseddin işte bunu anlatmak istemişti. Alçakgönüllü olmakla, gereğinde köpek sofrasına oturmakla amacına ulaşabileceğini ima etmişti. Bunu nasıl da anlayamadı bugüne dek! Demek ki Kızıl Elma'ya ulaşamadan, birçok ülke elde etmiş, nice toprak kazanmış olsa da asıl amacını gerçekleştiremeden ayrılacak bu dünyadan. Bu yaşanası, bu kahrolası, hem sevilip hem lânet okunası bu garip dünyadan. Oysa bir zamanlar, evet bir zamanlar dünya üzerinde egemenlik kurmuş İskender! Kavimleri tek bir yetke altında birleştirebilmiş. Doğuya doğru yürüdükçe nice taçlar düşmüş, nice hükümdarlar diz çökmüş önünde. Do-

ğuyla batıya, karayla denize, yerle göğe hükmü geçmiş. Gençliğinde dinlemeye doyamazdı İskender'in serüvenlerini. Manisa'da, tahta yeniden döneceği günü sabırsızlıkla beklerken tezhipli ve minyatürlerle süslü kitabı Molla Guranî okur, o dinlerdi.

İskender güçlü ordusunun başında komutanlarıyla dere tepe düz gider, uçsuz bucaksız çöller geçip okyanuslar aşardı. O okyanuslar ki mürekkep olsa tükenirlerdi iki boynuzlu cihan padişahının zaferlerini yazmaktan. Evet, nâmı Zülkayreyndi Büyük İskender'in, çünkü hem doğuya hem batıya hükmeden, dünya üzerinde egemenlik kurmuş tek padişah oydu. Fethetmediği ülke, yenmediği hükümdar kalmamıştı yeryüzünde. Kılıç ve taht ona verilmişti, güç ve güzellik de. Oydu orduları bozup kentleri yakan. Ona boyun eğmeyenler cezalarını bulur, teslim olanlarsa Keid gibi hediyeler gönderip canlarını kurtarırlardı. Keid'in İskender'e gönderdiği hediyeler arasında en çok boşalmayan kadeh ilgisini çekerdi Mehmet'in. Hükümdarın ne ay yüzlü, ceylan gözlü, yay kaşlı, ok kirpikli, ince dişli, elma yanaklı, kiraz dudaklı, servi boylu kızı Ruşenek, ne evrenin tüm gizlerini avucunun içi gibi bilen yaşlı bilge, ne de bir damla sidikten insanın tüm hastalıklarını anlayan tabib umurundaydı. Varsa yoksa o sarı kadehteydi aklı. İçtikçe boşalmayan bu şarap kadehi Mehmet'in bilgiye olan susuzluğunu simgeler gibiydi. "Bilgiyi Çin'de olsa arayın!" dememiş miydi Peygamber? O da, Manisa sarayına kapatılmış beklerken dünyayı merak ediyor, evrende olan biten her şeyin, güneşin, ayın ve yıldızların devinimini, yedi kat gökle yeryüzünün hallerini öğrenmek için geceyi gündüze katıyordu. Katıyordu ya, belki de boşalmayan şarap kadehi sarhoşluğa olan tutkusuydu şairin. Bu şairler zevk ve sefa düşkünüydüler, hep işretteyken eşlik ederlerdi padişahlara. Her neyse, İskender'in serüvenlerinde onun en çok hoşuna giden, cihan padişahının savaşları değil, bitmez tükenmez merakıydı. İskender de onun gibi evrenin tüm gizlerini çözmek için dayanılmaz bir istek duyuyor, yal-

nızca egemenlik hırsıyla değil bilim aşkıyla da yanıp tutuşuyordu. Ve Molla Guranî *İskendernâme*'yi okurken birlikte dünyayı dolaşıyorlardı. İskender'in peşinden yollara düşüyor, Hindistan'da et yemez fakirlerle, Kâbe'de din ululanyla konuşuyor, Habeşlerin ülkesinde yüzlerini kadınlar gibi örten ateş gözlü Zencilerle karşılaşıyordu. Çok derin bir denizde fil başlı balıklar eşlik ediyordu onlara. Derken bir ormanda kayboluyorlardı. Öfkeli aslanlar, sivri dişli yabandomuzları, yılanlarla çiyanlar sarıyordu çevrelerini. Tüm bu yaratıkları öldürdükten sonra karlı dorukları gök kubbeyi delen bir dağ çıkıyordu karşılarına. Dağın öte yamacındaki korkunç ejderi de öldürüyorlar, kadınlar kentine varıp derin bir gölün kıyısında konaklıyorlardı. Gölün öbür yanında Herum derler bir kent vardı. Ve hiçbir erkek yoktu bu kentte. Kadınlarsa at binip kılıç kuşanmakta, ok atıp gürz savurmakta en yiğit askerden daha ustaydılar. Bir göğüsleri vardı ki, ipek kumaş üzerinde yuvarlanan kırmızı nar sanırsın, öteki göğüsleriyse dipten kesilmişti. Tümü de bakireydi. İçlerinden evlenmek isteyen biri çıkarsa kentten sürülüyor, derin gölü geçip bir başka kentte evlenerek çocuk doğuruyor, çocuk kız olursa kadınlar kentine geri geliyordu. Derin gölün kıyısındaki ulu ağaçların altında nöbetteydi tüm kadınlar. Bir erkekle savaşıp onu atından düşürenin başına taç, kulağına altın küpe takılıyordu. İskender, karşısında altın küpe takmış kadınlardan bir ordu görünce kenti kuşatmaktan vazgeçiyor, kadın savaşçılardan izin alarak sur yerine suyla çevrili bu tuhaf kentin sırlarını çözmek üzere sokaklarında kayboluyordu. Dolaşırken bir de bakıyordu ki tipi bastırmış. Evlerin, sarayların tepelerine, dağların doruklarına dek kar her yeri kaplamış. Bir de bakıyordu ki kentin sokaklarında değil bir su başında. Ve kıvırcık saçlarıyla mavi gözleri parıldıyor suyun aynasında. Bir de bakıyordu ki ordusuyla sapsarı bir çöldeler. Alevler fışkırıyor askerlerin zırhlarından. Atların nalları güneşte eriyecek, o denli sıcak hava. Yeryüzü bir kum cehennemine dönmüş. Asker yorgun, atlar susuz. Ve böyle kızgın çöller karlı dağlar aşarak, su başlarında ko-

naklayıp uçsuz bucaksız düzlüklerden geçerek, adalarda yılanlarla, ormanlarda yırtıcı kuşlarla cebelleşerek, ordular bozup surlar yıkarak Yecüc Mecüc taifesinin yaşadığı ülkeye varıyorlardı.

Bu insanlar çok garip yaratıklardı doğrusu. Yüzleri kapkara, gözleri kömür gibiydi. Dilleri, bakışları da karaydı. Ve o güne dek hiç duyulmamış çok tuhaf bir dil konuşuyorlardı. Yırtıcı hayvanlarınkine benzeyen gövdelerinden kıllar fışkırıyordu. Geniş göğüslü, fil kulaklıydılar. Yatarken bir kulaklarını yastık yapıp öbür kulaklarını yorgan gibi üzerlerine örtüyorlardı. Ve hiçbir silâh öldürmüyordu onları. Dişileri bir defada binlerce çocuk doğuruyor, ilkyaz gelince kaynayıp kuduran yeşil denizin dalgaları ülkelerini boydan boya kaplıyordu. Deli rüzgârın toplayıp getirdiği kara bulutlardan yılan yağıyordu başlarına. Bu yılanlarla beslenip semiriyorlar, sonra havalar iyice ısınıp dağ taş güneşte yanarken zayıflamaya başlıyorlar, çıkarttıkları kurt sesine benzer sesler kumru sesine dönüşüyordu. Kolları sıvayıp, dünyanın dört bucağından getirttiği ustalarla birlikte bir duvar yapmış, bu korkunç yaratıkları o duvarın arkasına hapsetmişti İskender.

Mehmet Manisa'da bir günbatımını anımsıyor. Has odada kandiller yanmamış henüz. Guranî karşısına bağdaş kurmuş, *İskendernâme*'yi okumakta. Sözcükler tane tane dökülüyor ağzından. Döküldükçe de birikip derin bir göl oluşturuyorlar. Mesnevi sülüs bir yazı gibi uzayıp gittikçe her beyitte, her yeni uyakta uzak ülkeler canlanıyor Mehmet'in gözünde. Kendini sözcüklerin büyüsüne bırakmak, onlarla akıp gitmek istiyor. Göle, gölün derinliğine doğru. Yecüc Mecüc ülkesine geldiklerinde bir korkudur kaplıyor içini. Hocası, şehzadenin korkusunu gidermek için bir an ara veriyor okumaya. Odaya akşam karanlığıyla birlikte sessizlik de doluyor. Her şey nasıl da uzak, belirsiz. Daldığı düşten uyanır gibi oluyor bir an. Tam karşısında dağı görüyor. Dağ sarayın üzerine yıkılacak neredeyse, öylesine yakın, heybetli. Yecüc Mecüc taifesi belki de bu dağın ardında. Kıyamet günü gökyüzü bir kâğıt gibi toparlanıp dağlar yürüdüğünde,

yer yarılıp cesetler fışkırdığında istilâ edecek yeryüzünü. Guranî'ye böyle bir kavmin gerçekten olup olmadığını soruyor. Guranî hemen yanıtlamıyor öğrencisinin sorusunu. Sessizlik dayanılır gibi değil, karanlıksa iyice çökmüş saraya. Dünya zaten kötülükle dolu, Felek zaten şaşırmış yönünü. Bir çarktır dönmede, ama nasıl, nereden nereye? Kimse, hiç kimse farkında değil. İskender bile. Evet, ne İskender biliyor karanlığın gizini, ne karşısında oturan Guranî. Yecüc Mecüc bu karanlığın güçleri olmasın? Koca Guranî söyle gerçekten var mı böyle bir kavim?

"Elbette var," diye yanıtlamıştı hocası neden sonra, "Kur'an'da dahi bahsi geçer." Ve Kâhf suresinden ayetler okumuştu. Mehmet hocasının ağzından bu kez korkunç bir deprem, bir kıyamet borusu gibi uğultuyla çıkan sözcükleri anımsıyor:

"Sana Zülkarneyn'i sorarlar. De ki: o batıya doğru bir yol tutmuştu. Sonra, bir yol daha tuttu da gide gide güneşin doğduğu yere vardı. Sonra gene bir yol tuttu, tâ iki seddin arasına vardı, onların yanında bir kavim buldu ki hemen hiçbir söz anlamıyorlardı. Dediler ki: 'Ey Zülkarneyn, Yecüc'le Mecüc, yeryüzünde bozgunluk yapan taifelerdir, onlarla bizim aramıza bir sed yapmak şartıyla sana mallarımızdan versek razı olur musun, yapar mısın?' 'Rabbimin bana verdiği devlet ve servet, daha hayırlıdır bana,' dedi, 'siz bana emeğinizle yardım edin de aranıza bir sed yapayım. Rabbimin vaat ettiği zaman gelince o bu seddi dümdüz yapar, yerle bir eder.'

Mehmet, vaat edilen zaman gelmiş de İskender'in ördüğü duvar yıkılıp Yecüc Mecüc taifesi yeryüzüne dağılacakmış gibi korkuya kapılmıştı. Nasıl da toymuş o zaman, ne kadar da safmış! Her duyduğuna, her okuduğuna inanacak kadar saf. Ama Kur'an'da yeri var, Tanrı kelâmı bu. Kıyamette duvar yıkıldığında Yecücle Mecüc egemenlik kuracak yeryüzünde, kendi değil. Oysa şu an kimbilir kaç kişi Yecücle Mecüc'e benzetiyor onu, kimbilir kaç kişi gazabından korku-

yor? Öyleyse devam etmeli savaşa, Roma'ya yürümeli. Anibal gibi. Anibal'in ordusu gibi fillerle Roma'ya! Peki sonra, daha sonra, Roma da alındıktan sonra ne olacak? Neye yarayacak bunca çaba, bunca kan ve gözyaşı? Her şey geçici olduktan, ölüm er ya da geç kapıyı çaldıktan sonra. İskender bile içememiş ab-ı hayatı; ölümsüzlüğü kimse, hiç kimse tadamamış yeryüzünde. Ne bilginler, ne ermişler, ne hükümdarlar. Peygamberler bile! "Evet, peygamberler bile!" diye geçiriyor içinden Mehmet, sıkıntılı, yenik. Ve İskender'in sonu geliyor aklına. Dünyayı dolaşıp, başından nice serüvenler geçtikten, nice kentleri alıp tahtları yıktıktan, tüm meraklarını giderdikten sonra vardığı yerde, bir insanın varabileceği o en uç noktada karşısına çıkan Yalnız Ağacın söylediklerini duyar gibi oluyor. Yaprakları rüzgârda hışırdayan iki gövdeli ulu ağaç, "Dünyanın sonuna vardın işte," diyor, "bundan sonra gidebileceğin hiçbir yer yok! Dinlen artık, boşuna yoruldun!"

Birden içinde yaşadığı zamana dönüyor Mehmet. İskender'in yaşamına benzemiyor ki yaşamı. Çok şükür hayatta işte, sapasağlam. Ama, genç yaşta ölen dünya fâtihi kadar olamadı henüz, olacağı da yok. Jüstinyen'in Ayasofya'nın gerisinde duran heykelini anımsıyor. Yüksek bir sütunun üzerinde nasıl da kendinden emin, ne kadar da görkemliydi! Şahlanan atıyla surları aşıp denizin üzerinde toplanan bulutlara karışacaktı sanki. Sağ eliyle uzağı, çok uzaklarda belirsiz bir noktayı, bilinen dünyanın sınırını gösteriyordu. İşte o sınırın da ötesindeydi Yalnız Ağaç. Ve yıllar, yüzyıllar boyunca doğudan akınlar olmuş, Bizans rüzgârdan hızlı atlarıyla tozu dumana katarak gelen çekik gözlü askerleri geldikleri yere, ta Yalnız Ağaca dek sürmüştü. Orada, kurumuş gövdesiyle bozkırın ortasında yaşlı bir şaman gibi duran ağacın kökleriyle gök kubbe arasındaki dünya kıpkızıl bir elmaydı İmparator Jüstinyen'in sol elinde. Jüstinyen tunçtan bir heykel değil, dünya egemenliğinin simgesiydi. Ne var ki ona da kalmamıştı egemenlik, dünyanın Hazreti Süleyman'a kalmadığı gibi. Kenti aldıktan sonra imparatorun heykelini sütu-

nun tepesinden indirtmiş, sol elinde tuttuğu elmada cisimleşen gücü kendinde toplayabileceğini sanmıştı. Ama o güç Belgrat kalesini yıkan gülleyle birlikte kayıp gitmişti elinden.

Mehmet oturduğu yerden kalkıp doğruldu. İçinde giderek çoğalan bir tatminsizlik duygusu, zihnini bulanıklaştıran bir doyumsuzlukla camiye yöneldi. Orada, kendi yaptırdığı kubbenin altında, aradığı huzuru bulabilirdi belki. Kapıda durup içeri girmeden başını kaldırdığında avluya bakan demirli pencerelerin yukarısındaki taşa kazınmış sülüs yazıyı gördü. 'Elhamdülillahi Rabb-ül âlemin el rahmanirrahim'. Bu sözlerle, âlemlerin Rabbine hamdolsun diye başlıyordu Kur'an. İki dünyanın da gerçek sahibi, evrenin yaratıcısı O'ydu. Önüne ön sonuna son olmayan, yaratan ama yaratılmayan, tüm sıfatlardan münezzeh Yüce Allah. Kendisiyse tebası gibi bir kuldu gerçekte. İnsanlar içinde bir insandı. Tanrı elçisi Muhammed'den, adını taşıdığı peygamberden de güçsüz. Bu düşünceyle rahatladı. İki rekat namaz kılmak üzere içeriye girerken aptessiz olduğu geldi aklına. Geri döndü, şadırvanlı avluyu hızla geçip ayak kurşunlu medresedeki odasına doğru yöneldi.

* * *

Mehmet bir minderin üzerine bağdaş kurup oturmuş, önünde duran sedef rahlenin üzerindeki meşin ciltli, altın yaldız şemseli kitabı okuyor. Pencereden vuran ışıkta yüzü biraz soluk gibi. Kavuğunu başından çıkarmış, saçları darmadağın. Padişahtan çok bir müderrise benziyor bu haliyle. Kendini bilime vermiş, bir yazmanın dünyasına dalıp gitmiş alçakgönüllü bir müderrise. Ama kısa kollu iç kaftanında bulutlar salınıyor. Altın telli çatmalar parıldayıp duruyor. Üç laleyle üç nardan oluşan palmetin tam ortasında altı yapraklı bir çiçek açmış. Belki bir yabangülü, belki de bilinmedik, o güne dek görülmemiş, ancak Bursalı bir dokuma ustasının

hayâl gücünde varolan bir çiçek, yani çiçekten de öte bir güzellik. Odanın beyaz, çıplak duvarlarıyla Mehmet'in giyimi birbirlerine çok aykırı. Ancak bir padişaha yakışır bu kaftan; sarayda giyildiğinde gerçek yerini bulur, bir medrese odasında değil. Oysa bu odayı, bu rahleyle minderi çoktan hak etti Mehmet, bilgi gücüyle kazandı. Onu artık hiç kimse, kendi fermanı bile çıkartamaz bu ayak kurşunlu medreseden. Bir sınavdan geçti, evet düpedüz bir sınavdan. Suhte ›gibi. Kur'an'ı yeni söken tüysüz bir oğlan gibi. Padişahlığına, koskoca İstanbul fâtihliğine bakmadan müderrisler sınava soktular onu. Nasıl da çekinmediler, korkmadılar öfkesinden!

– Sultanım, dedi müderrislerin başı, kellemi iste, ama bir oda isteme benden. Sana şükran borçluyuz. Bu bilim yuvasını armağan ettin bize. Ama ne müderrissin ne de molla. Sana buradan oda veremeyiz.

Doğrusu beklemiyordu böyle bir karşılık. Hiç bozuntuya vermedi.

– Ne yapmam gerek? diye sordu yalnızca. Bir oda istiyorum. Nasıl olursa olsun, ama benim olsun, ben Sultan Mehmet'in.

– Sultan Mehmet'e değil de Molla Mehmet'e bir oda veririz dilersen. Ama sınavdan geçmen gerek!

Ve geçti sınavdan. Ne devlet ne de kılıç gücüyle değil bilgisiyle hak etti bu sade, bu sevimli odayı. Şimdi pencereden vuran ilkyaz güneşinde sedef bir rahlenin karşısına bağdaş kurmuş kitabını okuyor. Ama ne kitap! Ne bilgiler ne deryalar var içinde! Ne güzel sözler, ne derin görüşler! Ve elbette ermişlerin bin bir türlü kerametleri!

Mehmet *Mesnevi*'ye dalmış, kendini unutmuş gibi. Az sonra hakemlik edeceği mubahasaya katılan bilginler onun bu kitabı değil okuduğunu, medreseden içeri soktuğunu bilseler kıyameti koparırlar. Tartışılacak konuya, kelâm bilgisi-

ne öylesine ters, o kadar aykırı ki. Mehmet, Rûmi'nin yapıtını baştan sona okumasa da orasından burasından karıştırmayı, bazen bir beytin söylenişindeki güzelliğe, bazen da anlatılan öyküye, en çok da kıssaların derin anlamlarına dalmayı seviyor. Her eline alışında yeni bir dünya, bir başka keyif sunuyor ona *Mesnevi*. Rûm ülkesinde uzun bir yolculuğa çıkıyor. Dağlar tepeler aşıyor bu yolculuk boyunca. Kentlerden, köylerden, buğday tarlalarıyla çöllerin içinden geçip kervansaraylarda konaklayarak tâ Hint ülkesine dek varıyor. Meyhanede sendeleyen peltek dilli sarhoşlar, zincirden boşanmış deliler, pazar yerini bir anda altüst eden eşekler, dudular, tacirler, padişahlar, köleler, bedeviler, peygamberler görüyor. Sidik köpüğünde yüzen saman çöpünün üzerindeki sineğin kendini kaptan sanmasına gülerken, ten ağacına düşen kurdu ateşe atmak gerektiğini anlıyor; ayı oynar, keçi selâm verir, kuş uçar, doğan virânede baykuşlar içine düşerken sanki bir gül bahçesinde dinleniyor. Karanlıkta öküzü aslan sanıp okşayan köylü de o artık, devesini arayan adam, hatta ucuza kapattığı kölelerini sınayan padişah da. Unutuyor kimliğini, *Mesnevi*'nin dünyasıyla özdeşleşiyor. Ve umulmadık insanlarla, gençliğinde tebdil-i kıyafet gezerken pazar yerlerinde, kervansaraylarda rastladığı bezirgânlar, düşkünler, dilencilerle tanışıyor. Kitap alıp götürüyor onu, Rûm ülkesine, Hint ülkesine, Çin'e dek sürükleyip Kafdağından aşırıyor. Ve ne güzel her öykünün, en açık saçık olanının bile düşünsel bir temeli, sofiyâne bir anlamı var. Doğrusu eşsiz bir yapıt bu *Mesnevi*. Az önce cami avlusunda daldığı düşüncelerin, eski günleri anımsarken gözünün önünde canlanan Mevlevi dervişin etkisiyle odaya girer girmez köşedeki dolaptan alıp okumaya başladı onu. Ve daha ilk cümlede aklına tuhaf bir soru takıldı. Neden tüm ulu kişilerin kitapları gibi besmeleyle başlamıyordu? Neden Allah'ın adıyla değil de, 'Dinle!' buyruğuyla giriyordu söze Celâleddin? 'Bişnev!' Evet, bu Farsça sözcükte bir hikmet olsa gerekti. Ancak Ak Şemseddin'in keşfedebileceği bir gizli anlam. Ne yazık bu sorusuna değil yanıt almak, 'Bişnev'deki gizin ne olduğunu soracak bir

tek kişi bile kalmamıştı çevresinde. Müderrislerin tümü 'zahir'den yanaydılar. Aslında Mehmet de bu tür sorularla bir yere varılamayacağını, bilgiye giden yolun doğru soru sormaktan geçtiğini, akıl yürütmenin gizli anlam aramaktan daha olumlu sonuçlar verdiğini biliyordu. Ama yine de vazgeçemiyordu harflerin, 'bâtın'ın büyüsünden. Şöyle düşündü: "Mademki bişnev 'b' ile başlıyor, belki de besmelenin yerini tutsun diyedir. Hazreti Ali de Kur'an'da ne varsa Fâtiha'da, Fâtiha'da ne varsa Besmele'de, Besmele'de ne varsa başındaki 'b' harfindedir. Ve 'b' harfinde ne varsa altındaki noktadadır. Ben 'b' altında noktayım dememiş miydi? Cebrail mağarada "İkra," diye bağırmamış mıydı Muhammed'e? İkra! yani Oku! Peygamberin kulakları sağır olaydı, gönül kulağı işitmeyeydi Kur'an'ı indirebilir miydi Yüce Allah? Ve her sûrenin başındaki harfler sevgili peygamberin gönlüne doğabilir miydi? O elif'ler, lâm'lar, mim'ler. Uzun kuyruklu, solucana benzeyen mimler. Ali 'b' altında noktaysa Muhammed de mim içinde olamaz mıydı?"

Celâleddin Rûmi'nin bir gün sarığından çıkardığı kâğıda ilk on sekiz beytini kutlu elleriyle yazdığı *Mesnevi*'nin başını mırıldandı Mehmet:

"Bişnev ez ney çün hikâyet miküned
Ez cüdaiha şikâyet miküned."

Sonra orasından burasından okumaya başladı. Okudukça gevşedi yüz çizgileri, gönlü ferahladı. Balıktan başka herkesin suya kanabileceğine, dünya gergefine bu rengârenk nakışları işleyen gücün renksizliğine, aynadaki suretin aynadan olmadığına, yüce Tanrının bilinmek, gizli defineyi yani kendini göstermek için evreni yarattığına bir kez daha inandı. Derken, 'Padişahların şöyle bir âdeti vardı / Hatırında kaldıysa bunu sen de işitmişsindir' beytine takıldı gözleri. Gerisini bir solukta okudu:

"Pehlivanlar, hükümdarların sol tarafında dururlardı.

Çünkü cesaret makamı olan yürek bedenin sol tarafındadır.

Defterdarlar ve kâtipler, padişahın sağ tarafında idiler.

Çünkü yazı ve kayd sağ ele aittir.

Sofilere padişahın karşısında yer verirlerdi.

Zira sofiler ruh aynasıdır ve ma'nen aynadan da mücellâdır.

Gönül aynası nakş-ı bikre, yani Allah'ın yeni bir tecellisine mazhar olsun diye zikr-ü fikr ile göğüslerine cilâ vermişlerdir.

Aynayı, yaradılış belinden güzel olarak doğmuş kimsenin önüne koymalıdır.

Güzel bir yüz aynaya açıktır, çünkü kendisini görmek ister.

Ayna ise ruhun cilâsıdır ve kalbi kuvvetlendirir!"

Sonunda çözümü *Mesnevi*'de bulmuştu işte! Mübahasada kimin nereye oturacağı her defasında sorun oluyor, tartışma çıkıyor, onun hakemliğine başvurulduğunda ne söyleyeceğini bilemiyordu. Celâleddin'in bu sözleri soruna çözüm getirebilirdi. Bilginler ister beğensin ister beğenmesinler bundan böyle bu beyitlerin yorumuna göre oturulacaktı mübahasaya. Rûmi'nin öğütlerini bir kâğıda yazdı, kâğıdı katlayıp kuşağına soktu. Ve kaldığı yerden devam etti okumaya: padişahın âşık olduğu esir kız, kızın sevgilisi kuyumcu, şeyhler, veliler, Rûm ressamlarıyla Çin ressamlarının yarışması, hüthüt kuşunun davasını kınayan karga, aslanla tavşanın beraberlikleri, gökte ayla güneş ve yıldızlar, yeryüzünde su, değirmen ve ekmek... *Mesnevi* gerçek bir hazineydi, herhangi bir kitap değil.

Mehmet duvara dayalı dolabın içinde başka hazinelerin de olduğunu düşündü. Kalkıp alt raftaki büyükçe kitabı çekti, rahleye özenle yerleştirdi. Açar açmaz renkli bir dünya serildi önüne. Ebadı oldukça büyük olmasına karşın kolayca bakılabilen bir albümdü bu. Minyatürler, birtakım tuhaf re-

simler, portre ve gravürler, tahta oymalar sayfalara gelişigüzel yapıştırılmıştı. Bu albüme ne vakit baksa ayrıntılı savaş sahneleriyle çiçekler, ağaçlar ve kuşlar arasında yer alan bir dizi resimden gözlerini ayıramıyordu. Bu resimler ötekilerden çok başka, çok daha ilgi çekiciydiler. Sayfaları çarçabuk çevirerek Siyah Kalem imzasını taşıyan resimlerin bulunduğu yerde durdu; devinen insan figürlerinin, boynuzlu, kuyruklu şeytanların, başı börklü, sakallı dervişlerin üzerinde gezdirmeye koyuldu bakışlarını. Baktıkça derinden derine bir ivme, içinde kabarıp çoğalan bir taşkınlık duymaya başladı. Bu yanık tenli, iri kemikli, yüzleri kırışıklarla kaplı insanlar, gövdeleri neredeyse çıplak bu kıllı, korkunç yaratıklar bir mücadele, bitmez tükenmez bir devinim içinde gibiydiler. Ellerine, kollarına doladıkları mavi kırmızı şalları sallayarak, yere çıplak basmaktan yayılıp biçimsizleşmiş ayakları üzerinde yaylanarak dövüşüyor, dövüşürken de birbirlerine kıpkırmızı, öfkeli bakışlar fırlatıyorlardı. Konuşup fısıldaşan, gülüp oynayan, eşeğinin yularını ya da kuyruğunu çekerken çevresine kuşkuyla bakanlar da vardı aralarında. Bir köşede çocuklar analarının kollarını çekiştirirken bir eşek altına pisliyor, eşeğin sahibi bakla taneleri iriliğinde aşağıya dökülen pislik parçalarını toplayacağı yerde daha çok yemesi için hayvanın başını arpa torbasına bastırıyor, bir başka köşede köpekler dalaşır atlar oynarken, kirpi saçlı adam leğende çamaşır yıkıyordu. Göçebelerin yaşamından sunulan bu kesitlerin yanı sıra daha olağanüstü sahneler de vardı albümde. Tek gözlü, çift boynuzlu bir şeytan, kıratı kıllı kollarına almış kaçırıyordu. Şeytanın kollarında iyice büzülüp küçülmüştü hayvancık. Ağzından da kan boşalıyordu. Şeytan kocaman dudaklarından öne fırlamış sivri dişleri, ayak pençeleri ve kurbanının nazik gövdesini kavrayan uzun parmaklarıyla gerçekten korkunçtu. Kırmızı etekli, keçi sakallı, ayak bilekleriyle kolları halkalı bir başka şeytan da eşeğe musallat olmuş, havaya kaldırdığı dallı budaklı, kalın değneği hayvanın sırtına indirmek üzereydi. Alevler fışkırıyordu gözlerinden. Sağ eliyle eşeğin kuyruğunu tutmuş, etekliğinden sarkan

kendi kuyruğunu eşeğinkine dolamıştı. Hayvanın boynunu yere bastıran bir başka şeytan daha vardı resimde. O da kuyruklu ve sivri dişliydi. Onun da halkalar vardı ayak bilekleriyle kollarında. Bu dehşet verici yaratıklar kötülüğü mü simgeliyorlardı? Alıp kaçırdıkları, cehenneme götürdükleri bu hayvanlar nefsine yenilmiş, etin çağrısına kapılıp günah işlemiş insanlar mıydı yoksa?

Mehmet korkuya kapıldı bir an. Kendi günahlarını anımsadı. Resimlerde kırmızı bir kütüğü ortasından testereyle biçen şeytanların yaptığı gibi işkenceyle öldürttüğü, kazığa oturttuğu, boş yere kanlarını akıttığı kullarını. Evet, düşmanlarını değil kendi kulları, kendi insanlarını. Bu düşünceleri hemen uzaklaştırdı zihninden. Kötülükle iyiliğin savaşımını hem olağanüstü bir düş gücü hem de yalın bir gerçeklikle yansıtan resimlere döndü yine. Doğrusu bu Siyah Kalem yaman nakkaştı. Ne yazık ki yeri yurdu belirsizdi. Kim olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini, bu resimleri nerede yaptığını bilen yoktu. Bozkırdan Anadolu'ya göçmüş bir Türkmen'di belki, belki Afyon yutan bir derviş. Yine de Siyah Kalem'in peşine adam salmalı, onu arattırıp bulmalı, bu resimlerin anlamını, neden şeytanların böyle güçlü kuvvetli, kanatlı meleklerinse insanlar gibi böyle saf, bu denli mahzun göründüklerini bir de ona sormalıydı.

Derken başka minyatürlere, ağaç kalıplarla basılıp sonradan boyanmış gravürlere kaydı gözleri. Bu gravürlerin çoğu kâfir işiydiler. Latince, Rumca yazılar vardı altlarında. Birisinde maymunlar ağacın dallarına çıkmış seyrandaydılar. Kimisi asıldığı daldan aşağıda, ağacın gölgesine yan gelip yatmış delikanlıyı seyrediyor, kimisi kel başını tarıyor, kimisi davul zurna çalıyor, kimisi de yüzüne ayna tutup kendi sûretine tapıyordu. Bu maymunlar da şerrin, doyumsuzluğun, adı üstünde maymun iştahlılığın simgesiydiler kuşkusuz.

Mehmet albümün sayfalarını çevirmeyi sürdürdü. Her sayfada başka bir dünya, bir efsunlu güzellik çıktı karşısına. Albümden vuran renklerin, çizgilerin, değişken ışığın büyüsüyle kendinden geçti. Sona doğru üstünde Abdurrahim Ya-

kubî imzalı talikle yazılmış bir dörtlük çekti dikkatini. Dizelerin anlamından çok yazılışlarındaki ustalık hayret vericiydi. Solda hatayiler arasında bir ejderha yılan gibi kıvrılıyor, aşağıda ankalar rüzgârlı bir dala tünemiş kanat büküyorlardı. Bu figürlerin tam ortasında kendi sûreti duruyordu. Serpuşundaki ejderha 'El grand Turco' yazısının uyandırdığı dehşet çağrışımıyla daha bir korkutucuydu sanki. Mehmet gülümsedi. Gravürde profilden bakan yüzle kendi yüzü arasındaki tek benzerlik burundaydı. Belki biraz da etli dudaklarda. Ne var ki gözler ve kaşlar, özenle taranmış uzun sakal, omuzlara dek dökülen saçlar bir Osmanlı padişahından çok Venedikli tüccara döndürmüştü resmi. Şöyle doğru dürüst, gerçektekine benzer bir portresi olsun istedi. Ama saraydaki nakkaşların altından kalkabilecekleri bir iş değildi bu. En iyisi Venedik'e elçi gönderip bir ressam çağırtmaktı. Sevindi birden. Bizans'ta, Galata'da gördüğü resimler gibi bir resim olmalıydı. Onu ölümsüzleştirecek, şu fani dünyada baki kılacak, sûretini sonsuza taşıyacak bir portre. Ak Şemseddin duysaydı hiç de hoş karşılamazdı bu tasarısını. Ama olsun, resim yasağına uymak zorunda değildi ya! Bizans'ın fâtihiydi, bin yıllık ikon uygarlığının, kilise duvarlarıyla porfir sarayları süsleyen altın sarısı mozayiklerin fâtihi. Ne peygamberdi ne de ermiş. İmparatordu yalnızca. Koskoca bir imparatorun da hiç değilse bir tek, evet bir tanecik olsun resmi yapılmalı, şöyle özenle arz odasına konulmalıydı. Venedik'le barış sağlanır sağlamaz Doclar Sarayına bir elçi gönderip kentin en usta ressamını Konstantiniye'ye çağırmayı kararlaştırdı. Ama ne kötü, şu sıra mümkün değildi bu. Ufukta savaş görünüyordu. Bari ölmeden, şu olgun yaşında, Papa'yı dize getirmeyi beklemeden bir ressam çıkıp yapıverseydi portresini.

Bu düşünceyi benimsedi, iyice koydu aklına. Medresedeki odasında albümün resimlerine dalmışken bir gün kendi resminin de yapılacağını, ne var ki böyle bir albümün ilk sayfasına konulup çocukları, torunları, sonra da torunlarının torunları tarafından hayranlıkla, saygıyla, sevgiyle bakılmak

şöyle dursun oğlu Bayezid tahta geçer geçmez Galata tüccarlarına satılacağını bilmiyordu. Ama ömrü yeterse, bulduğu ilk fırsatta kendi portresini yaptırma kararını sedef rahlenin üstünde duran albümü kapatır kapatmaz aldığını, bu kararın dönülmez, vazgeçilmez, en az Bizans'ı alma kararı kadar önemli ve cesur bir karar olduğunu biliyordu.

* * *

Ulema, Mehmet'i öğle namazından hemen sonra bekliyordu. Oysa padişah içeriye girdiğinde vakit bir hayli ilerlemiş, güneş alçalmaya yüz tutmuştu. Pencerelerden vuran ışık duvarlardan döşemeye doğru çekilmekteydi. Onun böyle geç kalışına şaşırmadılar. Kurşun ayaklı medresedeki odasına ne vakit kapansa okumaya dalar, kendini unuturdu. Yine bir kitaba takıldığını, şu an mübahasaya gelirken bile aklının o kitapta olduğunu biliyorlardı. Doğrusu pek dalgındı Mehmet. Geçip baş köşeye kuruldu. Bilginler, karşısında ayakta durmuş yer gösterilmesini bekliyorlardı. Padişah hizmetkârlarından birine işaret etti. Hizmetkâr yaklaştı, alçak sesle söylenen buyruğu duyar duymaz karşılıklı konulmuş minderleri telâşla yeniden düzenlemeye başladı. Padişahın tam karşısındakini de kaldırıp aldı. Ulema son anda yapılan bu değişikliğe bir anlam veremedi. Her zamanki gibi sultanın bu kez kimi karşısına oturtacağını merak ediyorlar, bu en yüce makamı her biri kendine uygun gördüğünden alesta bekliyorlardı. Minderin kaldırılması oranın boş kalacağına işaretti. Bu beklenmedik durum karşısında ne diyeceklerini bilemediler. Mehmet:

– Derdinizin farkındayım, diye söze başladı. Sonunda bir çare buldum. Karşımda oturması gereken zat ne yazık ki aramızda yok. Bu dünyadan göçeli çok oldu. Artık o makama kimse oturmayacak!

Elini kuşağına atıp bir kâğıt çıkardı, *Mesnevi*'den aldığı dizeleri okudu. Bilginler anlamışlardı. Yüce makamın Ak Şemseddin'in hakkı olduğunu ima ediyor, bunu doğrulamak

için de Celâleddin Rûmi gibi pek makbul olmayan bir sûfiden örnek gösteriyordu. Mehmet, kocaman, ağır sarıkları, yere dek sarkan yeşil, kırmızı, mavi kaftanları ve bellerine sardıkları murassa kuşaklarıyla karşısında el pençe divan duran bilginleri şöyle bir süzdü. Nedense her zamankinden daha güzel giyinmişlerdi. Bugünkü mübahasaya ayrı bir önem verdikleri belliydi. Ulema takımının velinimeti olduğunu, tümüne bol keseden verdiği maaşlarla zenginleşip palazlandıklarını düşündü. Molla Guranî bile her zamanki sade giysileri içinde değildi. Mehmet hocasını ne vakit görse heyecanlanır, elinde olmadan titremeye başlardı. Bu kez de öyle oldu. Guranî öbür bilginlerin bir adım önünde duruyor, uzun boyu, kınalı sakalı, ilerlemiş yaşına karşın hâlâ buruşmamış esmer yüzüyle İstanbul müftüsünden çok bir dönem üstlendiği kazasker makamının heybetini taşıyordu. Sadrazamlığı bile ulemaya yakışmaz gerekçesiyle reddetmiş, kazaskerlik, sonra da müftülükle yetinmişti. Onurlu bilgin, padişaha yaklaşarak elini uzattı. Mehmet, Molla Guranî'nin öbürleri gibi ne elini ne de eteğini öpmeyeceğini, tam tersine öpmesi için kendi elini ona doğru uzatacağını biliyordu. Minderden yavaşça doğruldu. Bilginin mavi damarlı, siyah benli sağ eline doğru uzanırken bir kızılcık sopası görür gibi oldu. İlk kez Manisa sarayında canını yakan sopaydı bu. Guranî, şehzadeliğinden beri elinde hep aynı sopayı tutuyordu sanki. Bir an gözleri karardı. Yıllar öncesinin uçarı heyecanını, yaramaz şehzadeyi yola getiren değneğin acısını duydu teninde. İşte zaman hiç geçmemiş, devran dönmemişti. Molla Guranî karşısındaydı yine. İçinde o günlerin özlemi kıpırdadı. Sütbeyaz küheylanına atladığı gibi bağların içinden geçerek vardığı Manisa Dağının eteklerini, şahin tutmak için dolaştığı uğultulu, karanlık mağaraları, gün boyu, at koşturup ok attığı ovanın içinden akıp giden Gediz Irmağını anımsadı. Bütün bu uğraşların, sevdiği işlerin içinde okumaya yer yoktu elbet. Okuyup yazmak için değil, av avlamak, at binmek, yay çekmek için gelmişti bu dünyaya. Babası Murat Beyin öğütleri de fayda vermemiş, haylaz şehzadeyi yola getirebilmek

için kızılcık sopasından başka çare kalmamıştı. Kur'an'ı okurken yapacağı her yanlışta yine elinin ayasına inecekti kızılcık sopası. Mehmet borçlu gözlerle baktı Guranî'ye. Okumayı, kitaplar arasında kaybolarak bilgi okyanusuna dalmayı bunca seviyorsa hocası sayesindeydi. Elinde kızılcık sopasıyla ona bilginin kapılarını açan bu hâlâ dinç ihtiyar sayesinde. Mehmet hocasının elini öptükten sonra onu muzaffer bir pehlivanmış gibi selâmlayarak sol yanına oturttu.

Guranî'den sonra Ali Kuşçî ilerledi sultana doğru. Elini öpüp başına koydu. Henüz yeni girmişti Osmanoğlu'nun korumasına. Mehmet onu Akkoyunlu'nun elçisiyken nasıl beğendiğini, bilgisine hayran kalıp bin bir ricayla Konstantiniye'ye gelmeye razı ettiğini anımsadı. Önerisini olumlu karşılamakla birlikte Kuşçî'nin Ayasofya Medresesine geleceğini pek ummuyordu. Kuşçî, elçilik görevini bitirdikten sonra yola çıktığını bildirince sevinmiş, ulaklar salıp her konakladığı yer için bin akçe verdirtmişti. Kuşçî'nin yalnızca hey'et ve riyaziye alanlarındaki engin bilgisi değildi onda bu sevince yol açan. Çocukluğunda yalan yanlış duyduğu Uluğ Beyin macerasını, Semerkant Rasathanesinin öyküsünü güvenilir birinden öğrenmekti asıl amacı. Bilginin babasının Uluğ Beyin doğancısı olduğunu, kendisinin de Topal Timur'un torunu Semerkant sultanının sarayında yetiştiğini biliyordu. Kuşçî Konstantiniye'ye varır varmaz huzura çıkmış, Mehmet'e *Fethiye* ve *Muhammediye* adını verdiği yapıtlarını sunmuş, karşılığında sultanın bahşettiği hediye ve görevlerle onurlandırılmıştı. Mehmet uzun zaman sarayda ağırladığı bilginin bir gece anlattıklarını anımsadı.

Bahçede havuzun kenarındaydılar. Sofranın iki ucunda yanan meşalenin şavkı vuruyordu suya. Gökyüzü yıldız doluydu. Tek bir yaprak bile kımıldamıyordu gecede. Öylesine sıcak, sessiz, yoğun bir geceydi; insanı alıp götüren, yıldızların ışığında göz alabildiğine uzanan Marmara Denizinin de ötesine, uzak, çok uzak, erişilmesi neredeyse olanaksız bir ülkeye, bir bilinmez evrene doğru sürükleyen aydınlık bir

yaz gecesi. Ay hilâl biçimindeydi. Mehmet meşalelerin sudaki yalazına dalmış Ali Kuşçî'yi dinliyordu. Bilgin, isteği üzerine, Semerkant'ı anlatıyordu ona. Kentin bahçelerini, bakımlı evlerini, tertemiz sokaklarını, pazar yerlerini, bozkır güneşini emen sur duvarlarını, köşk ve saraylarını. Ayrıntıları bir riyaziyeci titizliği, kentin güzellikleriniyse bir şairin hayâl gücüyle dile getiriyor, Uluğ Beyin macerasını anlatmadan önce doğup büyüdüğü ülkenin insanlarından, gelenek ve yaşayışlarından söz ediyordu. Öyle bir ülkeydi ki Maveraünnehir, toprağı bereketli, halkı çalışkan, erleri yiğit, dilberleri gönül yakıcıydı. İki ırmağın suladığı bu ülkede Tanrının ihsanıyla boy atan buğday başaklarıyla birlikte nice bilginler de yetişiyor, hesap tutkudan, akıl hırstan, hüner cesaretten önde geliyordu. Mehmet, Kuşçî'nin imalarını anlamıyor değildi. Ama Uluğ Beyin öyküsünü merak ettiğinden ses çıkarmıyor, hasbahçede duvara tırmanan sarmaşığın altına serilmiş halının kırmızı, mavi, siyah nakışları üzerinde sabırla bekliyordu. Sonunda Uluğ Beye geldi söz.

Ali Kuşçî onun, dedesi Topal Timur gibi yılmaz bir savaşçı olmayıp kendini bilime adamış bir devlet adamı olduğunu, bilgi ve belleğinin dünyada bir eşi daha bulunmadığını anlatmaya başladı. Uluğ Beyin iki temel uğraşı vardı, ömrünü adadığı iki büyük tutku: av ve yıldızbilim. Yıldızların devinimini hesaplamaya girişmeden önce bir defter tutmaya başlamış, bu deftere avladığı hayvanların tüm özelliklerini yazar olmuştu. Alfabedeki sıralanışlarına göre hayvan adlarını teker teker deftere kaydetmek en sevdiği uğraştı Uluğ Beyin. Av seferlerine sultanın doğancısı sıfatıyla katılan Kuşçî'nin rahmetli babası bazen oğlunu da yanında götürüyor, defteri bizzat ona taşıtıyordu. Neler yoktu ki bu defterde! Yeşil başlı ördekler, turna kuşları, paytak yabankazları, ayılar, hem de bin bir çeşidi, sonra korkunç ağızlı aslanlar, benekli, güzel, çevik kaplanlar, nazlı karacalar... Her birini ayrı ayrı seviyor, Tanrının bunca çeşitli, bu denli birbirinden değişik yaratıklar halketmiş olmasına hayranlık duyuyordu. Bu hayranlık evren karşısında sonsuz bir ilgiye, evrenin sırlarını

çözmeye yönelik bitmez tükenmez bir araştırma tutkusuna dönüşecekti sonradan. Kuşçî yorulmadan anlatıyordu. Anlatıyordu, ama rasathaneye, Uluğ Beyin kötü yazgısına bir türlü sıra gelmiyordu.

Günün birinde Uluğ Beyin av defteri kaybolunca sultanın önce nasıl öfkelendiğini, sonra yatışarak Kuşçî'yi çağırıp ona hayvanların listesini baştan sona nasıl bir solukta, hiç duraksamadan yazdırdığını da sabırla dinledi Mehmet. Uluğ Beyin güçlü belleğini, anlayış ve hoşgörüsünü övdü. Kuşçî, bir süre sonra defter bulunduğunda iki liste arasında hemen hiçbir fark olmadığını görüp nasıl hayrete düştüğünü de anlattı Mehmet'e. Artık padişahın sabrı taşmak üzereydi. Daha çocukken ününü duyduğu, ne vakit yıldızlı gökyüzüne baksa merakla düşlediği Semerkant Rasathanesinden söz açılmamıştı hâlâ.

– Hepsi bu mu? diye sözünü kesti bilginin. Uluğ Beyin macerası bunlardan mı ibaret?

Uzun bir sessizlik oldu. Ay batmış, meşaleler sönmüştü. Yalnızca yıldızların ışığıydı havuza vuran. Mehmet sorusuna yanıt bekleyen bir öğrenci edasıyla Kuşçî'ye bakıyor, öfkesini gizlemeye çalışıyordu. Kuşçî padişahın gönlünde yatanı anladı.

– Hepsi bundan ibaret değil elbet, dedi, daha güzel şeyler de oldu. Hem daha güzel, hem çok, ama çok daha kötü şeyler. Semerkant'ta hayırla şer birbirine karıştı sultanım!

Sonra keder dolu, yavaş bir sesle, kimi zaman sesini bir fısıltıya dönüşecek kadar alçaltarak, bir gizi, Mehmet'in bilmesini pek de istemediği bir kötü haberi verirmiş gibi anlatmaya başladı. Önce Uluğ Beyin rasathane planlarından söz etti. Nasıl geceyi gündüze katıp çalıştığını, çevresindeki bilginlerle mimarları, nakkaşlarla ustaları, duvarcılarla işçileri bir araya getirip kısa sürede kentin kuzeydoğusundaki tepeye nasıl görkemli bir yapı kurdurduğunu anlattı. Bu yapı hem o güne dek hiç görülmemiş biçimiyle dikkati çekiyor, hem de dış duvarlarındaki rengârenk nakışlarla göz kamaştı-

rıyordu. Kubbesi açık, yerden yüksekliği kırk beş metre kadardı. Silindir biçiminde ve üç katlıydı. Yukarıdan aşağıya doğru mermerden bir yay ikiye bölüyordu yapıyı. Yarı çapı kırk metreyi bulan yayın tüm yüzeyi derecelendirilmiş, raylar üzerinde hareket edebilen bir araba sayesinde üst kattaki gözlem kulesiyle bağlantısı sağlanmış, tam meridyen doğrultusuna yerleştirilmişti. Ufukla gökteki yıldızların oluşturdukları açı bu dev mekanizma sayesinde gözlenip incelenebilecekti artık. Mermer yayın bir ucu rasathanenin temeliyle birleşiyor, öteki ucuysa açık kubbeden gökyüzüne doğru genişliyordu. Ali Kuşçî'nin gözleri dalıyordu anlatırken. Belli ki, rasathanenin yapıldığı günlerin özlemiyle doluydu. Mehmet onun Uluğ Bey konusunda söyleyeceklerine kulak kesilmiş dinliyordu.

– Belki duymuşsunuzdur, diye devam etti Kuşçî, Uluğ Beyimiz doğduğunda müneccimler onun babası gibi –sözüm hâşâ huzurdan dışarı!– fâtih olmayıp en yüce bilim mertebesine erişeceğini söylemişlerdi. Çok geçmeden kehanet gerçekleşti. Riyaziye ve hey'ette bizim allâme Hoca Kadızâde'yle yarışacak kadar bilgi sahibi oldu Uluğ Bey. Kütüphanenize sunduğum gökbilim cetvellerini yapan da odur, bana tüm bildiklerimi öğreten de. Müneccimler yıldızlara bakıp bir başka kehanette daha bulunmuşlardı ki, onu söylemeye dilim varmıyor.

Mehmet Kuşçî'ye öyle bir bakış fırlattı ki, gecenin karanlığına karşın bilgin her şeyi anlatması gerektiğini, yoksa padişahın gazabına uğrayacağını o anda anladı. Ve Uluğ Beyin doğumunda müneccimlerin sultanın ölümünün büyük oğlu elinden olacağını da söylediklerini, buna inanan beyin iki oğlundan en küçüğü Aziz'i gözettiğini, büyüğü Lâtif'e ise hep haksız davrandığını, aradan yıllar geçip çocukları büyüdükten sonra sultanı bir korkudur aldığını, büyük oğlunun her hareketinden yerli yersiz kuşkulanmaya başladığını, bu kuşkunun giderek aşırı bir korkuya dönüştüğünü çarçabuk anlattı. Ne var ki, korkunun ecele faydası yoktu. Ve Uluğ

Beye isyan eden Lâtif, babasını, otuz yılını verdiği Zühal gezegeninin yörünge incelemesini bitirir bitirmez öldürtmüştü. Yerine geçip rasathaneyi yıktırmış, bilginleri saraydan uzaklaştırmıştı.

– Zühal kaç yılda tamamlar dönüşünü? diye sordu Mehmet.

– Otuz yılda sultanım.

Demek Zühal yıldızıydı Uluğ Beyin kaderini belirleyen. Öyleyse kendi yıldızının da hareket hesapları yapılsa, ne zaman öleceği saptanabilirdi. Hemen Kuşçî'yi bu işle görevlendirmeyi düşündü. Çünkü riyaziyede üstüne yoktu Semerkantlı bilginin. Güneş yılını tam üç yüz altmış beş gün altı saat dokuz saniye olarak hesaplayıp Konstantiniye'nin arz ve tûl derecelerini tam tamına 41'e 60 olarak ölçmemiş miydi? Uluğ Beyin ölümünden sonra *Ziyci Gurgani*'yi onun bitirdiğini, kendisine sunduğu yapıtlardaki karmaşık hesapların, gezegenler ve dünya hakkındaki bilgilerin tümünün doğru olduğunu tahmin ediyordu Mehmet. Başka bilginlere de sormuş, Kuşçî'deki riyaziye ve hey'et dehasının ulaşılmazlığına kanaat getirmişti. Onu Konstantiniye'ye çağırmasının da buydu asıl nedeni. Uluğ Beyin yetiştirmesi olduğuna göre elbet müneccimlikten de anlaması gerekirdi.

Has bahçede baş başaydılar. Mehmet, bilginden Uluğ Beyin sonunu anlatmasını istemeden önce hizmetkârları göndermişti. Yıldızlar teker teker sönüyordu gökyüzünde. Kuşçî padişahın sözü buraya getireceğini biliyor, ama nasıl yanıt vermesi gerektiğini bilmiyordu. Mehmet fazla beklemeden konuya girdi.

– Ya benim yıldızım hoca? Benim yıldızımın da hareketini hesaplar mısın?

– Emir buyurursanız elbette hesaplarım sultanım. Yalnız biraz vakit ister.

– Ne kadar yani?

– Onu şimdi söyleyemem. Cetvellere bakmam gerek.

Mehmet, şimdi elini öpüp yer göstermesini bekleyen bilgine o günden bu yana yıldızının hesabını yapıp yapmadığını sormayı düşündü bir an. Sonra Kuşçî'yi mübahasanın daha başında güç durumda bırakmak istemedi. Üstelik öteki bilginlerin bu konuyu öğrenmeleri doğru olmazdı. Oysa yıldızı Merih, koç burcundaydı şu sıra. Sekiz yüz otuz üç yılının Recep ayının yedinci günü sabaha karşı doğduğuna göre... İçinde kabaran isteğin, egemenlik hırsının, onu artık yormaya başlayan bu sonu gelmez doyumsuzluklarla tüm tutkularının asıl nedeni, doğduğunda koç burcuna giren yıldızı değil miydi? Ne yazık, Semerkant'taki rasathanenin bir benzeri de burada olsaydı, az sonra inecek ılık ilkyaz gecesi boyunca yıldızına bakmalarını buyururdu müneccimlere. Ali Kuşçî'nin kehanetten pek hoşlanmadığını, yıldızları başka nedenlerle gözlemleyip onların devinimlerinden bazı hesaplar çıkardığını biliyordu. Konstantiniye'ye yeni gelmişti daha; ayağının tozuyla ona inanmadığı, istemediği işleri yaptırmak doğru olmazdı. İşi şakaya vurmayı yeğledi. Kuşçî'ye yer göstermeden önce:

– Duydum ki bilginliğiniz kadar şairliğiniz de varmış hoca! diye takıldı.

Ve Kuşçî'nin nasılsa, hesaptan bunaldığı bir gün Farsça söylediği, söyler söylemez de ünlenen beytini tekrarladı:

"Terazi elinde olan bakkalın sûretine hayran oldum
Ey Müşteri beri gel de kameri mizan burcunda gör."

Bilgin kulaklarına dek kızardı. Başını öne eğerek:

– Öylesine, içimden geldiği gibi söyleyiverdim işte! dedi.

– Çok güzel bir beyit. Üstelik pek anlamlı da. Demek bakkal çırağının yüzünde gördünüz kameri!

– Sultanımın kendisi de şair olduğu için anlamıştır. Teşbih yapmak istedik halimizce.

– Doğrusu tam yerini bulmuş. Nücum bilginizi şairlik hüneriyle tamamlamaktasınız. Bu beyit herkesin dilinde dolaşıyor derler.

Ali Kuşçî padişahın yüzüne bakamıyor, utancından ne yapacağını şaşırmış bir halde kekelemeden konuşmaya çabalıyordu.

– Doğru değildir sultanım. Kim değer verir bu kötü teşbihe.

– Öyle demeyin. Müşteri seyyaresi mizan burcundayken pek kimse anlamaz. Ama elinde terazi tutan bakkal çırağının yüzünü kamere benzettiğinizde...

Sonunu getirmeden gülmeye başladı Mehmet. Sonra bilgine daha fazla eziyet etmek, onu meslektaşlarının gözü önünde küçük düşürmek istemedi. Aralarında geçen konuşmayı duyan öbür bilginler bıyık altından gülüyorlar, sözün nereye varacağını merakla bekliyorlardı. Mehmet:

– Devam edin, dedi, şiir söylemek de ibadetten sayılır.

Kuşçî ayakta güç duruyordu. Mehmet, Guranî'nin sol yanındaki minderi göstermeseydi padişahın önüne yığılıverecek, ele güne iyice rezil olacaktı. Padişah Kuşçî'nin mindere oturmasını beklemeden Molla Lütfi'yi çağırdı yanına. Lütfi her zamanki deli dolu haliyle yaklaştı, padişahın elini öpüp başına koydu.

– Ne o deli Lütfi, diye söze girdi Mehmet, keyfin yerinde bakıyorum.

– Sayenizde sultanım. Bugün yine ne hazineler buldum kitaplığınızda bir bilseniz!

– Bilirim bilirim... En değerli kitapların yukarıda durdukları malum. Nasıl ulaştın bakalım onlara? Yine Hazreti İsa'nın beşiğine basarak mı?

Molla Lütfi'nin sarı kaşları çatıldı birden. Mavi bakışlarını padişahtan kaçırdı. Mehmet aralarında geçen konuşmayı unutmamıştı demek. Oysa o nükteyi yaptığına nasıl pişman olmuştu sonradan. Padişahın kinci olduğunu, zamanı gelince bu hazırcevaplığının, ne hazırcevaplığı düpedüz terbiyesizliğinin acısını ondan çıkaracağını pekâlâ biliyordu. Korkulu günler yaşayacağını da. Ama çenesini tutamamış, o zehirli di-

line engel olamamıştı işte. Padişahla kitaplıktaydılar. Mehmet'in istediği tezhipli, kalınca bir kitaba erişebilmek için oradaki tahta parçasının üzerine çıkmıştı. Padişah, kütüphanecisine:

– Ne yaptığının farkında mısın sen? diye çıkışmıştı, çok büyük günaha giriyorsun!

– Nedenmiş sultanım?

– Neden mi? Üzerine bastığın tahta Hazreti İsa'nın beşiğidir de ondan. Onu bin bir güçlükle Kudüs'ten getirtip buraya ben koydurdum!

Ve Lütfi'nin şaşkın bakışlarına aldırmadan kahkahayı patlatmıştı Mehmet. Bu beklenmedik alay, bu küçük düşürücü şaka gücüne gitmişti bilginin. Gerçi padişahtan gençti, üstelik onun hizmetindeydi. Ama bilgide ondan geri olmadığı gibi nüktede de geri kalmamalıydı. Mehmet'in kendisiyle alay etmesini bir türlü hazmedememiş, sonunda bir fırsatını yakalayıp belki de yaşamını tehlikeye sokacak bir davranışta bulunmuştu. Padişah kitaplıkta okurken yanına sokulmuş, rahlesine kirli bir paçavra bırakmıştı. Hiddetle ne yaptığını sormuştu padişah.

– Sultanım, demişti Lütfi, Hazreti İsa'nın beşiğinde buldum. Alt bezidir diye size sunuyorum.

Önce ne diyeceğini şaşırmış, sonra gülüp geçmişti Mehmet. Öcünü belki bugün alacaktı, belki hiçbir zaman. Padişah aralarında geçen bu olayı anımsatınca Lütfi korkmaya başladı yeniden. Ama sultandan bağış dilemeyi kendine yakıştıramadı. Öylece dikildi kaldı ayakta. Mehmet onu Ali Kuşçî'nin yanındaki mindere oturttu. Ve bu deli oğlanın böyle giderse eceliyle ölmeyeceğine bir kez daha kanaat getirdi. Ya kendi elinden olacaktı ölümü ya ulemanın elinden. Bilginlerin çoğunun Lütfi'yi sevmediklerini biliyordu. Zaten sürekli çekişme içindeydiler. Kelli felli hallerine, derin bilgilerine bakmadan çocuklar gibi dalaşıyorlar, ya birbirlerini devlet erkânına gammazlıyor ya da padişaha küsüp kentten gidiyorlardı. Mehmet onların bilgisine hayran değildi yalnızca. Tartışma meraklarına, alınganlıklarına, kimi vakit kendi-

sine kafa tutacak kadar işi ileriye götürmelerine de saygı duyuyordu. Molla Zeyrek'le Hocazade arasında altı gün altı gece süren şu mübahasa örneğin! Ünlü Curcanî'den daha üstün olduğunu öne süren Hocazade'yi epeyce hırpalamıştı Molla Zeyrek. Ne var ki ezbere tartıştığından sonunda yorulmuş, Hocazade'nin eşsiz belleğine yenik düşmüştü. Mehmet de, padişah değil hakem sıfatıyla Molla Zeyrek'in gidip notlarına bakmasına izin vermemişti. Bunun üzerine koskoca bilgin çocuk gibi alınmış, ona küsüp Bursa'ya çekilmişti. Hocazade bu mübahasada da bulunacaktı işte, ama Molla Zeyrek bütün ısrarlara karşın geri dönmüyor, bundan böyle velinimetinin padişah değil, kendisine bakan zengin bir Bursalı tüccar olduğunu söylemek cesaretini bile gösteriyordu.

Mehmet, Hocazade'ye işaret etti. Bilgin el öpüp Molla Guranî'nin berisine oturdu. Molla Hüsrev ilerledi sonra. Padişah onun da gönlünü etmek için birkaç hoş söz söyledi, Hocazade'nin yanında yer gösterdi. Hüsrev otururken besmele çekti. Mehmet, Manisa sürgününden beri onu bırakmayan, en güç anlarında bile yanından ayrılmayan bu eski hocası için acımayla karışık bir sevgi duydu. Yaşlanmıştı artık. Kıvırcık sakalı ağarmış, davranışları yavaşlamıştı. Öğrencileri her gün evinden alıyor, bir katır sırtında medreseye getiriyorlardı. Katırın yularını tutacak gücü bile kalmamıştı fukaranın. Ama Ali Kuşçî Konstantiniye'ye gelir gelmez Üsküdar'dan bu yakaya geçerken kayıkta Hocazade'yle giriştiği medd-ü cezir tartışmasını ayakta izlemiş, ayın halleri konusunda Semerkantlı bilginle görüş alışverişinde bulunmuştu. Ne var ki, daha çok fıkıh ve kelâmda kuvvetliydi Molla Hüsrev, riyaziyede değil. Onun engin bilgisinden en çok öğrencileri faydalanıyorlardı. Bir de Mehmet'le, Taftasânî şerhini anında değerlendiren Hafız-el kütüb Sarı Lütfi.

Mehmet, eli ayağı tuttukça yanında hizmetkâr istemeyen, çalışma odasını bile kendi silip süpüren, ocağı ve kandilleri kendi elleriyle yakan bu alçakgönüllü bilginin bir sohbet

toplantısında sağ yanına oturtmadığı için ona nasıl gücendiğini anımsadı. Neyse, çok şükür çözümlemişti artık bu sorunu. Yine de ikircikliydi. Molla Hüsrev'i az önce sağına değil karşısına oturtması daha uygun düşerdi belki. Ama o zaman Ali Kuşçî'ye de Guranî'nin karşısında yer vermesi gerekirdi. Sıkıldı birden. Bu teşrifat sorunları kabak tadı vermeye, içinden çıkılmaz bir hâl almaya başlamıştı. Yan yana dizilmiş oturuyorlardı işte. Varsın oturdukları yerde otursunlar, alınıp küseceklerine mübahasaya da aynı özeni gösterselerdi.

Mehmet bakışlarını Hüsrev'den kapıya doğru çevirdi. Mahmut Paşa oradaydı. Her zamanki gibi tek başına ayakta. Bir tek o kalmıştı oturmayan. Mübahasa süresince de böyle ayakta kalacak, tartışmaya katılsa da öbürleri gibi minderde oturmayacaktı. Tüm bilgi ve azametine karşın devlet erkânındandı çünkü. Ayakta durmaya da alışıktı. Ne savaşlar, ne yorgunluklar görmüş, nice ölümlerden dönmüştü. Bilginleri kendi sofrasında ağırlarken yanlarında oturur, nohutlu pilavın içine gizlediği altın tanelerini ağızlarında tuttuktan sonra çıkarıp keselerine koymalarını keyifle izlerdi. Mahmut'un düzenlediği bu altın nohutlu pilav ziyafetlerinin ünü imparatorluğun her tarafına yayılmış, bilginler sadrazamın sarayına çağrılmak için yarış eder olmuşlardı. Ne var ki talih kimin yüzüne gülerse o kazanıyordu bu yarışta, en bilgili olan değil. İçinde altın taneleriyle nohutların birbirine karıştığı yağlı pilava kaşık sallamak başka bir keyifti yine de.

Mehmet çevresine bir göz gezdirdi. Sonra kapının yanında duran Mahmut Paşaya mübahasayı başlatmasını buyurdu. Konu önemliydi bu kez. İmam Gazali'yle İbn Rüşd arasındaki görüş ayrılığı gündeme getirilecek, her iki görüşün de taraftarları dinlendikten, gerekçeleri inceledikten sonra sonuç açıklanacaktı.

Mahmut Paşanın gündemi anımsatmasından sonra Gazali'nin *Tehafüt-ül fâlasife*'sine karşı İbn Rüşd'ün yazdığı *Tehafüt-ül tehafe* adlı yapıta bir reddiye yazmış olması sıfatıyla ilk sözü Hocazade aldı. Mübahasa çok heyecanlı geçeceğe benzi-

yordu. İki görüşün taraftarları da hazırlıklı gelmişler, padişahla sadrazamın gözüne girmek için kolları sıvamışlardı. Kimin kazanacağı belli değildi elbet.

* * *

Medreseden çıkıp şadırvanlı avluya doğru yürüdü Mehmet. Yorgundu. Olması gerekenden çok daha yorgun. Tartışma sabaha dek sürmüş, uzlaşmaya varılamamıştı. Sabah namazı için ara verildiğinde sonuç ortadaydı hâlâ. Bu saatler süren mübahasalardan aldığı tadı ne kılıç sallarken ne de şehvetin doruğunda inlerken aldığını düşündü. Gövdenin yorgunluğundan daha güçlüydü zihinsel yorgunluk. Daha ezici, çok daha tüketiciydi. Ama ne tat, ne sonsuz keyif! Doğrusu her iki görüşün taraftarları da pek yamandılar. Her ikisinin de inandırıcı gerekçeleri, muhakeme yetenekleri sonsuzdu. Ama yine de, mübahasaya yeniden başlandığında, Gazali taraftarlarının öne geçeceklerini tahmin ediyordu Mehmet. Şadırvanın yanına geldiğinde dün öğle namazından önce yine burada, bu suyun kıyısında oturup sırtını ilkyaz güneşine verdiğini düşündü. Yaşam tekrardan mı ibaretti yoksa! Savaşlar, zaferler, sevinç ve acılar birbirini izliyor, sonra her şey yeniden başlıyordu. Yine savaşlar, zaferler, acılar, sevinçler. Ve elbette tatlar. Tenin, dimağın susuzluğu. Doyumsuzluk. Doyumsuzluğun tekrarı. İşte güneş yeni doğmuş, cami avlusunu aydınlatıyordu. Gökyüzünde yükselecekti az sonra. Kubbeleri aşıp minarelerin ardından alçalacak, kaybolur kaybolmaz koyu bir karanlık inecekti avluya. Gece yıldızlıysa mavi bir ışık şadırvanın suyuna vururdu belki. Duvarları, mermer sütunları, avlunun iri taşlarını aydınlatırdı. Sonra yeniden doğardı güneş. Yeniden batar, karanlıkta bu sessiz, kuytu avlu kendi gerçeğini sürdürürdü. Şadırvanın yanındaki mermer taşlardan birine oturmadı bu kez. Kendini tekrarlayan zamanın akışını değiştirmek mümkün değildi belki, ama günlük alışkanlıklarını, davranışlarını değiştirebilir, ör-

neğin külliyeden ayrılmadan önce, sabah sessizliğinde oturup kafasını dinleyeceği bir başka mekân bulabilirdi kendine.

Avludan çıktı. Çıkar çıkmaz da minarelerden birinin kaidesi yanındaki çiviler çarptı gözüne. Kuşçî'nin bin bir özenle, ancak onun gibi bir riyaziyecinin başarabileceği ince hesaplar sonunda yaptığı basiteyi tanıdı. Geniş kaidenin güneybatı köşesine, mermerin içine çizilmişti hatlar. Ortadaki merkeze doğru birbirlerine yaklaşan hatların her birinin ucunda bakır rengine boyanmış Hint rakamları vardı. Hatların merkeze yaklaştığı noktalardaysa çiviler. Güneş yer değiştirdikçe çivilerin gölgesi hatların boşluklarına vuruyor, zamanı gösteren rakamlara doğru uzuyordu. Saati anlamak mümkün oluyordu böylece. Doğrusu kırk yıl düşünse bu yöntem aklına gelmezdi Mehmet'in. Zamanı ölçmek gerekiyordu, ama nasıl? Güneşin hareketine oranla Kuşçî bir alet yapmıştı işte. Kum saatinden hem daha ayrıntılı, hem daha kullanışlıydı. Evet, her şey tekrarlıyordu kendini. Günler haftalara, haftalar aylara, aylar mevsimlere, mevsimler yıllara ulaşıyordu. Devinim halindeydi her şey. Irmaklar akıyor, doğumlar ölümleri izliyor, toprakta karıncalar, gökte kuşlar bir gidip bir geliyor, ayla güneş, yıldızlarla seyyareler gökyüzünde kovalamaca oynuyorlardı. Bu düzenin, bu koskoca evrenin devinimini anlayıp ölçmek gerekiyordu. Ölçmek için de hesap bilmek ve akıl yürütmek. Çivilerin gölgeleri uzamaya başlamamışlardı henüz. Sabahın erken saatiydi. Gün ışığından değil mermerin beyazındandı belki bu aydınlık. Mehmet şadırvandaki su gökteki bulut kadar saydam, kötülüklerden arınıp yunmuş olmak istedi. İçinde, yüreğinin derinliklerinde bir tortuydu zaman. Aktıkça acılar, pişmanlıklar, dertler ve hüzünler dibe çöküyor, tortulaşıp birikiyorlardı. Bu tortu, bu balçık kıvamındaki birikim rahatsız ediyordu onu. Ne isteklerin, ne egemenliğin sonu vardı. Ne de bilginin. Ama bilgi, egemenlik hırsından daha güzel, çok daha yapıcıydı. İnsana dinçlik veren, gövdeyi sarıp sarmalayan şu sabah serinliği gibi. Geçmişte kalan o güzel yazı anımsadı.

Pontus seferinden dönüşte maiyetine giren Amirutzes'le birlikte geçirdikleri yazı. Ne güzel, ne huzur verici günlerdi. Savaştan, ölüm ve acılardan uzak, saray kitaplığının loşluğunda mutlu anlar yaşamışlardı. Uzun günler boyunca Batlamyus'un haritasını inceleyip bilinen dünyanın sınırlarını saptamışlardı birlikte. Yalnızca dünyanın mı? Tüm evrenin, Batlamyus ustanın keşfedip düzene koyduğu, karmaşadan kurtardığı gökyüzüyle yıldızların sınırlarını da araştırmışlardı. Doğrusu yaman bilgindi Yorgos! Ona bir tutsak gibi değil en yakın dostu gibi davranmakla ne iyi etmişti! Gökyüzünün ortasındaydı dünya. Güneş ve ay öbür seyyarelerle birlikte dünyanın çevresinde dönüyor, sabit duran türlü biçimlerdeki yıldız burçlarına bir girip bir çıkıyorlardı. Dünya yuvarlaktı. Üzerindeki engebelere, dağ ve tepelere karşın yusyuvarlak. Çok büyüktü çünkü. Çapını Ali Kuşçî, Uluğ Beyin cetvellerine dayanarak yeniden hesaplamıştı. Okyanuslarla çevrili kara parçalarının ortasında Akdeniz vardı. Akdeniz'in çevresindeyse ülkelerle kentler. Bu kentlerden Kudüs dünyanın merkeziydi. Konstantiniye de bir ikinci merkez. Mehmet Bizans'ı alıp devletin merkezini Konstantiniye'ye taşımakla bilinen dünyanın ortasına taht kurduğunu, böylece dünya imparatoru sıfatını hak ettiğini düşündü. Yorgos da doğruluyordu bu düşüncesini. Ama çok gezip çok görmüş bilgin, Batlamyus'un coğrafyasında yer almayan başka kıtaların, başka denizlerin de varolabileceğini tahmin ediyordu. Cenova'da bulunduğu yıllarda gemicilerden duymuştu. Dünyanın batı ucundaki okyanusun bitiminde cehennem zebanileriyle uçan balıklar yoktu belki. Yeni ülkeler, başka denizler vardı. Ve başka insanlar. Batıya doğru gidildikçe okyanus da gidiyor, deniz bitmek tükenmek bilmiyordu. Ama mutlaka bir sonu olmalıydı bu denizin, bu uçsuz bucaksız suyun. Yorgos, Portekiz ve İspanya kırallarının doğuya bir başka yoldan varma çabası içinde olduklarını, bu amaçla dayanıklı gemiler yaptırmak için zaman kolladıklarını anlatmıştı. "Sultanım!" demişti Mehmet'e, "İpek ve Baharat yollarını kesti-

niz. Bir başka yol bulmak zorundalar." Doğrusu felsefe ve coğrafyada olduğu kadar siyaset biliminde de üstüne yoktu bu Rum'un. Müslüman olup devlet yönetiminde görev alsa Osmanlı'ya büyük hizmetleri dokunabilirdi. Ama Mehmet bir başka dinden olan hiç kimseyi zorla Müslüman yaptırmadığı gibi, Yorgos Amirutzes'i de inancında özgür bırakmış, Batlamyus'un coğrafyasını Arapça'ya çevirtmekle görevlendirmişti onu. Pontuslu bilginin deneylerinden yararlanmayı düşünmüş olsa da hiçbir vakit açık bir biçimde dile getirmemişti bu düşüncesini. O, Yorgos'la ırmakların, dağ ve denizlerin üzerine eğilir, mavi ayılarla yemyeşil kedilerin, ağzından ateş fışkıran canavarların yaşadıkları uzak ülkeleri, bu ülkelerin iki başlı, üç kollu, dört ayaklı cüce halklarını düşlerken de mutluydu.

Güneş saatinin yanı başında ayakta duruyordu. Sabah serininde yapayalnız. Bütün geceyi bilginlerle mübahasada geçirmiş olmasına karşın uykusu yoktu. Gövdesinde duyduğu yorgunluk zihnini tümüyle ele geçirmemişti henüz. Mehmet bir an camiye dönüp bilginlerle namaz kılmayı düşündü, sonra caydı. Bu ikinci cayışıydı. Oysa Allah'ın huzuruna çıkmak istiyordu. Tuhaf bir duyguydu içinde Tanrının varlığı. Onunla hem konuşmak için can atıyor, hem de O'nu unutmak, hiç, ama hiç aklına getirmemek için her türlü kaçışı deniyordu. Zaten ne yapıyorsa Allah adına yapıyordu yeryüzünde. O'nun gölgesi değil miydi? Hem kulu, hem gölgesi!

Güneş saatinin mermer yüzeyine daldı yeniden. Gölgelerin ulaşmadığı beyaz alanda yavaşça akan, aktıkça koyulup pıhtılaşan kanı gördü. Bilekten kesilmiş iki el canlandı gözünün önünde. Mimar Yusuf Sinan'ın elleri. Kan yere damlıyor, mermerde yayılıp akarken pıhtılaşıyordu. Gözlerini ovuşturup yeniden baktı. Evet Yusuf Sinan'ın elleri orada, basitenin bir karış yukarısındaydılar. Boşluğa işlenmiş iki güzel nakış gibi duruyorlardı havada. Birinin parmakları hafifçe öne kıvrılmış, ötekininkilerse acıyla gerilmişti Mehmet,

mimarın ellerini kesip hapse atmalarını buyurduğunda en küçük pişmanlık bile duymamıştı. Gözünde suçluydu Sinan. On yılda yapılmasına, imparatorluğun tüm işçi gücünün seferber edilmesine, oluk gibi para akıtılmasına, üstelik bu paranın hazineden değil vergiden ödenmesine karşın caminin kubbesi Ayasofya'nınkini geçmemişti. Kubbeyi ölçtürüp çapının Ayasofya'nınkinden daha kısa, yüksekliğinin de az, çok daha az olduğunu anlayınca öfkeden deliye dönmüş, mimarı huzura getirmelerini buyurmuştu. Sinan'ın gerekçesi iyice çileden çıkartmıştı onu. Asıl kubbeyi tutan sütunların belli bir uzunluktan fazla olmaları kubbenin bir depremde yıkılma ihtimalini çoğaltırdı. Bu nedenle son anda her iki sütunu da kestirip kısalttırmış, padişahın adını ölümsüzleştirecek yapıtın uzun süre yaşamasını Ayasofya'dan yüksek olmasına yeğlemişti. "Tez iki elini de kesin bu mel'unun!" diye haykırmıştı Mehmet. Hemen oracıkta, gözünün önünde, içeriye giren cellat, Sinan'ın ellerini kollarından ayırmış, iki kanlı ciğer parçası gibi padişahın önüne fırlatıp atmıştı. Mehmet şimdi, öfkesi dindikten sonra yeniden görüyor Sinan'ın ellerini. Mimarın kanı nice emek verip yaptığı caminin temeline karışıyor. Kimbilir, belki ileride bu yapı Mehmet'in değil, mimarının adıyla anılacak. İnsanlar bu oylumlu, güzel kubbelere, göğe yükselen minarelere, taşla kurşunun uyumuna bakıp hayran kaldıkça Mimar Yusuf Sinan'ı anacaklar. Onun için dua edecekler, önce kötürüm edip sonra işkenceyle öldürttüğü mimar için. Yapıyı bir an önce bitirebilmek uğruna gece gündüz çalışan duvar ustalarıyla işçilerin de ruhları şad olacak. Pişmanlıkla karışık bir utanç duygusunun mermere damlayan kan gibi yavaşça içine yayıldığını hissediyor Mehmet. Ve hırsına, gururuna, o aniden patlayan öfkesine bir kez daha yenildiği için acı duyuyor. İlkyaz güneşinde parıldamaya başlayan beyaz duvarlara, kurşun kubbelerin uyumlu, yuvarlak çizgilerine bakmadan, akan kanı bir an önce unutmak istercesine, hızlı adımlarla uzaklaşıyor oradan. O uzaklaşır uzaklaşmaz da, sanki sözbirliği etmişçesine, nereden çıktığı belirsiz bir kalabalık şadırvanın çevresini dol-

duruyor. Caminin içi boş henüz. Ama az sonra, öğrencilerle hocalar, başta mübahasadan çıkan sadrazam ve bilginlerle birlikte namaza durduklarında, Ayasofya'nınkinden yüksek olmasa da, büyük ve geniş kubbede bir ses yankılanacak: "Allahüekber!"

6

Mimar Yusuf Sinan'ın padişahtan davacı olduğunu belirtiyordu bazı kaynaklar, daha doğrusu efsaneler. Güzel bir şey elbet! Koskoca Fâtih'i, başmimarı mahkemeye veriyor, verebiliyor. Ellerini haksız yere kestirdiği için hesap soruyor ondan. Bir an düşündüm. Kadı, korku içinde padişahı mahkemeye çağırtmak zorunda kalıyor. Üsküdar'da güneşli bir taş avludan girilen deniz manzaralı küçük yapıda görülüyor dava. Mehmet kadının karşısında gülümsemekte. Konstantiniye fâtihi, herdaim muzaffer Murat bin Mehmet Han Gazi değil de her hangi bir sanık sanki. Kadının karşısında öylece duruyor, sade, saray giysileri içinde. Kadı önce davacıyı dinlemek zorunda. Elleri olmadığından mahkeme karşısında el pençe divan duramayan onurlu mimara soruyor:

– Sultanımızdan davacı olmuşsun doğru mu?

Hemen düzeltiyor padişah:

– Sultandan değil Murat oğlu Mehmet'ten

Kadı kulaklarına inanamıyor. Yasa karşısında, adalet divanında padişahla kul arasında bir ayrım görmüyor demek. Kapıdan girerken kaftanıyla birlikte sultanlığını da çıkarmış üzerinden. Demek her şey mümkün Osmanoğlu'nun ülkesinde. Eşitlik bile. Oysa yasaları koyan da Mehmet, uygulayan da. Ve kendi gücünden, kimseyle, hiç kimseyle paylaşmak zorunda olmadığı egemenlikten kaynaklanan yasayı tanımasa da olur. Yasanın üstünde değil mi? Değil demek ki!

Kadı şaşkın. Kara cüppesinin içinde bir patlıcanı andıran kocaman burnu, faltaşı gibi açılmış gözleri ve ablak suratıyla "La havle velâ kuvvete!" deyip duruyor içinden. Mimar:

– Doğrudur kadı efendi, diyor, Murat oğlu Mehmet'ten davacıyım.

– Neden peki? Neden a mel'un?

– Ellerimi haksız yere kestirmiştir.

Mehmet'e dönüyor kadı. Kekeleyerek:

– Sultanım, diyor, sonra padişahın kendisini ikinci kez düzeltmesine fırsat vermeden şey... Mehmet Bey, diye sürdürüyor sorgusunu, davacıyı duydunuz. Ne buyuruyorsunuz?

– Burası mahkeme, burada buyurulmaz!

Al bakalım! Demek mahkeme burası, demek buyurulmaz burada! Peki padişah buyurmayacak da ne yapacak? Mehmet yumuşamış, devam ediyor kararlı sesiyle:

– Evet, haksızlık ettim. Mimar haklıdır. Oldu bir kere.

Kadı küçük dilini yuttu yutacak. Düş gördüğünü sanıyor bir an. Hiç bitmese bari. Ne güzel bir düş!

– Peki mimar başı, diyor kadı, iyice şaşkınlık içinde, "Bir bitse bu dava, bir bitse! Gerçekse bitse, düşse sürüp gitse böyle," diye içinden geçirerek, evet ellerine karşı ne istersin?

– Kısas! diye yanıtlıyor Yusuf Sinan. Kendinden emin, gözleri parlayarak. Kısas isterim!

Sonra duraksıyor bir an, gözlerindeki parıltı sönüyor:

– Hayır, hayır kadı efendi! Kesilen ellerimi geri getirmez ki bu karar. Mehmet'in elleri gerekli bize. İslamın kılıcını tutmakta o eller, devleti korumakta. Mehmet bana yaptığı haksızlığı kabul etti ya, bu da yeter. Fazlasını istemem.

Kadı rahat bir soluk alıyor. Ama yüzü pancar gibi kıpkırmızı hâlâ.

– Dava sonuçlanmıştır, diyor, ilk kez kekelemeden, tane tane çıkıyor ağzından sözcükler. Gidebilirsiniz!

Ne güzel! Ama gerçek değil, düş bile değil, olamaz. Mimar Yusuf Sinan'ın karanlık bir zindanda işkenceyle öldürüldüğünü biliyorum. Tüm güvenilir kaynaklar da doğruluyor bunu. Fâtih'in adalet sevgisini, alçakgönüllülüğünü kanıtlamak için uydurulmuş bu efsaneye yer versem mimarın anısına haksızlık etmiş olurum. Oysa onun yaptığı cami bu-

gün de ayakta. Gidip gözlerimle gördüm. Fâtih'in türbesini de. Mimarınsa mezarı bile belli değil. Gidip caminin avlusunda oturdum, hünerli ellerin diktiği sütunların gölgesinde. Mimara yıllar, yüzyıllar sonra bu haksızlığı yapamam. Ama onun öcünü almak da bana düşmez. Padişah neden ellerini kestirmiş ki Yusuf'un? Bu soruya bir yanıt arayacağım, yeter ki yazmayı sürdürebileyim. Aslında yalnızca tarihsel gerçekleri değil efsaneleri, o dönemde yaşamış insanların üzerine anlatılanları da kimi zaman 'Boğazkesen'e eklediğim oluyor. Ne var ki bu konuda Mehmet'i suçluluk duygusuyla baş başa bırakmak daha iyi olacak. Peki gerçekten suçluluk duymuş mudur Mehmet? Elbette duymuştur, ben duyduğunu yazdım çünkü.

Yazmadığım gün hiç olmadı. Kente gittiğimde bile 'Boğazkesen'le birlikteydim. İçimde onu taşıyor, eylül güneşinin vurduğu sokaklar boyunca onu sürüklüyordum peşimden. Vapurda, otobüs duraklarında, oturduğum kahvenin, çalıştığım kütüphanenin masasında onunlaydım. Hep onun açısından bakıyordum kentin karmaşasına, bir devirden ötekine sürüp giden sonsuz devinimine. Bir zamanlar Fâtih'in de tebdil-i kıyafet dolaştığı eski İstanbul'un sokaklarını arşınlıyor, onun yaptırdığı camileri, camiye çevirdiği Bizans kiliselerini, sarayları, su yollarıyla çeşmeleri, kenti örümcek ağı gibi saran kapalı çarşıları, han ve hamamları bir kadastro memuru dikkatiyle tek tek arayıp buluyordum. İçimde büyüyen, büyüdükçe de dallanıp budaklanan bir yaşlı çınara dönüşmekteydi 'Boğazkesen'. Oysa işin başındayken ikircikliydim. Romanımın, değil toprağın derinliklerine kök salmış bir çınar ağacı, bir cılız kavak kadar bile serpilemeyeceğini düşünüyor, bu aşamaya dek gelebileceğimi doğrusu hiç ummuyordum. Yazdıkça kendime güvenim arttı. Yazdıkça belli bir düzene girmeye başladı dünya. Karmaşadan kurtulduğumu, sonunda düze çıktığımı, çıkabildiğimi söyleyecek değilim. Ama giderek kendi gerçeğine çekti beni 'Boğazkesen'.

Kendi yasalarını koydu zorba bir hükümdar gibi. Bu yasalara boyun eğdim, doğru. Ama her zaman değil.

Yazmadığım gün hiç olmadı, ama yazmadığım anlar çok oldu. Yatağa uzanarak Boğaz'ın tavana vuran mavisine dalıp gittiğim sabahın erken saatleri örneğin. Sular kıpırdardı dışarıda gün ağarırken. Odaya deniz dolardı. Öğle uykusundan her uyanışta kendimi büyüsüne bıraktığım yarı-bilinç anlarını da anımsıyorum. Karanlık yükselirken eşyalar alıp başlarını giderlerdi. Tuhaf şeyler düşünür, kederli yüzler görürdüm. Annemin yuvarlak, beyaz yüzü bir yaklaşıp bir uzaklaşırdı. Başucumdaki lambayı yaksam eski düzenine kavuşacak her şey, yakmasam karanlık iyice bastıracak. Kalkıp perdeleri çekmeye üşenir, yeniden dalardım derin uykuya. Ya da günbatımında izlemeye doyamadığım gemilerin bitmeyen devinimi içinde ilerleyen dakikalar, geceye doğru akan zaman... Böyle anlar yazıyla gerçek dünya arasında kurmayı başardığım dengenin sürmesini sağlıyordu. Bana öyle geliyordu ki içinde yaşadığımız gerçek bir süreklilik değildir. Her an dağılıp yeniden kurar kendini. Yazı gibi. Kurmaca bir dünyaya açılan karşı pencere gibi.

Bir keresinde çay demlemiş, elimde bardak mutfaktan cumbalı odaya dönüyordum ki, Boğazkesen'i eski yerinde göremedim. Odanın ucunda pencere bomboştu. Günbatımında kırmızıya kesmişti dışarısı. Pencere aşırı gerçekçi bir ressamın boydan boya tek renge boyadığı bir tabloydu. Karşımda öylece duruyordu işte, hem yakın hem uzak, çok uzak. Derken bir gemi direği belirdi pencerede. Sonra bir tane, bir tane daha. Direkler peş peşe birbirlerini izlediler yarışırcasına. Bir gemi çerçeveye girerken öteki çıkıyor, bazen da aynı anda giriyorlardı. Ama hisar her zamanki yerinde yoktu. Arka planda günbatımının kırmızısı vardı yalnızca, bir de boşlukta kanat çırpan topal martı. O martının topal olduğunu biliyordum. Pencereye dek sokulur, pervaza tüneyip ekmek kırıntılarını gagalardı elimden. Pencereye yaklaşınca martı uzaklaştı. Pervazda değil bir dubanın üzerindeydi. Dubaya balıkçı kayıkları bağlanmıştı, kayıklara da eski bir Bo-

ğaz vapuru. Vapurun arkasından bir şilep belirdi. Suları yararak ağır ağır girdi çerçeveye. Onunla birlikte güverteye serilmiş ağlarıyla bir balıkçı motoru da girdi. Sonra sahil koruma botu, kömür yüklü bir mavna ve bir yolcu gemisi. Sahil koruma hemen yetişti balıkçı motoruna, bir ara birlikte gittiler, ama koruma motordan önce çıktı çerçeveden. Onu balıkçı motoruyla mavna izlediler. Yolcu gemisi bir süre daha kaldı. Tablonun kırmızı fonunda yanıp sönen yakamozlar gibi gözkamaştırıcıydı. Sonra, kayan bir yıldız hızıyla birden çıktı o da. Pencereye ilk giren şilebi bir daha göremedim. Gemilerin tümü gözden yitince bir kırlangıç sürüsü belirdi. Hızla geçtiler soldan sağa doğru. Baktım hisar eski yerinde yine yok. Birkaç adım daha yaklaştım. Pencerenin boyutları genişledi. Önce günbatımında karşı kıyının tepelerini gördüm, sonra hisarı. Hisarın tam önünden çıkan ağzı köpüklü deniz aygırlarıydı belki, belki Aşiyan mezarlığında yatan ölülerin ruhları. Saf saf dizildiler karşıma. Sonra bir çözülüp bir toplanarak, biçimden biçime girerek, hisarın burçlarından gökyüzüne doğru yükseldiler. Kırmızının tam ortasında aldılar yerlerini. Lacivert, siyah ve külrengiydiler. Kanatlı atlar gibi bir uzun koşuya başladılar. İşte o zaman bulutları tanıdım. Hızla dağılıyorlardı akşam karanlığında. Hisarın kulelerine değecekmişçesine alçaktan geçiyorlar, rüzgârda dalgalanan yeleleriyle sanki bir kaleyi fethe gidiyorlardı. Sonra saf kıran bahadırlar gibi yan yana dizildiler. Savaş düzenine girdiler penceremde. Masaya oturup lambayı yaktım. Çayımdan bir yudum alarak İstanbul'un kuşatılmasını ve fethini anlatan bölümü yazmaya başladım.

BU BÖLÜM İSTANBUL'UN KUŞATILMASINI VE FETHİNİ İŞTE ONLARI ANLATIR

"Padişah eyitdi kim:

Müddet-i medid ve ahd-ı baiddir ki ayine-i zamir-i münirimde bir sûret mürtesem olmuştur. (...) Ol kalenin benim elimde fetholması mukadder olmuş ola, burc-u bâruları senk-ü hâkden deyil ahen-i pâkden dahi olursa ateş-i hışm-ı kahr ile eridüb mum gibi herm eyliyeyim!"

(*Mahruse-i İstanbul Fetihnâmesi*, Cafer Çelebi)

Bir güz sabahı, namazdan hemen sonra toplandı Divân-ı Humayûn. Mehmet'in işleri anında ve tez görmek için yeğlediği ayak divanlarından çok farklıydı bu kezki toplantı. Tüm devlet erkânı çağrılmış, saray ve çevresinde olağanüstü önlemler alınmıştı. Mehmet her zamanki gibi düşünceli, ama her zamankinden daha azametliydi. Başındaki uzun serpuşa sarılı burma beyaz tülbentten başka, mavi renk bir tören kavuğu giymiş, kavuğun ön tarafına siyah beyazlı bir tuğ, arkasına sırmalı sorguç takmıştı. Sorgucun üzerindeki elmas ve zümrütler sabah karanlığında göz kamaştırıyorlardı. Dışarıda gün yeni ağarmaktaydı henüz. Pencerelerden vuran ışıkta tahtına bağdaş kurup oturmuş bir Buda heykelini andırıyordu padişah. Her bir düğmesi üçer elmas ile murassa yedi çift çaprazlı seraser'e kaplı, siyah tilki kürklü kapaniçesini çıkarmamıştı üzerinden. Kapaniçenin altından sırma işlemeli lacivert boy entarisi ve pırıl pırıl yaldızlı al çakşırı görünüyordu. Ayağına koyu sarı mest giymişti. O güne dek dışa vurmadığı bir görkem, bir tuhaf kararlılık vardı duruşunda.

Padişahın bu hali Çandarlı Halil'in gözünden kaçmadı. Çok önemli bir karar, herhalde Konstantiniye'yi kuşatma kararı için toplandıklarını düşündü. Ordu komutanlarıyla Kaptan-ı Derya Baltaoğlu Süleyman'ın ve yere saplı bir mızrak gibi dimdik ayakta duran Yeniçeri Ağası Mustafa Beyle, başta Turahan Bey olmak üzere tüm akıncı beylerinin de özel olarak divana katılmaları herhalde bu yüzdendi. Çandarlı Halil vezir-i âzam sıfatıyla padişahın sağında oturuyordu. Mehmet'in serpuşundan daha kısa, ama onunki gibi dilim dilim dikişli bir mavi serpuş giymişti başına. Horasanî beyaz sarığı ve yere dek sarkan boy entarisiyle sade bir görünüşü vardı. Öbür vezirler Halil'in sağ yanına dizilmiştiler: Hadım Şehabeddin Paşa, Saruca Paşa, Zağanos Paşa. Rumeli Beylerbeyi Dayı Karacabey, vüzera ve defterdarlarla kazasker Molla Gurani'nin berisinde oturmuştu. Anadolu Beyler-

beyi İshak Paşa ayaktaydı. Baltaoğlu Süleyman Beyin can yoldaşları Hamza, Has Yunus ve Kasım Beyler de. Ak Şemseddin ve Şeyh Akbıyık Sultan padişahın sol yanındaydılar. Her an Mehmet'i desteklemeye, dua ve kerametleriyle inancını tazelemeye hazırdılar. Ak sakallarının örttüğü dudakları görünmez olmuştu. Tanrının kulları değil, yağız yerle yedi kat gök arasında gidip gelen, her işlerinde bir hayır, her sözlerinde bir gizli anlam olan Horasan ermişlerindendiler. Halil, onların Konstantiniye'yi almaya zaten kararlı padişahı daha da coşturacaklarını tahmin edebiliyordu. Söz alıp konuşmadan, Kur'an ve hadisten dem vurmadan, böyle sessiz, böyle düşünceli, gayb âleminden işaret beklediklerini her fırsatta belli ederek.

Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Derin bir sessizlik çökmüştü divana. Halil Mehmet'e baktı. Yaşından daha olgun, daha deneyli görünmeye çalıştığını, bununsa pek hayra alâmet olmadığını düşündü. Gözlerini belirsiz bir noktaya dikmiş, az sonra yapacağı konuşmanın etkili olabilmesi için sessizliğin daha da çoğalmasını bekliyor gibiydi. Bekleyiş çok uzun sürmedi. Mehmet birden, ağzından ateş püskürten usta bir cambaz gibi, azametine hiç de uymayan bir telâşla başladı söze. Sözcükler alev alan ateş toplar gibi hızla dökülüyordu ağzından:

– Müddet-i medid ve ahd-ı baiddir ki ayine-i zamir-i münirimde bir sûret mürtesem olmuştur. Anı sizinle müşavere muraddır.

Halil tahmininde yanılmadığını anladı. Hocaları, özellikle de Ak Şemseddin, Konstantiniye'nin ancak kendisi tarafından alınacağına inandırmışlardı padişahı. Demek ki kuşatma kaçınılmazdı. Mehmet'in gönül aynasında nicedir gizli bir sûret resmedilmişti demek ki. Bu sûretin anlamını ortaya koyacak, gönlündeki gizi açığa vuracaktı sonunda. Ne var ki, insan ne denli üstün zekâlı, ne kadar bilgin de olsa, Tanrı buyruğu esin yoluyla kalbine de doğsa, önemli bir karar vermeden önce başkalarına danışmalıydı. Böyle düşünüyordu

Mehmet. Düşüncelerini açıklarken de sözlerinin divan üyelerinde yaratacağı etkiyi gözlüyor, duruma göre sesini alçaltıp yükseltiyor, bazı sözcükleri tartarak, ölçüp biçerek vurguluyordu. Hazreti Peygamber de böyle davranmıştı, kendi ataları da. Konuşmasından sonra herkesin görüşünü açıkça belirtmesini istedi, ama konuya doğrudan girmedi. Gönlündeki sûretin vasfını hemen koymadı ortaya. Peygamber devrine döndü yine, Yüce Allah'ın birliğini, dünya devletinin geçici Tanrının ise kalıcı olduğunu anımsattı. Atalarının İslamın kılıcını her daim keskin kıldıklarını, fethettikleri uçsuz bucaksız topraklar üzerinde kurdukları devletin adil ve yüce olduğunu söyledi. O konuştukça Osmanlının serüveni bir manzara ırmağı gibi akıp gidiyordu Çandarlı'nın gözleri önünden. Mehmet atalarının Rum ülkesine nasıl geldiklerini, küçücük bir uç beyliğinden nasıl iki kıtaya birden yayılan bir devlet kurduklarını anlattıkça, Çandarlı Söğüt Kasabasını, Bursa'yı, Edirne'nin köprüleriyle saraylarını, ak köpüklü Ege Denizini, Anadolu içlerine doğru kızgın güneş altında uzayıp giden bozkır toprağını görüyor, kılıç sesleriyle nal seslerinin birbirine karıştığı kanlı günbatımlarını, batıya, hep batıya doğru dolu dizgin at süren akıncı kollarının tozuttuğu yolları düşünüyordu. Elbet bir sonu olmalıydı bu yolların. Yoksa gider dahi gider, hiçbir menzile erişmeden, bir kale kapısına, açılmaz surların önüne varmadan sonsuza uzanır yollar mıydı bunlar?

Halil gerçeğe döndü yeniden. Devlet erkânıyla birlikte Edirne'de, Divan-ı Humayûn'daydı. Ve genç padişah Konstantiniye'yi almak uğruna Osmanlıyı tehlikeye atmaya, tüm kazançları bir anda yitirmeye hazırlanıyordu. Sözlerini bitirir bitirmez de başvezir olduğu için ona başvuracak, görüş belirtmesini isteyecekti. İşte o zaman kararından caydırmaya çalışmalıydı Mehmet'i. Bu son fırsattı.

Mehmet atalarının yaptıklarını, Osmanlı'nın şanlı tarihini anlattıktan sonra Konstantiniye'ye getirdi sözü. İçinden çürüyen bu fesat yuvası, ülkenin tam ortasında bir yara gibi

duran bu kent alınmalı, Bizans'ın varlığına artık son verilmeliydi. Osmanlı şehzadelerini rehin tutup devlete karşı kullanan, Anadolu'yla Rumeli arasındaki geçişi her türlü bahaneyle engelleyen, Müslümanları arkadan vuran Bizans'a sefer mukadder olmuştu.

Padişah uzun konuşması boyunca kendisini dinleyen divanın sessizliğine bir anlam veremedi. Onunla birlik değil miydiler yoksa? Konstantiniye kuşatması için oybirliğiyle karar alınmasını istiyordu. Halil'e doğru dönerek:

– Lala ne susarsın! diye bağırdı. Sözlerimde bir yanlış varsa çekinme, düzelt.

– Söylediklerinizin hepsi doğrudur, diye söze başladı Halil. Osmanlı, cennetmekân dedelerinizin ve sizin sayenizde bugünlere gelmiş, devletimiz daha da güçlenmiştir. Konstantiniye ülkemizin ortasında bir fesat yuvasıdır. Ordumuzun hareketini engellediği de doğrudur...

Bir an duraksadı. Mehmet ilgiyle dinliyordu. Dalgın bir sesle devam etti:

– Konstantiniye çok da güzel bir kenttir sultanım. Suyu, havası, sarayları, altın ve gümüş eşyalarla dolu kiliseleriyle bir benzeri daha yoktur. Ne var ki sağlam ve yüksek surlarla çevrilidir. Bu nedenle nice bin kere kuşatılmış ama alınamamıştır. Papa üzerimize yeni bir Haçlı ordusu da gönderebilir. Diyeceğim, şu sıra Konstantiniye seferi pek uygun değildir efendim.

Padişahın gözlerinde parlayan öfke Halil'i şaşırtmadı. Mehmet'in görüşüne karşı çıkmaktan değil, devleti sonu belirsiz bir serüvene sürüklemekten, evet bu kez gerçekten tehlikeli bir yola girmekten korkuyordu. Padişah öfkesini bastırmaya çalışarak Zağanos'a döndü.

– Ya sen ne düşünürsün?

Zağanos Haçlı ordularının iki kez boylarının ölçüsünü aldıklarını, artık bir daha Osmanlıya saldırmaya cesaret edemeyeceklerini, zaten kiliseler arasında hâlâ birliğin sağlanamadığını söyledi. Papa ve Venedik'in gerekli yardımı Bizans'a ulaştırmada güçlük çekeceklerini de sözlerine ekledi.

Macarlarla yapılan antlaşmanın durumu kolaylaştırdığından, kentin mutlaka kuşatılıp alınması gerektiğinden dem vurdu. Saruca Paşa da aynı görüşteydi. Saruca'dan sonra İshak Paşa söz aldı. Konstantiniye'nin surlarını, savunma sisteminin gücünü ayrıntılarıyla anlattı. Padişahın da bildiği gibi, su dolu hendeklerin berisinde iki hat sur ve yüksek kuleler vardı. Rum ateşi suda bile yanıyor, yürür kulelerle merdivenleri anında tutuşturabiliyordu. Kent her an kendini savunmaya hazırdı. Bizanslılar dinlerine ve kentlerine bağlı insanlardı. Doğudan gelip kenti kuşatan nice orduyu surların önünde dize getirmişler, hiçbir donanmayı Haliç'e sokmamışlardı. Haliç'e girip deniz tarafından da kuşatılmadan alınamazdı Konstantiniye. İshak Paşa bunları anlatırken yaşlı, titrek bir ses duyuldu:

– Letuftehanne'l Kostantaiyyetu feleni'mel-emirû emiruhâ ve leni' me'l-cayşa zâlik'l-ceyş!

Ak Şemseddin'di konuşan. Hazreti Peygamberin hadisini tekrarlıyordu: "Konstantiniye elbette fetholunacaktır! Onun komutanı ne güzel komutan ve o asker ne güzel askerdir!"

Bu sözleri duyan Halil sessizce başını öne eğdi. Derviş takımı devşirmelerle birlikte hareket ediyordu yine. Padişahı ikna etmek için her türlü yola başvurmaktan çekinmiyorlardı. Devşirmeler askeri dehasını tahrik ederek, dervişler de manevi baskı yaparak etkiliyorlardı Mehmet'i. Genç padişah onların elinde oyuncak değildi elbet, ama o güzel askerin kendisi olduğuna çoktan inanmıştı. Yapacak fazla bir şey yoktu. Peygamberin hadis-i şerifini duyan Mehmet'in kendine güveni iyice arttı.

– Ol kalenin benim elimde fetholması mukadder olmuş ola! diye haykırdı. Burc-u bâruları senk-ü hakden değil ahen-i pâkden dâhi olursa ateş-ı hışm-u kahr ile eridüb mum gibi herm eyliyeyim!

Karar verilmişti. Kuşatma hazırlıklarının bir an önce başlatılması için müzakerelere başlandı. Ok yaydan çıkmıştı artık.

* * *

Ak Şemseddin tekkenin bahçesinde bir kestane ağacının altına oturmuş kente bakıyordu. Ayaklarının altına serili bir Acem seccadesiydi Edirne. Öylesine göz alıcı, rengârenk, ilkyaz güneşinde pırıl pırıl. Ağaçlar sürgün vermeye başlamış, tepelerin yamaçlarında çiçekler açmıştı. Mavi, mor, lal renginde sümbüller, sarı beyaz papatyalar, erguvanlar, nergis ve zambaklar. Kent üç ırmağın birleştiği yerde kalesi, surları, kurşun kubbeli camileriyle; ahşap evleri, vezir konakları, çarşıları, hanları, hamamları, kervansaraylarıyla genişleyip yayılıyordu. Tunca, Arda ve Meriç taş köprülerin altından gürüldeyerek akıyor, dağ dikenleriyle çalıları, dalları, budakları sürükleyip götürüyorlardı. Eriyen kar sularıyla iyice kabarmıştı ırmaklar. Mihail Köprüsü tam kavuştukları yerde adacıkları birbirine bağlıyor, Çin Seddi gibi uzayıp gidiyordu.

Ak Şemseddin bulunduğu yerden suya yansıyan kemerleri, kemerlerin az ötesindeki geniş çayırı, çayırın tam ortasından yivli minaresiyle göğe yükselen Küpeli Camii, sonra kristal kadehleri andırır şerefeleriyle Sultan Murat Camiini görebiliyordu. Ama gönlü köprünün dibindeki Yıldırım Han Camisindeydi. Boynunda zincirle Edirne'ye getirilen piri Hacı Bayram Veli, padişah Murat Han Gazi tarafından bizzat onurlandırılınca bir süre bu gösterişsiz camide vaaz vermiş, kutlu elleriyle avludaki şadırvanda aptes alıp namaz kılmıştı. Sonra memleketine dönmüştü yine, bozkırda ekin biçmeye. Ak Şemseddin pirini iyilikle andı. Ve Yıldırım Han Camiinden öteye, Yeni Saray'a doğru kaydırdı bakışlarını. Birden gözlerine inanamadı. Mehmet'in altı tuğundan ikisi orada, cephanelik önünde dalgalanıyordu. Konstantini-

ye seferi başlamıştı demek. Bayram Veli'nin Şeyh Edebali'den naklettiği o güzel düş gerçekleşiyordu.

Osman Bey, ahî şeyhinin İtburnu'ndaki tekkesinde konukken bir gece doğan ayı görmüştü düşünde. Ay Edebali'nin göbeğinden yıldızlı göğe doğru hilal biçiminde yükselmiş, yuvarlanıp dolarak ortalığı nura boğmuştu. Sonra kendi göbeğine yaklaşıp batmış, ayın battığı yerden bir fidan boy vermişti. Fidan dallanıp budaklanarak ulu bir ağaca dönüşmüş, ağacın hışırtılı güzel yaprakları tüm yeryüzünü gölgeler olmuştu. Dağlar, çöller, denizler ve kentler, kentlerin som altından saraylarıyla anıtları, Fırat, Dicle, Kutsal Nil ve Firenk içinde akar coşkun Tuna, sonra verimli, uçsuz bucaksız topraklar ve zümrüt yeşili ormanlar hep bu ulu ağacın altına toplanmışlardı. Derken sert bir rüzgâr esmeye başlamış, ağacın yapraklarını üç denizin birleştiği yerde surları, kubbeleri, sarayları ve mermer sütunlarıyla parıldayan Konstantiniye'ye doğru çevirmişti. Derken kent zümrüt ve elmas karışımı bir yüzüğe dönüşmüştü. Osman Bey tam yüzüğü parmağına geçirecekken uyanmıştı. Uyanır uyanmaz da şeyhe gördüğü düşü anlatmış, kızı Mal Hatun'u istemişti. Edebali bu evlilikten doğacak çocukların o ulu ağacın altındaki tüm topraklara sahip olacaklarını, Osmanoğulları'nın Konstantiniye de dahil üç kıtanın tüm kentlerini ele geçireceklerini müştuladıktan sonra kızını gönül rızasıyla vermişti Osman Beye.

Ak Şemseddin yüreğinde karşı konulmaz, giderek çoğalan, Edirne'nin ırmakları gibi kabarıp yükselen bir coşku duydu. Baktı Sadrazam Halil Paşanın konağı önünde de üç tuğ var, iyice kendinden geçti. Yarın gün doğarken sefere çıkacaktı ordu.

* * *

Önce belirtiler başladı. Bizanslılar bir gece şiddetli bir sarsıntıyla yataklarından fırladılar. Yerin yedi kat dibinden uğultular geliyor, döşeme ve duvarlar titriyordu. Ayasofya'nın mozaikleri dev bir Meryem Ana ikonuyla birlikte ye-

re düştüler. Kenar mahallelerdeki bir manastırın avlusunda toprak çatladı. Keşişler hücrelerinde derinden gelen bir insan çığlığıyla irkildiler. Cehennemin kapıları açılacak, yeryüzü bir anda kötülüklerle dolacaktı sanki. Çığlığa başka çığlıklar, iniltiler, boğazlanan hayvanların seslerine benzer tuhaf haykırışlar da karışıyordu. Hemen toplanıp kenti ve dinlerini koruması için Tanrıya yalvarmaya başladılar. Aynı gece gökte kayan yıldızlar da çoğaldı. Ateşten bir top düştü denize. Kâhinler kentin sonunun yaklaştığını anlayıp durumu imparatora bildirdiler. İmparator devlet erkânıyla kilise ileri gelenlerini topladı, yapılan müzarekeler sonunda Papa'dan yardım istemeye karar verildi. Bu karara Megadük Lukas Notaras ve Patrik Genadios şiddetle karşı çıktılar. Notaras, "Bizans'ta Latin takkesi yerine Türk sarığını görmek yeğdir!" diye haykırdı yardım taraftarlarına. Genadios, Pantokrator Manastırındaki hücresine kapandı, bir daha da dışarıya çıkmadı. Hücrenin kapısına astığı protesto yazısında Katolik ve Ortodoks kiliselerinin hiçbir zaman birleşmeyeceklerini vurguluyor, Bizans halkını bu büyük günaha karşı uyarıyordu. Buna karşın Papa'nın elçisi Kardinal Izodor'un da katıldığı kutsal törende kiliselerin birleşme kararı alındı. Sokaklara dökülüp hipodromu dolduran halk kararı protesto etti.

İmparator uykusuz geçen bir gecenin sabahında başucundaki heykelin terlediğini gördü. Gözlerine inanamayıp bir daha baktığında yalnızca kendi heykelinin değil mermer sütunların da terlediklerinin farkına vardı. Ertesi sabah korkunç bir lodos fırtınası koptu. Rüzgâr tepe düz demeden olanca öfkesiyle kentin üzerine saldırdı. Limanda gemiler, pazar yerinde tezgâhlar, sokakta insanlar birbirlerine girdiler. Kayıklar battı, kadırgaların kürekleriyle yelkenleri parçalandı, kiliselerin çan kuleleri uçtu. Halk manastırlardan çıkan rahip ve keşişlerin eşliğinde Ayasofya'yı doldurup duaya durdu. Yakarışlar kubbede yankılandıkça lodosun hızı azaldı, giderek yavaşlayıp kesildi. Ortalık tam sütlimana dönmüştü ki gökyüzünde bulutlar toplanmaya başladı. Art arda

çakan şimşekler kenti bir anda bayram yerine döndürdü. Surlar, saraylar, mermer sütunlarla kubbeler ve haçlar, İsa kulesiyle limana demirlemiş Venedik ve Ceneviz gemileri bir çakıp bir sönüyor, simsiyah gökyüzü aydınlanıp karardıkça halk dehşetten ne yapacağını bilemiyordu. Derken korkunç bir sağanak indirdi. Papazlar yeni bir tufanın başladığını sanarak Nuh'un gemisine benzer bir gemileri olmayışına hayıflandılar. Tanrının gazabından korkarak iyice kenetlendiler birbirlerine. Halka her kim olursa olsun Katoliklerden uzak durmasını öğütlediler. Sağanak hızını artırdıkça sular kentin sokaklarından dere gibi akmaya başladı. Bostanları, ekin tarlalarını, arabalarla binek hayvanlarını, taş ve toprağı sel götürdü. Sarnıçlar taşarken, evleri, şarap mahzenlerini, erzak ambarlarıyla kilerleri su bastı. Kentte açlık ve salgın hastalık tehlikesi başgösterdi. Neyse ki sağanak üçüncü günün sonunda dindi. Güneş gökyüzünde eskisi gibi parlar oldu. Sokaklar insanlara, insanlar esenliğe kavuştu yeniden. Günahlarından yıkanıp arınan kent eskisinden daha alımlı, daha beyaz, çok daha görkemli bir biçimde parıldamaya başladı.

Eski Saray'a yakın alanlardan birindeki kesik sütunun tepesine tüneyen ermiş de bütün bu olan bitenlerden sonra ağız değiştirdi. Onun kim olduğunu, ne zamandan beri mermer sütunun tepesine çıkıp yerleştiğini hiç kimse bilmiyordu. Belki bir soylu, belki manastır yaşamından sıkılan bir keşiş, belki de delirmiş bir meczuptu. Sütunun tepesinden hiç inmiyor, aşağıya iple sarkıttığı sepete konulan yiyeceklerle yetiniyor, hacetini de orada sütunun üzerine yapıyordu. Halk saçı sakalına karışmış, yıllardır çömeldiği yerden kalkmayan, bu insanla maymun arasındaki yaratığı peygamber mertebesine çıkarmış, söylediği her şeye inanır olmuştu. Fırtına geçer geçmez de başlarına gelecek felâketi merak eden Bizanslılar alanı doldurdu. Bütün bu garipliklere bir anlam veremiyor, olacakları bir de ermişin ağzından duymak istiyorlardı.

Günlerce süren sağanağın altında erimiş, bir deri bir kemik kalmıştı ermiş. Üzerindeki giysi gövdesine yapışıp lime

lime olmuş, epey zamandır herkes kendi derdine düştüğünden yiyecek getiren de olmamıştı. Çömelerek oturduğu için sütuna değen sakalları tüm gövdesini örtüyor, yalnızca iki değneğe benzeyen çıplak bacakları görünüyordu. Bir de yüzü, daha doğrusu parıltılarından hâlâ hiçbir şey yitirmemiş gözleri. Konuştukça, ağzını açıp hırıltıya benzeyen anlamsız sözleri var gücüyle tekrarladıkça gözleri kor gibi yalazlanıyordu ermişin. Aşağıda toplanan halk bu sözlerden bir anlam çıkarmaya çabalıyordu, ama gerçekte hiç kimsenin bilmediği bir dilde konuşuyordu ermiş. Bu o güne dek duyulmamış, belki Delf kâhinlerinden kalma bir dildi; belki de dil bile değil, çığlıkların eklemlenmesinden ibaret anlamsız bir söz yığını. Halk yine de dikkat kesilmiş dinliyordu. Neden sonra anlaşılır bir dile dönüşmeye başladı ermişin ağzından çıkan sözler. Düpedüz haykırmaya başlamıştı sütunun tepesinden:

"Düşümde yedi başlı bir canavarın denizden çıktığını gördüm!" diyordu, "evet gördüm! Yedi başında yedi boynuz ve yedi göz vardı. Yedi koluyla yedi tepeli kenti sarıp yuttu. Evet yuttu! Sonra gökyüzü açıldı ve melekler katına kurulmuş tahta bir kral çıktı. Tahtın önünde kentte hüküm sürmüş eski krallar diz çökmüşlerdi ve tahtta oturan onlara yüz çevirmişti. Sonra canavar tahta yürüdü, sonra yedi başıyla ve yedi ağzından fışkıran yedi renk alevle saldırdı. Canavarın her başı bir başka yaratığa benzerdi. Ve birinci başı aslana benzer ve ikinci başı uçan kartala benzer ve üçüncü başı böğüren mandaya benzer ve dördüncü başı kişneyen bir at başı gibi ve beşinci başı suda yüzen balık gibi ve altıncı başı yılan başı ve yedinci başı kurt başı idi. Ve tahtta oturan kıral bütün bu başları kesti ve canavarın karnını yarıp kenti helâktan kurtardı."

Alanda derin bir sessizlik oldu. Kimse ermişin böylesine düzgün, bu denli kesin konuşacağını ummuyordu. Ermiş cılız gövdesinden hiç beklenmedik gür bir sesle devam etti kehanetine. Giderek coşuyor, sözcükler artık ağzından tane ta-

ne dökülüyor, döküldükçe de huniden boşaltılan kızgın yağ gibi aşağıdaki kalabalığın başına yağıyordu:

"Ve büyük bir deprem oldu ve gökten yıldızlar yağdı. Yer yarıldı ve cehennemin kapısı açıldı. Kapıdan çıkan bir aygır sürüsü gördüm. Ağzı köpüklü aygırların başları insan başına benzerdi ve üzerlerine binmiş çekik gözlü askerler vardı. Bu askerlerin bakışları kıldan ince, kılıçtan keskinceydi ve onlara güç verilmişti ve onlar halkı önlerine katmış sürüp götürürlerdi ve çekirgelerin buğday tarlasına saldırmaları gibi evlere, kiliselere, saraylara saldırırlardı ve altın kapları ve gümüş şamdanları ve bakır kupaları alıp götürürlerdi. Ve bakireleri at üstünde dölleyip yollarına devam ederler ve ihtiyarları zincire vurup pazarda satarlardı. Sonra yer yine sarsıldı ve gök gürledi. Ve surlar paramparça oldu ve beyaz ata binmiş başı sarıklı bir kral Ayasofya'ya girdi. Bundan böyle güç ondadır ve imparatorumuz ve patriğimiz ve soylular ve komutanlar ve piskoposlar ve keşişler ve tüm Bizanslılar ona itaat edeceklerdir. Ayasofya'nın kubbesinin topaç gibi döndüğünü gördüm. Meryem Anamız ve Pantokrator İsa efendimiz ve melekler ve havariyûn fır dönüp dururlardı. Sonra sarıklı kral kayboldu ve aradan on kere on bin yıl geçti ve bir kilisenin avlusundaki havuzda kırmızı balıklar oynaşıp tavaya geri döndüler ve kızarmaya başladılar. Onları kızartan rahip kara kaşlı ve kara gözlüydü ve bakışlarında binlerce yılın öfkesi vardı. Rahip kılıç kuşanıp tahta kurulmuş sarıklıyı helâk etti ve tacını imparatorumuza giydirdi. Sonra bir ses duydum. Bana Alfa ve Omega benim, başlangıç ve son bendedir dedi. Ve yeni bir gökle yeni bir yer gördüm, çünkü önceki yerle gök geçtiler ve artık deniz yoktu. Ve kutlu kentimizi gördüm ve yeni gelin gibi süslüydü. Ve Rab tarafından kılıç zoruyla yeniden bize verilmişti."

Ermiş sustu. Bir daha da ağzını açıp tek söz söylemedi. Yeniden, bu kez daha derin, daha korkunç bir sessizlik kapladı alanı. Neden sonra Ayasofya'nın çanları duyuldu. Halk

ermişi orada, kesik sütunun tepesindeki leylek yuvasının içinde bırakarak dağılmaya başladı. Kimisi evine, kimisi kiliseye gitti, çoğu da Galata'daki Ceneviz meyhanelerine. İşte bütün bunlardan sonradır ki Sultan Mehmet, Urban'ın ejder ağızlı dev topunu yola çıkarttı Edirne'den.

Top görülecek şeydi doğrusu. Edirne'deki dökümhanede toprak, keten ve kendir karışımı çamurdan yapılan iç içe geçmiş iki borulu dev bir kalıba dökülmüş, ocakta eriyen bakırın akıp kalıbı doldurabilmesi için körükler günlerce çalıştırılmış, sonunda ortaya çıkan canavar Saruca Paşayı bile dehşet içinde bırakmıştı. O Saruca ki nice toplar görmüş, nicesinin otunu tutuşturup ateşlemişti. Bir tek Urban ustaydı hayrete düşmeyen. Kan ter içinde körük çeken yarı çıplak amelelerin arasında dolaşıyor, ocakların harlı ateşi dışarıda yağan karı eritirken keseyi doldurmanın sevinciyle gülümsüyordu. Mehmet de gülümsüyordu. Saruca da, Zağanos da, Karacabey de gülümsüyorlardı kocaman bıyıklarının altından. Bir tek Halil'di sevinmeyen, bir köşede öyle düşünceli, kaygılı durup bekleyen. Halil'in bu tavrı ümeranın gözünden kaçmadı. Ama zaman seferberlik zamanıydı, dalaş zamanı değil.

Top soğuduktan sonra taraklarla işlenip eğelendi, düzlenerek parlatıldı. Yeni gelin gibi süslendi. Öylesine kocaman, o denli uzun, ağzı o kadar genişti ki Osmanlı ülkesinin en güçlü pehlivanı bile kucaklayamazdı bu taze gelini. Yapılan deneme atışında granit bir gülleyi bin adım uzağa savurdu. Güllenin açtığı çukurda kar toplayıp koşmaca oynadı çocuklar. Bir deve, atışın rüzgârıyla çöktüğü yerden havalandı. Gürültüden Edirne halkının kulakları üç gün üç gece duymaz oldu. Hamile kadınlar çocuklarını düşürdüler. Üç şerefeli caminin imamı cuma vaazında top gürültüsünü İsrafil'in sûruna benzetti. Ve 'Şahi' adı verilen canavarın yakında yola çıkacağı haberi tez zamanda ulaştı Bizans'a.

Elli çift mandanın çektiği top Trakya düzlüklerinde ilerliyordu. Sağ ve solunda yürüyen iki yüz askerin korumasında, rüzgârdan hızlı Karacabey süvarilerinin gözetimindeydi. Konstantin Dragazes'in imparatorluğunu değil gönlünü yıkacak, ardında bağrı yanık yiğitler bırakıp Bizans'ı altüst edecekti sanki. Öylesine yavaş ve alımlıydı ağaçlar arasından geçer, gün boyu yol alırken. Dülgerler dalgalı arazide süratle küçük köprüler yapıyorlar, geçişini kolaylaştırmak için bazı yerlere yuvarlak ağaç kütükleri döşüyorlardı. Her şey en küçük ayrıntılarına dek düşünülmüş, devletin tüm gücü Şahi için seferber edilmişti. Evet, bir canavar, derisi güneşte kıpkızıl parlayan, ağzından fırlattığı güllelerle ölüm saçan bir ejder değil, Konstantin'in sarayına hediye gönderilen bir yeni gelindi. Nicedir kendisine uygun bir eş bulamayan imparatorla gerdeğe girecekti. Başına bir hâl gelmesin diye tüm önlemler alınmış, rahatça yolculuk edebilmesi için her şey öngörülmüştü.

Ama iki ay sonra Konstantiniye surlarının karşısına vardığında o kocaman, karanlık ağzıyla kenti yutmaya hazır bir deve dönüştü yeniden. Burçların tepesinden Şahi'yi gören bir rahip Deccal'in göründüğünü bildirdi. Haber tüm kente yayıldı bir anda. Halk korkudan kiliseleri doldurdu. Papazlar dua edip Meryem'e sığınmaktan, günahlarından tövbe ederek Mesih'i çağırmaktan başka çare olmadığını söylüyorlardı. Kutsal Bakire yıllar önce kenti kuşatan Murat'ın ordularını nasıl bozguna uğratmışsa, oğlu da Deccal'i bir bakışta paramparça edebilirdi. Çok, ama çok dua etmek, kötülüklerden yunup arınmak, hemen oruca başlamak gerekiyordu bunun için. Türklerle birlikte Latinleri de lânetlemek, Meryem'in koruyucu kollarına, tertemiz bağrına sığınmak gerekiyordu. Halk kiliselerden yükselen dualarla, gümüş buhardanlıklardan yayılan günlük kokuları ve ikonlardan bakan aziz yüzleriyle biraz yatışır gibi oldu. Konstantin de kentin tüm mahallelerinde tellal bağırtarak korkulacak bir neden bulunmadığını, surların güçlü, ordunun kararlı olduğunu, Papa tarafından gönderilen gemiler dolusu zırhlı askerin pek

yakında yardıma geleceğini duyurdu. Kısa zamanda Şahi'yi unutan halk işine gücüne, günlük kaygılarına döndü yeniden. İmparator da savunma hazırlıklarına hız verdi.

* * *

Geldiler. İlkyaz güneşinde parıldayan surların önüne bölük bölük dizildiler. Anadolu ve Rumeli kentlerinden, bozkır köylerindendiler. Amasya'dan, Sıvas ve Porsuk'tan, Aydın, İznik, Bursa'dan, Manisa ve Saruhanlı'dan. Edirne'den, Serez'den, Manastır'dan. Kızılırmak'tan Tuna'ya her köşeden, her bucaktan. Konstantiniye'yi ilk kez görüyorlardı. Dağ köylerinden, Gediz bağlarındandılar. Kazdağ, Keşişdağ, Toros'un eteklerinden, İsfendiyar, Gelibolu, Karaburun ve Ağaçdenizinden. Surları ilk kez görüyorlardı. Hendeklerle, duvar örülerek kapatılmış, köprüleri alınmış kapıları ve burçları, kulelerle mazgal deliklerini de. İki sıra surların ardında onları bekleyen dünyadan habersiz, dalgın bir merak içindeydiler. Kentte beyaz tenleri güneş görmemiş bakirelerin, altın kubbeli kiliselerle gümüş şamdanların olduğunu, mermer sütunlu saraylarda şarap ve şehvetin su gibi aktığını duymuşlardı. Gençtiler. Yaşlı ve çocuktular. Esmer, sarışın, palabıyıklı, mavi, kara, elâ gözlüydüler. Yalınayak başı kabak, afyonkeş dervişler de vardı aralarında, ak sakallı şeyhlerle tüysüz delikanlılar da. Tarlalarını, bağ ve bahçelerini, koyun sürülerini, hamam külhanlarıyla dokuma tezgâhlarını bırakıp, tekkelerle köylerini terk ederek, dağ yamaçlarından inerek, bozkırı ve düzlükleri, ırmaklarla koyakları geçerek Sancak-ı Şerif'in altında toplanmışlar, silâh kuşanıp ant içmişlerdi. Gönüllüydüler.

Keşan-Malkara-Tekirdağ yolunda eyalet ve kapıkulu askerleriyle birleşip geldiler, yeniçerilerle cebeci ve topçuların, tımarlı sipahilerle azapların arasında yerlerini aldılar. Ve yeni doğmuş çocuklar gibi hayran, inançlı ve kahraman, surların karşısına dizildiler. Şöyle ki:

Sağ kanatta Yaldızlıkapı'dan Topkapı'ya dek İshak ve Mahmut paşalar komutasında Anadolu kuvvetleri bulunuyordu. Tımarlı sipahiler at üzerinde sarı kırmızı sancaklarını açmış, subaşı ve bayraktarların denetiminde savaş düzenine girmişlerdi. Azaplar sipahilerin önünde ilk sıradaydılar. Ya şehit ya gazi olmaktı emelleri. Cennetle ganimet arasında kararsız gibiydiler. Yanık tenli toprak adamlarıydı çoğu. Sanki hasatı kaldırmadan zorla toplanıp getirilmemişler gibi, sanki yıllardır kale surları karşısında kamp kurup beklemişler gibi, ana kucağından asker ocağına, yavuklu bağrından cenk meydanına savrulan onlar değilmiş gibi neşeli ve sabırsızdılar. Keskin palaları, bozdoğan ve baltalarıyla ekin biçer gibi kâfir biçmeye hazırdılar. Yeniçerilerin kendi cesetleri üzerinden atlayarak surlara saldıracaklarını bilmiyorlardı.

Merkezde, Topkapı'dan Edirnekapı'ya dek tüm kapıkulu askerleri, başta yeniçeri birlikleri olmak üzere sekbanbaşı ve çorbacıların gerisinde kılıç ve kalkanları, yayları, okları, gürz ve mızraklarıyla yer almışlardı. Çuhadan dokunmuş koyu mavi kaputlar vardı üzerlerinde. Beyaz keçeden börkleri omuzlarına dek iniyordu. Asık suratlı ve disiplinliydiler. Cebecilerse develere yükledikleri mancınıklar, ağır silâh ve cephaneyle onların arkasındaydılar, topçularla lağımcılar da önlerinde. Açık arazide dökülen şayka, prankı ve becaluşka top bataryalarına sevecenlikle bakıyorlardı. Surların karşısında mevzilenmiş bu küçük, siyah toplar çocuklarıydı sanki. Her birinin ayrı adı, ayrı huyu vardı. Ne biçimleri benziyordu birbirine, ne de gülleleriyle barut yerleri. Yürür kuleler küçük topların arasında tahta at başları gibiydiler. Merkez komutanı Karamani Paşanın buyruğundaydı tümü.

Sol kanatta Edirnekapı'dan Haliç'e dek Rumeli Beylerbeyi Dayı Karacabey komutasında Rumeli ordusu mevzilenmişti. Karadeniz kıyısındaki Misivri, Akyolu, Vize kalelerini almışlar, Marmara'nın Silivri, Bigados, Ayastefanos kıyılarını vurarak, önlerine çıkan Bizans köylerini yakıp yıkarak Konstantiniye surlarına ulaşmışlardı. Akıncılar da bunların arasındaydılar. Rüzgârdan hızlı atları, güneşte parlayan zırh

ve tolgalarıyla, Evrenos Beyin, Turahanlı'nın, Mihail ve Malkoçoğlu'nun yetiştirmeleriydiler. Aylardır at üstünde, düşman peşindeydiler. Ve en küçük yorgunluk belirtisi bile yoktu şahin bakışlarında.

Zağanos Mehmet Paşa Pera'dan Kasımpaşa'ya inen yamaçları tutmuş, karargâhını Ok Meydanına kurmuştu. Sultan Mehmet'in karargâhı ise, yedi direkli, altın sırmalı Otağ-ı Humayûn'un bulunduğu tepede, merkez kuvvetlerinin az berisindeydi. Kırmızı kanatlarıyla kentin önüne konmuş bir kartal gibi bakıyordu Tekfur Sarayına.

Sarayda İmparator Konstantin Paelogos Dragazez, Başmabeyinci Frantzes, Megadük Lukas Notaras ve Germanya'dan ayağının tozuyla gelmiş ateşli silâhlar uzmanı Grant, iki kocaman kadırga, dört yüz zırhlı asker ve üç yüz denizciyle çağrılmadan kentin yardımına koşan Cenevizli Jean Giustiniani'yi dinlemekteydiler. Giustiniani imparator tarafından başkomutan atanmış, kentin savunmasıyla görevlendirilmişti. Surların dayanma gücü, askerin morali, erzak ve iaşe hakkında bilgi veriyordu toplantıdakilere. Şöyle ki:

Ön surlar yeni onarıldıkları için oldukça iyi durumdaydılar. Bu nedenle asıl savunma ikinci hatta yapılmalı, her şey ona göre düzenlenmeliydi. Marmara ve Haliç kıyısındaki surların savunması ikinci planda düşünülmeli, ağırlık en zayıf nokta olan Ayos Romanos-Charisus kapıları arasındaki bölgeye verilmeliydi. Bu bölgede hem hendekler boş, hem surlar dayanıksızdı. Galata'yla Sarayburnu arasına gerilen dev zincir Osmanlı donanmasının Haliç'e girmesini önleyecekti. Dolayısıyla bu yakadaki savunma önlemlerinin artırılması gereksiz sayılabilirdi. Bu değerlendirmeye göre Theod Carystenos Osmanlı merkez kuvvetlerinin karşısında, kendi emrindeki zırhlı asker ve denizcilerse Tekfur Sarayı ve çevresinde savaşacaklar, diğer bölgelerin savunması da Porta Aurca'dan Caligaria'ya dek Venedik, Ceneviz ve Bizanslı komutanlara verilecek, bunlar imparatorun erguvan rengi bayrağıyla birlikte kentin burçlarında dalgalanan San Marco aslan-

larının altında İsa, Meryem ve tüm azizlerin adına Türklere gülle, ok, taş ve Rum ateşi yağdıracaklar, gereğinde kılıç üşürüp kelle koparacaklardı.

Giustiniani konuştukça Andronikos Cantacuzen, Cantarini, Conero, Dolfino, Leonardi, Paleologos gibi komutan ve şövalyelerin adlarını andıkça imparatorun morali düzeliyor, Türklerin bozguna uğrayacaklarına olan inancı artıyordu. Nasılsa kin ve öfke değil inanç gücüydü sonucu belirleyecek olan. Ve elbette, Grant'ın söylediği Frantzes'in de onayladığı gibi, bilgi tutkuya, akıl cesarete üstün gelecekti. Konstantin bu özverisinden dolayı zaferden sonra Limni Adasını vaat etti Giustiniani'ye. Magadük Notaras ise, Latinlerle yapılan işbirliğinin sorumlusu kendisiymiş gibi suçlu bakışlarla toplantıdan ayrıldı. Tekfur Sarayı ile Otağ-ı Humayûn'a aynı anda indi ılık ilkyaz gecesi. İki tarafın askerleri de aynı korku, aynı ümit, aynı özlem ve inançla uykuya daldılar. Düşlerinde Tanrının zaferi kendilerine ihsan ettiğini görüp gülümsediler.

SEYİR KÂTİBİ NİCOLO'NUN GÜNLÜĞÜNDEN

5 Nisan 1453

On yedisinde bir ölüyüm. Yaşam önümde oysa. Önümde günler, geceler, uzun yıllar var. Yeni, yepyeni bir ömür. Ama müteveffa Domaneco di Maestri'nin sevgili oğlu, Kaptan Antonio Rizzo'nun gemisinde seyir defterini tutan Nicolo yok artık. O 1452 yılının kasımında eski yaşamına veda etti. Adım Selim. Nicolo eski adımdı. Şimdi Osmanlı sarayında içoğlanıyım, Sultan Mehmet'in yakın hizmetinde çalışan bir devşirme. Boğaz'a girdikten sonra rüzgârı arkadan alıp ılık güz güneşinde Konstantinopolis'e doğru seyrederken ansızın karşımıza dikilen hisarın korkunç görüntüsüyle birlikte yaşamımın da değişeceğini, batan gemiden kurtulanlarla kazığa oturtulacakken Mehmet'in hoşuna gidip iç hizmete alınacağımı bilemezdim elbet. Tıpkı bundan böyle başıma gelecekleri, Tanrının bana bağışladığı ömrü kimbilir nerede, ne zaman ve nasıl bitireceğimi bilmediğim gibi. Ama önümde yeni bir yaşam var, hissediyorum bunu. Sultanın kazığından nasıl kurtulduysam bu savaştan, dünyanın başına çöken bu korkunç belâdan da sağ kurtulacağıma inanıyorum. Ölürsem de bu günlük sayesinde kıyamet günlerinin tanığı olarak anılmak isterim.

Gemimiz battıktan sonra kazıkta can veren dostlarımın yasını tuttum bir süre. Sonra yeni konumuma alıştım, geçmişi unutmaya, Venedik'i bir daha hiç anımsamamacasına belleğimden silmeye karar verdim. Bir ölçüde başardım da bunu. Ama Nicolo tümüyle ölmemiş olmalı ki, toprağın ayaklarımın altından kaymaya, dünyanın sarsılmaya başladığı bir zamanda böyle ansızın ortaya çıkıverdi. Bakalım seyir kâtipliğinden gelen alışkanlıkla Konstantinopolis kuşatmasının günlüğünü tutmayı sürdürebilecek mi?

İçinde yaşadığımız bu önemli günleri, belki de bir dünyanın sonunu, bir çöküşü haber veren olayları bizden sonra gelecek olanların bilmesini isterim. Onlar Selim'in tüy kalem tutan tüy kadar hafif eline bu satırları yazdıran Nicolo'nun serüveninde bir dönemin tüm ağırlığını olanca acıları, umutları, korku ve korkaklıklarıyla, yiğitlik ve inançlarıyla izleyeceklerdir. Ne var ki bunun için gerçekçi olmak, bildiklerimi, duyduklarımı, gördüklerimi –özellikle de gördüklerimi– olduğu gibi, hiçbir şey eklemeden yazmam gerekiyor. Ne yazık havada yine kan ve barut kokusu var. Oysa nisan ayındayız ve dünya her zamankinden daha güzel.

Gördüklerimi yazacağım, evet. Otağ-ı Humayûn ilkyaz habercisi kırlangıçlar gibi nisan rüzgârında kanat çırpan altın sırmaları, kan renginde kumaşı ve flamalarıyla Ayos Romanos kapısının tam karşısındaki tepeye kurulduğunda iki denizi aynı anda gördüm. Bizans'ın bin yıllık surları, güneşte parıldayan sayısız burçlar, mazgallar ve savunma kulelerini birbirine bağlayan taş merdivenler karşımda dikiliyorlardı. Önlerinde yer yer deniz suyuyla dolmuş geniş ve derin bir hendek, sonra ilk duvar, duvarın berisindeyse o güne dek hiçbir kalede, dolaştığım liman kentlerinin en görkemlisinde bile görmediğim asıl surlar vardı. Bu aşılmaz taş ve tuğla yığınının ardındaki kenti düşündüm. İşte orada, bir koşu gidip gelebileceğim kadar yakınımdaydı. Ne var ki, bir kez olsun kapılarından girmemiş, mermer sütunlu caddelerinde yürümemiş. Akropol'üne çıkıp hipodromunda at koşturmamıştım. Kiliselerindeki mozaiklere, aziz tasvirlerine hayranlıkla bakmamış, beyaz tenli esmer kadınlarına dokunmamıştım. Ne kiliselerini biliyordum ne de sarnıçlarını. Manastırlarına bile düşmemişti yolum. Evet, o yüksek duvarlı, avlularındaki kör kuyulara kargaların tünediği, keşişlerin hücrelerde çile doldurduğu manastırlarına bile!

Zavallı kaptanımın anlattıklarına bakılırsa Bizanslı kadınlar buruk şarap tadındaymışlar. İlk kadehte başını döndürürlermiş insanın, ikincisinde adamakıllı sarhoş olurmuşsun.

Üçüncüsünde yıkıldığın yerden kimse kaldıramazmış. Dördüncüsünde... Pontus'a yelken açmadan önce uğradığımız Galata'ya ayak basar basmaz Antonio gemiden ayrılmamı yasaklamış, kendisiyle gelmem için henüz çok genç olduğumu söyleyerek ortadan kaybolmuştu. Gün boyu güverteden bakıp durmuştum kente. Uğultusu limana dek gelen pazar yerlerinin, sokakların kalabalığına karışamadığım için tuhaf bir keder duymuş, öksüzlüğümü iyice derinden hissetmiştim.

Sol tarafta, kıyı boyunca uzayıp giden surların yanı sıra saydam, pırıl pırıl bir deniz daralarak karanın içlerine dek giriyor, kenti Galata ve Pera'dan ayırıyordu. Suyun üzerinde süslü kayıklar, dev kalyonlar, havada dönüp duran martı kuşları beyazlığında yelkenliler vardı. Karşı tepede dikilen İsa Kulesinin gölgesi Ceneviz mahallesinin geniş pencereli, taş evlerine, oradan da Galata surlarının üzerine düşüyor, sivri külâhın ucu limana dek uzanıyordu. Sünnet edilmiş bir erkeklik organı gibi suda yavaşça dalgalanıyordu külâh. Onu yadırgıyordum doğrusu, bir gün benim de sünnet edileceğimi aklıma bile getirmeden. Bulunduğum yerden kiliselerin kubbelerini ve uzakta, Pera sırtlarıyla karşı kıyıdaki surların birbirlerine iyice yaklaştıkları yerde ışıl ışıl parlayan Blaherna Sarayını görebiliyordum. Kent oradaydı işte. İmparatoru, soyluları, papazları, zengin tüccarları, yoksul halkı ve fahişeleriyle elimi uzatsam tutabileceğim kadar yakınımdaydı. Ama ben gemideydim, değil kente çıkıp dolaşması, karaya ayak basması bile yasaklanmış bir tüysüz oğlan, forsadan farksız bir Venedik vatandaşıydım. Belki bu yüzden düşlerime giriyordu kent. Açık denizde yol alırken kubbeleri altındanmış gibi gözlerimi kamaştırıyor, yaklaştıkça uzaklaşıyordu. Limanı her terk edişimizde gemi değil de kent uzaklaşıyormuş sanısına kapılıyordum.

O gece, gemide nöbet tutan tayfaların yaktıkları meşalenin ışığında Rizzo'yu bir kadının koynundayken hayâl etmiştim hep. Bunca doyulmaz, böylesine vazgeçilmez kılan neydi kadınları? Bunu belki hiçbir zaman bilemeyeceğim.

Aşka dair bildiğim tek şey bir erkeğin azgın teni. Bunu da yazarım belki bir gün, gövdemi saran o güzel sıcaklığı, sert dokunuşları, Edirne Sarayında yaşadığım ürpertiyi anlatırım. Ama şimdi sırası değil.

Tam bir yıl sonra, beni kapılarından içeriye almayan, düşlerimde hep benden uzaklaşan, asma köprülerini ben geçmeden kaldırıp kendi içine kapanan, limanlarına –evet limanlarına bile– ayak bastırmayan ulaşılmaz bir kadın gibi güzelliğini uzakta, hep surların gerisinde tutan kentin tam bir yıl sonra önündeyim yine. Bu kez Türklerle birlikte kuşatacağım onu. Zorla ele geçirip içine gireceğim, bir daha çıkmamak, hiç çıkmamak üzere dalacağım sokaklarına. Savaşı Türkler kazanırsa saraylarını, manastırlarını, iki katlı taş evlerini ben de yağmalayacağım. Oysa nefret ediyorum savaştan. Akan kanı görmek istemiyorum. Kopan kelleler, ezilen kol ve bacaklar, hışırdayarak yırtılan ten tiksinti veriyor bana. Ne yazık, Tanrı bu genç yaşında bile savaşın korkunçluğunu Nicolo kulundan esirgemedi. Sevgili babamın delik deşik olmuş gövdesini gözlerimle gördüm, kaptanımın kazıkta can verişini de. Bir keresinde Trabzon'da tayfalardan ikisi gemiye dönmedi. Ertesi gün cesetlerini pis bir sokakta bulduk. Hırsızlar tarafından harçerlenmişlerdi. Yüzüklerini almak için parmaklarını kesmişlerdi saldırganlar. Birinin gözü akmıştı. Bütün bunlara karşın Konstantinopolis'e girdiğim gün öç almak istiyorum kentten. Sokaklarını keskin bir kılıçla bağırsak deşer gibi deşmek, karnını yarıp kalçalarını kanlı ellerimle aralamak istiyorum. Evet bu kez mutlaka ulaşacağım kente, ben eski seyir kâtibi Nicolo, Sultan Mehmet'in içoğlanı Selim ben, Türklerle birlikte ele geçireceğim onu. Eski hemşehrilerimin de Bizans ve Cenevizlilerle omuz omuza savundukları Konstantinopolis'e gireceğim sonunda.

Savaşı Türkler kazanırsa kentin yağmalanacağı kesin. Mehmet'in elçi olarak gönderdiği Mahmut Paşanın önerilerini reddetmiş imparator. Mahmut az önce huzura çıktığında barış olmadı diye nasıl da sevinçliydi. Padişahın eteğini öp-

tükten sonra, "Sultanım, diye girdi söze, Konstantin koşullarınızı kabul etmiyor. Kuşatmayı kaldırırsak belli bir miktar vergi verebileceğini söyledi, o kadar. Kente ölüsünü çiğneyerek girebilirmişiz ancak!" "Demek ki savaşacağız!" diye haykırdı Mehmet. Yanındaki vezirler ve komutanlar da bir ağızdan tekrarladılar: "Savaşacağız!" Otağ-ı Humayûn'un bir köşesinden olan biteni izliyordum. Kararlıydılar. Padişah son bir durum değerlendirmesi yapmak için divanın toplanmasını buyurdu. Hep birlikte harita ve planlara daldıklarında oradan uzaklaştım.

Ne kötü! Efendim Sultan Mehmet son bir şans tanımak istemişti imparatora. Kenti savaşmadan teslim ederse Allah ve onun peygamberi Muhammed adına, ataları ve babası Murat Han Gazi adına, kuşandığı kılıç aşkına yemin ederek kendisinin ve ailesinin yaşamlarını bağışlayacağını, diledikleri yere gidebileceklerini ve tüm kent halkının yaşama haklarıyla inanç özgürlüklerine saygı göstereceğini bildirmişti. Boşunaymış demek. Demek Bizans denildiği kadar inatçıymış, imparator böylesine düşkünmüş kentine. Uğruna ölümü göze alabilecek kadar. Savaş kaçınılmaz artık. Konstantin neye güveniyor acaba? Papa'nın göndereceği yardıma mı? Belki de Cenevizli komutan Giustiniani'nin zırhlı askerlerine. Onların birkaç ay önce bin iki yüz ve sekiz yüz fıçılık iki gemiyle gelip kentin savunmasında görev almak, Hıristiyanlığı kurtarmak ve şöhret kazanmak için imparatora başvurduklarını duymuştum. Bu deneyimli askerlerin varlığı kent halkının moralini fazlasıyla yükseltmiştir elbet. Yine de bundan bir çıkarları olmalı. Cenevizliler salt şöhret için parmaklarını oynatmazlar çünkü. Giustiniani'ye imparator Limni Adasını vaat etmiş diyorlar. Pis Cenevizli! Venedik'in can düşmanı olduğunu unuttum mu sanıyorsun? Ama şu anda ne Venedik umurumda ne Edirne. Konstantinopolis'i istiyorum ben, onunla savaşıp onunla gerdeğe girmektir muradım!

Yoksa Meryem'e mi güvenmekte Konstantin? Ne tuhaf, Müslüman oldum, ama Meryem'in adını yazarken ellerim titriyor hâlâ. O'nun Tanrının anası olduğuna inanmıyorum

artık. Ne de Kutsal Ruh'un İsa'da cisimleştiğine. Tanrı tektir ve yaratılmadı. İsa, Tanrının peygamberi olabilir ancak, oğlu değil. Kurtarıcı hiç değil! Meryem'den başkası kurtaramaz Bizans'ı. Ve benim onun sevgisine, sıcaklığına, hele tasvirlerdeki o yumuşak bakışlarına her zamankinden daha çok ihtiyacım var. Meryem diye yazdım, Panaya mı demeliydim yoksa? Konstantin Panaya'ya mı güveniyor? Kenti koruyan Panaya'ya mı? Latinler Ortodokslarla birleşti sonunda, Meryem ya da Panaya ne fark eder? Neyse, çok şükür ben uzağım bu kısır tartışmalardan. Savaş kaçınılmaz artık ve Türkler kazanırsa yağmalanacak kent. Eli kılıca uzananın kılıçla öldürülmektir sonu.

12 Nisan 1453

Korkunç bir patlamayla uykudan fırladım. Ne olup bittiğini anlayamadım önce. Gök mü gürlemişti, kentin surlarını yerle bir eden bir deprem mi olmuştu yoksa? Düşümde sessiz bir avludaydım. Venedik'te, evimizin yanındaki küçük kilisenin taş avlusunda. Annemle birlikteydik. Sonra o içeriye doğru yürüdü, bense nasıl oldu bilmem, sakin bir denizde yol alan üç sıra kürekli o müthiş galeatsanın kıç güvertesine atlayıverdim. Pupa yelken gidiyorduk. Dalgalar bordamıza çarpıyor, ama tek bir ses, denizin hışırtısı bile duyulmuyordu. Ne güzel, suyun üzerinden hızla kayıp gidiyorduk ki gök gürledi. Uykumu bölen ikinci patlamada yerimden fırladım. Telâşla çadırdan çıkıp çevreye bakındığımda Mehmet'i gördüm. Sütbeyaz atına binmiş, top bataryalarının ortasında kızgın bir ejderha gibi ağzından duman püskürten Şâhi'yi incelemekteydi. Yüzünde o güne dek hiç tanık olmadığım bir sevecenlikle bakıyordu. Eğrikapı'ya doğru çevrilmiş topun karanlık ağzı, Giustiniani komutasındaki askerlerin güneşte parıldayan zırhlarıyla Tekfur Sarayının kulelerine meydan okur gibiydi. Derken öbür toplar da ateşe başladılar. Şaykalar, pranka ve becaluşkalar köpek dalaşında gibi bağrışıp duruyorlardı. Ve ufacık gedikler açılıyordu surlarda. Sonra düzenli atışlarla bu gedikler büyütülmeye çalışılıyordu. Onlar

böyle bağrışadursun, Şahi her defasında granit gülleyi kale bedenlerinin ta içine dek savuruyor, sur duvarı korkunç bir gürültüyle paramparça oluyordu. Kesif bir duman kaplıyordu ortalığı. Duman dağılırken hâlâ bazı taş parçalarının havada uçuştuğunu görüyordum. Güllenin rüzgârından burçlarda mevzilenmiş Latin ve Rum askerlerinin miğferleri ıslık çalıyordu. Ne var ki art arda atış yapması olanaksızdı topun. Soğumaması için hemen yün çaputlarla sarılması, kocaman ağzından içeri damacanalarla yağ dökülmesi gerekiyordu. Bu arada Bizanslılar duvarlarda açılan küçük gedikleri onarıyorlar, daha büyükleriniyse çaput dolu çuvallarla kapatıp tıkıyorlardı. Tutuşmasınlar diye çuvalları ıslatıyorlardı sonra. Neredeyse tüm kent halkı bu iş için seferber olmuştu. Kadınlarla çocuklar bile surların takviyesinde, küçük gediklerin taşla örülüp büyüklerin onarılmasında birbirleriyle yarışıyorlardı. Halkın bu desteği askerlerin moralini yükseltti. Derken surların üzerine mevzilenmiş Bizans topları da ateşe başladılar. Ama bu topların atışı Türklerinki kadar etkili değildi. Menzil dışında olduğumuzdan pek zarar görmedik.

Karşılıklı top atışı öğleye dek sürdü. Güneş surların üzerinde iyice yükselip gökyüzünü ortalayınca azap askerleri kalkanlarını siper yaparak, su dolmamış hendeklerin içinden surlara doğru bir saldırı başlattılar. Ama ok yağmuru altında fazla ilerleyemeden çekilmek zorunda kaldılar. Çekilirken de her savaşta yaptıkları gibi ölülerini almayı unutmadılar. Birden kan ve ter kokusu geldi burnuma. Barut kokusuna alışmıştım artık, topların gürlemesine de. Sabahtan beri hiç susmamışlardı. Ama kan kokusunu yadırgadım. Rizzo, açık denizdeyken bile hep misk-ü amber sürer, sakalı tuz, saçları deniz kokusunu bastırırdı. O da benim gibi nefret ederdi kan kokusundan. Ne kötü, böyle bir bahar günü, henüz ağaçlar çiçeğe durmamışken öldü. Üstelik bir kazığın ucunda, yarası bile kanamadan. Kimbilir belki şimdi, sevgili kaptanımın akmayan kanı öç alıyordur Mehmet'in ordusundan!

Akşamüstüne doğru Osmanlı donanmasının yaklaştığı haberi geldi. Mehmet ve maiyetindekilerle birlikte kıyıya indim. Donanmanın gelişi görülecek şeydi doğrusu. Marmara'nın üstü beyaza kesmişti. Deniz görünmüyordu. Kürek, yelken ve direklerden bir orman, evet yürüyen bir ormandı gördüğüm. Önce karpuz kışlı kadırgalar yaklaştı. Üç sıra kürekli, yirmi dört oturaklıydılar. Tek direkleri vardı. Ve küreklerin köpüklü denizi her dövüşünde biraz daha hızlanarak güvertede alesta bekleyen leventleri, dümenci, yelkenci, kürekçileriyle, darbazen ve pırankı toplarının başında heybetle duran ateşçileriyle kırlangıç kuşları gibi kayıp gidiyorlardı denizin üzerinden. Aralarında uçurma, kanca baş, şahtur, pergende ve baştarde çeşitleri çoğunluktaydı. Onlara eşlik eden yelkenli uskuralar, üç direkli fırkateyn ve güge büyüklüğünde tekneler de gördüm. Üç yüz fıçılık erzak gemileriyle kuşatma için gerekli taş, kireç ve odunu taşıyan parandoryalar arkadan geliyorlardı. Kim demiş Osmanlıların donanması yok diye! Hiç böylesine düzenli seyreden bu kadar çok gemiyi birlikte görmemiştim. Mehmet'in mutluluğu gözlerinden okunuyordu. Marmara Denizi boyunca uzayıp giden surların üzerine çıkmış Bizanslılar da seyrediyorlardı donanmanın gelişini. Ama Türkler gibi gururla değil endişeyle elbet. İmparatorun bu görkemli armada karşısında telâşa kapılıp çevresindekilerle neler tartıştığını, Magadük Notaras'ın ise şaşkın şaşkın gözlerini kırpıştırmakla yetindiğini tahmin edebiliyordum. Evet, mutlaka imparator ve komutanları da vardı donanmayı seyredenler arasında. Gemilerin yelkenlerini şişiren lodos, burçlara dikili imparatorluk bayrağıyla Venedik aslanlarını da dalgalandırıyordu. Türk gemileri yeşil bayrak ve flamalarıyla deniz üstünde dans eder gibi Sarayburnu'nun ardından kayboldular. Üç sıra kürekli on sekiz, iki sıra kürekli kırk sekiz kadırga saydım. İrili ufaklı teknelerse sayılamayacak kadar çoktu. Parandoryaların sayısı yirmi beşten fazlaydı. Seyir kâtipliğinden kalma bir alışkanlık olsa gerek, gemileri görüp de saymadan yapamıyorum. Kaptan-ı Derya Baltaoğlu Süleyman Bey komutasındaki do-

nanmanın Çifte Sütunlar'ın karşısına demirleyip, ertesi gün Haliç'in ağzını kapatan zinciri zorlayarak kenti içeriden topa tutacağını duydum.

Otağa dönmek üzereyken dörtnala bir ulak geldi, atından inip padişahın huzuruna çıkmasıyla kötü haberi vermesi bir oldu. Şahi parçalanmış, Urban ustayla çevresindeki yüzlerce eri de havaya uçurmuştu. Birden bakışları kararan padişahın. Onu hiç bu kadar üzüntülü görmemiştim. Ölen korkunç bir canavar değil de sevgili şehzadesi, biricik yavrusuymuş gibi kahroldu. Ağır topların gece boyunca atış yapmamalarını buyurdu sonra. Yeniçeri Ağası Mustafa Beyle İshak Paşa Mehmet'i avutmaya çalıştılar. Genç padişah Şahi'nin yasını tutacak, savaşı unutacaktı yoksa. Çekinmese hüngür hüngür ağlayacaktı. İshak yeniçerinin bu gece karanlıktan yararlanarak surlara bir saldırı başlatmasını önerdi. Mustafa Bey de, askerin beyaz börklerini gizlemesi koşuluyla destekledi bu öneriyi. Kendi börkü de bembeyazdı. Sırma işlemeli zülküfü, siyah bıyıklarının üzerine düşecekti neredeyse. "Şahi'nin intikamını alırız sultanım!" diye gürledi kendinden emin bir sesle. "Evet alırız!" diye tekrarladı İshak Paşa da. Ve hemen arazide yeni toplar dökülmesi için ulağa buyruk verdi. Döküm ustalarının gece boyunca ocaklara durmadan körük çekeceklerini düşündüm. Alevler binlerce yorgun askerin uykusunu aydınlatacaktı yine. Surların gerisinde bekleyenlerin korkulu düşleri gece boyunca sürüp gidecekti. Bakır eriyerek dev kalıplara akacak, sabah ayazında donup sertleşen toplar kocaman ağızlarından fışkıran taş güllelerle kentin surlarını dövmeye başlayacaklardı. Ama Şahi elden gitmişti bir kez. Ne yapsalar, neyleseler faydası yoktu. Şahi gibisi geri gelmezdi artık. Ne yazık! Onu ta Edirne'den buraya dek bin bir zahmetle çekip sürükleyenlerin emeğine acıdım. Ne bitmez tükenmez azim bu Tanrım! Türkler nasıl da sabırlı! Şahi'nin paramparça oluşu Mehmet'in kararlılığını daha da artırdı. Otağa doğru öfkeyle sürdü atını. Ardından paşalar da gemi azıya aldılar. Ben bir süre daha kıyıda kaldım. Deniz boşalmıştı. Güneş iyice alçalmıştı ufuk çizgisine doğru. Bir

an, çok kısa bir an, Venedik'i düşündüm. Kanala bakan pencerede hâlâ beni bekleyen anacığımı. Sonra hemen sildim bu düşünceyi kafamdan. Otağa vardığımda çoktan akşam olmuştu.

13 Nisan 1453

Meğer ne korkunç şeymiş savaş! Gece iyidir derler; karanlık insanı yatıştırır, uyku kötü düşünceleri kovarmış. Evet, karanlık bir geceydi, ama uyumak ne mümkün! Gün batar batmaz yeniçeriler surlara doğru yürüyüşe geçtiler. Bir anda tekbir sesleri davul ve nakkare seslerine karıştı. İnsanların böyle korkunç sesler çıkartabilecekleri dünyada aklıma gelmezdi. Likos Deresinin aktığı yerden ok, taş ve mızrak yağmuru altında surlara saldıran yeniçeriler ellerinde palalarıyla, "Allah, Allah!" diye bağırıyorlar, topların kısmen yıktığı ön surun burçlarına doğru koşturuyorlardı. Korunmasızdı çoğu. Ve daha sur dibine varmadan düşüp ölüyorlar, geriden gelenler cesetlerin üzerinden atlayıp düşmana küfür yağdırıyorlardı. Karşı taraf da onlardan geri kalmıyordu küfür savaşında. Birbirlerini anlamadan nefretle savaşıyorlar, uçan her kelle, kopan her kol ya da bacak için intikam arzusuyla coşuyorlardı. Türkçe küfürler Rumca duaları bastırıyor, Latince verilen komutlar tekbir sesinden duyulmuyordu. Bu insanların aynı Tanrıya inanmadıklarını biliyorum. Yine de bunca nefretin, giriştikleri bu acımasız kırımın nedenini anlamakta güçlük çektiğimi belirtmeliyim. Ben Nicolo, her iki tarafın küfürlerini de anlıyorum işte! Her iki tarafın Tanrısına da inanıyorum. Ama neden bu korkunç dehşeti yaşatıyor bana Tanrı, İncil'in ve Kur'an'ın Tanrısı? Neden dualardaki gibi bağışlayıcı ve esirgeyici değil? Neden izin veriyor ona inanan kullarının acı çekmesine? Vaat ettiği cennete bir an önce kavuşmaları için mi, yoksa zaten cehenneme dönen cenk yerinde günahlarının bedelini ödesinler diye mi? Kent bir an önce düşse de kurtulsam bu karabasandan. Daha ne zamana dek sürecek bu katliam Tanrım? Her iki tarafın başına da ne zamana dek böyle kan ve ateş yağacak? Ateş deyin-

ce aklıma geldi. Dış surun dibine ulaşabilen yeniçeriler ucu ateşli mızraklarıyla, gedikleri tıkayan içi toprak dolu fıçıları ve yanmaması için üzerleri ıslak deriyle kaplanmış yün torbaları yakmaya çabalarlarken kazanlardan kızgın kurşun dökülüyordu üzerlerine. Merdivenle yukarıya dek çıkabilenler Rum ateşiyle püskürtülüyor, aşağıya yuvarlanmadan önce meşale gibi tutuşup karanlığı aydınlatıyorlardı. İnsanların böyle çığlık çığlığa birbirlerini yakmalarına daha fazla dayanamadım. Otağa dönüp yatağa uzandım. Dalmışım.

Çan sesleriyle uyandığımda gün doğmak üzereydi. Dışarıya çıkınca yeniçerilerin ölülerini topladıklarını gördüm. Ön surların dibi kapkara olmuş cesetlerle doluydu. Biraz ötede savunma kulelerinin üzerinden aşağıya hayretle bakıyordu Giustiniani'nin askerleri. Bunca insanı yakan onlar değildi sanki. Yorgun ve uykusuz görünüyorlardı. Ya da ben öyle olduklarını tahmin ediyordum. Bulunduğum yerden pek açık seçik göremiyordum yüzlerini. Ama uykusuzdular mutlaka. Bütün geceyi savaşarak geçirmişlerdi. Kendi kentlerini, kendi mallarıyla namuslarını savunmuyorlardı üstelik. Kiliseyi de savunduklarını söyleyemem. İmparatorla Kardinalin son anda anlaşmaları hiç kimseyi inancından döndürmedi ki! Rûmlar yine nefret ediyor Latinlerden, Latinler de yine küçümsüyor onları. Birleştikleri, dalaşmadan yapabildikleri tek yer savaş alanı. Surların tepesinden yeniçeri ölülerine zafer kazanmış komutan edasıyla bakıyorlar. Oysa savaş bitmedi henüz. Dün gece Türkleri yakan ateş yarın onları da yakacak, biliyorum bunu. Giustiniani'yle askerlerinin neyi savunduklarını anlamaktaysa güçlük çekiyorum. Yaşamı mı savunuyorlar Bizans surlarının üzerinde, savaşın kendisini mi? Yaşamak için savaşmak zorunda değiller ki!

Bütün gün yaralıların arasında dolaştım. Çadırların önünde toprağa yatırılmış, solucanlar gibi kıvranıyorlardı. Bazıları hâlâ tütüyordu. (Yanık yerleri sabah güneşinde cılk yara olmuş, pembe pembe açılmıştı. İlkyaz çiçekleri gibi. Ne

kötü bir benzetme! Çiçekler toprakta açar, yaralarsa insan gövdelerinde, bazen da yürekte. Çiçeklerle daha güzeldir yaşam, yaralarla daha korkunç. Edirne Sarayı geldi gözümün önüne. Mehmet'in hasbahçede bin bir özenle yetiştirdiği, üzerlerine titrediği güllerle karanfilleri düşündüm. Ve kan kırmızısı laleleri. Hasbahçenin çiçekleri yeniçerilerin yaralarında açıyor şimdi. Neyse, bu kadar şairlik yeter! Hani gördüklerimi yazacaktım! Yalnızca tarafsız bir tanığı, tanıktan da öte, külyutmaz bir gözlemcisi olacaktım bu savaşın! İnsan alışkanlıklarından kurtulamıyor demek ki! Gemide bir başka defterim daha vardı. Boş zamanlarımda duygularımı, düşlerimi yazardım o deftere. Gitmediğim limanlardan, tanımadığım ülkelerden söz ederdim. Günbatımında denizin renginden, dolunayın ışığından. Ve elbette kaptan Rizzo'nun hayâlimde daha da zenginleşip güzelleşen serüvenlerinden. Bu yazdıklarımsa seyir defteriyle o özel defterimin bileşkesi gibi. Öyle olduğu için de benden, Selim'in kalemini tutan ben Nicolo'dan başkası anlayamaz.

Yaralılar arasında can çekişenler de vardı. İçlerinden biri anasını çağırıyordu, bir başkası Hızır'ı. Allah'ın adıyla peygamberin adını ananlar çoğunluktaydı yine de. Ölmeden önce bir yeniçerinin, "Ya Ali!" diye bağırdığını duydum. Muhammed'in damadı Ali bir deveyi güdermiş. Devenin üzerindeki tabutta yatarmış ölüsü. Tabutta yatan da, deveyi güden de Ali! Belki bu yeniçeri de yanık gövdesini sürükleyip götürüyor, götürürken de kendi cesedine hayretle bakıyordu. Belki cennette sanıyordu kendini, Konstantinopolis'in surları önünde toprağa uzanmış tüterken. Yaralıların kireç gibiydi yüzleri. İniltileri, harlı ateşte kızarmış kuzular gibi öyle çaresiz yatışları yüreğimi sızlattı. Bazılarının başları ezilmiş, kolları kopmuştu. Bazılarınınsa paramparçaydı gövdeleri. Yaralarında pıhtılaşan kanı gördüm. Ve yardım dileyen bakışlarını. Ortalıkta bir tek cerrah yoktu. Yarası hafif olanlar da inliyor, Allah'la Muhammed'in adlarını tekrarlayıp duruyorlardı. Bir tekinin bile saçı ağarmamış, bıyığına ak düşme-

mişti. Ak saçlılar çadırlarında, atlas yorganlarının altında derin uykudaydılar.

Öğleye dek ölülerin gömülmesi sürdü, öğleden sonra da ağır yaralıları geri hatlara sevk ettiler. Şimdi akşam. Askere çorba dağıtılır birazdan, sahra fırınlarından sıcak somun çıkar. Sağ kalanların kazanlara iştahla saldırdıklarını görür gibiyim. Ölenler nasıl olsa öldüler. Onlar ne aş yer, ne bir haber verirler. Kuşatmayı sağ kalanlarla sürdürmek gerek. Yarın, en geç öbür gün ölecek olanlarla. Ölümü burada, bu güzel ilkyaz gecesinin yıldızları altında bir sevgili, uzak yerden ulaşan mutlu bir haber gibi bekleyenlerle. Yağ kandilim sönmek üzere. Evet seyir kâtibiyken denize batan güneşten, suyun hışırtısıyla yıldızlı geceden, esen rüzgârın okşayışından söz ederdim. Taşıdığımız yükün hesabını tutacağım yerde sıkılıp Rizzo'nun anlattıklarını kaydederdim deftere. Özlediği kadınları, içip tükettiği şarapları. Ve doyamadığı, yaşayıp da bir türlü tüketemediği hayatı. Şimdi elim hokkaya varmıyor. Yine de yazmalıyım, kandil sönene kadar. Padişahın kâtipleri de bir şeyler karalayıp duruyorlar. Ama onlar Mehmet'in buyruğundalar. Onun zaferlerini, 'Muzaffer Daima' tuğralı Murat bin Mehmet Gazi Hanın cenklerini övmek için geldiler buraya. Bense yalnızca bir tanığım. Yaşadığımız bu kıyamet günlerinin kendi halinde bir tanığı.

19 Nisan 1453

Padişah bir süredir kendini savaşın gidişine öylesine kaptırdı ki gözü hiçbir şey görmez oldu. Ne kendi uyuyor ne de çevresindekilere uyuma fırsatı veriyor. Komutanlarıyla karargâhta sabaha dek yaptığı toplantılarınsa biteceği yok. Biz de elpençe divân öyle bekliyoruz, beklerken de sultanın kesin buyruğuna katlanmak zorunda kalıyoruz. Bundan böyle Otağ-ı Humayûn'un çevresinden uzaklaşmamız kesinlikle yasak. Ne kötü, oysa yakından izlemeye başlamıştım savaşı. Mehmet'in vakanüvislerine inat, bu korkunç günlerin en tarafsız, en doğru tanığı ben olacak, gelecek kuşaklara paha bi-

çilmez bir hazine, seyir kâtibi Nicolo'nun, nâm-ı diğer Selim'in notlarını bırakacaktım.

Sonunda dayanamayıp huzura çıktım, savaşı izlemek istediğimi, beni yanından ayırmamasını rica ettim padişahtan. Yüzünü buruşturdu. Sakalını sıvazlayıp düşündü bir süre. Sonra alaycı bir ifadeyle savaşın sevişmek kadar kolay olmadığını söyledi. O an utancımdan yerin dibine geçecektim. Mehmet hiçbir zaman, Edirne'de Cihannüma Köşkünün haremindeki kaplan postunun üzerinde ben üryanken bile, böylesine onur kırıcı olmamıştı.

Şöminenin karşısına diz çöker, duvarda oynaşan alevlerin büyüsüne dalar giderdim. Kulağım hep kirişte olurdu. Mehmet'in bir an önce gelmesini, her şeyin çarçabuk bitmesini dilerdim Tanrıdan. Ama zaman uzar, gece bir türlü ilerlemezdi. Ateşe dönük yüzüm terlerken sırtımın üşüdüğünü hissederdim. Hem sıcak, çok sıcak, hem de buz gibi soğuktu her şey. Sultanın değişken huyu, benim kör talihim gibi. Bu sonu gelmez bekleyiş süresince yapayalnız duyardım kendimi. Padişahın gözdesi bir devşirme değil, iki ırmağın birleştiği yerde ormanlık bir alana kurulmuş bu tuhaf sarayın tek bekçisiydim sanki. Ortalıktan el ayak çekilmiş, koca saray bir bana kalmıştı. Dışarıda kar yağar ağaçlar hışırdarken Tunca'yla Meriç'in uğultusu dolardı odaya. Su sesi, nedense, yalnızlığımı daha da çoğaltır, bekleyişi dayanılmaz kılardı. Şöminede çatırtıyla yanardı odunlar. Döşemenin de çatırdadığını duyardım, yandaki sofada bir gidip bir gelen Mehmet'in ayak seslerini duyduğum gibi. Padişah kuşatma planlarıyla top krokilerinin arasında mekik dokurdu. Neden sonra, çoğu kez sabaha karşı, ayak sesleri yaklaşır, kapı gıcırdayarak açılırdı. Saç baş darmadağın Mehmet girerdi içeri. Sinirli, yorgun bir el önce ensemde sonra sırtımda gezinmeye başlar, giderek soğukta ürperen kalçalarıma doğru kayardı. Elin okşayışları sertleşirdi birden, tenimin acıdığını hissederdim. El, ateşin közlenip soğumaya yüz tuttuğu bitimsiz gecenin karanlığında dövüşürmüş gibi sahip olmak isterdi bana.

Padişah savaşmanın sevişmek kadar kolay olmadığını söylerken haklıymış meğer. Mehmet'in bugüne dek beni savaşın dehşetinden uzak tutmaktaki amacı neydi bilmiyorum, ama önerimi olumlu karşıladı. Hatta daha da ileriye giderek, ateş hattına sürdü ben Selim kulunu. Ve savaşın gerçek yüzünü, o korkunç cehennemi yakından görmemi sağladı. Belki de ölmemi, daha doğrusu dün geceki saldırıda burçların tepesinde Giustiniani'nin askerleriyle göğüs göğüse çarpışırken şehit olup doğru cennete gitmemi istedi.

Gün boyu, gece yapılması kararlaştırılan saldırının hazırlıklarına katıldım. Yürür kuleleri geri hatlardan surların önüne dek getirmemiz kolay olmadı. Her biri, dev bir kalyon direğinden daha da yüksek olan ahşap kuleler beş katlıydılar. Tekerlekleri bir adam boyunda, yukarıya doğru giderek daralan döşemeleri neredeyse bir orduyu barındıracak genişlikteydi. Katlar birbirine iç merdivenlerle bağlanmış, ön tarafa koruma mazgalları yerleştirilmişti. Ateş alıp yanmalarını önlemek için taze hayvan derileriyle sarılıp sarmalanmıştılar. Kaptanım Antonio'dan bu kulelerin varlığını duymuş, ama bunca heybetli olabileceklerini tahmin etmemiştim. Kuşkusuz bu yüzden *kişverküş* adını takmıştık ona. Cihangir olan savaşçılar değil kulelerdi sanki. Onlar saldırıyordu surlara, kaleler kuşatıp ülkelere varan yollar açıyorlardı. Ne tuhaf bir ad, küşverküş! *Helepolis* de diyebilirsiniz, daha uygar görünmek istiyorsanız. Her neyse, *kişverküş* ya da *helepolis*! Benim de içine girip saldırıya katılmamın öngörüldüğü cengâverin yolun iki tarafına çakılı kazıklara geçirilmiş yağlı urganları çeken öküz ve azap askerlerince nasıl ağır ağır yürütüldüğünü gözlerimle gördüm. Topkapı'dan Blaherna Sarayına doğru uzayıp giden ön surların kulelerinden daha da yüksekti. En tepedeki iner köprü burçlara dayandığında yeniçerilerle birlikte ben de saldıracaktım Giustiniani'nin askerlerine. Kılıç üşürüp kelle kesecek, belki de öldürülecektim. Korkmuyordum. Ölümü doğal bir son gibi düşünmeye çabalıyor, bunca yakından olmasa da savaşı izlemek üzere Mehmet'e başvurduğum için pişmanlık duymuyordum. Ama

apar topar Yeniçeri Ağası Mustafa Beye götürülüp izbandut gibi bir yeniçerinin korumasında zırhlı gömlek ve silâh kuşanmayı da beklemiyordum doğrusu. Her neyse, çok şükür sağ kurtuldum o cehennemden. Ne bu satırları yazan elim kesildi, ne de bu işleri açtığım başım. Saldırı boyunca yanımdan ayrılmayan korumam Ahmet'in cayır cayır yanışı bile fazla etkilemedi beni. Ölümü kanıksadığım için değil, beni 'tüysüz oğlan' diye küçümsediği için de değil. Bu duyarsızlığa Ahmet'in şehit olabilme uğruna her tehlikeyi göze alışının yol açtığını söyleyebilirim. Her neyse, buraya duygularımı değil gözlemlerimi yazmaya karar vermiştim. Öyleyse dün olanları en baştan anlatayım.

Mehmet geceki saldırıya katılmak üzere Yeniçeri Ağası Mustafa Beyin çadırına götürülmem için buyruk verdiğinde sevinçten uçuyordum. Savaşı yakından görecektim sonunda. Çarpışmaları böyle uzaktan değil surların tepesinden izleyecek, belki kente giren ilk Türk askerlerinin arasında olacaktım. Onlarla birlikte ben de yağmalayacaktım Konstantinopolis'i. Doğrusu ne altın kupalarda gözüm vardı, ne gümüş şamdanlarda. Ayasofya'nın dev ikonlarını da sırtlayıp götürmeyi düşünmüyordum. Kenti ele geçirmek el değmemiş, gün ışığı bile görmemiş bir bakirenin beyaz teniyle halvet olmakla birdi benim için. Gerisi ilgilendirmiyordu. Kentin mermer sütunlu caddelerini, manastırlarıyla saraylarını, heykelleriyle sarnıçlarını –evet, anlatılanlara bakılırsa o nemli, karanlık sarnıçlarını bile– hayâlimde canlandırmaya çalıştıkça Bizanslı esmer bir kadının imgesi her şeyi silip götürüyordu. Yalnızca o kadın vardı, yüzü bakışları yoktu ama beyaz, bembeyaz gövdesiyle benimdi. Kaptan Antonio kadar deneyimli, onun gibi sabırlı değildim, hayır. İlk kadehte başımı döndürmesini, ikincisinde sarhoş edip üçüncü kadehte yere yıkmasını beklemeyecektim. Hemen orada, yağmalanan kentin kuytu bir sokağında, belki geceyarısı belki sabaha karşı, Cihannüma Kasrında yaşadıklarımdan öç alırcasına sahip olacaktım ona. Hayatımın ilk, evet ilk kadınına.

Mustafa Beyin çadırında kılıç kuşanmayı beklerken bir ulak geldi. Telâşla donanmanın hareketini anlatmaya koyuldu. Gün doğar doğmaz çifte sütunların önünden demir almış gemiler. Haliç'in ağzına dek sokularak zinciri kırma girişiminde bulunmuşlar.

– Bizim leventleri bir görmeliydiniz beyim, diyordu ulak, kocaman kıçlı Bizans kalyonlarını rampalamalarıyla güvertelere tırmanmaları bir oldu.

Yeni bir zafer kazanıldığını, donanmanın sonunda Haliç'e girmeyi başarıp kenti denizden de kuşattığını sanan Mustafa Bey gülümsedi. Yeniçeri Ağasının sevindiğini gören ulak bozuldu biraz, sözlerine daha durgun bir ifadeyle devam etti:

– Ne var ki beyim, yelken direklerine pusu kurmuş düşman...

Gerisini getirmekte zorlanıyordu. Kekelemeye başladı:

– Notaras'ın denizcileri... No... Notaras...

– Ne olmuş Notaras'a? Yoksa geberdi mi kâfir? diye gürledi Mustafa Bey.

– Yok beyim, bizimkiler telef oldu. Üzerlerine yağan taşların altında böcek gibi ezildiler!

– Ne yani, donanma Haliç'e giremedi mi?

– Heyhat! Kalyonların yelken direklerine pusu kurdurmuş Notaras!

– Notaras'ın da canı cehenneme! diye sözünü kesti ulağın Mustafa Bey.

Orada çok fazla oyalanmadım. Kimsenin benimle uğraşacak vakti yoktu. Anlaşılan işler sarpa sarıyordu giderek. Mustafa Bey nöbetçilerden birini çağırdı, yanımdan ayrılmamasını, gerekirse kendi canı pahasına beni korumasını söyledi. Padişahın içoğlanı olduğumu söylemeyi de unutmadı. Sonra zırhlı gömlek ve kılıç kuşandım. Birden ağırlaştığımı, bedenimin yere doğru çekildiğini hissettim. Ama çok geçmeden alıştım üzerime bol gelen gömleğe. Belimden aşağıya doğru sarkan kılıcın ağırlığınıysa hiç yadırgamadım. Bu kes-

kin çelik parçası gövdemin doğal bir uzantısıydı sanki, Mehmet'in hizmetinde yitirdiğim erkekliğimi bana geri verecek büyülü bir ilaç, bir mucizeydi. Elim kılıcın kabzasında çadırdan dışarı çıktım. İçoğlanı Selim gitmiş, yerine gözü pek bir savaşçı gelmişti. Biraz zorlanarak da olsa yürür kulenin yapıldığı yere dek yayan gittim. Orada, adının Ahmet olduğunu öğrendiğim koruma bir süre dinlenebileceğimi söyledi. Sonra birlikte kulenin Likos yatağına dek getirilmesine yardımcı olduk.

Kaynağını ardımızdaki Trakya dağlarından alan dere Bizans'a doğru akarken tam bulunduğumuz yerde bir vadi oluşturuyor, kentin surlarının araziye uyum sağlayabilmesi için alçalmalarını zorunlu kılıyordu. Marmara kıyısından Ayos Romanos kapısına dek karşımızda aynı heybetle dikilen surlar burada daha alçaktılar. Sonra, kuzeybatıya doğru Blaherna Sarayının hizasına geldiklerinde, sarayı da koruyabilmek için, tek sıra oluyor, oradan da Haliç kıyısına yine çift sıra diklemesine iniyorlardı. Mehmet büyük toplardan birini Blaherna Sarayının tam karşısına kaydırmış, kuşatma başlar başlamaz burayı gülle yağmuruna tutmuştu. Ne var ki, umduğu kadar etkili olmamıştı girişimi. Saray menzil dışında kaldığından atışlar yalnızca surlarda hasara yol açmıştı. Diyeceğim, kentin en zayıf noktası Likos dere yatağının bulunduğu bölgeydi. Bu nedenle Giustiniani ve askerleri burada mevzilenmişlerdi. Biz de, karanlık çöker çökmez buradan başlatacaktık saldırıyı. Çünkü toplar bazı burçları yıkmış, ön ve arka surlarda gedikler açılmıştı. Düşen sur parçaları büyük ölçüde hendekleri doldurduğundan bu yönden yürür kule desteğinde yapılacak bir saldırı başarılı olabilirdi. Bu kez bizim küşverküş, daha önce surlara merdivenle yaklaşan askerin yapamadığı işi başaracak, düşmanla aynı hizada çarpışmamızı sağlayacaktı. Güveniyorduk ona. Doğrusu görünüşü bile korkunçtu. Kapkara bir canavarı andırıyordu uzaktan. İlk kata hendekleri doldurmak için çalı çırpı ve odun parçaları istif edilmiş, öbür katlardaysa tam teçhizatlı

okçular mevzilenmiş, yukarıya da yeniçerilerle mancınık ve arkebüzler yerleştirilmişti.

Hareketimizi izlemek için maiyetiyle Türk ordusuna tepeden bakar 93 kulenin en yüksek burcuna gelen imparatorun –Başmabeyinci Frantsez'in adını taşıyan bu kuleyi bulunduğum yerden çok iyi görebiliyordum– aklından geçenleri tahmin etmeye çabaladım bir süre. Derisi güneşte parlayan bir ejderha gibi böyle ansızın karşısına dikiliveren bizim küşverküşü fark edince neler hissetmişti acaba? Bizans'ın sonunun geldiğini, başı beyaz börklü, eğri kılıçlı bir yeniçerinin surların ortasında yama gibi duran taşla örülü Kerko Porta'dan kente girmesiyle kâhinlerin haber verdiği felâketin gerçekleşeceğini mi düşünmüştü, yoksa kendi yaşamını kurtarmayı mı? Konstantin'in kentine çok düşkün olduğunu, bin yıl önce bu eşsiz kenti kuran adaşı gibi gerçekte tahtını değil halkını sevdiğini, Türklerin onun cesedini çiğnemeden kente giremeyeceklerini biliyordum. Dolaştığım limanlarda imparator hakkında çok şey duymuştum, geçkin yaşına karşın kendisine hâlâ bir eş bulamadığını bile. Konstantin'in tek aşkı adını taşıdığı kentti belki. Bu nedenle hiç evlenmemiş, Mehmet'in tahta çıkar çıkmaz göz koyduğu tek gözağrısını sonuna dek korumaya karar vermişti. Bizans'ın belki de son imparatoru olan Konstantin'e tuhaf bir acıma duydum. Oysa o bin yıllık bir devletin başıydı, bense Mehmet'in kölesi tüysüz bir devşirme. Yine de Konstantin'e acımaktan kendimi alamadım, tıpkı babamın cesedini gördüğümde çok az tanıdığım, şimdi bile ancak hayâl meyal anımsayabildiğim o güzel adama acımaktan kendimi alamadığım gibi. Oysa önce kendime, geride bıraktığı öksüz Nicolo'yla zavallı anneciğine acımam gerekirdi, değil mi?

İmparator, saldırı hazırlığını Frantsez Kulesinin burçlarından dikkatle izliyordu. Korktuğundan emindim. Zırhları kuyrukluyıldız gibi parlayan Giustiniani'nin orada oluşu bile pek önem taşımıyordu şu an. Uzun sarı saçları rüzgârda uçuşan Yohannes Grant'ın, Rum ateşini mancınıkla atmada rakip tanımayan bu deli Germanyalı'nın varlığı da. Kenti

yüzyıllardır nice saldırılardan korumuş surların tepesinde yapayalnızdı imparator. Bu kez gerçekten korkuyordu. Ölmekten değil, biricik sevgilisinin de kendisiyle beraber Türklerin elinde can vermesinden korkuyordu. Oysa ben eminim, Türklerin eline geçerse daha da güzelleşecek Konstantinopolis. Ayasofya'nın kubbesi sivri külahlı minarelerin eşliğinde yalnızlıktan kurtulacak. Öbür kiliselerin kubbeleri de sünnet olmuş minarelerle gerdeğe girecekler. Birden bu gerdek düşüncesi dönüp durmaya başladı zihnimde. Savaşı bir düğün gibi görmek istediğimden belki. Ama saldırı başlar başlamaz hayâlimin bunca geniş, duygularımınsa bu denli ters oluşuna kendim de şaşırdım.

Karanlık iner inmez saldırıya geçtik. Ahmet'le yürür kulenin tepesindeydim. Azaplar, manda ve develerin de yardımıyla, surlara doğru arkadan itiyorlardı kuleyi. Meşe tekerleklerin gıcırtısı davul, nakkare ve boru seslerine karışıyor, yer gök tekbirden inliyordu. Askerler Allah'ın büyük olduğunu haykırıyorlardı bir ağızdan. Allah büyükse de kule küçüktü. Hele arkebüzlerin aralıksız ateşlendiği en üst kat. Çevremdeki yeniçerilerin, ok yağmuru altında kalkanlarını siper etme gereğini bile duymadan surlara öfkeyle baktıklarını gördüm. Göğüs göğüse dövüş için yapılmış küçük baltalarıyla korkunçtular. Kaytan bıyıklarına benzeyen eğri kılıçları, kısa saplı gürzleriyle buyruk verilir verilmez meşalelerin alevinde burçların tepesine sıçramaya hazırdılar. Ne var ki daha uzun süre karşılıklı top, sapan ve ok atışlarıyla devam etti saldırı. Yürür kule henüz surlara yeterince yaklaşmamıştı. Karşıdan atılan top güllelerinin havada ıslık çalarak gelişini görebiliyordum. Çoğu önümüze düşüyor, kuleye isabet edenlerse taze hayvan derilerine çarpıp etkisiz hale geliyorlardı. Sonra mancınıkla Rum ateşi başladı. Grant fıçılar dolusu Rum ateşi yağdırdı üstümüze, ama bu tehlikeyi de kolay atlattık. Surlar iyice yakındaydı artık, karşımızda demirden bir duvar oluşturan Giustiniani'nin askerlerini teker teker seçebiliyordum. Kuşkusuz Venedikliler de vardı aralarında.

Birden az sonra üzerlerine saldıracağımız bu askerlerin hemşerilerim olabileceklerini, belki de aynı mahallede büyüyüp aynı çeşmeden su içtiğimizi, çok değil birkaç yıl önce aynı sokaklarda oynadığımızı düşündüm. Sahi ne işim vardı Türklerin arasında, doğma büyüme Venedikli değil miydim? Ben, müteveffa Domenico di Maestri'nin tek oğlu Nicolo, müteveffa Kaptan Antonio Rizzo'nun gemisinde eski seyir kâtibi, nasıl olur da hemşerilerime karşı savaşırdım? Ama hemen sildim bu düşünceyi kafamdan. Surlara iyice yaklaşmıştık artık, köprülerin atılması an meselesiydi. Bu tür düşüncelerle kaybedecek vakit yoktu. Kılıcımı çektim. Ahmet'in davranıp beni korumasını beklemeden öne atıldım. İner köprünün tam yanındaydım işte, surlara ulaştığımızda ilk saldıranların arasında olacaktım. Ne var ki tam o anda, Giustiniani'nin askerleri aşağıya doğru tuttukları mızraklarını üstümüze yönelttiler. Göğsümde korkunç bir ağrı duydum, dağla kucaklaşmışım gibi bir şey. Yere yıkıldığımı anımsıyorum.

Kendime geldiğimde yürür kulenin alt katındaydım. Üzerimde zırh yoktu, kılıcımı da başucumda bekleyen Ahmet almıştı. Yukarıda tüm şiddetiyle sürüyordu savaş. Zırh sesleri kılıç şakırtılarına karışıyor, kesilen kol ve bacakların, deşilen karınların, yırtılan göğüslerin hışırtısı aşağıya dek geliyordu. Surların tepesinden sapır sapır dökülüyordu yeniçeriler. Düşenler arasında Giustiniani'nin şövalyeleriyle Bizans askerleri de vardı. Yere şiddetle çarpan zırhlı gövdelerden kan fışkırıyor, üst üste yığılan cesetler arasında yaralılar kendilerine yol açmaya çabalıyorlardı. Surların dibinden yukarıya doğru yükselen bir insan duvarıydı gördüğüm. Birden her yanı alevler sardı. Yangını söndürmek için Ahmet'in yerinden fırlayıp alevlere doğru koştuğunu gördüm. Ardından iki yeniçeri daha fırladılar. Üçü de orada, alevlerin içinde gözden kayboldu. Bir süre sonra yanarak bana doğru gelen bir yeniçeri fark ettim. Ahmet'ti. Çıra gibi tutuşmuş yanıyordu iri gövdesiyle. Yattığım yere yöneldi bir an, sonra aşağıya atlayarak surlara doğru koşmaya başladı. Alevlerden kurtul-

mak istiyordu sanki, belki kurtulacaktı da. Ama boynuna saplanan bir okla zınk diye duruverdi. Bulunduğum yere dönerek belli belirsiz bir işaret yaptı bana doğru, sonra yıldırım yemiş bir çınar gibi yere devrildi. Alevler giderek çoğalıyordu. Yukarıki katlar çatırdayıp yıkılırken, yerimden güçlükle doğrulabildim. Ve gerisin geriye, Otağ-ı Humayûn'un bulunduğu tepeye doğru uzaklaştım oradan.

Zavallı Ahmet! Şimdi bir köşede bu satırları yazarken karanlıkta meşale gibi koşturuşun geliyor aklıma. Hayatımı sana borçlu olduğumu biliyorum. Oysa birbirimizi tanımaya vaktimiz bile olmadı. Hiç konuşamadık ki! Kimbilir nereliydin, kimlerdendin? Devşirilip yeniçeri ocağına yazılmadan önce ne yapardın? Hangi köyündendin Rumeli'nin? Dağlık bir yerden mi, yoksa düzlük mü? Belki de deniz Œkıyısındandın, bizim oralardan. Bir balıkçı köyünde geçmişti çocukluğun. Mağaralarda oynamış, yunuslarla martıları sevmiştin. Bir de açıktan geçen uzun direkli gemileri. O gemilereŒ binemedin hiçbir zaman. Bir akıncı kolu köye girdiğinde peşlerine takılıp Edirne'ye dek geldin. Belki de bir dağ köyündendin, Rodoplar'dan. Kartal yuvalarında dolaşır, yamaçlara tırmanırdın. Keçileriniz ve duvarlarında bin bir renk çiçekler açan kiliseleriniz vardı. Bir manastıra girip keşiş de olabilirdin. Ama Türklerin eline düştün, devşirme oldun. Kader buralara dek getirdi seni, bu surların önünde tutuştun. Senin kim olduğunu hiçbir zaman öğrenemeyeceğim. Hakkında bildiğim tek şey iyi yürekli ve fedakâr oluşundu. Bir de iri gövdenden hiç beklenmeyen o incecik sesini anımsıyorum. "Savaşta ölürsem dikkat et başsız kalmasın cesedim," demiştin. Sonra da börkünü çıkartıp usturayla kazınmış kafanın üzerinden at kuyruğu gibi sarkan bir tutam siyah saçı göstermiştin bana. "İşte buradan tutup cesedimin yanına gömersin başımı. Yoksa hakkımı helâl etmem." Neyse ki korktuğun gelmedi başına. Kellen gövdenden ayrılmadı.

Beyit:

Alev alev yanarak öldün Ahmet, boynuna saplanan bir okla.
Toprağın bol, makamın cennet ola!

20 Nisan 1453

Gece saldırısının yenilgisini henüz hazmedemeden bir başka yenilgi daha yaşadı Türkler. Bu kez savaşa doğrudan katılmadım. İstesem de katılamazdım zaten. Savaş Marmara Denizinde oldu, Ayastefanos kıyısına neredeyse bir taş atımı uzaklıkta. Birkaç önemsiz sıyrıktan ibaret yaralarımı sarmış, ordugâhtan bir daha ayrılmamaya yemin etmiştim ki, Liguriya'dan yola çıkan üç kalyonla Bizanslı bir erzak gemisinin kente yaklaştığı haberi geldi. Sultan donanma kaptanı Baltaoğlu Süleyman'ı huzura çağırtarak düşman gemilerini denizde karşılayıp batırmasını buyurdu. Ve maiyetiyle birlikte kıyıya inerek beklemeye başladı. İmparator Konstantin'le çevresindekiler de Marmara kıyısındaki surların tepesinden durumu izliyorlardı. Baltaoğlu Süleyman'ın komutasındaki kadırga, parandorya ve çektirmelerden oluşan on sekiz gemilik filo, boru ve davul sesleriyle denizi dalgalandırıp yeri göğü inleterek Latin gemilerine doğru yelken açtı. Latin gemilerinin ilerleyişi de görülecek şeydi doğrusu. Önden giden iki azim gügenin seren direkleri göğe değecekti neredeyse. Sivri uçları ve geniş çanaklıklarıyla Edirne'nin çift şerefeli minarelerini andırıyorlardı. Berideki gemilerse rüzgârı arkaya almış, pupa yelken yaklaşmaktaydılar. Tam önümüzden geçerken savaş düzenine girdiler. Onları böyle mahir, bu denli kendilerinden emin görünce içimde uçarı bir duygu kıpırdadı. Bir an en baştakinin bordasında olmak, seren ve makara gıcırtılarına karışan dalga şıpırtılarıyla kendimden geçmiş, köpüklü engine açılmak istedim. Bir deniz yükselir gibi oldu içimde. Denizci ruhum ölmemiş demek, demek Nicolo hâlâ sağ, köle Selim'in gözaltında olsa bile.

Padişah savaşın Türklerin lehine sonuçlanacağından öylesine emindi ki, kanlı turnuvayı en iyi yerden seyretmenin

keyfiyle ağzı kulaklarına varıyor, etrafına gülücükler yağdırıyordu. Bu arada bana takılmaktan da kendini alamadı:

– Söyle bakalım Gazi Selim, kim kazanacak dersin?

– On sekize karşı dört, hatta üç! Zafer bizden yana görünüyor sultanım.

– Elbette zafer bizden yana! Allah'ın izniyle biz kazanacağız Selim, leventlerim kâfirleri parçalayacaklar!

Derken karşılıklı top atışıyla başladı savaş. Türk gemileri düşmana cepheden saldırdılar. Sonra hilal biçiminde sarma harekâtına giriştiler. Kaptan-ı Derya gemisi gügelerden en baştakini kıçtan mahmuzladı. Leventler topuz ve baltalarla saldırıya geçtiler ama gügeye tırmanmakta güçlük çekiyorlardı. Bordası çok yüksekti çünkü. Küpeşteye dizilmiş zırhlı askerlerse tırmanabilenleri kolayca püskürtüp denize atıyorlardı. Zorlu bir savaştan sonra sonuç elde edemeyen Baltaoğlu çekilmek zorunda kaldı. Bunun üzerine kadırgalar çektirmelerin eşliğinde erzak gemisine saldırdılar. Rampalayıp halat ve kancalarla gemiyi bağlamayı denediler. Başaramayınca da yakmaya kalkıştılar, ama nafile! Erzak gemisi bile sayıca üstün Türk filosuna direniyordu. Latin gemilerinden atılan kocaman taşlarla başı ezilen ya da ok ve arkebüz atışlarıyla saf dışı kalan leventlerin yerini hemen yenileri alıyor, ne var ki bir türlü sonuca ulaşılamıyordu. Her biri tek başına mücadele eden Latin gemilerini saran çektirmeler, koca kıçlı gügelerin yanında kayık gibi kalıyorlar, Rum ateşiyle kolayca alev alıp tutuşuyorlardı. Türklerin gügeleri yakma girişimleriyse fıçılardan güverteye boşaltılan sular sayesinde sonuçsuz kalıyordu.

Ne tuhaf, eskisi gibi savaştan nefret etmiyorum artık. Aynı Tanrının yarattığı ve hepsi de ona tapan insanların böyle güzel bir bahar gününde birbirlerini kırmalarını, kafalarını tokmak ve gürzlerle ezip gözlerini çıkartmalarını, analarının öpmeye, sevgililerinin sarmaya bile kıyamadıkları göğüslerini mızrakla deşip birbirlerini boğazlamalarını kanıksadım. Savaşırken insanlıklarını unutuyorlar, bu kesin. Savaşan

insan bir başkası oluyor. Ya Tanrı adına vuruyor, ya cennete girmek için, ama vuruyor olanca gücüyle. Kılıç zırhı bile delebiliyor bazen, arkebüz mermisinin girdiği yerden kan fışkırıyor. Her yerden fışkırıyor kan. Bilekten kesilmiş bir elden, gövdeden kopan bir kelleden, bazen yumuşak bir karından, her yerden fışkırıyor pıhtılaşmadan önce. Kanı sevmiyorum. Her yerde onu görüyorum ama. Oluk gibi akıyor. İnsanlar savaşırken şehvet içinde kırıyorlar birbirlerini. Kesip biçiyor, doğrayıp deşiyor, ölüyor öldürülüyorlar. Baktım bir anda kırmızıya kesiverdi denizin mavisi. Oysa Rizzo'nun gemisiyle kaç kez geçtim bu sulardan. Günbatımında koyu lacivertten erguvan rengine dönerdi Marmara, böyle kızıl kana değil. Rüzgâr dinmişse ak köpükler görünmezdi. Ama yine de beyaz birşeyler olurdu çevrede. Bir küçük bulut, belki ufukta bir yelkenli ya da bir kalyon. O zaman renkler doğal bir akış içindeydi. Işığa göre değişirler, gün ve geceyle yarışırlardı. Savaş onların da düzenini bozdu, renklerin bile. Bir bakıyorsun deniz kızıla boyanmış, toprak beyaza. Zırhlı ölülerle kefensiz gömülenleri bağrına basmıyor artık. Toprak kara değil, kırmızı da değil. Basbayağı kefen renginde, kanla sulanmış balçık kıvamında. Toprakla uğraşmanın, ekip biçmenin mümkünü yok. Ne ekin tanelerini kabul ediyor, ne de zırhları paslanan ölüleri. Ve gökte kuşlar uçmuyor. Gökte uçan taş gülleler yalnızca, oklar ve Rum ateşinden toplar.

On sekiz gemilik Türk filosunun, biri erzak yüklü dört gemiyle bile başa çıkamadığını gören padişahın keyfi kaçmış, az önceki nüktedanlığından iz kalmamıştı. Yüzü deniz gibi renkten renge giriyor, ağzını bıçak açmıyordu. Bıraksalar kederinden hüngür hüngür ağlayacak, bir uyarıda bulunanı hemen o an cellata teslim ediverecekti. Mehmet'i tanıyanlar onun böyle anlarda öfkesine yenik düşüp en yakınını bile cezalandırmaktan çekinmediğini bildiklerinden konuşmaya cesaret edemiyorlardı. Oysa iş daha da kötüye varmadan alınacak önlemler olduğu kesindi. Komutanların bakışlarından anlıyordum. Ölenlere değil Baltaoğlu'nu bekleyen akıbete

üzülüyorlardı. Bu başarısızlığı kesinlikle bağışlamazdı padişah. Kendi yaşamları da, Baltaoğlu'nunki gibi Mehmet'in ağzından çıkacak tek bir söze bağlıydı. Bu nedenle arpacı kumrusu gibi düşünceli, mezar taşları kadar sessizdiler. Savaşı kıyıdan at üstünde izleyen efendilerinin yanında saray dilsizlerinden bir orduydu gördüğüm. Bir bakıma ben de onlardan sayılırım, bu sessiz ve korkak kapıkulu taifesinden.

Birden sırrını hâlâ çözemediğim bir cesaret geldi. Öne çıkıp padişahın atının dizginlerini tuttum, diz çökerek, "Çok yoruldunuz efendim, biraz dinlenmelisiniz!" diye yalvardım. Bir mahmuz darbesiyle kendimi yerde bulduğumu anımsıyorum. Mehmet denize sürmüştü atını. Sonra savaşan gemilere doğru ilerledi. Onun bu davranışını gören vezirlerle komutanlar da peşinden gittiler. Mehmet hızlı bir çektirme gibi suları yara yara ilerliyordu. Neyse ki deniz oldukça sığdı. Gemilere epeyce yaklaştıktan sonra bağırmaya, leventleri cesaretlendirici sözler haykırmaya başladı. Tam o anda çıkan lodosun gügelerin yelkenlerini şişirdiğini gördüm. Türk gemilerinin rampasından kurtulup limana doğru yol almaya başladılar. Ve imparator Konstantin'le Bizanslı askerlerin sevinç dolu bakışları altında kente doğru dümen kırarak güney surlarının hemen altındaki kuytu limana sığınmayı başardılar.

23 Nisan 1453

Dün gece uyku tutmadı. Yatağın içinde dönüp durdum. Gözümü kapatınca savaş başlıyordu. Surlara saldıran yeniçerileri Giustiniani'nin askerleri geri püskürtüyor, burçlara yapışan eller kesilir, merdivenler yakılırken, hendeğe yuvarlanan ölülerden bir duvar yükseliyordu. Bu etten duvar giderek yükseldi, surların boyunu aşarak göğe dayandı. Hiçbir şey göremiyordum. Derken kapkara bir heyula belirdi duvarın üzerinde. Ortalık birden ışığa kesti. O zaman Azrail'i tanıdım. Elindeki dev orakla yaklaşıyor, yaklaşırken de önüne geleni biçiyordu. Artık sonumun geldiği, bu savaştan sağ kurtulamayacağım doğdu içime. Dua etmek istedim, ama hangi Tanrıya yalvaracağımı şaşırdım. Önce Allah'ın adı gel-

di dilimin ucuna, sonra İsa efendimizi çarmıhta gördüm. Dikenli başı yana düşmüş, yüzü acıyla buruşmuştu. Kan damlıyordu çıplak etinden. Biraz dalmışım.

Uyandığımda sabah namazı okunuyordu. Kalkıp çarçabuk giyindim, hizmetkârları uyandırmadan sessizce çıktım çadırdan. Dışarıda gün ağarıyordu. Belli belirsiz bir ışık vurmuştu ordugâha. Çadırların arasından geçip Haliç'e doğru yürüdüm. Bir orman çıktı karşıma. Ağaçlar seyrek, ama büyük, çok büyüktüler. Gürgen ya da meşe, belki de servi, alacakaranlıkta pek iyi seçemedim. Durup rüzgârın hışırtısını dinledim bir süre. Sonra yoluma devam ettim. Ormanın bitiminde bir tepe çıktı karşıma. Tırmanmaya başladım. Ortalık tam aydınlanmamıştı henüz. Uzaktan horoz sesleri geliyordu. Bir at kişnedi, onu bir başkası izledi, sonra bir başkası daha. Derken koro halinde kişnemeye başladı atlar. Sipahiler saldırıya hazırlanıyordu. Tepenin üzerine ulaştığımda tanyerini gördüm. Galata sırtlarının oradan doğuyordu güneş. İsa Kulesi sivri külahıyla kızıllığın içinden sıyrılıyordu. Birden yelkenlerini açmış bir kadırga peydahlandı kulenin ardında. Yorgunluktan hayâl gördüğümü sandım. Bir türlü sonu gelmeyen kuşatmadan, sürüp giden bu pis savaştan yorulmuştum. Çadırda yaşamaya, ot döşekte yatıp her sabah kör karanlıkta kalkmaya alışık değildim ne de olsa. Edirne'deki rahatımı özlemeye başlamıştım. İlk kez saraydan bu kadar uzun süre ayrı kalıyordum. Hayâl görmem doğaldı. Kadırga yavaşça kulenin ardında belirdi, sonra kayboldu. Bir süre sonra bir başka kadırga daha gördüm. O da ilkinin peşinden bir görünüp bir kayboldu. Derken karşı kıyının yamacında yeniden belirdi. Kison Deresi boyunca Haliç'e doğru kaymaya başladı bayır aşağı. Onu öbürleri izledi. Galata sırtlarında yelken açmış üç sıra kürekli gemiler peş peşe Haliç'e kayıyorlardı. Olacak şey değil Tanrım! Düş görüyordum mutlaka. Mehmet karadan yürütüyordu donanmasını. Bir sihirbaz, ne sihirbazı bir peygamber gibi doğaya meydan okuyordu. Bulunduğum yerden gemilerin Haliç'e inişini şaşkınlıkla izledim. Geçen günkü yenilgilerden sonra imkânsızı başardı

Türkler, donanmalarının bir kısmını Haliç'e geçirdiler. İlk kez Mehmet'ten korktum. Şeytan tüyü var bu adamda! Aklına koyduğunu mutlaka yapacak, yiğitçe direnen kenti denizden de kuşatıp alacak sonunda. Konstantin'i düşündüm. Sabah uykudan uyanıp pencereden baktığında toplarını saraya çevirmiş Türk kadırgalarını görmüş müdür acaba? Belki de bir yosmanın koynundaydı o an, savaşın dehşetinden uzak, derin uykuda. Böylesi kuşkusuz daha iyi. Hiç uyanma Haşmet mehâb! O yorgun, talihsiz başını, yasladığın yumuşak göğüsten kaldırıp da dışarıya hiç bakma. Sıcak yatağın içinde böyle kirpi gibi büzülmüş, uyumaya devam et. Allah rahatlık versin!

Karargâha döndüğümde gördüklerime inanamıyordum hâlâ. Belki bir düştü o gemiler, gerçek değil. Donanma demirlediği yerde, çifte sütunların karşısında olmalıydı. Ben hayâl görmüştüm. Sonunda merakımı yenemeyerek savaş divanının toplandığı çadıra gizlice sokuldum. Paşalar henüz gelmemişlerdi. Padişah da yoktu görünürde. Divan gündemini hazırlayan Tursun Bey bağdaş kurup oturmuş, önündeki kocaman deftere birşeyler yazmaktaydı. Kendini işine öylesine kaptırmıştı ki beni fark etmedi bile. Arkasından yaklaşıp hafifçe omzuna dokundum. Hiç oralı olmadı. Bunun üzerine omuz başından deftere baktım. Yazdıkları gündemle ilgisiz şeylerdi. Biraz dikkat edince kuşatmaya dair bir günlük olduğunu anladım. Tursun Bey de benim gibi bir günlük tutuyordu demek. O da bu korkunç savaşın, yaşadığımız bu kan ve ateş günlerinin bir izi kalsın, maceramız gelecek kuşaklar tarafından bilinsin istiyordu.

– Tursun Bey! diye seslendim, yüce padişahımızın buyruğuyla donanma bir deryadan çekilip başka bir derya içine salınmış derler, doğru mu?

Birden irkildi. Arkasına dönüp beni görünce şaşkınlığı daha da arttı. Sabahın bu erken saatinde savaş divanı çadırında Mehmet'in içoğlanlarından birini görmeyi beklemiyordu anlaşılan.

– Sana ne a tüysüz! diye çıkıştı, bu işler sana mı kaldı?

– Tursun Bey, diye üsteledim, az önce kendi gözlerimle gördüm. Kadırgalar kızak üstünden kayıp peş peşe Haliç'e iniyorlardı.

Sonra bağdaş kurup yanına oturdum. Kısa sürede ahbap olduk. Ona her şeyi anlattım. Gemimizin Boğazkesen'den atılan bir top güllesiyle nasıl batırıldığını, Kaptan Antonio Rizzo'nun kazıkta can verişini, Cihannüma Kasrında geçirdiğim günleri, her şeyi bir solukta anlattım. Beni dikkatle dinledi. Anlattıklarımdan dişe dokunur bir şey çıkmayacağını, yazmakta olduğu tarihe yalnızca Sultan Mehmet'in fetihlerini koymakla, onun kahramanlıklarını övmekle yükümlü olduğunu söyledi.

– Anlatmasına güzel anlatıyorsun ya, yine de çok toy sayılırsın, dedi sonra, şümulüne vakıf değilsin olan bitenlerin.

Ve yazdıklarını yüksek sesle okumaya başladı:

"Padişahın askeri İslâm gayretine Allah için ve beyleri uğruna her gün kale kapısında kılıçlar çalıştırmakta idiler. Ve Padişah-ı Ebul feth ise fethin ve sevgiliye kavuşmanın yakınlaşması ile sohbet ve temaşâda idi.

"Ama liman tarafı tamamen kapalı olup o taraftan kâfire hücum mümkün olmadığı padişahın hatırından çıkmıyor ve canını sıkmaktan geri kalmıyordu. Bu sıkıntının def'i için emr etti ki: –Kadırgalar ve faik kayıklardan bir nicesini Galata ensesinden, Boğaz denizinden karadan çektirip liman denizine salalar.– Böylece muhasara tamam kılınıp, düşmanın endişesine ve tefrikine sebep ola.

"Bu fermanla sanât-ı cereskalde mahir, mühendis ve fen adamı hazır oldu. İslam gemileri bayraklarla bezenip yelkenleri açtılar. Galata Kalesi ensesinden havada yürüttüler. Belki uçurdular. Bu heybetle götürüp mükemmel silâhla liman denizine saldılar."

Gördüklerim doğruymuş demek. Gemiler öküz ve koç yağları sürülmek suretiyle kaygan hale getirilmiş kızaklara çekilerek, içindeki mürettabatlarıyla birlikte Galata sırtların-

dan aşırılıp Haliç'e indirilmişler. İyi ama nasıl gerçekleşmiş bu iş? Bu kadar kısa zamanda yalnızca fausteler değil, iki ve üç, hatta beş sıra kürekli koca kadırgalar nasıl tepeye dek tırmandırılabilmiş? Nasıl Galata halkının haberi olmamış bu durumdan, makara ve bocurgatlara koşulu ırgatlarla hayvanların gücü gemileri dağ aşırtmaya nasıl yetebilmiş?

Tursun Beyden bu sorulara yanıt vermesini beklemiyordum elbet. O, nedenleri değil sonuçları yazıyordu tarihine, öbür vakanüvisler gibi ayrıntılara girmeden işin özünü vermeyi amaçlıyordu. "Belki de uçurdular." Öyle ya, bakarsın kanat takıp uçurmuşlardır gemileri! Kimsenin aklı ermez bu işlere ve elbette Sultan Mehmet'in her kararında bir keramet vardır! Tursun Beye bana gösterdiği yakın ilgiden dolayı şükranlarımı sunup ayrıldım yanından. Dışarıya çıktığımda toplar her sabahki gibi surları dövmeye başlamışlardı. Donanma Haliç'e girdiğine göre Bizans denizden de kuşatılmış oluyordu. Kâhinlerin sözleri gerçekleşmek üzereydi. Kent düşecekti artık.

Barut dumanıyla dolu havayı içime çektim. Her şeyin biteceğini kendime defalarca tekrarladım. "Kent düştüğünde bitecek her şey," diyordum, " bir karanlığa yuvarlanıp gideceğim." Konstantin'in işi bitik sayılır. Peki ya benim? Benim sonum ne olacak? Kendi sonumun da pek uzak olmadığı duygusuna kapıldım birden. İşte nisan ayındayız ve ben on yedi yaşındayım. Neden böyle karamsarlığa kapılıyorum ki! On yedisindeyim ve daha uzun bir yaşam var önümde. Evet, var.

28 Mayıs 1453

"Ve yedinci mührü açtığı zaman gökte sessizlik oldu." Hep bu cümle dönüp duruyor kafamda, kıyametten önceki sessizliği harf harf karanlığa dokuyan bu cümle Aziz Jean'ın vahyini tekrarlayıp duruyor hiç bıkmadan, usanmadan, bir an durup soluk bile almadan. Evet, bu cümleyi yazıyorum sessizlik çoğalsın diye. Hokkamda mürekkep, kandilimde yağ bitene kadar da yazacağım. Bu gece her şey bir anda dur-

du çünkü, dünyayı derin bir sessizlik kapladı. Ne yıldızlar hışırdıyor gökyüzünde, ne yeryüzünde deniz. Rüzgâr dindi, en küçük kıpırtı yok doğada. Toplar da sustu, toplar bile. Oysa kuşatmanın ilk gününden bu yana hiç durmamışlardı, kiliselerin çanları gibi. Onların sabahla birlikte başlayan gürlemesine alışmıştım, boru ve nakkare sesleriyle savaş naralarına, tekbirlere alıştığım gibi. Bu gece bir fısıltı bile duyulmuyor. Ne bir inilti ne bir dua, ne de bir at kişnemesi. Dervişlerin nicedir süren ayinleri de kesildi. Bu gece herkes kendi Tanrısıyla baş başa. Kuşatmanın elli üçüncü günündeyiz ve kent hâlâ düşmedi. Belki yarın düşebilir, çünkü yarın Türkler genel saldırıya geçecek. Karşı taraf da biliyor bunu. Hazırlıklar ona göre yapıldı. Evet, yarın güneş yine aynı yerden doğacak. Ama yarın yeni bir gün olacak, eminim buna.

Türk donanması Haliç'e indiğinde kentin hemen alınacağını sanmıştım. Nasıl da yanılmışım! O günden bu yana toplar hiç susmadı. Dövüp durdular surları. Haftalarca Galata sırtlarından, Haliç'ten, Tekfur Sarayı önüyle Likos Vadisinden, Kaligaria, Karisius, Ayos Romanos kapılarının karşısından her biri değirmen taşı büyüklüğünde gülleler savurdular. Burçlar yıkıldı, kuleler çöktü. Kocaman gedikler açıldı duvarlarda. Ama Bizanslılar her defasında surları onarmayı başardılar. Kadınlar, çocuklar, rahipler, eli ayağı tutan tüm kent halkı, asiller ve askerler de dahil herkes seferber oldu. Taş, fıçı, çalı-çırpı, dal, kalas ve sırık, ne buldularsa üst üste yığıp gedikleri tıkadılar. Saldırıların tümü püskürtüldü. Yine yürür kuleler yapıldı, merdivenler dayandı burçlara. Azaplarla yeniçeriler çifte su verilmiş silâhları, dervişler kılıçtan keskin inançları, başıbozuklarla gönüllülerse yalınayak başı kabak surlara saldırdılar. Ama her defasında, ölülerini bile toplayamadan geri çekilmek zorunda kaldılar. Hendekler her iki taraftan cesetlerle doldu. Bu arada Haliç'in üzerine yüzer köprü kurdu Türkler. Fıçı, sandık ve kayıkları birbirine bağlayıp Ayvansaray'a yol eylediler. Bilmem toplar geçebilecek mi iri çivilerle mıhlanıp kalaslarla birbirine sıkıca

tutturulmuş bu köprüden. Yeniçeri ve sipahilerin geçecekleri kesin. Dervişlerinse zaten köprüye ihtiyaçları yok. Onların gece aba terlikle suyun üzerinden yürüyüp karşı kıyıya dek gittiklerini duydum. Oysa İsa efendimizden başkası suda yürüyemez. Her neyse, bu söylentiler, hiç olmazsa can sıkıntımızı gideriyor.

Bu tekdüze kuşatma günlerinde yeni vahşet sahnelerine de tanık oldum. Köprü daha kullanılmadan lağımlar açılmaya başlandı. Çalışmaların büyük bir gizlilik içinde yürütülmesine karşın, surların Haliç'e tek sıra indiği Kaligaria kapısı civarında açılan ilk lağım hemen keşfedildi. Ve içindekiler Rum ateşiyle yakıldı. İkinci ve üçüncü lağımlar da öyle. Türkler kara surlarının temelleri altından kentin içine doğru lağım kazıyor, Bizanslılar da yüzer köprü örneği kalaslarla takviyeli, araba yolu genişliğindeki bu lağımları keşfedip içindekileri fare gibi toprağın altında kıstırıyor, ya dumanla boğuyor ya da diri diri gömüyorlardı. Lağımlar açıldıkça karşı önlemler de alınıyor, surların altı giderek köstebek yuvasına dönüyordu.

Savaş kızıştıkça taraflar gaddarlık yarışına giriştiler. Türklerin Haliç'teki donanmasını yakmaya kalkışan hemşerilerimden Trabzon kadırgası sahibi Kaptan Jacomo Cocco on defa *paternoster* diyecek zamanı bile bulamadan gemisi ve mürettebatıyla denizin dibini boyladı. Yüzerek kurtulan birkaç okçu ve kürekçiyi de padişah törenle kazığa oturttu. Bu töreni Frantzes Kulesinden izleyen Bizanslılar tutsak aldıkları yeniçerileri işkenceyle öldürüp surlardan aşağıya attılar. Günler, haftalar geçiyor, toplar gürler surlar çökerken hendekler kokmaya başlayan cesetlerle doluyor, toprakta çiçek gibi açan lağım çukurlarına karşın kent bir türlü düşmüyordu. Uzadıkça uzuyordu kuşatma.

Bu durum Mehmet'i çileden çıkartmakta gecikmedi. Ve kuşatmanın kaldırılmasını isteyen Halil Paşa taraftarları bastırmaya başladılar. Zağanos'la Ak Şemseddin, yani devşirmelerle dervişler ise kentin düşmesinin an meselesi olduğunu söyleyerek savaşa devam edilmesini istiyorlardı. Papa'nın

yardımı sözkonusu olamaz artık. İmparatorun, Jacomo Loredan komutasında seyrettiği söylenen yardım donanmasını aramak üzere Adalar Denizine gönderdiği bir küçük gemi kötü haberlerle döndü. Ne zırhlı asker yüklü kalyonlar, ne de erzak gemileri varmış ufukta. Ufukta Allah'ın yaklaşan gazabından başka bir şey yokmuş Bizanslılar için. Ne var ki Mehmet hâlâ ikircikli, Papa'nın yardım edeceğini sanıyor. İşte tam bu sırada Macar elçilerinin karargâha gelip Jean Hunyad'ın naiplikten çekildiğini, yerine Ladislas'ın kıral olduğunu, bu nedenle Hunyad ile imzalanan üç yıllık barış antlaşmasının geçerli sayılamayacağını bildirmeleri padişahın kuşkusunu çoğaltti. İyice sıkıştı Türkler. Son bir umutla elçi olarak gönderilen İsfendiyaroğlu Kasım Beyin koşullarını, yani kenti teslim ederse kendisine Mora despotluğunun verilip halkın, can ve mal güvencesinin sağlanacağı önerisini de geri çevirdi Konstantin. "Beni öldürmeden kenti teslim alamazsınız!" diyormuş. Yakınlarının uyarılarını kabul etmemekte direniyor, düpedüz ölmek istiyormuş. Ne çok ölmek ve öldürmek isteyen var Tanrım! Mehmet de, "Ya kenti alır ya da ölür giderim," diyor. Giustiniani de öyle, ölene dek kararlı kenti savunmaya. Yeniçeriler Bizans surları önüne ölmeye geldiklerinden dem vuruyorlar, derviş ve gönüllüler de. Bir an önce ölüp cennete gitmeye hazırlar. Yaşamak isteyen bir ben kaldım demek ki.

Doğru, yaşamak istiyorum. Artık bıktıran bu lânet savaşın, bir türlü bitmek bilmeyen bu uzun kuşatmanın ertesinde kente girip hemen bir kadına sahip olmak için istiyorum bunu. Evet, salt bu nedenle önemli yaşamak, ölüm bu yüzden bunca yakınımda, yanı başımda. Her an şahdamarımda duyuyorum onu. Kalbimle birlikte atıyor. Kalbimin her vuruşunda varlığını anımsatıyor bana.

Mehmet savaş divanını toplamadan önce kararını vermek için otağa çekildi. Kimsenin huzura alınmamasını buyurdu nöbetçilere, bizleri de çadırlarımıza gönderdi. Öbür hizmetkârlarla birlikte çıkmayıp bir köşeye gizlendim. Hiç

böylesine düşünceli görmemiştim padişahı. Meşalelerin aydınlattığı savaş planlarına daldı bir süre, masanın üzerinde darmadağın duran haritaları, sur krokileriyle top mevzilerini gözden geçirdi. Bu karmakarışık kâğıt tomarlarının arasında birşeyler arar gibiydi. Zayıf bir nokta, kentin kapılarını ona açacak mürted bir el belki. Belki de düpedüz bir mucizeydi aradığı. Her türlü savaş oyununu denemiş, kimsenin aklının ucundan bile geçiremeyeceği çarelere başvurmuş, yine de bir sonuç elde edememişti. Karamsarlığı yüzünden okunuyordu. Kavuğun hemen altından başlayan alnı kırış kırış, bakışları yorgundu. Alevlerin gölgesinde sürekli yer değiştiriyordu gözlerinin altındaki halkalar. Ağzı iyice küçülmüş, burnu sanki daha da uzamıştı. Bir süre böyle umarsız, elinin altında duran kente baktı. Konstantinopolis bu çizgilerden, kâğıt üzerinde bir alçalıp bir yükselen eğri ve doğruların kesişip ayrışmalarından, bu kare ve yuvarlak biçimlerden ibaret değildi elbet. Az ötede, ordusunun hâlâ aşamadığı surların gerisinde gerçekten vardı. Ama vuslat bir türlü nasip olmamış, vakt-i saadet erişmemişti işte. Mehmet'in o an benimkine benzer duygulara kapıldığından emindim. Aramızda fazla yaş farkı yoktu, o efendi ben köle olsak da. İkimiz de kenti özlüyor, ona yalnızca uzaktan bakabilmenin acısıyla kahroluyorduk. Belki padişah da benim gibi, şehzadeliğinde Konstantinopolis'i görmek istemiş, ama çevresindekiler buna engel olmuşlardı. Kılık değiştirip Edirne çarşısında dolaştığı, han ve hamamlarda konuşulanları dinlemek için gizlice halkın arasına karıştığı günlerde Konstantin'in kentine de uğramıştı belki. Sokaklarında dolaşmış, sarnıçlarına inmiş, basık tavanlı loş meyhanelerinde şarap içip hamamlarında halvet olmuştu. Ve şehzade Orhan'ın peşinde dolaşmıştı bir süre. Mehmet'in haritalara bakışındaki ifadeden Konstantinopolis'i avucunun içi gibi bildiği anlaşılıyordu. Yalnızca surların konumuyla savunma hatlarını değil, kentin içini de bildiğinden emindim. Yoksa böylesine meraklı, tüm dikkatini saldırı planlarına vermesinin gerektiği bir anda bu denli dalgın olamazdı. Bir düşte gibiydi. Az önce ayrıntılarıyla incelediği ha-

ritaların üzerinden kayıp gidiyordu bakışları. Savaşı, vereceği kararın önemini ve doğuracağı sonuçları unutmuş gibiydi. Bir düşte, yakan bir özlemin kıskacındaydı. Bu durum ne kadar sürdü pek iyi anımsamıyorum. O, Konstantinopolis'in hayâline, bense onun bakışlarına dalmış, zamanı unutmuştuk. Birden otağın kapısında bağrışmalar oldu. Nöbetçiler içeriye girmek isteyen birini engellemeye çalışıyorlardı. Sesleri duyan Mehmet kapıya doğru yöneldi. Ve birden Ak Şemseddin'i buldu karşısında. İhtiyar yerden biter gibi belirivermişti. "Şeyhe söz dinletemedik sultanım!" diyerek otağa giren nöbetçiye, beklenmedik konuğunu rahat bırakmasını buyurdu Mehmet. Sonra hocasına yer gösterdi. Şeyh bir minderin üzerine bağdaş kurup oturdu, padişaha da karşısına oturmasını işaret etti. Bir süre konuşmadılar. Ürkütücü bir sessizlik kapladı otağı. Neden sonra Şeyh derinden gelen kısık sesiyle konuşmaya başladı. Sözcükler zikr başında yavaştan çekilen tespih taneleri gibi tane tane dökülüyordu ağzından:

– Az önce düşümde gördüm Mehmet, kenti alacaksın! Şeyhin buna benzer pek çok kehanetini dinlediğinden pek oralı olmadı padişah. Yine de, hocasını kırmamak için:

– Hayırdır inşallah! Buyrun anlatın gördüğünüz düşü, diye karşılık verdi.

Ak Şemseddin gözlerini kapattı, önce gönül aynasına bir ışığın yansıdığını, ışığın giderek çoğalıp her yeri kapladığını söyledi.

– Sonra sultanım bir de ne göreyim! Sizinle beraber Hazreti Peygamber Sallallahu Aleyhi ve Sellem efendimizin huzurundayız. Resûlullah sizi yanına çağırdı. Varıp kutlu elini öptünüz. Yüzündeki al şalı çıkartıp size doğru uzatarak, "İşte Eyub-i Ensâri'nin sancağını sana veriyorum ya Mehmet!" dedi. O anda ışığa boğuldu ortalık. Peygamberin yüzüne bakamadım. Ama sizin elinize değer değmez al şalın yeşil bir sancağa dönüştüğünü gördüm.

Mehmet'i izliyordum. Allak bullak olmuştu yüzü. Bu ani değişikliğe bir anlam veremedim. Padişah az önceki gibi

kayıtsızlıkla değil, büyük bir ilgiyle dinliyordu hocasını. Dinledikçe de yüzü renkten renge giriyor, dudakları titriyordu. Ak Şemseddin devam etti:

– Alametler belirdi Mehmet! Dolunayı gördün mü? Nasıl da karardı dün gece! Oysa gökte tek bir bulut bile yoktu. Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'in Kamer suresinde, "Kıyamet saati yaklaşır, ay yarılır; onlar bir delil görünce hâlâ yüz çevirirler," buyurmuştu. Sen âhir zaman nebisi Muhammed Mustafa Sallallahu Aleyhi ve Sellem efendimizin müşriklerin kendisine, "Peygamberliğine bir delil göster!" dediklerinde ayı ikiye ayırarak her bir parçasını başka yöne götürüp sonra yeniden birleştirdiğini bilir misin? Ve Peygamberin, "Kıyamet kopmaz. Ta ki, Ben-i İshak'tan yetmiş bin asker tekbirlerle Konstantiniye'yi fethede. Nefsim yed-i kudretinde olan Rabbıma yemin ederim ki siz Kayser'in hazinelerini ele geçireceksiniz!" dediğini de bilir misin? Taşıdığın Resûlullah'ın adını hak etmelisin Mehmet! Çok alametler belirdi, vakit yakındır. Duydum ki Bizans sokaklarında Hazreti Meryem'in dev sûretini dolaştıran rahiplere yüz çevirmiş Allah-ü Tealâ. Ve sûret gazaba gelip hepsini helak etmiş. Sonra da yere kapanmış gümbürdeyerek. O an şimşekler çakıp gök yarılmış. Ve kimsenin yerinden kaldıramadığı Meryem'in sûreti kaybolmuş gökyüzünde. Bu, Hazreti Meryem anamızın kenti artık korumadığına işarettir."

Şeyh susmak bilmiyordu. Kendini gayb âleminden gelen işaretlere kaptırmıştı bir kere. Sözlerinin padişahı etkilediğini gördükçe ses tonunu da yükseltti. Artık önceki gibi tane tane çıkmıyordu sözcükler ağzından. Bayır aşağı yuvarlanan kocaman kayalar gibi gümbürdüyorlardı:

– En önemlisi de, diye sürdürdü konuşmasını, en önemlisi de sultanım, sevgili Peygamber efendimiz Medine'ye hicret ettiklerinde onu evinde ağırlayan, pek sevdikleri mihmandarı Halid Ebu Eyüp El Ensâri'nin mübarek naaşının ordugâhımızın altında yattığıdır.

Mehmet irkildi birden. Daldığı düşten uyanır gibi oldu.

– Ne yani, diye sözünü kesti hocasının, Eyüp El Ensâri'nin mezarı burada mı?

– Elbette burada, Haliç'le Dayı Karaca Beyin karargâhları arasında. Düşümde o mezarı da gördüm.

Mehmet hocasının bu son kehanetine pek inanmış görünmüyordu. Bunu hisseden Ak Şemseddin, Eyüp El Ensâri'nin peygambere bağlılığından, onun yanı başında sancağını taşıyıp tüm savaşlara katıldıktan sonra İslamın yüce sancağını daha nice kâfir kalelerinin burçlarına diktiğinden dem vurdu.

– Bilirsiniz sultanım, diyordu, Peygamber Efendimiz Medine'ye teşrif buyurduklarında kent halkı sokaklara dökülmüş, Allah'ın sevgili elçisini evlerinde ağırlamak için birbirleriyle yarışıyorlardı. Kimseyi kırmak istemeyen Hazreti Muhammed devesi Kasvâ'ya bıraktı işi. Çünkü deveyi Allah güdüyordu. Kasvâ ağır ağır yürüdü, nereye gideceğini önceden biliyormuş gibi Malik bin Neccar'ın boş arsasına çöktü. Sonra hemen kalktı oradan, bu kez de Halid bin Zeyd Ebu Eyub-el Ensâri'nin evinin kapısı önüne çöktü. Resûlullah yedi ay konuk kaldı bu evde ve İslamın ilk mescidinin devenin daha önce çöktüğü Malik bin Neccar'ın arsasına yapılmasını buyurdu.

Ne güzel anlatıyordu Şeyh! Her şeyi unutmuştum. Ne savaş umurumdaydı, ne ilkyaz gecesinin rutubeti. Kendimi Ak Şemseddin'in Mehmet'e anlattıklarına kaptırmış, soluk almadan dinliyordum:

– Müslümanların Hayber Kalesini nasıl aldıklarını bilir misin? Hani ordu surların karşısına varıp kamp kurduğunda Müslümanlar kalenin yüksek burçlarından korktuklarından Hazreti Ayşe'nin siyah başörtüsünü kılıcına bağlamıştı ya Hazreti Ali. Saldırı başladığında kimdi o kutsal başörtüyü sancak yerine tutan? Eyüp El Ensâri elbette. Ve Yahudilerin fesat yuvası fethedilip komutanı öldürüldüğünde, peygamber efendimiz komutanın kızı Safiye'yle gerdeğe girdiğinde, kim-

di çadırın etrafında sabaha dek nöbet tutan? Eyüp Sultan hazretleri. Kuru hurmaları da evdeki dolabından çıkarıp o vermişti peygambere. Muhammed tencerenin içine tükürüp yemeği çoğalttığında, konuklara mahçup olmamanın mutluluğunu da o yaşamıştı. İşte bu ulu kişi, peygamberimizin ölümünden sonra dört halife devrini de yaşadı. Görüp geçirdiklerini yüz bin kitap yazsa bitiremez. Sonunda Eyüp El Ensâri buralara dek geldi sultanım, yaşlı haline aldırmadan at binip kılıç kuşandı. Kınından çekilen kılıcın zafere ulaşmadan yerine konulmayacağını biliyordu çünkü.

Bu son cümleyi üzerine basarak söyledi şeyh. Padişah kendisine yapılan üstü kapalı sataşmayı anlamazlıktan geldi. Eyüp El Ensâri'nin öyküsünü merakla dinliyordu:

– O lânet olası Yezid'in komutasında yiğitçe savaşıyordu İslam ordusu, ama kent şimdiki gibi direniyordu. İşte bu kuşatmada şehitlik mertebesine ulaştı Hazreti Muhammed'in mihmandarı. Ve şehit düşmeden önce buraya gömülmeyi, Konstantiniye'yi fethedecek İslam askerlerinin üzerinden geçerken atlarına engel olmasın diye de mezarının tümsek yapılmamasını vasiyet etti. Bu nedenle o zamandan beri nerede yattığını kimse bilmez Eyüp Sultan Hazretlerinin.

– Daha doğrusu bilmiyordu, diye düzeltti Mehmet, ama siz düşünüzde keşfettiniz mezarı.

– Evet, keşfettim. Daha önceden de söylediğim gibi Haliç'le Dayı Karaca Beyin karargâhları arasında bir yerdedir.

Hocasının kehanetini yalanlamak istercesine:

– Peki öyleyse, diye kestirip attı padişah, gidip mezarı bulalım hemen!

Çadırdan çıktılar, ben de arkalarından. İki nöbetçinin eşliğinde yürümeye koyuldular. Çok sabırsız görünüyordu Mehmet. Hızla yürüyor, ona yetişmeye çabalayan Ak Şemseddin'in arada bir sendelemesine aldırmıyordu. Düşe kalka padişaha yetişmeye çabalıyordu zavallı ihtiyar. Ama her defasında ya ayağı takılıyor, ya da karanlıkta önünü seçemiyor-

du. Böyle yangından mal kaçırır gibi geçtik çadırların arasından. Meşaleler sönmüş, asker dinlenmeye çekilmişti. Padişahın özel muhafızlarını gören nöbetçiler saygıyla yol veriyorlardı. Sonunda bir çınar ağacının altında durduk.

– İşte burası! dedi Ak Şemseddin.

Mehmet muhafızlara şeyhin gösterdiği yeri kazmalarını buyurdu.

– Hayır, hemen kazmayın! diye gürledi Ak Şemseddin, önce iki rekât namaz kılmalıyım.

Seccadesini çıkarıp nemli toprağın üzerine yaydı. Namaz kılmaya başladı. Mehmet sabırsızlanıyordu. Meşalenin ışığında iyice gerilmişti yüz çizgileri. Öfkeli bir boğa gibi burnundan soluyordu. Şeyh, padişahın sabrını özellikle tartmak istercesine, uzattıkça uzatıyordu namazı. Namaz bittiğinde:

– Eyüp Sultan Hazretlerinin kabr-i şeriflerini açmadan bir de ruhuna fâtiha okuyalım, diye mırıldandı.

Mehmet ve yanındaki muhafızlar ellerini açıp fâtiha okumaya başladılar. Az beride durmuş, karanlığın içinden merakla izliyordum olan bitenleri. Bir ara benim de fâtihaya katılmam gerektiğini düşündüm. Ama her an tetikte olmalıydım, biri dönüp baktığında hemen sıvışabilmek için. Dua etmekten vazgeçtim. İyi ki de öyle yapmışım, çünkü duasını bitirir bitirmez muhafızlardan biri kazma bulmak üzere geri döndü. Kendimi çınar ağacının arkasına dar attım. Hızla yanımdan geçip çadırların arasında kayboldu muhafız. Biraz sonra da bir kazmayla geri döndü, Ak Şemseddin'in gösterdiği yeri kazmaya başladı. Islak olmasına karşın toprak direniyor, iş uzuyordu. Mehmet'in sabrı tükenmek üzereydi. Şeyh sakin sakin ak sakalını sıvazlıyor, padişahla alay eder gibi yıldızsız gökyüzüne dalmış dua ediyordu. Derken muhafızın haykırışlarıyla irkildi herkes. Yalnızca Ak Şemseddin istifini bozmadı. Üç arşın kadar derinde yeşil somaktan dört köşe bir taş bulunmuştu. Padişah yanındaki muhafızın elinden meşaleyi alarak çukura tuttu.

– Haklıymışsınız hocam, diye seslendi şeyhe, kûfi yazısıyla Haza kabri Ebu Eyyüb Ensâri yazıyor.

Ak Şemseddin kısık sesle:

– Sana söylemiştim Mehmet, diye mırıldandı, artık emir ver de genel saldırıya hazırlansın ordu. İnan zafer bizim olacak!

İşte bu olayın ertesinde kesin kararını verdi padişah. Tellallar tüm karargâhları dolaşarak genel saldırı emrini duyurdular. Ve hazırlıklara hemen başlandı.

Ok atsan delmez karanlığı, gece öylesine bulutlu. Gökte bir tek yıldız görünmüyor. Herkes derin uykuda. Ne bir ses duyuluyor, ne bir nefes. Parşömenim bitmek üzere. Ne kötü, Bizans'ın fethini yazacak yer kalmadı. Bizans fethedilirse tabii. Kent yarınki genel saldırıda düşerse bilmem sürdürebilir miyim yazmayı? O zaman yapacak başka işlerim olabilir. Müteveffa Domeneco di Maestri'nin oğlu Nicolo, nâm-ı diğer içoğlanı Selim, hep böyle kendi halinde oturup gördüklerini yazacak değil ya! Onun da günü gelecek elbet, kavgaya katılıp yağmadan pay, Konstantinopolis'ten öç alacak.

Birden aydınlandı ortalık. Baktım her yerde meşaleler yanıyor. Mum donanması! Evet, Türklerin bir anda yaktığı mum donanmasıyla gün gibi aydınlandı gece. Alevlerin şavkı surlara vurdu. Haliç'i, Galata ve Pera'yı aydınlattı. Şafak, vaktinden önce söktü işte, artık saldırı başlayabilir. Ölürsem bu günlüğü bulan hayırla ansın adımı. Ve kıyamet günlerinin tanığı Nicolo Selim'den duasını esirgemesin.

7

Seyir kâtibinin günlüğü burada bitiyor. Bu, Nicolo'nun yaşamının da yazdıklarıyla birlikte sona erdiği anlamına gelmez elbette. Doğrusu onun hâlâ yaşayıp yaşamayacağına karar vermiş değilim. Alınyazısını elimde tuttuğumu, yaşamının, efendisi Mehmet'in ağzından çıkacak tek söze olduğu kadar benim keyfime de bağlı olduğunu biliyorum, o kadar. İstersem öldürebilirim kahramanımı, istersem daha uzun yıllar yaşatır, günlüğü aracılığıyla sarayda dönen dolapları, Mehmet'in hareminde olup bitenleri anlatabilirim. Zaten sevgili Nicolo'yu henüz yaşamının baharındayken öldürmek de gelmiyor içimden. Ne var ki boyundan büyük işlere kalkışmak üzere. Bir kadın istiyor mutlaka, üstelik yaşamının ilk kadınını kendi rızasıyla değil zorla ele geçirmenin peşinde. Aklına koymuş bir kez, nicedir yokluğunu hissettiği bir beyaz kadın gövdesiyle Bizans'ı özdeşlemiş. Tehlikeli işler bunlar. Nicolo'nun bu saplantısının sonunun hüsranla bitmeyeceği güvencesini hiç kimseye veremem. Ama onu böyle on yedisinde, eli bir tek kadın eline bile değmemişken öldürmek de istemiyorum. İyi de, kahramanlarından hiçbirinin eceliyle ölmediği bu anlatının bir sonu olmalı. 'Boğazkesen'de bitmeli bir gün, beni iyice bitirmeden, yalıdaki mahkûmiyetimi müebbete dönüştürmeden. Demek ki seyir kâtibine bir son bulmalıyım. Yoksa anlatının eksenine oturup gözlemleriyle, ikide bir kaptan Antonio Rizzo'yu ya da Venedik'i anımsamalarıyla bıktıracak herkesi. Biliyorum Nicolo'nun sonunu merak ediyorsunuz. Oysa az önce de söyledim, bu anlatıda yeterince yer tuttu yazdıklarıyla. Bir de

yazmadıklarıyla onu sayfalarca gündemde tutamam. Nicolo öldü işte, ölüverdi. Artık yok. Selim de öldü, bir hançerle delik deşik oldular ikisi de. Kısaca anlatayım.

Genel saldırı başladığında Mehmet'in yanında savaşı izliyordu Nicolo Selim. Yine toz duman içinde toplar gümbürdemeye, surlar yıkılıp taş ve ateş yağmaya başlamıştı. İlk saldırıyı hafif silâhlı birlikler gerçekleştirdi. Bizanslılar kısa sürede püskürttüler bu saldırıyı, ama epeyce kayıp vererek. Çocuklarla kadınlar da vardı aralarında. Artık surları onarmakla yetinmiyorlar, doğrudan çarpışmalara katılıyorlardı. Diş dişe, göğüs göğüse bir mücadele başlamıştı. Mehmet'in amacı savunmayı mümkün olduğunca yormak, geride bekleyen taze güçlerle son darbeyi indirmekti. Bu arada Haliç tarafından da saldırı başlamış, gemilerden karaya çıkan askerler uzun merdivenlerini deniz surlarına dayamışlardı bile. Gelgelelim bu saldırılardan da bir sonuç alınamadı. Bir yandan Giustiniani ve komutasındaki Cenevizliler, öte yandan Guaçardi kardeşler ve komutalarındaki Venedikliler kahramanca çarpışıyor, kenti en az Bizanslı askerler kadar fedakârca savunuyorlardı. İlk saldırı kolu ağır kayıplar vererek çekildikten sonra, Anadolu askerleri ağır silâhlarıyla Ayos Romanos kapısı önündeki surlara karşı yürüyüşe geçti. Hendeği aşarak büyük gedikten iç surlara doğru ilerlemeye çalıştılar. Geride bekleyen çavuşlar savaştan kaçanların kafasını uçuruyor, kaçmayanlar ok ve Rum ateşi altında can veriyorlardı. Bu saldırı kolu da büyük kayıplar vererek çekilmek zorunda kaldı. Ama karşı tarafın gücü de kırılmıştı artık, savunma hatlarında çözülme belirtileri görülmeye başlamıştı. Sultan Mehmet beyaz atına binmiş, elinde altın asası heyecanla izliyordu savaşı. Atın yeleleri bahar rüzgârında bayrak gibi dalgalanıyordu. Padişah bir yandan surlara doğru atılmak isteyen atını zaptetmeye çabalıyor, öte yandan askerlerini cesaretlendirici sözler söylüyordu. Yeşil sancağı kentin burçlarına ilk dikecek bahadıra ödüller vaat ediyordu. Nicolo sıkılmaya başlamıştı artık. Seyir kâtibinin gözünde savaş tekdüze

bir insan kırımından başka bir şey değildi. Kan gövdeyi de götürse, cesetler iki sur arasındaki hendeğe dağ gibi de yığılsa, kentin düşeceği yoktu.

Nicolo'ya savaş daha böyle yıllarca sürecekmiş gibi geldi birden. Saldırı ve püskürtmeler birbirini izleyecek, son asker de ölene dek taraflar çarpışacaktı. "Bu ne saçmalık Tanrım!" diye geçirdi içinden, "bir ölüm makinesine dönüştü dünya. Savaş, değirmende buğday öğütür gibi insan öğütmeye başladı." Sonra dikkatini başka yöne vermeyi, eski günleri anımsamayı denedi. Deniz, tekdüze görünümüne karşın, çok daha oyalayıcıydı savaştan. Durgunken başka, dalgalıyken yine başkaydı. Pontus açıklarında simsiyah olurdu bazen, Boğaz'ın girişinde zümrüt yeşili. Konstantinopolis'e yaklaşırken Ayasofya'nın kubbesi parlardı karşıdan, Venedik açıklarındaysa Doclar Sarayı sisin içinden ansızın beliriverirdi. Açık denizde yunus balıkları izlerdi gemiyi. Bulutlar da gökyüzünde öyle, hızlı yelkenliler gibi bir gider bir gelirlerdi. Biçimden biçime, renkten renge girerdi deniz, dalgalar köpürüp coştukça. Denizle gök hiç de benzemiyorlardı birbirlerine, kentler, insanlar da. Hep aynı vahşeti sürdüren, kendini hep aynı biçimde tekrarlayan bir tek savaş vardı. Kaptan Antonio'nun da nefret ettiği savaş. Bir de tekbir sesleri elbet. Gürleyen toplar, yıkılan surlar ve uçan kelleler. Durmadan akan, aktıkça köpüren kan. Ve kolsuz bacaksız, delik deşik cesetlerin kokusu. Bu koku baharın kokusunu bastırıyordu. Toprak yağmur kokmuyordu artık, ağaçlar yeşermiyordu.

Padişahın maiyetindekilerin zafer çığlıklarıyla, daldığı düşten uyandı Nicolo. Tam karşıda, Ayos Romanos kapısının önündeki surların burcunda hilalli yeşil sancak dalgalanıyordu. Yeniçerilerden oluşan üçüncü saldırı kolu tutunmayı başarmıştı sonunda.

Bizanslıların nasıl birbirlerini ezerek panik içinde kaçıştıklarını, kapılar teker teker açıldıkça yalınkılıç kente dalan Türklerin önlerine çıkan halkı nasıl öldürdüklerini, yağma amacıyla daldıkları evleri, manastır ve kiliseleri nasıl soyup

soğana çevirdiklerini, Ayasofya'ya doğru koşan kalabalığın arasındaki rahiplerin Türk ordusunun ancak Konstantin Sütununa dek ilerleyebileceğine, buraya vardığında dev bir meleğin gökten elinde kılıçla inip Türkleri Asya içlerine, ta yalnız ağaca dek süreceğine inandıklarından ellerini açıp nasıl bir ağızdan duaya durduklarını, limanda bekleyen gemilere binip canlarını kurtaranlarla cesetleri sokakları dolduran talihsizlerin ya da tutsak edilip koyun sürüsü gibi götürülen delikanlılarla, rahibe ve genç kızların dramını, evet tüm bu olaylarla daha nicelerini, örneğin Mehmet'in yağmadan üç gün sonra kente girip doğrudan doğruya Ayasofya'ya gittiğinde kilisenin mermerlerini söken bir yeniçeriyi, 'Kentin taşlarının padişahın mülkü' olduğunu söyleyerek kendi elleriyle öldürdüğünü ya da Blaherna Sarayının yıkıntıları karşısında esin perisinin sesini duyarak, "Baykuş Efrâsiyabın kubbesinde ötmede / Kayserin kasrında örümcek ağını örmede" dizelerini Farsça mırıldandığını burada uzun uzadıya anlatacak değilim. Amacım uzun bir cümle kurmaktı, o kadar. Giustiniani'nin nasıl yaralanıp kenti terk ettiğini, o koskoca gövdesiyle bir geminin güvertesine yığılıp orada can verdiğini, elinde kılıcı kırılana dek savaşan imparator Konstantin'in nasıl bir azap askeri tarafından öldürülüp kafasının kesildiğini, ancak kartal işlemeli erguvan ayakkabıları sayesinde öbür cesetlerin arasından çekilip çıkarılabildiğini, kesik başının bir mızrağa takılıp günlerce halka gösterildiğini, yalnızca Bizans ve Cenevizli tarihçilerin değil, İstanbul'un fethini bizzat gören Osmanlı vakanüvislerinin de anlattıkları buna benzer daha nice olayı yazmaya kalkışsam Nicolo'nun sonunu merak edenlerin sabrı tükenebilir. Bu nedenle sözü hemen içoğlanı Selim'e getirmek istiyorum. Yoksa İstanbul'un fethiyle ilgili gerçeklerin sonu gelmez. Yalnızca gerçeklerin mi? Efsanelerin, sonradan uydurulmuş yalanların da. Bayramlık giysilerini giymiş, ellerinde çiçeklerle İstanbul fâtihi Sultan Mehmet Hanı karşılayan Bizanslı kızların, Ak Şemseddin'in sakalına kanıp onu padişah zannederek çiçekleri Şeyhe sunmalarından tutun da, ihtiyarın atının padişahın kaftanına sıçrattığı

çamuru Mehmet'in öpüp başına koymasına dek bir sürü olay anlatabilirim daha. Kırmızı balıkların efsanesini de yazabilirim, bir papazın tavasında kızarırken kent düşünce havuza kaçan sırtı beyaz karnı kırmızı balıkların öyküsünü de. Ya da Mehmet'in gerçek bir fâtih edasıyla Ayos Romanos kapısından kente girişini. Sultanın önü sıra sekbanlar yürümektedir. Solda solaklar sağda sipahi ve silâhtarlar, ortada tören giysileriyle yeniçeriler yerlerini almışlar. Mehter eşliğinde mermer sütunları yıkılmış yoldan Ayasofya'ya doğru yürüyorlar silâhlarıyla. Kentin gerçek sahipleri onlar artık. Yeniçerilerin ardından vezir ve paşalar geliyor. Yalnızca padişah ata binmiş, ümera ve ulemanın tümü yaya. Diyeceğim daha doğrusu Tursun Beyin dediğine bakılırsa, Sultan Mehmet Gazi 'seyri cennet eder gibi kaleyi teşrif buyurmaktalar.' Az sonra Ayasofya'ya girip, harcı peygamberin tükürüğüyle karılmış yüce yapıyı bir topaç döndürür gibi fır döndürecek parmağıyla. Terleyen mermer sütuna bakın ne demek istediğimi anlarsınız. Orada, beyaz mermerin orta yerindeki delik, Fatih hazretlerinin parmağının izidir. Evet, bütün bunları ayrıntılarıyla anlatmak isterdim, ama Selim'in akıbetinden sorumluyum ben, Nicolo'nun öyküsünden. Ve ne yazık ki, efsanelerle mucizeleri değil, bir ölümü anlatmak zorundayım yine.

İşte bu hengâmede Nicolo kentin üç gün boyunca yağmalanmasına izin veren Sultan Mehmet'in –artık Fâtih de diyebiliriz– yanında fazla kalmayarak Konstantinopolis'in içlerine daldı. Ve ayaklarına takılan ölü bir Türk askerinin kılıcını kuşanıp zırhlı gömleğini giyerek, başına da beyaz börkünü takarak tek tek dolaşmaya başladı evleri. Her evin önünde yere saplanmış bir mızrağın ucundaki çaputu görüyor, içeride yağma yapıldığını anlayıp başka bir eve yöneliyordu. Sonunda Haliç'e bakan bir saray yavrusu çıktı karşısına. Nasılsa giriş kapısının önünde mızrak ve çaput yoktu. Sevindi birden. Kapıda duran aslan heykellerine aldırmadan hızla çıktı taş basamakları. İçeri girdiğinde evin çoktan yağmalan-

mış olduğunu anladı. Çıkıp gitmeyi düşündü bir an. Sonra içinde karşı konulmaz bir gücün onu yukarı kata doğru çektiğini hissetti. Bir kadın gövdesinin çağrısı mıydı bu, yoksa ilk kez surlarda karşılaştığı ölüm meleğinin mi? Şamdanları kırılmış, halıları toplanıp tüm eşyaları götürülmüş de olsa her köşesiyle zenginlik çağrıştıran bir havası vardı evin. Odalar büyük, tavanlar çok yüksekti. Sofadan ahşap bir merdivenle şarap mahzenine iniliyor, bir başka merdivenle de üst kata çıkılıyordu. Hemen üst kata yöneldi. Birer birer dolaştı odaları, ama kimseye rastlamadı. Döşeme yer yer çatlamış, duvarların beyazı kararmıştı. Aşağıda, Haliç kıyısındaki surların üzerinde hâlâ sürüyordu savaş. Burçlara saldıran leventleri Notaras'ın askerleri geri püskürtüyorlardı. Nicolo bıkkınlık duydu. Venedik'te olmayı istedi o an. Rialto Köprüsünden kanalın bulanık suyuna bakarken gördü kendini. Kırmızı kadifeden giysileri, başındaki beresiyle nasıl da yakışıklıydı! Babası gibi boylu poslu, esmer ve ince. Sonra evlerini düşündü, üst katta annesinin yattığı odanın tavan nakışları geldi gözünün önüne. Ve yatağa uzanmış babasının kanlı cesedi. Ürperdi bir an. İlk kez böylesine ayrıntılı anımsıyordu o korkunç sahneyi. Annesi ölünün başucunda ağlıyordu. Ucundan hâlâ kan damlayan bir hançer duruyordu yerde. Katilin kaçarken hançerini savurup attığını öğrenecekti sonradan. Babasını böyle kendi yatağında, güpegündüz öldürenin gerçekte annesinin âşığı olduğunu hiçbir zaman öğrenemeyecekti ama. Çocukluğuyla ilgili birçok gizi öğrenemediği gibi. Katilin neden hiçbir zaman bulunamadığını örneğin. Eve annesinin yardımıyla girip, rakibini bir dolabın içine gizlenerek beklediğini de. Gerçekte asıl babasının yatakta yatan kanlı ceset değil, çok ünlü bir asilzade olduğunu da öğrenemeyecekti. Çocukluğunu örten giz yumağı bazı sabahlar kente inen sis kadar yoğundu. Değil limandaki tekneler, kentin çatılarının üzerinden bir kara bulut gibi geçen sığırcık sürüleri bile pek kolay çıkamazlardı sisin içinden. Böyle havalarda yalnızca boru sesleri duyulur, kentin daracık sokaklarıyla kanallarında, köprüaltlarıyla evlerin iç avlularında, ka-

tillerle âşıkların gizlendiği en dip odalarda bile gemilerde çalınan boruların sesleri yankılanırdı. Nicolo çocukluğuyla ilgili belki her şeyi anımsadı o an, ama onu henüz çocuk yaşta Kaptan Rizzo'nun gemisine vermelerinin gerçek nedenini hiçbir zaman bilemedi. Amaç asilzadenin piçini Venedik'ten uzaklaştırmaktı, tek erkek çocuğun evin geçimine katkıda bulunması değil. Nicolo'nun sonunu kısaca anlatacağımı söylemiştim az önce. Oysa şimdi ona bir de çocukluk anıları atfetmeye kalkışıyorum. Üstelik sonu neredeyse gelmişken. Geniş pelerininin kollarını açmış, Nicolo Selim'i sabırsızlıkla bekleyen ölüm meleği hiç de uzakta değil. Kentin tüm kurbanları için yaptığı gibi onun için de biliyor orağını.

Nicolo pencereye yaklaşıp dışarıya baktı. Zinciri kıran bir Ceneviz kalyonu Haliç'ten çıkıyordu. Onu başka gemiler de izlediler. Rüzgârın yardımıyla göz açıp kapayana dek peş peşe ayrıldılar limandan. Nicolo gemilerin gidişine fazla şaşırmadı. Asıl şaşırdığı Türk donanmasının onlara engel olmayışıydı. Yağmalanan eşyalarla tutsak alınanların gemilere doldurulduğunu, savaş ganimetiyle yüklü kadırgaların kıpırdayamayacak kadar ağırlaştığını bilmiyordu çünkü. Hiçbir zaman da öğrenemeyecekti.

Yukarıda fazla kalmadı. Çabucak indi basamakları. Tam çıkmak üzereydi ki aklına şarap mahzenine bakmak geldi. Ahşap merdivene yöneldiğinde az önceki o tuhaf çekime kapıldığını hissetti yeniden. Ancak bir denizcinin duyabileceği denizkızlarının çağrısı mıydı bu, yoksa kanın sesi mi? Korkarak indi merdivenden. Kendini karanlığın içinde buldu. Duvarlardan su sızıyor, şarap fıçılarından gelen kekremsi koku toprak ve yosun kokusunu bastırıyordu. Bir süre fıçıların karaltısından başka bir şey seçemedi, sonra karanlığa alıştı gözleri. Islak duvarlara sürtünerek en dipte duran büyük fıçıya doğru yürüdü. Ve fıçının arkasına gizlenmiş, kendisine korkuyla bakan bir çift gözle karşılaştı. Uzanıp gözlerin sahibini yakaladı, çekip çıkardı fıçının arkasından. O an ellerinin yumuşak, sıcak bir tene, bir kadın gövdesine dokundu-

ğunu fark etti. Hızla çarpmaya başladı yüreği. Kadını tutup yukarıya çıkartırken fazla bir direnmeyle karşılaşmadı. İlk katın geniş sofasında yine göz göze geldiler. Bu kez aydınlıkta seçebildi kurbanını. Üzerinde siyah bir giysi vardı. Türk kadınları gibi örtmüştü yüzünü. Yalnızca gözleri açıktaydı. Artık korkuyla değil merakla bakan iki kocaman göz. Nicolo kadının yüzündeki örtüyü çekip alınca büyülendiğini sandı. Dolunay kadar beyaz, incecik bir yüz duruyordu karşısında. Alnında bir tek kırışık bile yoktu. Titreyen dudakları arasından:

– Bana acıyın, diye mırıldandı Yunanca.

O an eli ayağı çözüldü Nicolo'nun, tüm dünyası yıkıldı. Tam kente girmiş, yıllardır özlediği, hayâlinde besleyip büyüttüğü emeline kavuşacakken karşısında korkudan titremeye başlayan bu genç kadına zorla sahip olamayacağını anladı.

– Korkmayın, benden bir kötülük gelmez size, dedi İtalyanca.

Kadın elinde kanlı kılıcıyla karşısında Azrail gibi dikilen bir Türk askerinden İtalyanca yanıt beklemiyordu doğrusu.

– Türk değil misiniz yoksa? diye şaşkınlıkla sordu. Nicolo üzerinde zırhlı gömlek, başında beyaz börk olduğunu anımsayıp gülümsedi.

– Evet Türküm, diye yanıtladı bu kez Yunanca. Adım Selim.

Genç kadın bir düşte gibiydi. Bunca dehşetin ortasında yumuşak bakışlı, sevecen bir Türke rastlamak ona mucize gibi geliyordu. Gerileyerek göğüslerinin arasından çıkardığı inci kolyeyi Nicolo'ya uzattı.

– Bunu alın, dedi, bunu alın ve hayatımı bağışlayın.

Nicolo siyah giysiden taşan göğüsleri görünce ürperdi. Kalbinin yeniden, bu kez öncekinden de hızlı çarpmaya başladığını, içinde bir hayvanın uyandığını hissetti.

– Ben kolyeyi değil sizi istiyorum!

Kadının bakışları kararır gibi oldu, yüzündeki sevinç donup kaldı öylece. Nicolo onun:

– Öyleyse öldürün beni, namusuma el atacaksanız öldürün daha iyi! demesine aldırmadan üzerine saldırdı. Birlikte yere yuvarlandılar. Altında çırpınan beyaz etin direnci iyice uyardı Nicolo'yu. İçinde, gövdesinin derinliklerinde giderek artan bir istek, o güne dek hiç duymadığı, Mehmet'le de başkasıyla da yaşamadığı bir tuhaf coşku kabardı. Kadın altında çırpınmıyordu artık. Uzun bacaklarını açmış onu içine almaya hazırlanıyordu. Dikleşen erkekliğini çıkarıp bir an önce yaşamındaki bu ilk kadın gövdesine saplamak üzereyken sırtında bir acı duydu. Bir anda tüm bedenine yayıldı acı. Kadının indirdiği ikinci hançer darbesiyle gözleri kararadı. Savaş yeniden başlıyormuş gibi bir ürperti geçti zihninden. Sonra, nedense hep kendi gövdesine saplanan sertlikleri düşündü. Ve üçüncü darbede, tıpkı babası bildiği adam gibi, yığılıp kaldı kadının üzerinde. Ağzından kan geldi.

'Boğazkesen' de bitmeli bir gün. Evet, bitmeli. Bin yıllık Bizans'ın bitişi gibi. Nicolo'nun Bizanslı genç bir kadının kollarında can verişini yazarken nedense hep bitiş öyküleri canlanıyordu kafamda. Bir anlatının, bir dönemin, belki bir aşkın hatta bir yaşamın bitişi, bitişleri... İstanbul'un fethiyle de bir çağ bitmişti. Bir dönem kapanıp başka bir dönem başlamıştı dünya tarihinde. Demek ki gerçek anlamda bir dönüm noktasıydı bu olay. Kentin düşmesinin, Bizans'ın sonunun yaşamımda da bir dönüm noktası olacağını nasıl bilebilirdim! Deniz, İstanbul'un fethini yazdığım gecenin ertesinde geldi. Bu kez ilk gelişindeki gibi ısrarla çalmadı kapımı. Ama geldi. Hem de hiç gitmemecesine.

* * *

Yalıdan çıkma gereğini duymuyordum pek. Yalnızlığa alışmıştım. Eylül günlerinin ılıklığına da. Yıllardır buradaymışım gibi bir duygu vardı içimde. Burada, her an değişen bu eşsiz görünümün karşısında tek başıma. Gemiler geçiyordu. Kocaman tankerler, bembeyaz yolcu vapurları, takalar. Sa-

bah koyu mavi, öğle güneşinde zümrüt yeşiline dönen, günbatımında erguvan rengi suları yara yara gemiler geçiyordu. Bulutlar da öyle. Gemiler kadar çeşitli ve hareketliydiler. Sonra karşı kıyıda, Halil Paşa Kulesinin tam önündeki yoldan geçen arabalar... Gece, kırmızı ışıkların parıltısında deli böcekler gibi aceleciydiler. Onlara baktıkça canım sıkılmıyordu. Yaşamın devinip durduğunu, ben hiçbir yere kımıldamasam da dünyanın kartpostal bir dekor içinde akıp gittiğini görüyordum.

Günboyu çalışıyordum. Öngördüğüm bölümlerden pek azını yazabilmiştim oysa. Anlatının nasıl biteceğini kestiremiyordum. Bu biçimiyle 'Boğazkesen' tutarlı, bağdaşık bir metinden çok yamalı bohçaya benziyordu. Bölümler arasında yeterince bağ kuramamış, belli bir tempoda çalışmama karşın üslup birliğini gerçekleştirememiştim. Anlatı tek bir eksende yürümediğinden dengesizdi; sapmalar, gereksiz bilgiler, ayrıntılarla doluydu. Bu arada, hiç olmazsa ayrıntıların bazı işlevler yüklenmesini sağlayabilirdim. Neyse, henüz geç kalmış sayılmazdım. Son noktasını koymuş değildim, değildim ama 'Boğazkesen'in bir gün istediğim biçimde biteceğinden de emin değildim. Bu güvensizlik duygusu beni tedirgin ediyor, cesaretimi kırıyordu. Belki hiçbir zaman romanımı bitiremeyecektim. Bitiremeyeceğim için de bu yalıda geçirecektim geri kalan ömrümü. Bu düşünceler zihnimi giderek daha fazla meşgul etseler bile beni mutlak bir umutsuzluğa sürüklemiyorlardı. Tüm korku ve endişelerime karşın çalışmak, çalışırken de kendimi Boğaz'ın sularıyla akıp giden zamanın devinimine bırakmak güzeldi. İşte bu olağan akış içinde yaşarken birden değişiverdi dünyam. O'nun dönüşüyle gün de döndü, devran da.

Bir akşam odamda çalışırken ayak sesleri duyar gibi oldum. Birisi ürkek adımlarla ahşap merdivenden yukarıya, divanhaneye çıkıyordu sanki. Önce yersiz bir korkuya kapıldım. Bu saatte yalıya habersizce giren ya hırsız olabilirdi ya da... Birden içime doğdu, O'nu yeniden karşımda görebileceğim umuduyla ürperdim. Hemen açtım kapıyı. Kimseler

yoktu. Divanhaneye doğru yürürken boşuna umutlandığımı düşündüm. O geceki yakınlığımızdan, çığlık çığlığa sevişmemizden sonra sabah erkenden kapı dışarı eder gibi davranmam beni bir daha görmemek istemesi için yeterliydi. Gittiği gün çılgına dönmüş, peşine düşüp izini bulmak istemiş, ama yalıda kalış nedenimi anımsayınca O'nu unutmaya karar vermiştim. Unutmuştum da. 'Boğazkesen'i yazdıkça belleğimden silinmiş, birlikte yaşadığımız gecenin anısı giderek uzaklaşmıştı. Şimdi, nedense birden düşüvermişti aklıma. Gelenin o olmasını nasıl da yürekten istiyordum! Divanhane tavandan sarkan avizesi, üzeri örtülü koltuk ve sedirleriyle her zamanki görünümündeydi. Karşı kıyının ışıklarıyla yer yer aydınlanan Boğaz'ın şavkı vuruyordu duvarlara. Sular, belli belirsiz, Venedik aynasında kıpırdar gibiydi. Merdivenin başına geldiğimde yeniden duydum ayak seslerini. Giriş katında birisi olmalıydı. Basamakları heyecanla indim. Kapı aralıktı. Baktım aşağıdaki sofada da kimseler yok. Odaları teker teker dolaşarak köşe bucak her yeri aramakta kararlıydım. Neyse ki buna gerek kalmadan dış merdivenin berisinde gördüm gece konuğumu. Karanlıkta gözleri ışıl ışıldı. Bana doğru yaklaştı, ayaklarıma sürtünerek geldiği gibi aralık kapıdan çıktı gitti.

Kediyi görünce rahatlamıştım. Dışarıya çıkıp bir sigara yaktım. Yalı rıhtımının hemen yanından ışıklarını söndürmüş bir Boğaz vapuru geçti. Kimseler yoktu içinde. Sabahın ilk yolcularını almak üzere Beykoz'a gidiyor olmalıydı. Sancak tarafında yanan yeşil ışık suyu yaladı, karanlıkta uzaklaştı. Aynı anda bir gölge gördüm rıhtımda. Kayıkhaneye inen merdivenin yanı başındaki taşa oturmuştu. Yaklaştım. Başını benden yana çevirdi. Oydu, Deniz.

– Seni bu saatte rahatsız etmek istemezdim, dedi yavaşça.

– Buraya hep bir kaçak gibi geldiğinin farkında mısın?

Karşılık vermedi. Yanına oturdum. Son görüştüğümüzde giydiği beyaz eteklik vardı üzerinde. Yukarıya doğru sıyrılmış, yanık tenli bacakları neredeyse kalçalarına dek açığa

çıkmıştı. Bir sigara istedi. Yakıp verdim. İlk nefeste kırmızı kor parladı. İkincisinde yarılanmıştı sigara. Birlikte uyandığımız sabah da böyle içmiş, üç nefeste bitirmişti. Yenisini yakmadan bir süre tavana bakmış, neden sonra: "Burada seninle kalmayı ne kadar çok isterdim, demişti. Senin güvencende." Sözlerini zamansız bir istek, dahası çalışmamı engelleyecek bir öneri olarak görmüş, duymazdan gelmiştim. Şimdiyse susuyor, karşı kıyının ışıklarına karşı sigarasını içiyordu.

– Nasılsın? diye sordum, neler yaptın görmeyeli? Hiç aramadığına göre keyfin yerindeydi her halde. Başka evlerde başka yataklardaydın değil mi? Hep böyle kaçak gibi.

Yüzüme bakmadan tane tane, sözcüklerin, özellikle de 'kaçak'ın üstüne basarak konuştu:

– Geçen gelişimde kapıyı çalmıştım. Hem de ısrarla.

Doğru, nasıl da unutmuştum. Arka bahçenin kapısında göz göze gelmiştik ilk kez. Şimdiki gibi karanlıkta. Özür diledim. Omuz silkti.

– Bu kez gerçekten kaçağım.

Bakışlarını Boğaz'ın karanlık sularından bana doğru çevirdi. Tam o anda tüm ışıklarını yakmış bir yolcu gemisi geçti yanımızdan. Yorgun bakışlarını, çökmüş yüzünü aydınlattı. Elimi saçlarında gezdirdim. Boynundan tutup kendime doğru çektim. Dudakları titriyordu. Öpmek istedim. Önce direndi, sonra bıraktı kendini. Islak, kocaman ağzının o geceki kadar istekli olmadığını fark ettim. Yarıda kesti öpüşmemizi.

– Peşimdeler, dedi. N'olur sakla beni. Bu kez ellerine geçmek istemiyorum.

– Neler söylüyorsun sen?

– Haberin yok mu?

– Neden haberim yok mu?

Hayretle gözlerimin içine baktı.

– Haberin yok mu gerçekten?

– Neden söz ettiğini anlamıyorum.

Sustu bir an. Dudaklarına acı bir gülümseme yayıldı. "Nereden haberi olsun," diye söylendi kendi kendine, "bu dünyada yaşamıyor ki!" Sonra bağırmaya başladı:

– Yine geldiler! Bu kez toptan canımıza okuyacaklar!

Birden irkildim.

– Darbe mi oldu yoksa?

– Evet, ordu yönetime el koydu.

– Ne zaman?

– Dün gece. Sabaha karşı eve gelmişler. Allahtan Kanlıca'da teyzemin evindeydim. O zamandan beri kaçağım. Çember giderek daralıyor. Tanıdıkların evlerini arıyorlar bir bir. Teyzeme de geleceklerdir mutlaka. Burada güvencede olacağımı düşündüm.

Hıçkırıklarla kesildi konuşması. Tutuklanmaktan değil, 12 Marttaki gibi işkence görmekten korktuğunu, bu kez dayanamayacağını söyledi.

– Burada bulamazlar seni, dedim. Gel yukarıya çıkalım.

8

Deniz'le birlikte yalnızca bir kadın değil, yeni bir dünya girdi yaşamıma. 1980 Eylülünün gerçek dünyası. Transistorlu radyodan dinlediğimiz haberlerle kuşatılmıştık. Milli Güvenlik Konseyinin bildirileri peş peşe yağıyordu. Anayasa yürürlükten kaldırılmış, siyasi partilerle parlamento kapatılmış, tüm yurtta sıkıyönetim ilan edilmişti. Beş generalin keyfine kalmıştı ülke yönetimi. Nicedir unuttuğum, eski günlerde kalmış tank seslerini yeniden duymaya başlamıştım. Ordu insan avındaydı yine. Siyasi liderlerle sendika yöneticileri tutuklanıyor, gencecik insanlar ipe çekiliyor, işkence ve zulüm sürüp giderken gazeteler toplatılıp kitaplar yakılıyordu. On yıl kadar önce 12 Mart darbesinin ardından bir ölçüde benim de yaşadığım baskı dönemini aratmayan, hatta ondan bin beter bir dönem başlamıştı. Gün boyu ülkenin devleti ve milletiyle bölünmezliğini haykırıyordu radyo, sonra askeri marşlar çalıyor, ardından bitip tükenmek bilmeyen Milli Güvenlik Konseyinin bildirileri başlıyordu. Havaalanları kapatılmış, pasavanla geçişler –bu 'pasavan' da ne demekse– ikinci bir emre kadar durdurulmuştu. Deniz'e pasavanın anlamını sordum. Dudak büktü.

– Nasıl olur da bilmezsin. Paris üniversitesinde hoca olacaksın bir de!

– Gerçekten bilmiyorum. Radyodan iki de bir duydukça sinirim bozuluyor. Pasavan, pasavan... Pasavanla geçişler durdurulmuş. Peki n'olacak şimdi? Ne demek oluyor Allahaşkına şu pasavan?

– Korkma sevgilim, bir şeycik olmaz sana. Pasavana ihtiyacın kalmadan, havaalanı açılır açılmaz Paris'te, seni dört gözle bekleyen karının yanında alırsın soluğu.

– İyi de pasavan ne demek, sen onu söyle.

–

– Çıldıracağım! Aklım takıldı işte. Bozuk plak gibi hep aynı sözcük dönüp duruyor kafamda. Pasaporta benzer bir şey mi acaba?

– Nasıl da saplantılısın? Eskilerin sabit fikirli dediklerinden.

Doğru saplantılıydım. 'Pasavan'dan başka bir şey düşünemez olmuştum. Pasavan! pasavan! pasavan! diye bir ses beynimin içinde vızıldayıp duruyordu. Ve Deniz inadına bu sözcüğün anlamını söylemekten kaçınıyordu. Sonunda patladım:

– Ya pasavanın ne demek olduğunu söylersin ya da radyoyu kapatırım.

Yüzündeki alaycı ifade donup kaldı birden. Mavi bakışlarıyla beni sorgular gibiydi.

– Dünya umurunda değil tabii! diye haykırdı. Darbe olmuş, kan gövdeyi götürüyor, ama ne gam! Beyimiz kendi derdinde. Kendi akıbetini düşünüyor yalnız. Geleceğini güvence altına almaya çalışıyor.

Gülmeye başladı birden. Milli Güvenlik Konseyinin bildirilerini radyo dinleyicilerini kurşuna dizer gibi okuyan kadın spikerin sesine öykünerek:

– Kendi güvenceniz için pasavan kullanmayın! diye bağırdı. Pasavanla geçişler emir komuta zinciri içinde ve emirle durdurulmuş, bu emre uymayanlar ve pasavanın ne olduğunu bilmeyenler hakkında yasal işleme başlanmıştır.

Dalga geçiyordu benimle. Bu alaycı tavrın arkasındaki umarsızlığı sezmiyor değildim. Ama sinirime dokunan hem alaycı, hem ciddi bir eda vardı ses tonunda.

– Yurt dışına çıkışlar yasaklanmış, gece sokağa çıkmak ve kadınları çileden çıkartmak serbest bırakılmıştır. Muhbir

vatandaşlar şu telefon numarasına başvurup en doğal ihtiyaçlarını karşılayabilirler. Çaylar şirketten!

– Pasavan, diye kestim sözünü, pasavanın ne olduğunu bilip de söylemiyorsan...

– Yeter be, yeter artık! Pasavan da pasavan! Korkma bir şey olmaz sana. Öncelikli geçişe ihtiyacın kalmaz.

Rahatladım birden. Gövdemin gevşeyip yumuşadığını, sinirlerimin yatıştığını fark ettim. Hay allah, nasıl da tahmin edememiştim! Yazıklar olsun! Bunca yıl Paris'te otur da pasavanın 'passe-avant' olabileceğini aklının ucuna bile getirme. Olacak şey değil! Neyse düğüm çözülmüştü sonunda.

– Ya dostların? diye sordum, dostlarından ne haber? Bir öfke fırtınası kapladı bakışlarını. Birden üzerime atıldı. "İkiyüzlü herif!" diye bağırarak göğsümü yumruklamaya başladı. Onu yatıştırmaya çalıştım, ama boşuna. Giderek çoğalıyordu öfkesi:

– Pasavan! diye haykırıyordu, onların pasavanla geçişlerine izin verildi. Hücrelerinde bülbül gibi şakıyorlar şimdi. Aralarında öbür dünyayı boylayanlar da var. Canlarım can veriyor işkencede, duymuyor musun?

Hayır duymuyordum. Duymak da istemiyordum. Yanımda bir kadının sürekli varlığı, sabahtan akşama cırlak sesiyle M.G.K'nın bildirilerini haykıran radyo, bir türlü sonunu getiremediğim 'Boğazkesen'in yazılmamış bölümleri... Bu belirsizlik, pasavanla geçişlerin yasaklanması...

– Ya sen! diye bağırmaya başladım, Bellini'nin akıbetinden haberin var mı senin? Fâtih'in portresini ne zaman yapacak biliyor musun? Ya Şehzade Mustafa? Mustafa'nın hali ne olacak şimdi? Söyle ne olacak? Ne Mustafa'nın ölümünü yazdım ne de Mehmet'in!

Kollarımın arasında çırpınan bir kuş gibiydi. Ama ne kuş! Ufak tefek gövdesinden hiç beklenmedik bir güçle indiriyordu yumrukları. Bir yandan da sabrımı gagalıyordu.

– Yeter, dedim, yeter yoksa karışmam!

– N'aparsın yani?
– Görürsün n'apacağımı!

Birden Deniz'in gözüpek bir militan olduğu geldi aklıma. Aşağıdan almak istedim. O zaman iyice yüklendi. Bunun üzerine dayanamayıp ben de vurmaya başladım. Sille tokat giriştik birbirimize.

Bu ilk kavga daha da yakınlaştırdı bizi. Sürekli didişir olduk. Bir gün sinirlenip 'Boğazkesen'in müsvettelerinden bir bölümü denize attı. Onun üzerine ben de transistorlu radyoyu kapıp pencereden fırlattım. Bir süre konuşmadık. Sonra barıştık yine. Her kavgayı, mutlaka dövüşle biten her tartışmayı, sevişerek başlattığımız barış dönemleri izledi. Evet, dövüşür gibi sevişiyorduk Deniz'le. Yalnızca cumbalı odanın dar yatağında değil, her yerde. Mutfaktaki taburenin üzerinde örneğin. Masada. Arka bahçedeki çınarın gölgesinde. Hatta rıhtımda bile. Bir kayıkta, kayıkhanenin loş duvarlarına bakarken de dalgaların hışırtısında içine girdiğim oluyordu, divanhanenin örtülü koltuklarından birinin üzerindeyken de. Ağzı köpüklü bir kısrak gibi üzerime çıkıyordu bazen. Bazen yumuşacık, on altısında bir genç kız utangaçlığıyla gözlerini kapatıyordu ben içindeyken. Bazen da, doyuma varırken, attığı çığlıklarla tüm yalı sarsılıyordu. Divanhanede avize, cumbalı odanın rafındaki çalar saat ve çay fincanları titriyordu. Dövüşmediğimiz ender anlarda sevişme mekânına dönüşüyordu tüm yalı. Bir zamanlar 'Boğazkesen'i tasarladığım, beyaz kâğıtlarla sözcüklerin dünyasında kendimi unuttuğum, dış gerçekten koparak tarihin derinliklerine daldığım yerlerde bir kadının, ufak tefek, ama güçlü, hem sert, hem sevecen, hem çekici hem itici bir tuhaf kadının saltanatı hüküm sürmeye başlamıştı. Oydu her şeyi başlatan. Kavgaya da, barışa da o karar veriyor, en küçük davranışımı bile yönetmeye kalkışıyordu. Arada bir, "Bugün yazmalısın," diyordu, "sabahtan beri tek sözcük bile yazmadın." Tam masaya oturup romanın havasına girmeye çalışırken bir elin saçlarımı okşadığını hissediyordum. El saçlarımı okşuyor, sonra

ensemden tutup öne doğru itiyordu başımı. Kendimi elin yönetimine bıraksam önümdeki kâğıtlara yapışacaktı suratım. Direniyordum. Ama el oyunu sürdürmekte kararlı davranıyordu. Bu kez göğsümü kavrıyor, sonra aşağıya doğru kayıyordu. Kasıklarıma dokunur dokunmaz uyarılıyordum. Güzel bir ürperti kaplıyordu bedenimi. Hep böyle oluyordu, evet. El kasıklarıma doğru yaklaşır yaklaşmaz sevişmeye hazırdım. Bir köle, efendisinden hep aynı işareti bekleyen Pavlov'un köpeği gibi. Sabah uyanınca da aynı gerilim sürüyordu. Tavanda oynaşan Boğaz'ın ayna sularına dalmışken el, saçlarımda dolaşmaya başlıyor, sonra gövdemde sabah gezintisine çıkıyordu. Daha ilk dokunuşta uyarıldığımı duyumsuyor, başlarda denediğimiz karşılıklı okşamalara, öpüşmelere hiç kalkışmadan giriyordum içine. Eğri bir kılıç gibi saplanıyordum gövdesine, evet saplanıyordum. Tutkuyla omuzlarımı kavrıyor, yalnızca gövdemi değil tüm benliğimi bastırıyordu kadınlığına. Sonra, Boğaz'ın akışında sonsuz bir gelgite bırakıyordum kendimi. Onun altımda her darbeyle biraz daha acı çekmesini, her vuruşun daha keskin, daha kan dökücü olmasını, ama sevgilimin ölmemesini, hep böyle benimle yan yana, üst üste, alt alta, iç içe kalmasını istiyordum. Giderek Deniz'in varlığında eridiğim sanısına kapılıyor, bu durumdan kurtulmak için kalkıp bir an önce romanımın başına oturuyordum. Peşimden geliyordu her defasında. El önce saçlarımı okşayıp yatıştırıyordu beni. Sonra... sonra oyun yeniden başlıyordu. Bu duygu, hep Deniz'in içinde olduğum, giderek onun gövdesinin bir parçasına dönüştüğüm duygusu uykuda da sürüyordu. Bir vapur düdüğüyle uyandığımda kendimi onun üzerinde, beni daha sıkı, daha derinden kavrayıp sarmak için olağanüstü bir çekim gücüyle açılmış kadınlık organının üzerinde, o baş döndürcü uçuruma atlamaya hazır buluyordum. Ve her defasında bin parçaya bölüneceğimi bilsem de, Deniz'in çıplaklığına bırakıyordum kendimi.

* * *

Ben de bu kıyıda büyüdüm Deniz! Senin gibi. Şimdi lağım çukuruna dönmüş Göksu Deresinde yıkandığım da oldu, Toplarönü'nden kendimi şeytan akıntısına bıraktığım da. Senin gibi yalı rıhtımlarında güneşlendim. Boğaz'ın iklimi biçimlendirdi bedenimi, ben de bu topraklarda serpilip boy attım. Ama yaşadıkça başka kıyılara, uzak denizlerin ıssız kumsallarına da düştü yolum. Oralarda denizin çekilişini, geride balıkçı teknelerinin yan dönüp saplandıkları bir tortu, yumuşak bir balçık yığını bırakan okyanusu gördüm. Sonra suların yeniden yükselişini. Nasıl da hızla gelirdi dalgalar, bir anda kumsalı kaplar, martı çığlıklarının yankılandığı kayalara doğru yürür giderlerdi. Gemiler eski dengelerine kavuşurlardı yeniden, liman denize. Denizin yükselişi bir elin dokunuşlarından daha hızlı, çok daha şehvetliydi. Sırtüstü uzanmış güneşte yanan çıplak gövdemi ayakuçlarından yukarıya doğru yalar giderdi yosunlarıyla.

Şimdi o kumsaldan uzak, kendimi senin sularına bırakıyorum. İçimde yavaşça yükseliyorsun Deniz, giderek tüm varlığımı kaplıyorsun. Başka hiçbir şeye yer bırakmıyorsun zihnimde. Hayâl gücümü, gövdemin özgürlüğünden kurtulup başka bir dünyayla ilişki kurabildiğim o tek alanı da örtüyorsun. Günlerimde, gecelerimde, düşlerimde, karabasanlarımdasın artık. Evet, karabasanlarımda bile. 'Boğazkesen'i unuttum çoktan. Yazma gücümü tükettin, sevme gücümü çoğaltarak. Önce bir fidan yeşerttin, sonra deli rüzgârınla söküp attın onu da. Şimdi seninim. Artık yalnızca senin.

Ne tuhaf! 'Boğazkesen'i yazma isteği giderek Deniz'e söylenen bir aşk şiirine dönüşmeye başladı. Bir an önce kurtarmalıyım kendimi bu berbat lirizmden. Romanımın kahramanları beni bekliyor. El ediyorlar aynanın içinden. Öbür yana geçip onlara ulaşmalıyım. Teker teker tutmalıyım ellerinden, nabızlarını yoklayıp kaderlerini çizmeliyim. Deniz son kavgamızdan bu yana, sevişme anlarının dışında, hiç ilgilenmiyor benimle. Sabah erkenden rıhtıma iniyor. Soyunup şezlonga uzanarak başlıyor güne. Güneşlenmiyor hayır,

kentte başlayan insan avının bir gün gelip burada, bu kuytu yalıda kendisini de bulacağını, ömrünün geri kalan yıllarını dar bir hücrenin karanlığında geçireceğini düşünerek kana kana içiyor eylül güneşini. Önce yanık, güzel gövdesi, bikinisinden taşan kadınlık organıyla içiyor, sonra mavi gözleriyle. O rıhtımda şezlonga uzanmış yatarken ben alışverişe çıkıyorum. Esnafta kuşku uyandırmamak için önceden olduğu gibi tek kişilik öteberi alıyorum. Dönüşte, ortalığı derleyip topladıktan sonra yemekti bulaşıktı derken gün dönüyor. Akşam çayını demlemek de bana düşüyor genellikle. Ve gece, sevişme sonrası daldığım uykunun tam orta yerinde, gemi sirenleriyle yerimden fırlıyorum. Sirenlerin tümü de, sözleşmişçesine, ölüm! ölüm! ölüm! diye haykırıyorlar.

9

Gemi sirenleri bölüyor uykularımı. Kalkıp pencereden bakmaya gerek yok, seslerden anlıyorum. Bir mağaranın derinliklerinden gelircesine boğuk boğuk çalanı mutlaka bir Sovyet tankeridir. Çok uzaklardan geliyor çünkü, Odessa'ya bir an önce varmak için can atıyor. Orada eski yavuklusuna, sevdiği limana kavuşacak. Böyle çığlık atarcasına –sevişircesine mi demeliydim yoksa!– düdük çalan ise Beykoz vapurudur. Sabah köprüye götürecek yoksul ve çalışkan Beykoz halkını. Tepelerdeki gecekondularda oturan çıraklarla tersane işçilerini, konfeksiyonda çalışan utangaç ve kederli kızları. Onun, karanlıkta yalnızca seyir ışıklarını yakmış bir hayalet gemi gibi, öyle bomboş ve gizemli, Kanlıca Körfezine doğru süzülüşünü hayâl edebiliyorum. Sonra bir balıkçı takasının eski bir dolmuştan aşırma kornası duyuluyor. Nasıl da kalın, bet sesli. Fort firmasının eniklerinden biri sanki yokuş çıkıyor, çıkarken de ıkına sıkına caka satıyor etrafındakilere. Sirenler önce teker teker, sonra hep birden ölüm korosuna başlıyorlar. Küçük ve büyük, genç ve yaşlı, erkek ve kadın ölüler, benim ölülerim. İşte bir savaş gemisi, upuzun bir yelkenli, sonra bir şilep, bir şilep daha, ama bu kez kömür değil özlem yüklü, öylesine uzaktan geliyor sesi ve elbette bembeyaz, martı kuşları kadar beyaz bir yolcu gemisi; peşinden sürüklediği martılarla ağlarını güvertede toplamış bir balıkçı teknesi, hızlı ve atak bir sahil koruma botu, nedense aynı yönde giden iki Boğaz vapuru, ikisi de eski mi eski ve bir tek yolcu yok içlerinde, sonra... sonra yine bir şilep, bir tanker, bir tanker daha... Küçük, ortanca ve büyük

ölüler gemi sirenlerinin eşliğinde geçit töreni yapıyorlar. Kaptan Antonio Rizzo kazıkta can veriyor, Çandarlı Halil cellatın elinde. Magadük Notaras'ın boynu, fethin ertesinde Mehmet'in birer birer cellata teslim ettiği oğullarından sonra vuruluyor, Mahmut'unkiyse Yedikule zindanında bir şafak vakti düşüyor toprağa. Vezirin kanını hemen içmiyor toprak. Sahi Notaras'ın oğullarını anlatacaktım, Mahmut Paşaya reva görülen eziyetleri de. Ama tüm ölüler, Konstantin ve Giustiani de dahil, on binlerce yeniçeri ve Bizanslı askerle birlikte dans etmeye başlıyorlar. Mahmut Paşanın dilsize öldürttüğü Şehzade Mustafa, dilsizin katilinin katili, –bu adamın kimliğini daha sonraki bölümlerde açıklamalıyım– dilsiz ve Mahmut Paşa da katılıyorlar iskeletler dansına. Onların el ele tutuşup eski yaşamlarındaki görünüşlerinden sıyrılarak kurukafaları, bakışsız göz yuvaları ve kemikten ibaret gövdeleriyle dans edişlerine dehşetle bakıyorum. Beni de almak istiyorlar aralarına. Ama yanımda Deniz var, Deniz beni bırakmıyor. "Senin ölün değil dirin lazım bana!" diyerek tutuyor omuzlarımdan. Yatağa, hep yatağa, yanında yatarken bile bir başka yatağa doğru sürüklüyor. Derken elindeki orağı bir mendil gibi sallayan Azrail'in başını çektiği halay, harlı ateşin çevresinde dönmeye başlıyor. Döndükçe hızlanarak, hızlandıkça fır dönerek, sirenlerin sesiyle kendinden geçiyor. İskeletler semaya duran Mevlevi dervişleri gibi savruluyorlar beynimde. Yalının köhne döşemelerine topuk vurup eşyayı ayaklandırıyorlar. Avize tavandan düştü düşecek, aynalar zangırdamakta. Yalıda değil beynimde hora tepiyorlar, beynim ve hayâl gücüm işgal altında. Evet, işgal altında.

İskeletlerin takırtısı giderek siren seslerini bastırıyor. Ölüm! ölüm! ölüm de ölüm! Hurûfi derviş Mimar Sinan Yusuf'un elinden tutmuş, öteki eli evlât kurbanı Uluğ Beyin omzunda. Seyir kâtibi Nicolo, Uluğ Beyin beline sarılmış, Uluğ Beyse Nefeli'nin. Nefeli, Mehmet'in yarı kardeşi Ahmet'i emzirmekte, hani süt emerken 'makamına gönderilen' Ahmet'i. Ama Ahmet'in gözü nedense güzel Şemsiye'de. Şemsiye'nin boynu vurulmamış, babası Ankur'unki gibi.

Şemsiye'den, sevgili karısını boğdurarak kurtulmuş Süleyman. Tıpkı Mehmet gibi. Sultan Mehmet'in delicesine sevdiği cariyesi Bizanslı İrini gibi. Ama bu öyküyü anlatmadım daha. İstanbul'u aldıktan sonra haremine giren Bizanslı bir kadına bizim Mehmet'in nasıl tutkuyla bağlandığını, gözünün ondan başka hiçbir şey görmez olduğunu ve kafa esenliğine kavuşup kendini devlet işlerine verebilmek için Divan-ı Humayûnu toplayıp herkesin gözü önünde cariyesini kendi elleriyle nasıl hançerlediğini, hançerleyebildiğini bir başka fırsatta anlatacaktım, gerçekte Mehmet'in yaşamında hiçbir kadını tutkuyla sevmediğini bilsem de. Ne güzel, kahramanlarımın tümü öldükleri yaştalar.

İskeletler gerçek yaşamdaki görünümlerini alıp asıllarına döner dönmez renkler de geri geliyor, biçimler de. Kaptan Antonio Rizzo rüzgârla şişen ipek gömleğinin içinde her zamanki gibi şık, Şehzade Mustafa da. Nefeli, Şemsiye'yle yarışır güzellikte. Dişilikte Nefeli başta ama, Şemsiye'nin de değme dilbere pabuç bırakmayacak bakışları, ok gibi kirpikleri, yay gibi kaşları, inci gibi dişleri var. İkisi de esmer, ikisinin de tenleri pür-i pak, gözleri kederli. Ve ikisi de ölmeye hazır değil. Yaşamak istiyorlar daha. Yaşayıp dünyanın keyfini çıkartmak. Keyif deyince Rizzo'yla Nicolo atılıyorlar öne, ama bir hamlede Mehmet kölesiyle kurbanına yetişiveriyor, göz açıp kapayana geçiyor onları. İyi de Mehmet'in ne işi var bu iskeletler dansında, Mehmet henüz ölmedi ki! Mehmet'in ölümünü silip atıyorum bir anda kafamdan, onu dans edenlerin arasından çıkartıp harlı ateşin çevresinden uzaklaştırıyorum. Ölüm! ölüm! diye haykıran sirenlere, "vakit var daha!" diye karşılık veriyorum, "vakit var daha!" Ben bu işlerle uğraşırken Halil'le Mahmut boş durmuyorlar elbet. Her ikisi de sakallarını sıvazlıyorlar, Rizzo'yla Nicolo cinsel organlarını sıvazlarken. Derken... derken gözlerimi aralıyorum. Terden sırılsıklam olmuş çarşafın altından bir el dizlerimden yukarıya, apış arama doğru tırmanıyor. Kendimi elin okşayışlarına bırakıyorum. Dirilmekte pek acele etmeyen erkekliğimi hırsla kavrıyor parmaklar. O anda görüntüler silini-

yor ve birden susuyor sirenler. El, erkekliğimi giderek daha iştahla sıktıkça haykırmak geliyor içimden. Boğaz'dan kurtulup Karadeniz'e çıkmanın sevinciyle düdük çalan bir balıkçı teknesinin sireni gibi değil, boğuk boğuk, ağlayıp inlercesine haykırmak. Ama değil bir ses, kısık bir hırıltı bile çıkmıyor ağzımdan. Her şey öylesine sessiz ve bungun. Çaresiz elin güdümüne bırakıyorum kendimi. Bir başka el daha peydahlanıyor hemen. Omzumdan tutup yanımda yatan çıplak gövdenin üzerine doğru bastırıyor. Boğulmadan önce debelenen bir kazazedenin çırpınışlarıyla direnmeye çabalıyorum, ama boşuna. Deniz bir anda derinliğine çekiyor beni.

10

Uçurumun üzerine gerili ipte yürüyen bir cambazdım. Uzun bir sopa bile yoktu elimde. Her adımda bir sağa bir sola yalpalayarak yitirdiğim dengeye kol hareketlerim sayesinde kavuşup yürüyordum. Bir geçiş sürecinde değildim, hayır. Varacağım yeri bilmeden ilerliyordum. Amaç her adımda dengeyi yeniden kurabilmekti. Nedense hep son anda, düşmeye ramak kalmışken kuruluyordu denge. Geceleyin bir balıkçı motorunun sesi odaya doluyordu çünkü. Yalı belli belirsiz titriyordu. Gerçekte yalı değil eşyalardı titreyen. Tozlu raftaki çalar saat, masanın ayakları, Deniz'le paylaştığım dar yatak, evet her şey titremeye başlıyordu. Divanhanede üzeri örtülü sedirlerin, devasa fanuslu lambaların, duvardan indirilmiş cam çerçeveli eski aile fotoğraflarının da titrediklerini duyuyordum. Sudan şişmiş, yer yer çatlamış kocaman teknesiyle meçhule giden bir gemi gibi karanlıkta yavaşça uzaklaşıyordu yalı. Bu gidişi, balıkçı motorunun sesiyle çoğalan başka sesleri, kapısı kilitli odalarda hayâl ettiğim gümüş kakmalı sandıkları, sandıkların içinde naftalinlenmiş eski zaman giysilerini, bütün o ince belli dar etekleri, ayna karşısında sular kararırken çıkarılan yaşmaklarla, bir bir çözülen hotoz ve iğneleri, sonra kırık musluklardan mermer kurnalara damlayan suyu, o suyun geldiği kaynağın kıyısında yapraklarını dökmeye başlayan ulu çınarları, çınarların toprağa inen kökleriyle göğe yükselen dallarını, dallarda rüzgârın fısıltısını, evet doğanın ve hayâl gücünün gece vakti bu yörede insanoğluna bağışladığı tüm sesleri ve görüntüleri romanıma koyamazdım. Gün boyu pencereden gördüklerimi

de. Ama dış dünyayla ilişkimi sürdüren, bir an da olsa beni 'Boğazkesen'in tutsaklığından kurtaran bu duyumlara ihtiyacım vardı. Onlardı yazıyla gerçek arasındaki dengeyi kuran.

Motor sesi uzaklaşıp kesildikten sonra derin bir sessizliğe gömülüyordu yalı. Sonra yavaştan deniz uğuldamaya başlıyordu, Deniz'le birlikte. Bir karabasandı belki gördüğü, belki tuhaf bir düş. Solukları giderek sıklaşıyor, tüm gövdesini ter basıyordu. Sevişirken kulağıma haykırdığı sözlere benzer, kışkırtıcı, hayasız deyimlerle uykusunda konuşuyordu Deniz, işkencede konuşturuluyormuş gibi. Sular kayıkhanenin harap duvarlarındaki oyuklara girdikçe bir sağır uğultu döşemeden yukarıki katlara doğru yükseliyordu. Denizin yalıyı temelinden kemirmeye başladığını düşünüyordum, Deniz hayâl gücümü iğdiş ederken. Su sesi gece boyunca sürüp gidiyordu. Yalının ikbâl günlerinde sandalla mehtaba çıkanların neşeli çığlıkları değildi uykularımı bölen. Sazendelerin fasıl kayığındaki fenerlerin ışığında ellerini havaya kaldırıp tefe her vuruşta çıkardıkları zil sesleri, bir udun ya da eski bir tamburun tellerinin her tıngırdayışında duyulan keder, kemanların 'inleyen nağmeler'i geçmiş gecelerin esrikliğinde kalmıştı. Hanende gazellerinin Kanlıca'dan Göksu'ya doğru ayışığında kayıp giden sandal kervanıyla birlikte aktığı, her redifli kafiyeyi Boğaz'ın ayna suları gibi kendi çevresinde dönerek hızla, ısrarla, her defasında biraz daha tiz perdeden tekrarladıkları o sefâ âlemleri de. Göksu'ya bülbül dinlemeye gidilmiyordu artık. Ağaçlar kuşsuz, yalılar insansız kalmıştı. Ya kentin merkezine göçmüştü büyük aileler, ya da öbür dünyaya. Göksu Deresi boyunca uzayıp giden mezarlıktaki servilerin sesiydi duyulan, bir de denizin uğultusuyla Deniz'in çığlıkları.

Bazı geceler uykusunda düpedüz bağırıyordu Deniz. "Beni konuşturamazsınız!" diye haykırıyordu, "konuşturamazsınız!" "Bülbül gibi mi?" diye soruyordu bazen da, "bülbül gibi evet..." Soru soran da yanıt veren de kendisiydi, ama

hem cellat hem kurban olduğunu bilmiyordu ki... Gece, bu düşsel sorguda süren karabasanlarla uzayıp gidiyordu. Deniz'in korkusunu, askeri yönetimle başlayan baskı günlerini, işkencede can veren öğrencileri romanıma koyamazdım. Sayısız yük odaları, sofaları, ahşap merdivenleri ve taşlığıyla her geçen gün biraz daha denize kayan, aşıboyası aşınmış bu yalının tarihini yazamayacağım gibi. Gerçi benim romanımda da şiddet vardı. Evet, oluk gibi akıyordu kan. İnsanlar boğazlanıyor, kelleler kesiliyor, Osmanoğlu'nun kanı akmasın diye süt emen bebeler cellata, dal gibi şehzadeler dilsize ipek mendille boğduruluyordu. Ama Fâtih döneminde olup bitiyordu bütün bunlar. Hem o dönemde Boğaz yerleşime açılmamıştı henüz. Ne bu köhne yalı vardı denize kayan, ne de gelip geçen uskurlu gemiler. Boğazkesen üç vezir kulesiyle aşılmaz bir duvar gibi karşımda yükselirken 'Boğazkesen' adını koymayı düşündüğüm romanımın malzemesi de oluşmaktaydı. Bir gün 'Boğazkesen'in karşısına Boğazkesen gibi zorlu bir kadının dikilivereceğini, beni Fâtih döneminden koparıp kendi dünyasına çekmek, kendi coşkusunda boğmak isteyeceğini nereden bilebilirdim! Deniz'in dünyasında kan, kurşun ve işkence vardı. Gelecek güzel günlerin, özgürlük ve eşitlik özleminin bedeli tutuklamalar, hücre hapisleri, idamlar vardı. Bir de kapatıldığımız bu yalıda her geçen gün bizi bir parça daha girdabına çeken tutku.

Bir gece, Deniz uykuda sayıklarken kalkıp lambayı yaktım. Masanın üzerinde yazılmayı bekleyen boş kâğıtlara eğildiğimde bir ses geldi kulağıma. Geceyarısından sonra yalıyı dolduran seslerden farklıydı. Pencerenin önünde bir kuş kanat çırpıyordu sanki. Perdeyi açtım. Topal martıydı. Pervaza tünemiş, kırmızı gözleriyle bana bakıyordu. Tek ayak üstünde cezaya kaldırılmış bir afacan edası vardı duruşunda. Pencereyi açıp elimi uzattım. Kaçmadı. İyice büzülüp sokuldu. Karşı kıyının ışıkları sönmüş, Boğaz karanlığa gömülmüştü. Hisar seçilmiyordu uzaktan. Martının ıslak tüylerini okşadım. Hemen bıraktı kendini. Yüreği küt küt çarpıyordu. Bir süre yürek atışlarını dinledim. Sonra, yavaşça boynuna doğ-

ru kaydırdım elimi. Ve birden, parmaklarımın arasında kıpırdayan, solup alıp verdikçe ipek bir kumaş gibi katlanıp açılan bu boynu sıkmak geldi içimden. Sıkıp topal martıyı boğmak. Bu nedensiz isteğin, bu korkunç duygunun nasıl olup da böyle ansızın tüm varlığımı kaplayabildiğine bir anlam veremedim. Martı içimden geçenlerden habersiz elimde büzülüyordu. Üşüdüğü belliydi. Bir lokma ekmek için gelmişti pencereme. Mutfağa gidip ekmek ufaladım. Döndüğümde yerinde yoktu. "Keşke, diye geçirdim içimden, keşke sıkıverseydim boynunu..." Sonra, aklımdan nasıl böyle bir şey geçirebildiğime kendim de şaştım. Ama martının boynu öylesine yumuşak, o denli ıslak ve inceydi ki...

Deniz'e baktım. Yorgan üzerinden kaymış, çıplak gövdesi açığa çıkmıştı. Az önce gördüğü karabasanın izleri silinmişti yüzünden. Artık sayıklamıyordu. Yanık teni, terli kalçalarıyla çarşafların üzerinden kayıp gidiyordu. Derin uykudaydı bir tanem. Boynu kirli yastıkta bir kuğu boynu kadar beyaz ve inceydi. Onu uyandırmadan yanına uzandım. Başımı göğsüne yaslayıp kalbinin vuruşlarına bıraktım kendimi. Ve nedense divanhanenin girişindeki duvar saatini düşündüm. Tatil boyunca her akşam paslı bir anahtarla kurduğumuz bu alaturka rakamlı saatin nicedir işlemediği geldi aklıma. Cam mobilyanın içindeki pirinç rakkas zamanı öğütürcesine bir gidip bir gelmiyordu artık. İlerleyen gecenin tek kanıtı Deniz'in çarpan kalbiydi. Sevgilimin her soluk alışında, kalbinin her vuruşunda biraz daha ilerliyordu zaman. Gün yaklaştıkça karanlık uzaklaşmıyordu. Hayır, uzaklaşmıyordu.

Bir sabah erkenden kalkıp Tepebaşı'ndaki otelde gördüğüm düşü yazmak üzere masanın başına oturdum. Aslında düş değil gerçekti. Ya da gerçek olmasını istediğim bir düş. O gece, Fâtih Kitaplığından çıkışta yalıya dönmeyip Beyoğlu'na gitmiş, Çiçek Pasajında iyice kafayı bulduktan sonra bir otelde kalmıştım. Hangi otel olduğunu tam olarak anımsamıyorum şimdi. Tepebaşı'nda, Asmalı Mescid'e çıkan dar

bir sokağın girişindeydi. Odam arka avluya bakıyordu. Kırık lavabolu, iç karartan bir otel odası. İstiklal Caddesinin gürültüsü doluyordu karanlık avluya. Sonra, gecenin geç saatlerinde, gürültü azaldı. Dalmışım. Uykumda bir ses, "Uzundu, yorgundu padişahın yüzü," diye kulağıma fısıldadı. Hiç oralı olmadım. Aynı cümleyi İtalyanca tekrarladı bu kez. O zaman yabancı sözcüklerin büyüsüne kapılır gibi oldum biraz. Aşina bir dildi, söylediklerini anlamasam da. Nicolo, belki de Kaptan Antonio konuşuyordu. Bense sıvası dökülmüş dar bir otel odasında değil, bir sokak ötedeki Venedik Elçiliğinin kabul salonundaydım. Göz kamaştırıcıydı her şey. Meşin koltuklar, duvardaki tablolar, tavan nakışları ve av kabartmalarıyla süslü mermer şömine. Sultan Mehmet'in portresini yapmak için İstanbul'a gelen Doclar Sarayı ressamlarından Gentile Bellini konuşuyordu. "İlk gördüğümde uzundu, yorgundu padişahın yüzü," diyordu, "belli ki hasta. Çok hasta. Sonu yakındır. Ölmeden yapmalıyım portresini." Balyos, padişahın hasta ve yorgun oluşuna içten içe seviniyor, Yakup Paşaya göndereceği çil çil düka altınlarının hesabını yaparken sevincini Bellini'ye belli etmemeye çalışıyordu. "Yarın, eğer ayakta durabilirse, bıraktığım yerden devam edeceğim işime," diyordu ressam, "Mehmet ölümsüzlüğü çoktan hak etti. Ama nasıl yapmalı, modelimin tüm özelliklerini, yalnızca görünüşünü değil, asıl o görünüşün ardında yatan tüm geçmişi, savaşları, düşleri, kederleriyle bir insanı, Osmanlı ülkesinin hükümdarı da olsa bir insanı nasıl tuvale koymalı?" Balyos'un bu tür konuşmalardan canının sıkıldığı belliydi. Başka yerdeydi aklı, Mehmet'in çıkmaya hazırlandığı seferi düşünüyordu. Bu kez hangi ülkenin fethini koymuştu acaba aklına? Hangi kenti kuşatacaktı? Roma'yı mı yoksa?

"Doğru, Mehmet ölümsüzlüğü hak etti," diye onaylıyordu sözlerine kendisi bile inanmadan, bir ölse, diye geçiriyordu içinden, bir geberip gitse!" Bellini dalgındı. Sarayda gördükleri geliyordu aklına. Mehmet'in portresini bir an önce bitirip başkalarının, yeniçerilerle saray hizmetkârlarının da portrelerini yapmak için can atıyordu. Yalnızca güçlülerin,

devlet yöneticilerinin resimlerini yapmaktan bıkmıştı. Balyos, "Unutma ki Büyük Türk dostumuz artık," dedi, "ama yine de dikkat et, sağı solu hiç belli olmaz." Bellini modelini düşünüyordu. Mehmet'in derin kültüründen, acımasız kişiliğinden birşeyler yansımalıydı portreye. Ama ne? Bir derin bakış mı, koyu, kopkoyu bir renk mi yoksa? Mehmet'i görür görmez hayran kalmıştı. Portrelerini yaptığı Doclara benzemeyen, gizini hiçbir zaman çözemeyeceği bir başkalık vardı bu adamda.

Balyos'la ressamın konuşmaları giderek fısıltıya dönüştü. Venedik Elçiliğinin kabul salonu bir lamba gibi kararıp söndü düşümde. Aynı anda bir sarsıntıyla yataktan fırladım. Otel çöküyor sandım öne. Sonra baktım sarsılan kendi gövdem. Ateşli hummaya tutulmuş gibi zangır zangır titriyordum. Gözlerimi aralayınca duvarda Fâtih'i gördüm. *Hayat* dergisinden kesilip çerçevelenmiş portresinden bana bakıyordu. Cihan padişahının yorgun yüzünü, dudaklarına dek inen ince, uzun burnunu hemen tanıdım. "Elini çabuk tut!" diye bağırdı buyruk verircesine, "ben ölmeden tez bitir romanını!"

– Ben ölmeden tez bitir romanını! diyen bir sesle irkildim. Deniz'di. Kalkıp masama gelmişti bile.

– Romanını bitirmekte çok acele etme, diye fısıldadı, şaka söylüyorum.

– Boğazkesen'i bitirmem gerek.

– Önce beni bitirsen... Dokunmadığın, keşfetmediğin daha nice yerler var bedenimde.

Kalem tutan elimi tuttu, çıplak göğüslerine doğru bastırıp sağdan sola hareket ettirmeye başladı.

– İşte divit işte parşömen! Hadi yaz bakalım!

Artık senin gövdene yazıyorum bu romanı Deniz, bir ceylan derisine. Her şey nasıl da hızla deviniyor. Günler geceye doğru akıyor, geceler gündüze. Çıplaklığın da akıyor, öyle bensiz, tek başına. Sabah kınından çekilmiş bir hançer

gibi yataktan kalkışların, karşımda duruşun, gece uykuda haykırışların. Sevişirken attığın çığlıklar da yarasalar gibi dönüp duruyor yalıda, tavandan döşemeye, cumbalı odadan mutfağa, oradan divanhaneye fır dolaşıyorlar çevremde. Sözcükler kıpırdamıyor yalnız, beyaz kâğıtların boşluğunda doğmadan ölüp giden sözcükler, benim sözcüklerim. Onlara ulaşamıyorum bir türlü, sana, çıplaklığına da ulaşamıyorum her zaman, 'Boğazkesen'i bir muska gibi gövdene yazsam da. Ellerimin arasından kayıp gidiyorsun haşarı bir yunus gibi. Çırpınmıyorsun hayır, kayıkhanenin duvarlarına da vurmuyorsun o güzel, yumuşak başını. Derin sularda yüzüyorsun Deniz, mavi ve özgür sularda.

Bir başka sabah da bahçe kapısının çalındığını duydum. Yataktaydık. Deniz korkuyla fırladı yerinden.

– Polis olabilir, dedi, ben evde yokum!

– Canım neden polis olsun, komşudur belki.

– Hemen açma. Kayıkhaneye inmemi bekle.

Giyinip odadan çıktık. O kayıkhaneye indi, ben bahçeye. Kapı tokmağı ısrarla vuruluyordu. Deniz'in yalıya ilk gelişindeki gibi. "Bu kez de bir başka kadındır," diye geçirdim içimden, "biriyle baş edemezken bir başkası... Olsun, çivi çiviyi söker. Hem bu yalının sahibi rahmetli paşanın hareminde kimbilir kaç kadın vardı... Ama yazar değildi paşa. İşte sorun burada. That is the question!" Nasıl olsa aranan ben değildim. Onun için espri yapabiliyordum hâlâ. Deniz'i burada bulurlarsa beni de alıp götürebileceklerini düşünemiyordum.

Kapıyı gülümseyerek açtım. Postacıydı. Elindeki büyük zarfı verip gitti. Baktım İstanbul'dan atılmıştı.

Üzerinde:

Sayın Fâtih HAZNEDAR
Anadoluhisarı İskele Yanı, No.2 / ŞEHİR

yazıyordu. Merakla açtım. 'İstanbul'un Kuruluş Efsaneleriydi. Elimde Fâtih Kitaplığında bitiremediğim elyazmasının fo-

tokopisi, sevinçle çıktım yukarıya. Deniz'in kayıkhanede oluşunu, fırsat bilerek okumaya başladım:

"Ve bu Tımaoş'un İstanbul nâmına bir oğlu var idi. Ve bu İstanbul, günlerde bir gün babası Tımaoş'a itdi ki ya ebi benim murâdım budur ki burada bir şehr binâ idem ve ol binâ itdiğüm şehre kendü adımı koyam tâ ki benim nâmım dünyâda zâyi olmaya. Timaoş dahi destûr virdi ki sen bilürsün. İstanbul dahi çünki babasından izin alınca hazinesin açub üstâd bennâlar cem'idüb altı fersah dâiresinde bir a'zim hisar çevirüb kendü nâmıyle müsemmâ bir şehr-i â'zim binâ eyledi ve dört sene padişahlık edüb vefat eyledi. Fe emmi yerine bir oğlu kaldı ki nâmına Kostantin dirler idi. Bu def'a ol nâ-tamam kalan şehri İstanbul'un oğlu Kostantin binâ itdürüb husûle getürdi. Ol sebebden ol şehre hem İstanbul dirler ve hem Kostantin dirler (...)"

Tam 'Kostantin' sözcüğünün eski yazıyla nasıl yazılması gerektiğini düşünüyordum ki, bir el saçlarımda dolaşmaya başladı, sonra ensemden tutup geriye doğru çekti. Sandalyeden düşecektim neredeyse. Aynı anda Deniz'in sesini duydum:

– Bütün gün enseni görecek değilim ya!

Döndüm. Mavi gözlerinin içi gülüyordu.

– İnsan haber verir.

– Kusura bakma, gelen postacıymış.

– Öyle mi? Mektup kime?

– Kime olacak, bana elbet.

– Ya... karından mı geliyor?

– Hayır, İstanbul'dan. Bir belgenin fotokopisini göndermişler.

İnanmadı. Ben de mektubun Paris'ten geldiğini söyleyiverdim.

– Ne zaman döneceğini soruyor değil mi?

– Evet, çok özlemiş.

Gözlerindeki parıltı söndü birden. Somurttu. Sonra alaycı bir sesle:

– Ben de olsam özlerdim, dedi, adam yazar değil seks makinesi!

Yanıt vermedim. Uzun bir sessizlik oldu.

– Demek kayıkhanede unuttun beni...

– Karımın mektubuna dalmıştım.

– Bana bak, diye çıkıştı, iznim olmadan hiçbir yere gidemezsin tamam mı?

Şaka yapıyor sandım.

– Seni bırakmam, diye devam etti, ölürüm de bırakmam.

O gün akşamı zor ettik.

11

Uyuyamıyordum. Sözcükler dönüp duruyorlardı kafamın içinde. Çiçek dürbününden görülen rengârenk biçimler gibi sürekli bir devinim içindeydiler. Ayrışıp bütünleşiyor, renkten renge, biçimden biçime giriyorlardı. Yavaşlayıp kaynaşmalarını, yan yana dizilerek anlam birimleri oluşturan cümlelere dönüşmelerini bekliyordum. Ben bekledikçe daha çok hızlanıyorlardı; her an, uzayıp giden her zaman parçasında biraz daha hızlı. Yakalayamıyordum onları, eklem yerlerinden kopup havada kar taneleri gibi uçuştuklarını gördükçe uykum kaçıyor, yataktan kalkıp mutfağa gidiyordum. Işığı yakınca cama vuruyordu suretim. Darmadağın saçları, yuvalarından fırlamış gözleri, yarısını düzensiz bir sakalın kapladığı kocaman yanaklarıyla korku filmlerinden çıkıp gelmiş bir meczubu andırıyordu. İskemleye ilişiyor, dirseklerimi yemek masasına dayayıp başımı ellerimin arasına alıyor, Deniz'i uyandırırım kaygısıyla eskisinin yerine satın aldığım radyoyu bile açmadan öylece oturuyordum. Yazma isteği de nedense en çok bu anda duyuruyordu kendini. Sözcükler içimde yükseliyor, yükseliyor, kabaran dalgalar yarılıp çatladıkça bağırmamak, yerimden fırlayıp aşağıda Boğazkesen'e karşı içimde birikenleri haykırmamak için kendimi güç tutuyordum. İstiyordum ki bir anda boşalsın uykumu kaçıran imgeler. Yazamadığım, sözcüklere dönüştüremediğim karmaşadan kurtulayım, yunup arınsın, iyice temizlensin bilincim. Deniz'le yapamadığımı, ona sevişme boyunca süren, sürdükçe yoğunlaşan hazzı verebilmek için hep ertelediğim doyumu 'Boğazkesen'le yaşayayım. Mutfakta öyle yalnız, ge-

cenin sessizliğinde otururken sabahı özlüyordum. Sabah, gün ışığıyla birlikte masamın başına oturup yazacağım saatleri.

Şehzade Mustafa'nın cesedini taşıyan arabadaki cüceyle dilsizin konuşma çabalarını anlatacaktım yeni bölümde. Cüce, şehzadenin Develi Karahisar dönüşü Niğde yakınlarında girdiği halvette fenalaşıp ölmediğini, hamamda gizlenen dilsiz tarafından boğulduğunu tahmin ediyordu. Oysa Mustafa'nın maiyetindeydi dilsiz. Konya sarayında gün görmüş, elini kaç kez kana bulamıştı. Böyle bir işe kalkışması için çok yüksek yerden izin gerekti. Padişah en sevgili şehzadesinin katlini istemeyeceğine göre ya öteki şehzadelerden biri, ya da Mehmet'in güvenini kazanmış bir ulu kişi olmalıydı işin içinde. Peki ama neden, neden kıymışlardı Mustafa'ya? Padişahı kahrından öldürmek için mi? Yoksa siyasi bir plan mı vardı bu korkunç cinayetin ardında? Cüce her türlü olasılığı düşünmüş, Mustafa'nın katlini kendince aydınlatmaya çalışmış, ama sorularına bir türlü yanıt bulamamıştı. Dilsizse Mustafa'yı ortadan kaldırırsa ona bir servet bağışlayacağını vaat eden Mahmut Paşadan başka hiç kimsenin gerçeği bilmediğinden emindi. Mahmut'un, yeni evlendiği genç karısını Mustafa'dan kıskandığını, deli divaneye döndüğünü, şehzadeyi cezalandırmak için her şeyi göze aldığını biliyordu. Padişah sevgili oğlunun ölümünü öğrense bile bu işi Bayezid'in planladığını sanacak, kardeş katlini yasalaştıranın kendisi olduğunu unutup tüm öfkesini ortanca oğlundan alacak, böylece Mahmut ve kendisine dokunulmayacaktı. Başvezirin altınlarıyla gününü gün edecekti dilsiz. Sonunda düşlediği sefih yaşamı elde edecek, varamadığı nimetlere doyacak, erişemediği tüm kadınların koynuna girecekti.

Araba gece karanlığında hızla ilerliyor, arada bir yolun ortasına dek yuvarlanmış taşlara çarptıkça seken tekerleklerin sesi, cüceyle dilsizin başında bekledikleri tahta tabutun gıcırtılarına karışıyordu. Şehzade'nin ölümü İstanbul'a bildirilmeden cesedi bir arabaya yüklenmiş, iç organları gizlice çıkartılarak bal ve çavdarla doldurulmuş, bağırsak ise tuzlan-

mıştı. Sonra da Konya'ya doğru gizlice yola çıkarılmıştı. Kötü haber Mustafa'nın cenazesi Konya'ya varıp duası okunduktan sonra ulaştırılacaktı padişaha.

Kilerden aşırdığı bir galon şarabı arabada kafasına dikmeye çalışan cücenin sarsıntıyla eli titriyor, ağzından dökülen şarap, boyalı yanaklarını yakıyordu. Karanlıkta iki kor parçasıydı gözleri. Onun bıraktığı yerden dilsiz kapıyordu galonu, tabuta sırtını dayayarak dengesini bulduktan sonra cüce gibi acele etmeden, yavaşça yaklaştırıyordu ağzına. İlk yudumun ardından cüceye uzatıyordu gülümseyerek. Ve şarap içini ısıtıp beynini uyuşturdukça gizini yol arkadaşına anlatma isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Cücenin meraklı bakışları da körüklüyordu bu isteği, boğazlanma korkusu da. Saraya varır varmaz nasıl olsa geberteceklerdi cüceyi. Kendini güvencede hissediyor, ama yine de bütün bunların bir tuzak olmasından, olayın tüm tanıklarını ortadan kaldırmak için Mahmut Paşanın, onu da cüceyle birlikte öldürtmesinden korkuyordu.

Galon bittiğinde konuşma isteği korkuya ağır bastı. Ve bir çıra yakarak işlediği cinayeti cüceye anlattı dilsiz. Ama nasıl? El kol işaretleriyle mi, bir kâğıt parçasına çiziktirdiği desenlerle mi, nasıl? Bu soruma, Şehzade Mustafa'nın sarayında dönen nice dolaba, korkunç cinayetlerle sefahat âlemlerine, akla hayâle gelmeyecek olaylara tanıklık etmiş dilsizi nasıl konuşturabileceğime, ona neler söyletebileceğime, daha doğrusu onu nasıl söyletebileceğime bir yanıt bulamadan başka sahneler canlanıyordu hayâlimde. Onları da yazmak, onlardan da kurtulmak istiyordum. Üstelik de hemen, sabahı beklemeden.

Mehmet hasbahçede, kendi diktiği gül fidanlarının önüne bağdaş kurup oturmuş bir gazel yazıyordu. Hizmetkârlar arkasında el pençe divan durmuş bekliyorlardı. Padişah başında kavuğu, Çinili Köşke vuran akşam güneşinde kederliydi. Bir kadın düşlüyordu, o güne dek sahip olduğu kadınlardan hiçbirine benzemeyen, karşı kıyıda Ceneviz surlarının

içinden göğe yükselen Galata Kulesi gibi alımlı, hem kalın hem ince, hem sert hem yumuşak, taş kadar soğuk kor gibi sıcak bir kadın. Teni bir delikanlı teni diriliğinde olsun, kalbi bir anne kalbi kadar sevecen. Bu isteğini, dünyada bulunması mümkün olmayan, belki cennette rastlayabileceği bu kadın imgesini dizelere dökmeyi denedi. Ne var ki, Acem şairlerinin yazdıklarından pek de farkı olmayan birtakım ruhsuz kalıplar çıktı ortaya. Mehmet hiçbir zaman gerçek bir şair olamayacağını bilmenin kederiyle şarap istedi. Saki, padişahın kadehini doldururken Avni mahlasının üzerine sülüsle yazılmış dizeleri gördü.

Bir güneş yüzlü melek gördüm ki âlem mahıdur
Ol kara sümbülleri âşıklarının âhıdur
Karalar geymiş meh-i tâban gibi ol serv-i nâz
Mülk-i efrengün meger kim hüsn içinde şahıdur
Ukde-i zünnarına her kimse kim dil bağlamaz.
Ehl-i imân olmaz ol âşıklarun güm-râhıdur
Gamzesi öldürdügine lebleri canlar virür
Var ise ol rûh-bahşün din-i İsa rahıdur
Avniyâ kılma güman kim sanâ râm ola nigâr
Sen Sitanbul şahısun ol Kalata şâhıdur

diye yazmıştı sultan. Son beyti çok sevdiğini söylemekten çekindi. Mehmet'in bu konuda dalkavuklardan nefret ettiğini biliyordu. Yine de, İstanbul fâtihine kafa tutan dilberin yerinde olmak istemezdi. Gazel dikkatli okunduğunda sözkonusu dilberin genç bir rahip olduğu anlaşılıyordu çünkü. "Karalar geymiş meh-i tâban gibi ol serv-i nâz" bir Hıristiyan delikanlısıydı belki, belki yakışıklı bir papaz. Akıl sır mı ererdi cihan padişahının sevdalarına?

Mehmet Çinili Köşkün bahçesinde bir mindere bağdaş kurup oturmuş İstanbul'u seyrediyordu. Seyrettikçe de, çinilerdeki kan kırmızısı güller açıyordu gönlünde. Gerilim içindeydi. Akşam inse bir an önce, kent kararsa. Camilerde kan-

diller, kiliselerde mumlar yansa. Gün boyu özlediği, gazel yazarken hayâlinde canlanan Galatalı dilber bir an önce gelip ısıtsa yatağını! "Akşam olsa," diye geçiriyordu içinden, "akşam olsa bile kavuşamam ona. O Galata'nın şahı çünkü, bense İstanbul'un." Umarsızca gülümsüyordu. Her an bir sevdaya yenik düşebilirdi. Evet o, koskoca cihan padişahı, bir ceylan bakışlıya kul köle olabilirdi. Tüm Osmanlı mülkünü bağışlayabilirdi sevdiğine. Çünkü Yunus gibi dört kitabın anlamını okuyup ezberlemiş, aşka gelince görmüştü ki bir uzun hece imiş. Bir uzun hece... Çok şükür Tanrı aşkıyla pek alışverişi yoktu Avni'nin. Avni dizelerinde yeryüzü nimetlerinin türküsünü çağırıyordu aşk illetine tutulup acı çektiğini söyleyerek:

Kurtarmasun Allah beni bu derd-i hevâdan
Derdün ile dil dağlamayan zevkini bilmez
Dindirmesün Allah gözümün yaşını zira
Aşkın ile kan ağlamayan zevkini bilmez.

Mehmet değilse de Avni gönlünü çelerdi belki Galatalı dilberin. Evet, Sultan Mehmet'in ona ulaşmaya gücü yetmezdi. Kale almak kadar kolay değildi gönül fethetmek. Birden Notaras'ın en küçük oğlu geldi gözünün önüne. Yatağına girmektense cellatın keskin kılıcını yeğleyen esmer delikanlıyı bir kan gölünün içinde görür gibi oldu. Avni kan ağlıyordu demek, Mehmet kan dökerken.

Yazmak istediğim bölümler bunlardan ibaret değildi. Ama bir süre sonra her şey karışmaya başlıyor, bir olayı ya da bir sahneyi düşlerken imgelemim bir başkasına atlıyor, tam bir diyaloğu, benzersiz olmasına çalıştığım bir betimlemeyi tasarlarken öykülerini anlatmadıklarımdan önce biri, sonra birkaçı, giderek tümü birden söze karışıyorlardı. "Beni de yaz! Beni de yaz!" diyen seslerini duyuyordum. Mehmet Edirne Sarayının bahçesinde Drakul'un tüysüz yüzünü okşarken rehin Valak prensi, "Neler yapacağım bak gör!" diye

haykırıyordu, "senin gaddarlığın benimkinin yanında hiç kalacak!" Ve görüyordum. Birkaç yıl sonra huzura çıkmayı bekleyen Osmanlı elçilerinin kavuklarını başlarına çiviletiyordu Voyvoda. Karpatlar'daki şatosundan bakıldığında dağların dik yamaçlarından başlayan bir kazık ormanı vadiye dek iniyordu. Ve kazıkların üzerine oturtulmuş çocuklar, kadınlar, genç yaşlı, kadın erkek binlerce, on binlerce insanın cesetleri çürüyordu güneşte. Karnı tok akbabalar gökyüzünde keyifle dönüp duruyorlardı. Bir taş köprü yapılıyordu. İncecik minareler yükseliyordu bulutlara, kurşun kubbelerin gölgesi serin avlulara, kuytudaki güvercin yuvalarına vuruyordu. Bu güzellikleri yaratan mimarların, taş ustalarıyla ırgatların da yaşamlarını yazmak istiyordum, toz toprak içinde dünyayı dolaşan gezgin dervişlerin de. Sarayın nakkaşhanesinde boyalar karılıyor, kazanlarda yemekler pişiyordu. Boyaların güzelliğini anlatmak istiyordum, yemeklerin lezzetini. Ordu sefere çıkıyor, kaleler düşüyordu. Ordunun yürüyüşünü yazmalıydım tüm ayrıntılarıyla ve düşen kalelerin acısını. Bizanslı bir kadın, "Neden yarıda bıraktın benim öykümü, sonumu neden yazmadın?" diye haykırıyordu kulağımın dibinde. Nefeli'yi anımsıyordum. Kaptan Antonio Rizzo'yu beklemekten bir hal olan Galatalı güzel fahişeyi. Kent düştüğünde ne yapmıştı acaba? Kaçıp kurtulabilmiş miydi, yoksa bir yeniçerinin elinde mi son bulmuştu yaşamı? Ya da savaş ganimeti olarak bir paşa konağında mı geçirmişti geri kalan ömrünü? Belki de limandan ayrılan bir Ceneviz gemisine binip Rodos'a, hatta Cenova'ya dek gidebilmiş, oralarda yeni bir yaşama başlamıştı. Hayır, Rizzo'dan doğurduğu piçiyle bir manastıra sığınmıştı. Yalnızca Nefeli değildi ki yakamı bırakmayan! Zağanos Çandarlı'ya iltimas ettiğimi, bu anlatıda yer almaya kendisinin de o hain başvezir kadar haklı olduğunu tekrarlayıp duruyordu. Şehzade Cem de memnun değildi, cücesi Ruhi de. Şehzade Mustafa'nın o değersiz cücesine gösterdiğim ilgiyi yüzüme vuruyordu. Mahmut ise konağında bilginlere sunduğu nohutlu pilavın içinden altın çıktığını doğruluyor, ne var ki Şehzade Mustafa'yı kıskançlık

yüzünden hamamda dilsize boğdurttuğunu kabul etmiyordu. Etmiyordu ki bu olaydan yıllar sonra padişahın kendisinden ne diye öç aldığını kimse bilmesin. Zindana atılıp nice işkenceden sonra katledilişindeki giz perdesi hiç aralanmasın. Ölümünü izleyen yıllarda halk arasında yaygınlaşan, onu neredeyse evliya katına yükselten efsaneler hep böyle sürüp gitsin yüzyıllar boyunca. Mahmut tüm kanıtlara karşın bir türlü kabul etmek istemiyordu gerçeği. Derken benim de içime bir kuşku düşüyordu. Ya doğru değilse tahminlerim, bazı kaynaklarda rastladığım ve kuşkularımı doğrulayan verileri ya Mahmut Paşanın düşmanları uydurmuşlarsa? Ama ben biliyordum. Daha doğrusu görüyordum, görmem gerekiyordu. İpler benim elimdeydi çünkü, sabaha karşı eski bir yalının mutfağında, pencerenin karşısına oturmuş bir dönemin gerçek kişilerini kukla tiyatrosunda sahneye çıkartıyor, ellerini kollarını hareket ettiriyor, daha da tuhafı bir güzel konuşturuyordum. Ama bu seyircisiz oyunda konuşturan da bendim, konuşan da. Gören ve görülen, eden ve eyleyen, evet hepsi bendim.

Zavallı Şehzade Mustafa! Ne kadar da zeki ve yakışıklıydı. Taht onun hakkıydı elbet. Mehmet'in en büyük oğlu olduğu için değil, İstanbul fâtihinin yerini ancak onun gibi kararlı, gözü pek ve bilgili bir şehzade doldurabileceği için. Ama çok, pek çok seviyordu kadınları. Babasının aksine genç oğlanlardan hoşlanmıyordu. Varsa da yoksa da ince endamlı, servi boylu Kafkas kadınları. Yaşlı vezir-i âzam Mahmut Paşanın gencecik karısı, Çerkez güzeli Gülbahar Hatuna da ilk görüşte tutulmuş, Paşa seferdeyken İstanbul'a sık sık gidip gelmeye, sütannesini araya koyup Gülbahar'la gizlice buluşmaya başlamıştı. Adı gibi bir gonca güldü Mahmut'un karısı, konağın bahçesinde değil Şehzade Mustafa'nın döşeğinde açıyordu artık. Mahmut seferden dönüp Gülbahar'dan kuşkulanıp sonunda gerçeği öğrenince çileden çıkmış, dilsize bir servet vaat ederek şehzadeyi ona boğdurtmuş, bu cinayete de kaza süsü vermeyi başarmıştı. Sonra da adamlarından birini Konya'ya göndermiş, acı haber Mehmet'e

ulaşmadan dilsizi ortadan kaldırtmıştı. Dilsizin bu tuzağa nasıl düştüğünü anlamak kolay.

Dilsiz yaşamak istiyordu. Mahmut'un adamı, yani dilsizin katili Konya'ya daha önceden de gelmiş, Mustafa'yı öldürürse onu altına boğacağını söylemişti. Altın sözcüğünü duyar duymaz her şeyi unutuvermişti dilsiz. Boğulacağını, altına da olsa boğulacağını düşünememişti. Ve Şehzade Mustafa bir gece halvetteyken gizlice yanına sokulup hamamın bir köşesine mi gizlenmişti, yoksa sarhoş şehzade o cehennem sıcağında ter atıp keselenirken fark etmemiş miydi dilsizi? Ya da fark etmiş de bir iş için hamama geldiğini mi düşünmüştü. Hamam, kurnalara dökülen sıcak suyun buharında tam kıvamındaydı o gece. Külhan sabahtan yakılmış, mermer döşemeden yükselen ısı her yanı kaplamıştı. Göz gözü görmüyordu içeride, ama dilsiz gizlendiği yerden her şeyi görebiliyordu. Şehzade Mustafa'nın göbek taşına uzanmış delikanlı gövdesini, ıslak sakalını, peştemalinden fışkıran gür kılları... evet her şeyi... Elindeki uzun, ipek mendili çekiştiriyor, Mustafa'nın iyice bayılıp kendinden geçmesini bekliyordu. Şehzade rahatlamıştı göbek taşında. Mahmut da rahattı İstanbul'daki konağında. Konya'ya gönderdiği adam da rahattı, ama Mahmut çok daha rahattı. Çünkü dilsizin katili işini bitirip İstanbul'a rahat rahat dönerken, atının üstünde öyle rahvan bozkırı geçip yüce dağlar aşarken, vezirden alacağı ihsanın düşüyle gözleri parlarken, Mahmut onu öldürtmek için bir başka adamını çoktan yola çıkartmıştı bile. Adam, dilsizin katilini Konya dönüşü bir handa buldu. Bulur bulmaz da canını cehenneme gönderiverdi. Sonra İstanbul'a dönüp Mahmut'un huzuruna çıktı, dilsizin katiline vaat edilen bir torba altını kendisi aldı. Aldı ama, altınların keyfine varamadan başvezir onu da öldürttü. Öldürttü ama gerçeği cücenin bildiğini bilmiyordu. Cüce, Şehzade Mustafa'nın katili, dilsizin katili, Mahmut'un birinci adamının katili, Mahmut'un ikinci adamını İstanbul'a gidip buldu mu dersiniz, yoksa dosdoğru padişahın huzuruna çıkıp Mehmet'e olan biten her şeyi anlattı mı? Peki dilsiz, cüceye nasıl anlatmıştı

gerçeği, hangi dille? Cüceyi düşünüyorum. Gözleri faltaşı gibi açılmış dilsize bakıyor. Dilsiz çıranın alevinde, bir galon şarabı cüceyle devirdikten sonra, Şehzade Mustafa'nın ölüsünü Konya Sarayına götüren arabada el kol işaretleriyle usta bir mim oyuncusu gibi Mustafa'yı nasıl boğduğunu anlatırken, dilsizin oynadığı sahnenin yerine bir başka sahne canlanıyor gözümde, daha soylu, çok daha 'teatral' bir sahne.

Şehzade Mustafa'nın Develi Karahisar dönüşü Niğde yakınlarında halvetteyken bir gece kendi eceliyle öldüğünü bildirmek üzere Konya'dan İstanbul'a gönderilen ulak, Topkapı Sarayında buluyor padişahı. Mehmet eski Mehmet değil artık. Sakalı ağarmış, yaşlanmış bir hayli. Şişmanlamış. Hayatta çok görmüş, çok geçirmiş, ama evlât acısı nedir bilmiyor daha. Adı üstünde 'kaleler açan' padişah, İstanbul fâtihi Murat Han Gazi oğlu Mehmet Han Gazi, ulak ağzını açar açmaz anlıyor olan biteni. Hizmetkârlara yere serili Acem halılarını kaldırmalarını buyuruyor. Ve kavuğunu çıkartarak diz çöküyor oraya. Yerden bir avuç toprak alıp başına serpmesiyle ağıt yakmaya başlaması bir oluyor. Koskoca padişah Türkmen kadınları gibi ağlayıp dövünerek, giysilerini parçalayarak şehzadesinin ölümüne ağlıyor. Yanına sokulup gerçekte Mustafa'nın eceliyle ölmediğini, Mahmut Paşanın buyruğuyla halvette dilsize boğdurulduğunu, sonra dilsizin de Mahmut'un adamı tarafından ortadan kaldırıldığını, dilsizin katilini de yine Mahmut'un katlettirdiğini, bütün bunları bana dilsizin sırdaşı cücenin ballandıra ballandıra anlattığını anlatmak istiyorum, ama o benim varlığımın farkında bile değil. İçinden geldiğince sürdürüyor ağıt yakmayı. Hay allah ne yapsam! Nasıl duyursam kendimi! Her şey öylesine karmaşık, o denli olanaksız ki! Kalkıp bir bardak su içeyim bari!

12

Yaşatmaya çalıştığım, oysa çoktan ölmüş olan bu insanların –'Boğazkesen'in bundan beş yüz yıl önce yaşamış kahramanlarının– kurmaca dediğimiz o tuhaf etkinlik sayesinde canlanmalarını garipsiyordum doğrusu. Onlar yaşayıp ölmüşlerdi. Kim oldukları, nasıl yaşadıkları, ne yiyip ne içtikleri, nasıl giyindikleri, hangi duygularla coşup hangileriyle acı çektikleri konusunda bildiklerimiz sınırlıydı. Üstelik eceliyle ölmemişti hiçbiri. Sahi, neden bu romanın kahramanları ölmeyip öldürülmüşlerdi? Demek ki günü gelince ölmeyip öldürülüyor insan. Herkes ölümü içinde taşıyor, kendi ölümünü. Daha doğrusu kendi katlini. Doğmadan önce de, daha ana karnındayken öyle büzülmüş, kocaman kafası, çevresini görmeyen, ama yine de merakla açılmış patlak gözleri, buruşuk yüzüyle. Az sonra güvencede yaşadığı, beslenip büyüdüğü sıcak ortamda debelenmeye başlayacak, küçücük elleri, ince değneklerden farksız kolları, o yumru yumru bacaklarıyla dışarıya çıkmak, ışığa kavuşmak, dünyaya düşmek isteyecek. Bir düşüş doğum, ölüme atılan ilk adım. İyi de, benim yaşatmak için bunca çabaladığım, ete kemiğe bürünüp Antonio Rizzo, Halil, Fâtih Sultan Mehmet diye görünmeleri için elimden geleni ardıma koymadığım, kendimi bu köhne yalının cumbalı odasına hapsetmek pahasına da olsa, giderek yeğnileşen, neredeyse hiçe dönüşen varlığım onlarda sürsün diye her şeye, –evet, kendi yaşamım da dahil dünyanın tüm güzelliklerine– sırt çevirdiğim kahramanlar, bir türlü sonunu getiremediğim bu romanın kahramanları neden ecelleriyle

ölmüyorlardı? Ben miydim onları böyle vakitsiz, yaşamlarının baharında öldüren, yoksa Tanrı mı? Diyeceğim, kendi alınyazıları mı? Ne Tanrısı, düpedüz tarih öldürmüştü onları, elyazması kitaplardan, o dönemin vakanüvislerinin kargacık burgacık –neden kargacık burgacık olsun, pekâlâ da bugün kullandığımız Latin alfabesinden daha alımlı, daha süslü, çok daha gösterişliydi o zamanların talik yazısı, sülüsü, sağdan sola düz bir çizgi izlemeyip deve derisi üzerinden kayıp giden, kıvrılıp bükülen, biçimden biçime geçtikçe devinip duran harfleri– peki kargacık burgacık sözünü geri aldım, evet o dönemin vakanüvislerinin yazdıklarından bildiğimiz kadarıyla, bu yazılanları yüzyıllarca tekrarlayanların kitaplarından okuyup anladığımız kadarıyla tarih öldürmüştü onları. Yani zaman, zamanla ölmüşlerdi. Öyle ya zamanla düzelir her şey, ölen ölür, kalan sağlar da, evet onlar da ölür, zaman üstesinden gelir her şeyin, gereğini yapar, kimse karşı koyamaz ona, ölenler... İpin ucu kaçıyor, bir eylül günü Boğazkesen'in önünden akıp giden Boğaz'ın ayna sularına karşı başladığım, buraya dek iyi kötü sürdürdüğüm, sürdürebildiğim 'Boğazkesen'in ipi kaçıyor, oysa, ne demişti, kim demişti sahi, pek iyi anımsamıyorum, her neyse kim demişse demiş, ama iyi demiş, Allah'ın ipine sıkı sarılın demiş, ama nerede şimdi o ip ucunu göremiyorum, sarılıp kendimi kurtaramayacağım kadar uzakta mı acaba? Zaman diyordum, onları zaman öldürdü, zamanından önce ölmüş olsalar da. Bir teki bile eceliyle ölemez miydi sanki? Neden kazığın ucunda can verdi Antonio, Halil cellatın elinde, Mustafa dilsizin ipek kemendinde ve mimar zindanda ve Mahmut zindanda ve Sarı Lütfi darağacında –sahi Sarı Lütfi'nin de hakkından geldiler Fâtih'in ölümünden sonra. O da öldürüldü sofu Bayezid'in adamlarınca, tıpkı Hurûfi dervişi gibi, bir demirci dükkânının önündeki ağaca uryan asılan Şeyh Bedreddin gibi –sonra koskoca padişah, evet o da, Fâtih de öldürüldü, üstelik zehirlenerek, en küçük şehzadesi Cem Sultan gibi zehirlenerek.

Her şey önümde olup bitiyormuş gibi görüyorum. Ordu sefere çıkıyor yine, yıl 1481. Mehmet yaşlanmış iyice. Henüz kırk dokuzunda, ama damla hastalığı yormuş padişahı, işretten gözlerinin altı çökmüş, acıdan –elbette Şehzade Mustafa'nın acısından– saçı sakalı ağarmış. Gören gözü görmez olmuş, tutan eli tutmaz, konuşan dili susar olmuş. Ama ordunun başında sefere çıkması gerek, yoksa yeniçeri gelmez ardından, asker yürümez. Atına binemeyecek kadar güçten düşen padişahı tahtıravanla götürüyorlar, Otağ-ı Humayûn'un içine dek. Gebze'nin denize karşı bir tepesine kurulmuş Otağ-ı Humayûn, tepesinde Sultan Mehmet Han Gazinin beyaz flamaları dalgalanıyor yine, ama sefer nereye bilen yok. Mehmet herkesten gizliyor hedefi, nereye gidildiğini sakalından bir tel bilse o teli koparacağını söylüyor.

Ve işte huzurlarınızda padişahın en güvendiği adam Hekim Yakup Paşa! Nâm-ı diğer Jacopo, sarayın başhekimi. Kimbilir kaç kez şifa vermiş sultana, onu nice hastalıkların pençesinden kurtarmış. Ama bir süredir, Venediklilerin kendisine önerdikleri çil çil düka altınlarının parıltısına dayanamadığından, azar azar zehirlemekte padişahı. Bunun hiç kimse farkında değil elbet. Mehmet yuttuğu her şurupta şifa bulacağından, eski gücüne kavuşup bu kez Roma'ya, Kızıl Elma'ya dek ulaşacağından öylesine emin ki... Yakup'unsa, şifalı otları karıp içine bir tutam zehir attıkça elleri titriyor korkudan. Sonra korkuyu yenmek istercesine çırpınıp duruyor hastasının çevresinde. Hizmetkârlara bağırıp çağırıyor, hünkâra yeterince özen göstermediklerinden yakınarak. Ve kurbanına, her defasında ona şükranla bakan gözlerini görmezden gelerek, kendi elceğiziyle veriyor zehri. Mehmet içtikçe güçten düşüyor her yudumda şifa bulacağını sanarak. İşte cellat ve kurbanı! Hekim ve hastası da diyebiliriz, ama ölen ve öldüren diyelim şimdilik. Evrensel ikiliye geldik sonunda, ölen ve öldürenin serüvenine. Ne var ki hemen yazmak istemiyorum bu serüveni. Her şey yavaşça belirginleşiyor hayâlimde, sis Gebze çayırından perde perde kalkıyor. İşte 4 Mayıs sabahındayız, güneş doğmamış henüz. Ordugâ-

ha alışılmadık bir sessizlik egemen. Asker derin uykuda. Atlarla develer de. Develeri Otağ-ı Humayûnun az ötesindeki çayıra salan yükçüler bir çınarın altına kıvrılıp yatmışlar. Atlar sabah ayazında donmuş heykeller gibi devinimsiz. Soludukça sise karışan mavi bir duman fışkırıyor burunlarından. Ateşler sönmüş, çiğden tüm beyaza kesmiş kıl çadırlar. Evet herkes uykuda, nöbetçiler bile. Uyumayan üç kişi var ordugâhta, üçü de padişahın başucuna tünemiş, titrek mumun ışığında arpacı kumrusu gibi düşünmekteler: Başvezir Karamani Mehmet Paşa, Hekim Yakup Paşa ve Lâri. Az önce padişah son nefesini verirken neler geçiyordu akıllarından bilmiyoruz. Ama üçünün de sözbirliği etmişçesine aldıkları ilk karar Mehmet'in peşkirdarını hemen oracıkta boğdurmak oldu. Sultanın Hakkın rahmetine kavuştuğunu onlardan başka bilen kalmadı böylece. İkindi namazından sonra adamakıllı fenalaşan padişaha Yakup'un şurub-u fariğ yutturup kusturma önerisini bu kez kabullenmişti Acem'den yeni gelmiş hekim Lâri. Ne de olsa kendisinin, sabaha karşı hastanın bacağından kan alma işlemi tam bir fiyaskoyla sonuçlanmıştı. Ve şurubu içer içmez kusmaya başlamıştı Mehmet. Peşkirdar yetişip safra çıkaran padişahın çenesine havlu tutana dek birkaç kez titremiş, sonra kaskatı kesilivermişti. Peşkirdar'ın ellerinde ölmemişti, hayır, onu tedaviden aciz hekimlerle başvezir Karamani Mehmet Paşanın dehşet dolu bakışları altında can vermişti. Evet, korkunçtu bakışları. Her biri kendi ölümünü görüyordu Mehmet'in ölümünde. Ne yapacaklardı şimdi, ordudan nasıl gizleyeceklerdi kötü haberi? Önce sarayın dilsizine peşkirdarı boğdurtmuşlar, sonra Mehmet'in başucuna çöreklenip kara kara düşünmeye koyulmuşlardı. Karamani Paşanın her zamanki kararlılığından bu kez eser yoktu ortada. Mehmet'in son aylarda iyice güçten düştüğünü, damla hastalığından şişen gövdesinin umulmadık ölçüde birdenbire zayıfladığını görüyor, o tıknaz bedende daha da şişman görünen yüzün böyle ansızın çöküşüne bir anlam veremiyordu. Hekimlere bakılırsa ölümcül bir hastalığı yoktu padişahın, sefere çıkmasında da bir sakınca görmemişlerdi.

Ve ordu Anadolu yakasına geçip meçhul bir menzile doğru yürüyüşe başladıktan hemen sonra, Gebze yakınlarına geldiklerinde at üzerinde duramaz olmuş, kaplan postundan döşeğine serilip kalmıştı.

Ve bir akşam, yıllar önce İstanbul kal'asını alıp Osmanlının zafer sancağını kentin burçlarına diktiği akşama benzer bir mayıs akşamı, bu dünyadan göçüvermişti ardında bir imparatorluk bırakarak. İyi de şimdi ne olacaktı? Başsız kalan ordunun isyanı, yeniçerinin kenti yağmalaması nasıl önlenecekti yeni hükümdar tahta geçene dek? Hem kim olacaktı bu yeni hükümdar? Yaşça en büyük Bayezid Han mı, Mehmet'in en sevdiği şehzadesi Cem mi yoksa? Her ikisine de haber uçurulmalı, yeni padişah İstanbul'a gelip tahta çıkana dek eskisinin ölümü ordudan gizlenmeliydi. Peki ama nasıl? Mehmet'in ölüsü dirilemeyeceğine göre yalancıktan da olsa dirisi askere gösterilmeliydi. Birden gözleri parladı Karamani Paşanın, yüzündeki gerginlik azalır gibi oldu. Yakup Paşayla Lâri'ye dönerek orduya padişahın rahatsızlandığını, hamam tedavisi için saraya dönmesi gerektiğini bildirmelerini buyurdu. Sonra Mehmet'in giysisini omuz hizasından kesip çıkardı, cesedin üzerine bir kaftan giydirerek Yakup ve Lâri'nin yardımıyla tahtırevana yerleştirdi. Perdeleri de özellikle tümüyle çekmedi ki dışarıdan bakıldığında içerisi biraz görülebilsin.

Mehmet altın kaplı tahtırevana uzunlamasına yaslanmış uyur gibiydi. Vezir yükçüleri çağırtarak tahtırevanı hızlı bir at arabasına bindirmelerini söyledi. Arabanın önünden bostancılarla baltacılar gidiyor, ardından da padişahın özel muhafızları geliyordu. Kendisi de atına binerek arabanın hemen yanı başında, Lâri'yle Yakup'un önünde yerini aldı. Gün ağarır ağırmaz yola koyuldular. Asker uyanmış çorba içiyordu. Yürüyüş nizamına geçmeden bekleme buyruğu verilecekti birazdan. Karamani Mehmet Paşa o sabah, orduya diri göstermeye çabaladığı Sultan Mehmet'in ölüsüyle birlikte İstanbul'a dönerken, çadırların önüne çömelmiş, bıyıkları çor-

ba kâselerinde ılık mayıs güneşine karşı sakin sakin karınlarını doyuran bu kel kafalı, iriyarı adamların gerçeği öğrenir öğrenmez silâha sarılarak isyan edeceklerini, Üsküdar'dan karşı kıyıya hiçbir kayık geçmemesi için verdiği kesin buyruğa karşın kenti bir anda cehenneme çevireceklerini, Yahudi ve Rum mahallelerini yağmalar, on sekiz gün de olsa padişahsız kalmanın keyfini çıkartırken onun da konağını ateşe verip kendisini paramparça edeceklerini, bu arada Yakup'la Lâri'nin de canlarını cehenneme göndereceklerini bilmiyordu elbet.

Karamani hızla sürüyor atını. Arada bir, kuşkulanılmasın diye, arabaya yaklaşıp tahtırevana doğru eğilerek perdenin ardından hayâl meyal görülen padişahla konuşur gibi yapıyor. Ve bir korkudur kemiriyor içini. Bayezid'in oğlu Korkut sarayda rehin çünkü. Yeni padişah gelene dek onu mu tahta geçirse yoksa? Gemi azıya almış, biri Amasya, öteki Konya'ya doğru tozu toprağa katan tatar habercilerin menzile tez ulaşmalarını diliyor Tanrıdan. Kendi ölümünün Mehmet'inkine benzemeyeceğini bilmiyor henüz. Sevgili sultanının Yakup tarafından zehirlenerek, yavaş yavaş öldürüldüğünü, ölümün ona şu an kıl çadırlar önüne çömelmiş askerin mayıs güneşinde parıldayan zırhlarından, pala ve baltalarından daha yakın olduğunu bilmediği gibi.

Ölüm insana şahdamarından da yakın demek! Sağ elini şakağına koyup bastırdığında avucunda hissettiğin kalbinin atışı değil, sana her an kendini anımsatan ölüm. O gidip geliyor avuçlarında. Gövdenin kılcal damarlarına kan pompalayan da o, seni kalbin her vuruşunda kendine yaklaştıran da. Kan değil ölüm dolaşıyor damarlarında. Onunla yaşıyorsun, o isterse ciğerlerine çekiyorsun havayı. Yaşadığın sürece ölüm! ölüm! diye çarpıyor kalbin. Ölüm! ölüm! ölüm! Onun sesi bu duyduğun, seni her an yoklayan onun varlığı.

Şimdi dışarıda akşam oluyor. Dönerek uzaklaşıyor sular. Karşı kıyının ışıkları yanar birazdan, hisar karanlığa karışır. Şu an, tarihe sevdalı bir yazarın, İstanbullu bir büyük romancının dediği gibi, 'Ne içindeyim zamanın / Ne de büs-

bütün dışında.' Bir anlatının akışındayım işte, artık beni alıp götürmese de, Deniz'in zihnimde giderek daha çok yer kaplayan, her sevişmeden, her tutkuyla sarsılıştan sonra beni biraz daha derinliğine çeken gövdesine, denizin karşı konulmaz çağrısına direnemese de iyi kötü ilerlemeye çalışan bir anlatının içinde. Deniz'le başladı diyebilirim 'Boğazkesen', onsuz da sürmeli, sürebilmeli.

Bu anlatı seninle başladı Deniz, sensiz sürüp geldi bugüne. Şimdi sen yanımda, yanı başımdayken yürümüyor. Düşe kalka bile yürümüyor, gövdene çarpa çarpa geriliyor akacak yerde. 'Boğazkesen'in önünü açmak için seni ortadan kaldırmalıyım. Evet, kaldırmalıyım!

Bu düşünce dönüp durmaya başlıyor kafamda, sözcüklerin rüzgârında savrulan yazılmamış satırlar gibi kâğıtlardan pencereye, oradan yatağa gidip geliyor, Deniz uykuda çoktan, oysa gece inmedi henüz, dışarıda yavaşça akşam olmada. "Deniz'i ortadan kaldırmalıyım," düşünce kafesteki kuş gibi çırpınıyor özgürlüğe kavuşmak için, "Deniz'i ortadan kaldırmalıyım," kapıya yöneliyor, açsam fırlayıp çıkacak dışarı, divanhanenin yüksek tavanlı boşluğunda rahatlayacak bir süre, ama yalnızca bir süre, "Deniz'i ortadan kaldırmalıyım," sonra yine, yıllarca hapsedilmiş, özgürlüğe ve ışığa hasret bir tutsak gibi duvarlara vurmaya, kendini döşemeden koltuklara, koltuklardan kapalı pencerelere atmaya başlayacak, pencerelerin dışında akıp giden ayna sularına karışmak, o sularda yunup arınmak, Boğaz'la birlikte akmak, akabilmek için.

1990-1995

Nedim Gürsel

BOĞAZKESEN

FÂTİH'İN ROMANI

CAN

Yapıtları yalnızca Türkiye'de değil, Batı ülkelerinde de yankılar uyandıran bir yazar ***Nedim Gürsel***. Bu kez tarihle buluşturuyor bizi; Anadoluhisarı'ndaki eski bir yalıda *Fâtih* dönemi üzerine bir roman yazan kahramanın öyküsüne, *Fâtih Sultan Mehmet, Çandarlı Halil, Uluğ Bey* gibi tarihsel kişilerle saray cücelerinin, içoğlanlarıyla gezgin dervişlerin, Bizans yosmalarıyla keşişlerin öykülerini de katıyor. Ne var ki tüm varoluşunu, yazdığı romana adayan kahramanın yaşamına *12 Eylül* askeri darbesiyle birlikte giren genç ve güzel bir kadın, her şeyi alt üst ediyor. Yapıtıyla sevgilisi arasında bocalayan roman kahramanı, bir seçim yapmaya zorlanıyor. ***Boğazkesen***, hem tarihsel bir roman, hem de bir tutkunun, bir aşkın romanı. Türkiye'den hemen sonra Fransa'da da okura sunulup birçok baskı yapan, İtalya'da, İsviçre'de, Portekiz'de, ve Yunanistan'da da yayınlanan ***Boğazkesen***'de onbeşinci yüzyıl *Osmanlı* tarihini ve *İstanbul*'un fethini tüm ayrıntılarıyla, seyrine doyulmaz bir minyatür renkliliği içinde okurlarına sunan ***Nedim Gürsel***, iki ayrı eksende gelişen anlatısını ustalıkla yürütüyor, okurları serüvenin iki ayrı zamanında sürükleyip götürüyor.

ISBN 975-510-645-6

Kapaktaki resim: GENTILE BELLINI

9 789755 106458

http//www.canyayinlari.com

KDV İÇİNDEDİR

9800000T